

A FIUK APOSTOLA

„Az igaz ember útja, mint a hajnal pirkadása,
egyre világosabb, míg fényes nap nem lesz.”
(Példabeszédek könyve 4, 18.)

Dr. LUKÁCS ISTVÁN:

A FIUK APOSTOLA

PRUGG VERLAG

EISENSTADT 1983

„A XIX. század legnagyobb csodája.“

Ratazzi Urbán miniszter

„Egész élete egy csoda.“

XIII. Leo

„Nem embernek tartom őt, hanem egy hosszukezű óriásnak,
akinek sikerült az egész világot magához ölelnie.“

Nina biboros

„A világ kincse.“

XI. Pius

„A kereszténység gigászi titka.“

Chesterton

„Gyümölcsseiről ismerjük meg a fát. És Don Bosco a latin kereszténység fáján úgy pompázik, mint egy teljesen megérett gyümölcs.“

Jörgensen

„Senki sem élte át jobban az Evangélium szellemét . . .
Tizenharmadik századi embernek látszott, és senki sem volt nála
modernebb.“

Huysmans

„Bosco Szent János! Ez a név a kegyelem és az apostolság költeménye . . . Annak, hogy a János nevet választottam, nem utolsó oka az volt, hogy mély áhitattal ragaszkodom Bosco Szent Jánoshoz.“

XXIII. János

„Don Bosco az én kedves barátom.“

Neil Hamilton színész

X. Pius pápa mondotta Don Boscóról: „Nagyon üdvösséges dolog lenne napjainkban ennek a békeapostolnak az életével minél hamarabb megismertetni az embereket.” Hiába multak el azóta évtizedek, a gondolat ma talán még időszerűbb, mert az egykori parasztfiuban megtestesülnek mindazok az eszmények, amelyeknek megvalósítását a II. Vatikáni Zsinat tőlünk, modern keresztényektől elvárja. Egész életét átszötte az egészséges vallásos érzelem. Vallotta, hogy küldetése van minden emberhez, de különösen a szegény munkásfiatalsághoz. Arra törekedett, hogy összekapcsolja, összehangolja a vallási és társadalmi kérdéseket. Az állami törvényekkel szemben sohasem tanúsított ellenséges felfogást. Legnagyobb és a maga idejében egyedüli harcosa volt annak a gondolatnak, hogy az Egyház és az Állam között kialakuljon a kölcsönös bizalom és megértés. Mindig és mindenben a haladás emberének vallotta magát. Még haldokolva is ezt kiáltotta: „Mindig előre!”

ÁLMOK IGÉZETÉBEN

(1815–1841)

Olaszország Piemont nevű tartományában, Castelnuevo d'Asti nagyközségtől kb. öt kilométerre fekszik a Becchi-tanyacsoport. Tíz, szét-szórta szomorkodó, meglehetősen ütött-kopott ház uralja a kedves és békés tájat. A szeliden hullámzó dombokat tüzes bort termő szőlőlugasok borítják. Ragyogó kék az ég. Tiziano sem festhetne szebbet. A szőlőkön túl, a margarétás rét mögött, a domboldalra felkuszó csallitosban – azt beszélük – a szétvert napoleoni hadsereg toprongyos katonái bujkálnak. De mindig is harcok színhelye volt ez a táj. Véres csatákban itt küzdöttek a rómaiak a gallokkal és Hannibállal, itt akartak hazát foglalni maguknak egyes germán törzsek, itt harcoltak az olaszok a németekkel, az osztrákok és a spanyolok a franciákkal.

1815-öt mutat a naptár. Alig két hónapja dőlt meg Napoleon száznapos uralma. Piemontban szörnyű éhínség szedi áldozatait. A mezőkön és a sövények mellett százával fekszenek a temetetlen halottak; egyesek szájában még ott zöldell a le nem nyelt fücsomó. A városokban pedig dögvész dühöng. Szinte középkori jelenetek elevenednek meg: férfiak és asszonyok verődnek csoportokba, és zárándokolnak kegyhelyről kegyhelyre mezitláb, láncsal a nyakukban.

Bécsben most fejezte be tárgyalásait a Szentszövetség, s görccsen elfojt minden haladó szellemi mozgalmat, sőt minden alkotmányos megmozdulást is. Aranyozott hintókon a diplomaták most térnek vissza erről a „táncoló” kongresszusról, amely Italiát hét államra osztotta. Az olaszok azonban nem nyugszanak bele ebbe a rájuk kényszerített állapotba. 1815 után Nápoly környéke a félsziget legháborgóbb vidéke. Az elkéseredett hangulat átharapódzik Piemontba is. Titkos földalatti társulatok alakulnak. A karbonárik mozgalma federalista jelleget ölt. Célja Piemont növelése a Habsburgok rovására.

Főbb vonalakban ilyen volt a történelmi helyzet, amikor a Becchi-tanyacsoport egyik házában 1815. augusztus 16-án megszületett Bosco Ferenc és Occhiena Margit fia: Bosco Szent János. Az édesapa harmincnégy éves, dolgos parasztember. Mivel a saját földje kevés, időnként gazdagabb szomszédaihoz jár el napszámba, mert elég nagy családot kell eltartania: huszonhét éves hitvesét, Margit asszonyt, az első házasságából született tizenkét éves Antalt, és a második frigy gyümölcsit: Józsefet és Jánost. És velük él még a családfő hetven éves, beteges édesanyja is.

Az általános inség ellenére a földet és munkát szerető Bosco család – ha nagy nehézségek árán is – fenn tudja tartani magát. A következő évek borzalmas jégverései azonban őket is a tönk szélére juttatják. De a legnagyobb megpróbáltatás csak ezután következik. Bosco Ferenc 1917 májusában erősen megizzadva megy le munkaadója pincéjébe. Néhány pillanatra leül, hogy megpihenjen, s oly súlyos tüdőgyulladást kap, amely négy nap alatt sirba viszi.

Don Bosco később így beszéli el a szomorú esetet. „Még nem voltam kétéves, amikor apám meghalt. Nem emlékszem, milyen volt; arra sem emlékszem, hogyan viselkedtem e gyászos esemény alkalmával. Csupán azt az egyet őriztem meg emlékezetemben – és ez életem legelső emléke –, hogy anyám akkor így szólt hozzám: „Nincs többé atyád!” A jelenvoltak mind kimentek a szobából, ahol a halott feküdt, csak egyedül én akartam bent maradni. Anyám egy kosár tojást szedett össze, és szomorúan azt mondta: „Gyere velem, János.” „Csak akkor megyek – feleltem –, ha apám is velünk jön!” „Szegény gyermek – ismételte anyám –, neked nincs többé atyád!”

A gazda halála után a kis család minden gondja Margit mamára, erre az írástudatlan, de végtelenül bölcs és erőlelkű asszonyra szakadt. Azt mondják, hogy akinek jó édesanyja van, az már félig a mennyországban érezheti magát. Margit asszony végtelen szeretettel, de következetes szigorral nevelte gyermekeit. Életének minden mozzanatát átítatta az egészséges, természetes vallásosság. Esténként a feszület elé térdelve, fiaival együtt imádkozott a mindennapi kenyérért, és kért erőt a testet sorvasztó munkához. Amikor csak alkalom kínálkozott, felhívta gyermekei figyelmét arra, hogy életük minden perce Isten szeme előtt pereg le. Lelkükbe véste annak tudatát, hogy a természet egy-egy kedves vagy fenséges megnyilatkozása, pl. a fésző virágbimbó, a fülemüle csattogó éneke, a felhőket széthasító villám vagy a tompa napfényben csillogó, zuzmarás ág mind a Teremtő hatalmának jelei. Nyári estéken hányszor elismételte: „Ha ilyen szép a csillagos ég, milyen csodálatos lesz a mennyország!” Bár nem tudott se írni, se olvasni, mégis tökéletesen ismerte a vallás igazságait és a Szentírást. A hit elemeire ő tanította meg gyermekeit. Nagyon ügyelt arra, hogy a fiuk sose tétlenkedjenek. Jánoska is már négyéves korában ismerte a kenderáztatás és tilolás titkait. A fiuknak segíteniök kellett kint a földön és a ház körül. Vízet hordtak, fát hasogattak, takarítottak, babot pergettek, legeltették az állatokat, rendben tartották az istállót, megfejték a teheneiket. Lassan megtanulták mindazt, amit a parasztembernek ismernie kell. Dolgoztak reggeltől estig. Az édesanya mindegyiküknek kijelölte a napi munkát, és ellenőrizte elvégzését.

Bár szegények voltak, mégis szívesen segítettek a náluk is szegényebbekben. A bekopogó koldusok, vándorok, katonaszökevények és

körözött bűnözők mindig kaptak egy tányér levest, egy darab kenyeret, s ha kellett, szállást a szénapadláson. Jánoska nemegyszer láthatta, hogy az édesanyja szép szavaitól meghatódott gonosztevők a családdal együtt térdepelve végzik az esti imát. És Margit mama vigyázott, hogy ezek a szerencsétlenek szembe ne találják magukat a gyakran be-benéző zsandárokkal; szíves szóval és jó vörös borral tartotta a rend őreit, míg védenicei kisurrantak az éjszakába.

A munka örökös, egyforma lüktetésében eléggé egyhanguan folyt az élet, de Jánoska, ez a kerek fejű, göndör haju, rendkívül erős akaratú és színes képzelőerejű kisfiu úgy nőtt ott, a tanya csendes világában, mint eső után a vadvirág. Boldognak érezte magát. A Becchidombról messzire láthatott, túl a szőlőkön, a karcsu templomtornyokon. Elmerengett az Alpok halványan látszó csucsain, amelyek a magasságok felé vonzották a lelkét. Élvezte a zsálya illatát, a méhek zümögését, a felhők érdekfeszítő játékát. Mint a buzatábla a hajnali harmatot, úgy szívta magába a természet és az egészséges paraszti élet szépségeit, erejét.

Még csak öt éves, amikor már megsejti küldetését. Vonzódik a környékbeli fiukhoz, nem csupán a játék kedvéért, hanem azért is, hogy jobba tehesse őket. Nemegyszer megtörtént, hogy valamelyik durvább játszótársa megütötte. Ilyenkor kékfoltos arccal ment haza. Margit mama természetesen nem hagyta szó nélkül a dolgot.

– Már megint! Minden nap történik veled valami. Miért játszol ilyen pajtásokkal? Nem látod, hogy azok a fiuk milyen neveletlenek?

Jánoska így felelt:

– Éppen azért megyek közéjük, mert ha én is velük játszom, sokkal illedelmesebbek, és nem beszélnek rosszakat.

– És mégis dagadt fejfel jössz haza!

– Véletlenül történt ez a kis baleset.

– Na jó! De többé ne játssz velük!

– De édesanyám, nagyon kérem! . . .

– Megértettél?

– Ha kívánod . . . De tudod, ha én köztük vagyok, azt csinálják, amit én akarok, és nem civakodnak.

„Öt éves koromban támadt bennem az a gondolat – írja később –, hogy magam köré gyűjtöm a gyermekeket, s őket a katekizmusra tanítom; ez volt a legforróbb vágyam. Ugy éreztem, életemnek ez a célja.”

A gyermeki élet gondtalanságát és boldogságát csak a mostoha-testvér, Antal keserítette meg. Ez az erőszakos, erejével hetvenkedő, nyers és önző kamaszfiu nem látott túl a barázdákon, minden gondolata a föld maradt. Kemény öklei elől nagyon sokszor az édesanyjának

kellett megvédenie a két kisebbik fiút. Ilyenkor dühösen rontott Margit mamára, aki azonban végtelen higgadtságával, határozott magatartásával mindig lefegyverezte a dühöngő legényt.

A nehézségek ellenére is a kis Jánosban egyre világosabban kibontakozott jövőendő hivatása. Kilenc éves korában egy csodálatos, jóslatszerű álmot látott. Ez az álom kulcsa egyéniségének, sőt későbbi nevelési módszerének is.

Önéletrajzi visszaemlékezéseiben Don Bosco így írja le ezt, az egész életét meghatározó élményt:

„Körülbelül kilencéves koromban álmot láttam. Ugy éreztem, hogy egy igen tágas udvaron álló ház közelében vagyok, s egy sereg ürge gyerek nyüzsög körülöttem. Egyesek nevetgéltek s tréfálkoztak, mások játszottak, s olyanok is akadtak köztük, akik káromkodtak. Amint ezeket az istentelenségeket meghallottam, közém rohantam, rábeszéléssel és ütlegekkel akartam őket elhallgattatni. Ebben a pillanatban egy javakorbeli, tiszteletreméltó, előkelően öltözött Férfi jelent meg. Egész alakját fehér palást takarta, arca pedig olyan fényes volt, hogy nem bírtam rátekinteni. Nevemen szólított s megparancsolta: álljak a fiusereg élére. Közben hozzátette: *„Nem veréssel, hanem szelídséggel teheted őket barátaiddá! Kezdd el azonnal a munkádat! Tanítsd meg őket a bűn utálatosságára és az erény szépségére!”* – Ijedten jegyeztem meg, hogy szegény, tudatlan fiú vagyok, teljesen képtelen arra, hogy a gyermekeket vallásos oktatásban részesítsem. Ebben a pillanatban a fiúk abbahagyták a veszekedést, a zajongást meg a káromkodást, s mindnyájan a Férfi köré sereglettek. Szinte öntudatlanul kérdeztem:

- Kicsoda Ön, hogy ilyen lehetetlenséget kíván tőlem?
- Éppen azért, mert lehetetlenségnek tűnik, végre kell hajtanod engedelmesség és tudomány által.
- Hol és milyen eszközökkel szerzem meg ezt a tudományt?
- *Egy tanítónőt adok melléd.* Védelme alatt bölcs leszel. Az ő közbenjárása nélkül minden bölcsesség csak balgaság.
- De kicsoda Ön, hogy így beszél velem?
- Annak a fia vagyok, akit napjában háromszor üdvözölni tanított az édesanyád.
- Édesanyám megtiltotta, hogy engedélye nélkül idegen emberrel szóba álljak. Mondja meg tehát a nevét!
- Kérdezd meg Anyámtól.

Ebben a percben egy Hölgyet pillantottam meg a Férfi oldalán, igazi felséges alakot, olyan ruhában, amelyből pazar fény sugárzott, mintha csupa ragyogó csillaggal lett volna telehintve. Mikor kérdéseimből és feleleteimből megbizonyosodott növekvő zavaromról, köze-

lebb hívott magához, jóságosan kézen fogott, s így szólt: „Nézz oda!” Föltekintve észrevettem, hogy a fiuserég eltűnt, s helyébe nagy tömeg kecske, kutya, macska, medve s egyéb állat került. A felséges Hölgy tovább beszélt:

— Ez a te munkaköröd. Itt működj! *Légy alázatos, erős és férfias!* Az átváltozást, amelyet ezeken az állatokon most látsz, hajtsd végre majd egyszer az én fiaimon!

Megint odatekintettem, s a vadállatok helyén ugyanannyi szelid bárányt láttam. Örömmel, bégetve ugrándozták körül a Férfit és a Hölgyet, mintha hódolatukat mutatnák be nekik.

Ahogy ezt észrevettem, álmomban sirva fakadtam, s arra kértem a fenségesen szép Asszonyt, magyarázza meg, amit láttam, mert nem tudtam, mindez mit jelent. Ő ekkor kezét gyengéden a fejemre tette, s csak ennyit mondott: „A kellő időben majd mindent megértesz.” — Alig ejtette ki ezeket a szavakat, valami zörej felébresztett álmomból, s minden eltűnt... Másnap reggel az volt a legsürgősebb teendőm, hogy különös álmomat elmondjam bátyáimnak. Ők azonban kinevettek. Ekkor édesanyámhoz és nagyanémhoz fordultam. Mindegyikük más-más magyarázatot talált. József bátyám ezt mondta: — Pásztor lesz belőled, s kecskéket, juhokat meg más állatokat legeltetsz majd. Anyám így szólt: — Ki tudja, talán még pap leszel! — Antal szárazon megjegyezte: — Inkább rablóvezér! — Az utolsó szó azonban nagyanémé volt: — Az álmokra nem kell sokat adni —, mondotta. Magam is az ő nézetét vallottam, mégsem tudtam ezt az álmot kiverni a fejemből.”

Ez a különös lelki élmény mégis véglegesen meggyökerezett a kis János lelkében a papi hivatást, amelynek fő munkaterülete a gyermekek megmentése lesz. Ebben az álomban a Szent Péternek mondott krisztusi szavak visszhangoznak: „Legeltess bárányaimat, legeltess juhaimat!” Amikor Jánoskától édesanyja megkérdezte, miért szeretne pap lenni, így válaszolt:

— *Hogy életemet a gyermekeknek szentelhessem. Szeretni fogom őket, és megkedveltetem magam velük. Minden erőmet és időmet értük áldozom.*

Szép a vágy. De most még ott él kinn a tanyán. És milyen szegények! Édesanyja fiatalságát, üdeségét egyre jobban megtöri az örökös paraszti munka. Mikor lesz annyi pénzük, hogy tanulhasson és pap legyen?

Hányszor gyötörték a kisfiut ilyen kínzó kérdések, de ilyenkor mindig a szépséges álmra gondolt, és érezte, hogy célját el kell érnie. Addig pedig úgy kell apostolkodnia, ahogyan korának és adottságainak a legjobban megfelel. Egyik nagynénjétől folyékonyan megtanult

olvasni. És téli estéken, amikor a szomszéd földművesek összegyűltek valamelyik istállóban vagy konyhában, hogy csendes beszélgetéssel hesszegessék el a rájuk terpeszkedő unalmat, Jánoska is közéjük ment, s felállva egy zsámolyra, régi történeteket olvasott fel vagy szavalt el nekik. Az egyszerű emberek szinte álmélkodva hallgatták Nagy Károly, Roland lovag vagy a mórok ellen harcoló hősök törtékeit, és az olvasás befejeztével szívesen elmondtak a kisfiu kérésére egy-egy Miatyánkot vagy Üdvözlégyet. Aztán elgondolkodva mentek haza a puha hóesésben.

Amikor pedig megjött a tavasz, rügybe borultak a fák, Jánoska sokszor elkísérte édesanyját a castelnuovói piacra, ahol Margit asszony tejet, turót, zöldséget és baromfit adogatott el. Ilyenkor rendszerint megjelentek a vasári komédiások is, hogy szemfényvesztő mutatványokkal szórakoztassák a falusiakat. Jancsi természetesen csupa szem volt. A legelső sorba furakodott, hogy minden fortélyt ellessen. Otthon aztán addig gyakorolta az egyes mutatványokat, míg a legtöbbet tökéletesen meg nem tanulta. Hajlékony testű, fürgé mozgású, rendkívül merész fiu volt, s hamarosan olyan ügyes bűvész hírében állott, hogy a felnőttek is felfigyeltek rá, és élvezetes szórakozást találtak előadásaiban. Megcsodálták izgalmas kötél-táncát, lélegzetüket is visszafojtva figyelték a veszélyes halálugrást, hangosan kacagtak, ha valakinek az orrából pénzdarabot huzott elő, ha a selyemkendőt galambbá változtatta. Ezeken a szabadtéri előadásokon — különösen ünnepnapokon — egyre nagyobb számmal jelentek meg a környék lakói. És ezt a tízéves kisfiut, amikor megmássza a környék legsudarabb fáit, amikor a magasban kifeszített kötélén sétál, amikor versenyt fut, és tréfái nyomán önfeledten felharsan a nevetés, amikor kézen jár, és bűvészkedései láttán tágra meredten csodálkoznak a szemek, mindig az apostolkodás vágya vezeti. Imával kezdi mutatványait, néha megszakítja az előadást, hogy pár mondatban elismételje a délelőtti hallott szentbeszédet, s rendszerint egy-egy Máriaénekekkel fejezi be a szórakoztatást.

Az előadások azonban Jánosnak pénzbe kerültek, hiszen be kellett szereznie a mutatványokhoz szükséges eszközöket. Ügyességével ezt a nehézséget is megoldotta. Összekuporgatta a rokonaitól kapott filléreket. Azután szalmakalapokat font, nádból kalitkákat és csapdákat készített, énekes madarakat fogott az erdőn, gombát és gyógyfüveket gyűjtött, harisnyákat kötött, s ezeket eladta a piacon vagy a vásárokon. Még a kigyóvadászat is pénzforrást jelentett számára.

Közben egyre sürgetőbbé vált lelkében a vágy az első szentálldozás után, de abban az időben — a janzenizmus hatására — csak a tizenkettedik vagy a tizenharmadik év betöltésével vehették magukhoz először a gyermekek az Oltáriszentséget. Margit mama mégis előkészí-

tette kisfiát a nagy eseményre, és mindennap elküldte a nagybőjti katekizmusoktatásokra az elég messze lévő plébániatemplomba. A buzgó plébános megismerve a szorgalmas kisfiu tudását, kiváló értelmi képességét, 1826. március 26-án, húsvét első napján első szentáldozáshoz bocsátotta.

Amikor a nagy élmény után hazatértek, az édesanya meghatottan a következő tanáccsal látta el kisfiát:

– Meg vagyok győződve, hogy a jó Isten birtokba vette szivedet. Igérd meg neki, hogy halálodig megőrzöd lelked tisztaságát. Gyónj gyakran és őszintén! És nagyon óvakodj a rossz társaktól!

És most úgy látszott, hogy az isteni Gondviselés egyengetni kezdi Jánoska útját az óhajtott cél, a magasztos hivatás felé.

A Becchibe vezető országuton történt.

Már esteledik. Éneklő, imádkozó parasztok kis csoportja igyekszik haza a tizenhat kilométerre fekvő Buttiglierából, ahova azért indultak el, hogy elnyerjék a szentévi bucsut.

A hivellet együtt lépeget dr. Calosso József, a buzgó murialdói káplán is. Hamar észreveszi a csendesen mendegélő, gondolataiba mélyedő Jánoskát.

Beszédbe elegyedek vele.

– Megértettél-e valamit a szentbeszédekből, kisfiam? – kérdezi tőle.

– Mindent megértettem –, hangzik a válasz.

– Ha valamelyikből elmondasz négy szót, kapsz négy szoldót.

– Az elsőből vagy a másodikból?

– Ahogy tetszik.

És Jancsi nagyon világosan és részletesen elmondja mind a két szentbeszéd lényegét.

Az öreg pap elcsodálkozik.

– Hogy hívnak, fiam? Hol jársz iskolába? – kérdezi nagy szeretettel.

– Bosco János vagyok. Édesapám már régen meghalt. Édesanyámmal lakom, aki négyünkön gondoskodik. Iskolába nem járhatok, mert szegények vagyunk. De tudok olvasni és egy keveset írni.

– Szeretnél tanulni?

– Nagyon, de a mostohabátyám nem engedi. Azt mondja, tudok annyit, hogy a földet turjam.

– És miért szeretnél tanulni?

– Hogy pap legyek, és hogy foglalkozhassam a gyerekekkel. Én tudom, hogy nem rosszak, de nem törődik velük senki.

Don Calosso elgondolkodik, s csak ennyit mond:

– Jőjj el holnap, és ministrálj nekem!

És november elsejétől kezdve a kedves, öreg pap minden reggel – a szentmise után – rendszeresen foglalkozott a kisfiuval, akinek csodálatosan nyiladozott az értelme. Husvétkor már meglehetősen jól tudta az egész latin nyelvtant. Sajnos, kora tavasszal, bár még alig akadt munka, Antalból ismét kitört a harag.

– Elég legyen! – kiáltotta vadul. – Meg ne lássam többé a könyvedet! Parasztnak születted, maradj is az! Én is felnőttem könyvek nélkül, mégis erős vagyok.

– Igazad van, Antal – felelte csöndesen Jánoska –, a szamarunk sem járt sose iskolába, mégis is erősebb nálad.

Öccse humora még jobban feldühítette Antalt. Öklét ütésre emelve rohant testvére, s Jancsi csak gyors lábának köszönhette, hogy megmenekült a veréstől.

Talán a jó Isten akarta így, aki nem rózsaszírommal, hanem tövissekkel szórja tele a leendő szentek útját.

Ilyen gyötrelmek között multak a hónapok. Antal mindig dühbe gurult, valahányszor megpillantotta a könyveket. Szegény Margit asszony is tarthatatlannak vélte a helyzetet, s a családi béke érdekében nagy áldozatra szánta el magát.

– Jobb lesz, Jánoskám – mondta szomorúan –, ha elmegy itthonról. Látnod, bátyád nem nyugszik. Keress valami munkát a szomszédos gazdáknál. Ha nem találsz, menj el Moncuccóba a Moglia családhoz. Ők gazdagok és jó emberek, talán megkönyörülnek rajtad. Legjobb lesz, ha már holnap utra kelsz . . .

1828 februárja van. Az eget borító szürke felhőkből hatalmas pelyhekben hull a hó. Jég borítja a házak tetejét s a dombok oldalát. Varjak kárognak. A fehér teher sulya alatt nyögnek a fák.

Kis batyuval a hátán elindul a tizenhárom éves Bosco János. Lépései alatt csikorog a hó. Mielőtt eltűnne a szülői ház, megáll és integet. Két fekete szeméből kibuggyan a könny.

Sok helyen bekopogtat, de mindenütt visszautasítják.

Először Moglia gazda is szabadkozik.

– Télen nincs munka, fiam! Jőjj vissza tavasszal! – mondja sajnálkozva.

János azonban nem mozdul. Csak sir és sir.

– Moglia ur kérem – zokogja – alkalmazzon akár fizetés nélkül is! Leülök ide a földre, és el nem megyek innét.

A gazda tétovázik. Jószivü ember. Meghatják a könnyek.

– Vedd fel, Lajos – szól közbe a felesége. – Tartsuk itt legalább pár napig!

Es János folytatta az otthon megkezdett életet. Égett a munka a keze alatt. Esős időben vagy télen, amikor kevesebb volt az elfoglaltság, a szénapadláson maga köré gyűjtötte a gyerekeket. Érdekes történeteket mesélt nekik, a vallás igazságaira vagy imára tanította őket.

Amikor pedig tehette, elővette könyveit, mert a tanulás utáni vágyat nem tudja elcsitítani. Tanult éjjel a mécs világa mellett, de még szántás közben is. Egyszer a gazdája meg is kérdezte:

— Miért bujod annyira a könyveket?

— Mert pappá kell lennem.

— De hiszen ahhoz, hogy tanulhass, rengeteg pénzre van szükség. Honnét veszed?

— Majd megsegít a jó Isten.

— Hát csak tanulj, ha neked ez örömet okoz!

Moglia József megbecsülte a kis bérest. Az első év végén harminc lírával jutalmazta munkáját, a második esztendő őszén pedig ötven lírát nyomott Margit asszony kezébe, ami abban az időben tekintélyes összegnek számított.

János lelke azonban nem birt megnyugodni. Érezte: elillannak az évek. És hogyan haladjon előre a tanulásban segítség, vezető nélkül?

1829 decemberének egyik utolsó napján éppen kifelé hajtotta a nyáját a hodályból, amikor váratlanul összehatalálkozott édesanyja egyik testvérével, Occhiena Mihály gazdag állatkereskedővel, aki Chieribe igyekezett a vásárra.

— Na meg vagy-e elégedve, Jancsi? — kérdezte unokaöccsétől.

— Igaz, hogy jó emberek között élek — hangzott a válasz-, de nagyon szeretnék tanulni, és itt nincs rá lehetőség.

— Ne busulj, öcsém! Bizd csak rám a dolgot! Most tereld vissza a nyáját, aztán menj haza édesanyádhoz. Mondd meg neki, hamarosan én is ott leszek, beszélni akarok vele. Amire az iskolában szükséged lesz, arról én gondoskodom.

Mogliáék meglepődtek, amikor János bocsánatot kérve elbucszott tőlük, de szívesen elengedték azzal a jókívánsággal, hogy szíve vágya minél előbb teljesüljön.

Margit mama Antal esetleges dühöngése miatt nem merte befogadni fiát. Jancsi tehát egy árokban lapulva, dideregve leste Mihály bácsi érkezését. Majdnem éjfélig kellett várakoznia. A nagybácsi hazavitte a félig megdermedt fiut, aztán rávette Antalt, hogy fogadja vissza öcscsét. A durva legény nem mert akadékoskodni, mert Mihály bácsi jól megtermett, kemény izmu ember volt.

János tehát folytathatta a tanulást — legalábbis a téli hónapokban — Don Calossónál. A kedves pap szívesen fogadta régi növendékét, sőt az anyagi gondokat is magára vállalta.

— János, ne félj a jövőtől! — mondta nemegyszer. — Amíg élek, segítségedre leszek, ha pedig az Ur magához szólítana, úgy végrendelkezem, hogy tanulmányaidat be tudjad fejezni.

Antal nemsokára ismét köztöködni kezdett. János tehát csak aludni járt haza, de a rosszindulatu testvér így sem hagyott neki békét. A mindig türelmes Margit asszony tehát most határozott lépésre szánta el magát. Hivatalosan kérte az apai örökség felosztását, ami hamarosan meg is történt. A huszonhat éves Antal elhagyta Becchit.

Most már valóban úgy látszott, hogy leomlottak az akadályok, és János nyugodtan a tanulásnak szentelheti magát. De egy novemberi reggel, amikor rövid időre hazaszaladt édesanyjához, hogy tiszta fehérneműt kérjen, lélekszakadva futott utána egy ember, s kérte, hogy siessen vissza, mert Don Calosso nagyon rosszul lett, őt hívja, sürgősen beszélni szeretne vele.

János szinte repült, Don Calosso azonban hiába erőlködött, már nem birt megszólalni. De nagy nehezen a vánkos alól kihuzta egy ládika kulcsát, s átnyújtotta védencének. Mutogatással jelezte, hogy ne adja oda senkinek, és amit a ládikában talál, az az övé lehet.

János zsebre tette a kulcsot, majd önfeláldozóan ápolta jötevőjét.

Két nap múlva a jó pap az örökkévalóságba költözött. Hamarosan többedmagával megérkezett az örökös. Izgatottan kereste a ládika kulcsát. János odanyújtotta.

— Itt van. Don Calosso nekem adta. Tanuk is bizonyíthatják, hogy tartalma az enyém, de én inkább szegény maradok, semhogy haragot idézzek elő.

Az unokaöcs kinyitotta a ládikát, és igen tekintélyes összeget, hat-ezer lirát talált benne. Aztán Jánoshoz fordult:

— Tisztelem nagybátyám akaratát. Ez a pénz a tied. Jogod van hozzá. Vagy legalább végy belőle annyit, amennyit akarsz...

János egy pillanatig elgondolkodott, aztán így szólt:

— Semmi sem kell belőle. Többre értékelem a mennyországot a világ minden gazdagságánál.

Nagy csapás volt Jancsira ez a veszteség. Napokon át sirdogált. Don Calosso emléke örökké elevenen élt lelkében. Később ezt írta: „Ezért a nagy jötevőmért mindig imádkoztam, és imádkozni is fogok életem végéig.”

Margit mama most — Mihály bácsi segítségével — fiát a castelnuovói iskola latin tagozatára iratta be. János gyalog tette meg oda és vissza az utat, naponta husz kilométert. Mivel ez igen sok időt elrabolt, és fárasztó is volt, Margit mama egy castelnuovói Roberto János nevű szabómesternél helyezte el fiát természetbeni fizetésért.

Ez az iskola kezdetben csak újabb keresztet jelentett Jancsi számára. Társai durva élceket faragtak a náluk jó néhány esztendővel idősebb – már tizenöt éves – parasztfiuról. Kinevették szegényes ruházatát, otromba cipőjét, tájszólásos beszédjét. Ő azonban hallatlan önuralommal tűrte a gunyolódást. Sokszor ökölbe szorult ugyan a keze, de haragja mindig szelid mosollyá változott. Vidám, kedves lelkületéért társai hamarosan meg is szerették. Növelte tekintélyét, hogy igen szépen haladt előre a tanulásban, bár nem volt könnyű megszereznie paptanára jóindulatát, aki évközben vette át a latin tanítását. János Don Calossótól jól elsajátította ezt a nyelvet, arra kérte tehát új tanárát, Don Mogliát, adjon neki olyan feladatot, amelyet, ha helyesen old meg, az első osztályból a harmadikba léphet.

Don Moglia hangosan felkacagott.

– Mit képzelsz magadról? – kérdezte gunyosan. – Mit tudhat az, aki Becchiből való? Tudod, mit ajánlok? Menj haza istállót takarítani! A latin tanulását hagyd másra, ugysem fogod megérteni soha.

– Kérem, engedje meg, tanár ur!

– Ne bosszants! Nincs vesztegetni való időm.

De János állhatatos maradt. Don Moglia végül is kijelölt egy meg lehetőségen hosszú latin szöveget.

– Na ezt fordítsd le, te keményfejű!

János hozzáfogott, és alig egy óra múlva már be is adta a feladatot.

A tanár átvette a füzetet, és anélkül, hogy elolvasta volna a dolgozatot, szánakozó mosollyal letette az asztalra.

János azonban megszólalt:

– Kérem, szíveskedjék átnézni. Szeretném tudni tanár ur véleményét.

Don Moglia felhorkant:

– Nem elég, hogy megmondtam: ilyen nehéz feladat megoldására nem képes egy Becchibe való jövevény?

A párbeszédre az osztály is felfigyelt, s egyesek közbekiabáltak:

– Olvassa el, tanár ur!

Don Moglia kényszeredetten átfutja a dolgozatot. Magasra huzza a szemöldökét, aztán megcsóválja a fejét.

– Nincs benne egy hiba se – ismeri el.

De aztán felcsattan a hangja:

– Ezt nem te csináltad! – kiáltja dühösen. – Biztosan lemásoltad valakiérről! Nem szágýelled magad?

János szomszédja ingerülten felugrik.

– Tanár ur, én láttam, hogy Bosco egyedül dolgozott. Tessék elolvasni mindnyájunk dolgozatát és összehasonlítani az övével!

– Elég! – vet véget a vitának Don Moglia. – Becchiből nem jöhet semmi jól

János lelke háborgott, de aztán eszébe jutott az álombeli szépséges Hölgyszava: „Légy aláztatos!” Társai elámultak önuralmán, s ettől kezdve még jobban szerették.

Többször elment arrafelé, ahol a castelnuovói plébános napi sétáját szokta végezni. Tisztelettel üdvözölte, a pap udvariasan, mereven fogadta a köszöntést, aztán sétálgatott tovább, mintha méltóságán alulnak tartaná szóba elegyedni az egyszerű fiuval. János nemegyszer panaszkodott is édesanyjának pap ismerősei ridegsége, zárkózottsága miatt.

— Mit tehetnél? — kérdezte Margit mama. — Ők mindig komoly gondolatokkal foglalkoznak. Talán nem is értenek hozzá, hogyan bánjanak a veled egykoru fiukkal.

— De mibe kerülne nekik, ha néha egy-egy nyájas szót váltának velünk?

— És ugyan miről beszélgethetnének?

— Bármiről, ami a lelkem gazdagítja.

— Magad is láthatod, mennyi dolguk van a gyóntatószékben, az iskolában.

— És mi, fiatalok, nem tartozunk a juhaik közé?

— Dehogynem. De ismétlem: nincs elvesztegetni való idejük.

— Tehát az Úr Jézus az idejét vesztegette, amikor a gyermekekkel foglalkozott? Nem dorgálta-e meg az apostolokat, mert távol akarták tőle tartani a kisgyermeket? Nem azt mondta-e, hogy az ilyeneké a mennyek országa?

— Igazad van. És te mit tennél?

— *Ha egyszer pap leszek, egész életemet a fiuknak szentelem. Sosem vágyok majd szigorú arcot, s amikor csak lehet, elbeszélgetek velük.*

Mivel a tanulás nem foglalta le teljesen a szorgalmas diákot, ezért elhatározta, hogy szabadidejében kitanulja a szabómesterséget. És ezen a téren is olyan gyors előrehaladást, ügyességet tanusított, hogy Roberto mester arra buzdította, hagyja abba a tanulást, s maradjon mellette. János szívében azonban — tudjuk — más vágyak éltek. De azt megérezte, hogy minden mesterségbeli jártasság egy-egy hasznos eszköz lehet majd a kezében. Ez a gondolat vezette, amikor gyakran fölkereste Savio Evasius lakatosmester műhelyét is, s ebben a szakmában is kiváló jártasságra tett szert. És mindemellett időt szakított még arra is, hogy házigazdájától — aki egyben kántor is volt — megtanuljon hegedülni, csellózni és orgonálni.

Amikor elérkezett az iskolaév vége, Jancsi hazament, de nem Becchibe, mert édesanyja közben másik kedves fiához, Józsefhez költözött Sussanbrinóba. A nyugodt környezetben teljesen kedvenc köny-

veinek élhetett. De talált időt arra is, hogy megjavítsa bátyja szármait, és segített neki kint a földeken.

Közben lelkivilága egyre szinesedik, gazdagodik. Nem felejtette el a gyönyörű Hölgy szavait: „Légy alázatos, erős és férfias!” Keményfejtűségét, dacosságát sikerült nemesebb irányba terelnie. Szívesen elviselte a megalázásokat; vállalkozó szelleme, fáradhatatlanul tevékeny akarata, rettenthetetlen bátorsága pedig még tovább izmosodott.

Hogy ez miképpen mutatkozott meg a valóságban, jól megvilágítja a következő kis történet.

A közeli Montafia faluban nagy népnünpélyt rendeztek. A piactér közepén egy igen magas mászópóznát is felállítottak. Csucsán karikára erősítve lógtak a különböző díjak. Hömpölygő, lármázó, kíváncsiszkodó tömeg élvezte a mulatságot. A legények egymásután megkísérelték, hogy fölmászzanak a szappannal bekenet, sikos és sudár rudon, de egyiküknek se sikerült. A legjobbak is alig bírták elérni a magasság egyharmadát, pedig a tömeg igen lelkesen biztatgatta őket.

Jancsi eltökélte, hogy ő is megkísérli, de másképpen.

Elszántan odalépett a póznához, s szép lassan igyekezett felkuszni rajta. Időről-időre összekulcsolta lábait, és sarkára ülve megpihent.

A nézők először nem értették meg módszerének lényegét, s torkukszakadtából kinevették. Minden pillanatban azt várták, hogy visszaesuszik. De amikor látták, hogy mégis egyre feljebb ér, halálos csend támadt. A szemek mereven szegeződtek a kisfiura. Jancsi pedig amikor elérte a rud erősen ide-oda hajladozó, vékony csucsát, kinyújtotta a kezét, s leakasztott a karikáról egy husz lirát tartalmazó erszényt, egy szál kolbászt és egy zsebkendőt. A kisebb értékű tárgyakat fent hagyta, hogy a játékot tovább folytathassák. Aztán villámgyorsan lecsuszott, és eltűnt a tömegben.

Többször is sikerült hasonló módon különböző díjakat elnyernie. Szüksége is volt rájuk, hogy szegény diák létére fenntarthassa magát.

Ezen a nyáron – tizenhat éves korában – ismét egy álmot látott. Később így mondta el:

„Egy szépséges Hölgyet láttam felém közeledni, amint megszámlálhatatlan juhból álló nyáját legeltetett. Közelebb jött hozzám, nevemen szólított, és így szólt:

– Nézd, János, ezt az egész nyáját terád bizom!

Én így szabadkoztam:

– Hogyan őrizzek meg ilyen tömérdék juhot és bárányt? Hol talállok nekik megfelelő legelőt?

Az Urnő így bátorított:

– *Ne félj, melletted leszek!*

És ezt mondva eltűnt.”

Ez az álom újabb bátorságot és örömet oltott János szívébe, hiszen tudta, érezte, hogy a mindkét álmában megjelenő szépséges Hölgy a Boldogságos Szűz. Miért kellene tehát tépelődni? Ha nem is látja a jövő ködbe burkolódzó útját, van akire teljes bizalommal ráhagyatkoz-zék. Valaki fogja a kezét.

Az ősz közeledtével Margit mama elhatározta, hogy fiát beiratja a chieri nyilvános középiskolába. De honnét szerezzen pénzt ruhára? És elő kell teremteni a tartásdíjat is. Igaz, valamit meg tudtak takarítani a nyár folyamán. És János sem szégyellte, hogy elmenjen kéregetni. Sorra járta ismerőseit, és nem annyira pénzt, mint inkább terményeket gyűjtött. Ezeket aztán Margit mama eladta a castelnuovói piacon. Sikertől tehát megvenniök a szükséges ruházatot, iskolai felszerelést, és együtt volt a negyedévi tartásdíj is.

1831 november 4-én tehát a tizenhat éves János elindult a száz-tornyú Chieri városába.

Egy ismerőse, Filipello János felvette szekerére. Utközben beszél-getéssel telt az idő. Filipello egyszercsak közbevágott:

– Még épphogy elkezdted a tanulást, s máris ilyen sokat tudsz? Nemsokára plébános leszel!

– Plébános? – merengett el pár pillanatig János. – Tudod, mit je-lent plébánosnak lenni? Akár ebédel, akár vacsorázik, mindig eszébe kell jutnia: én csak ettem, de vajon a legszegényebb hiveim is mind csillapították éhségüket? . . . Mindent, ami felesleges, szét kell osztania a rászorulóknak között. . . És még milyen sok más nehéz kötelessége van! Nem, Filipello, én nem leszek plébános! . . . *Azért tanulok, hogy életemet teljesen az elhagyott ifjúságnak szenteljem . . .*

Harangszó ütötte meg fülüket.

Chieri harangjai!

1831 november 4-e volt.

A SZÁZ TORONY VÁROSÁBAN

(1831–1841)

A poros uton szekerező Jánosnak a kilencezer lakosu város már messziről is csodásnak tűnt. Az ígért földjének harsogó üdesége lehetett ilyen a fáradtan bolyongó zsidók szemében.

Chieri már a Krisztus születése előtti második században népes település hírében állott, Augustus császár uralkodása idején pedig a rómaiak erős várat is emeltek ezen a helyen. A XII. és XIII. században ez a kis köztársaság az egész piemonti síkságra kiterjesztette hatalmát, de a reneszánsz korban vált igazán gazdaggá, amikor szinte minden tehető polgára palotát és bástyaszerű tornyot épített ereje és hatalma fitogtatására. A XIX. században jelentős szövőipari központ, és Torino után az egész Piemont legismertebb iskolavárosa. Javarészt jóhirű, ügyes iparosok lakták, akik termékeiket a híres hetipiacokon értékesítették. A vallásos buzgóságra jellemző, hogy szép templomuk és rendházuk volt itt – többek között – a domonkosoknak, oratóriánusoknak, ferenceseknek, jezsuitáknak és a klarisszáknak. Sokan csak azért is ellátogattak a városba, hogy megcsodálják a XV. század elején épült, számtalan karcsu tornyocskával díszített, fenségesen szép, hatalmas, öthajós, gótikus katedrális. De ebben a kedves, csinos városban igen drága volt az élet a szegény diákok számára. Kollégiumok híján a vidéki tanulók ismerőseiknél, rokonaiknál, esetleg diáktartó családoknál kaphattak szállást. Pénzzel vagy terménnyel fizettek, de sokhelyütt a tartásdíj fejében munkát is elfogadtak. Ebben az esetben tanítás után a növendékeknek különböző házimunkákat kellett végezniük.

Jánost édesanyja egy ismerős özvegyasszonynál, Matta Luciánál helyezte el, aki látva, hogy a vidékről idecsöppent diák milyen lelkiismeretesen és ügyesen végzi el a ház körüli munkákat, rábízta egyetlen, gyengén tanuló, rakoncátlan fiát. Ő pedig úgy bánt vele, mintha testvére volna. Rendszeresen oktatgatta, óvta a rossz barátoktól, fegyelmeztetésre szoktatta. Alig múlt el hat hónap, és a könnyelmű kamasz szorgalmas, engedelmes diákká változott. Lucia asszony pedig örömeiben elengedte az egész tartásdíjat.

Sok elfoglaltsága ellenére is János az iskolában ragyogó sikereket aratott. A jó eredményt szorgalmán kívül csodálatos emlékezőtehetségének köszönhette. Ő maga beszéli el a következő esetet. „Egyik napon a tanár ur Ageszilaosz életét magyarázta Cornelius Neposból

Otthon felejtettem a könyvemet, s hogy ezt a tanár ur észre ne vegye, a Donatust (a latin nyelvtant) tartottam kinyitva kezemben. Miközben a tanár magyarázatára figyeltem, szinte öntudatlanul lapozgattam a könyvben. Társaim észrevették ezt, és egyikük nevetni kezdett, a másik folytatta, kétségtelen jelül annak, hogy valami nincs rendjén. — Mi az? — kérdezte a tanár ur. — Mi az? Azonnal tudni akarom! — Az egész osztály szeme rajtam függött. Erre megparancsolta a tanár ur, hogy ismételjem el a magyarázatát, és fejtsem ki az olvasmány szerkezetét. Felálltam, kezemben a Donatus, könyv nélkül elismételtem a szöveget és annak szerkezetét összes magyarázataival. Amint befejeztem, pajtásaim nem tűrtöztethették tovább magukat, csodálkozó felkiáltásban törtek ki, és tapsolni kezdtek. A tanár ur szörnyen felháborodott. Amint mondta, ez volt az első eset, hogy nem tudta a fegyelmet fölntartani. Képen akart legyinteni, de én félrekaptam a fejem, s így elhárítottam magamtól a nyaklevest. Aztán kezét Donatusomra tette, és felszólította szomszédomat, mondja el a zajongás okát. Én kész lettem volna szerényen bevallani a dolgot, de a többiek tulharsogtak: — Bosco az egész idő alatt a Donatust olvasta, mégis úgy ismételte és magyarázta a leckét, mintha Cornelius Nepos műve lett volna kezében! — A tanár ur elvette a Donatust, még két további mondatot kellett könyv nélkül elismételnem, és akkor harag helyett ámulatból bámulatba esett. — Kiváló emlékezőtehetségedért megbocsátom, hogy otthon felejtetted a könyvet — mondta. — Tehetségedet használd mindig jóra!”

Osztálytársai gyakran meggyőződhetnek róla, hogy Jánosban rendkívüli, szinte titokzatos képességek rejtlettek.

Egy alkalommal az iskolában igen hamar készült el latin dolgozatával. A tanár szemében lehetetlenségnek tűnt, hogy egy diák, bármilyen jó tanuló is legyen, oly rövid idő alatt megbirkózzék a sok nyelvtani nehézséget tartalmazó szöveggel. Figyelmesen átolvasta tehát a dolgozatot, és nem akart hinni a szemének, amikor abban a legkisebb hibát sem fedezte föl. Elkérte a fogalmazványt is, de most mégjobban elcsodálkozott, mert előző este a lakásán állította össze a szöveget, de mivel hosszúnak találta, az órán csak a felét diktálta le. János füzetében pedig megvolt az egész. Hogyan történhetett? — töprengett. A szobába nem osonhatott be a fiu, hiszen ki sem mozdult onnan egy percre sem. . . . János így vallotta be: — Megálmodtam! — megálmodta a latin szöveget is, a fordítást is, és mielőtt elindult az iskolába, leírta.

Később is életének minden jelentősebb mozzanatát egy-egy álom irányította, s ő maga is hitte, vallotta, hogy ezek az álmok természetfölötti eredetűek.

Különösen vonzódott azokhoz a fiukhoz, akikkel nem törődött senki, akik az utcákon csatangoltak, és az erkölcsi romlás veszélyében forog-

tak. Maga köré gyűjtötte őket, s megalkotta velük a Vidámság Társaságát. Szabályzatuk két pontból állott:

„Minden tag kerüli a jó keresztényhez nem illő beszédeket és cselekedeteket;

vallási és iskolai kötelességeiket hűségesen teljesítik.“

Hetente egyszer zárt összejövetelt rendeztek. Ilyenkor különböző témákat vitattak meg, de leginkább vallási ismereteiket gazdagították. Vasárnap délutánonként pedig a jezsuiták templomában közösen hallgatták meg a keresztény oktatást. Amikor alkalom kínálkozott rá, kirándulásokat szerveztek. Jánost különösen vonzották az Alpok nap-sugaras csucsai, a zugó patakok, az illatos fenyvesek, a vadvirágos rétek. Egészséges természetszeretétét kis barátaiba is beleoltotta. Néha a harminc kilométerre fekvő Torinóig is elkalandoztak. Kellemes, meleg estéken pedig a város melletti mezőn bűvész- és akrobatamutatóványokkal szórakoztatta egyre népesebbé váló közönségét.

A harmadik iskolaév kezdetén, mivel Lucia asszony fiával együtt elköltözött Chieriből, János egy Pianta József nevű kávéháztulajdonos házában kapott szállást. Kora reggel kisöpörte a helyiségeket, tanítás után pedig késő estéig fent kellett maradnia. Felszolgált a vendégeknek, kávéfőzött, feljegyezte a billiárdozók pontszámait. Komoly egyéniségével és tapintatos figyelmeztetéseivel sok helytelen beszédnek vette elejét. Csak éjfél körül ülhetett könyvei mellé. Az alagsorban egy nyomoruságos, sötét kis zug volt a szobája, ahol pislogó gyertyavilág mellett készült a másnapi előadásra, olvasgatta a klasszikus és olasz írók műveit. És arra is maradt ideje, hogy ellesse a cukrászmesterség titkait. Sőt külön pártfogásába vett őt zsidó tanulót. Hogy ne kelljen véteniök vallásos meggyőződésük ellen, szombatonként mindig leirta helyettük a feladatokat. Egy Jónás nevű izraelita fiút, aki vágyódott a keresztység után, katekizmusoktatásban részesített. Egy harmincöt éves sekrestyést, akinek lelkében későn ébredt fel a papi hivatás, előkészített a szeminárium felvételi vizsgára.

Rendkívüli testi ügyességét ezekben az években egy páratlan esemény bizonyította be. A városba vetődött egy fiatal kötélátlanos, aki vasárnapként torna- és bűvészmutatóványokat rendezett a főtéren, és a hivek egy részét, különösen a fiatalokat elvonta az istentisztelettől. János megkérte, hogy legalább ebben az időben ne tartson előadásokat. A kötélátlanos azonban csak szemtelenül nevetett, sőt, azzal kérkedett, hogy lepipálja a város valamennyi diákját. Kijelentette, kész versenyre kelni velük, és biztosan győzni fog. A fiuk önértetét bántotta ez a hetvenkedés. Rávettek tehát Jánost, hogy fogadja el a kihívást. A verseny napján hatalmas tömeg sereglett össze. A kötélátlanos elő-

szőr versenyfutást ajánlott, és husz lirába fogadott, hogy ő ér célba elsőnek. Jánosnak nem volt pénze, de a Vidámság Társaság tagjai összeadták az összeget. János vagy háromszáz méterrel hagyta maga mögött ellenfelét. A következő versenyszámban egy vízzel teli, széles árkot kellett átugraniok, amelynek tulsó partján nem igen lehetett megállni, mert közvetlenül a víz mellett magas fal huzódott, sőt egy terebélyes fa is akadályozta a biztos mozgást. A díj negyven lirára emelkedett. A kötél táncos jó lendülettel vetette át magát az árkon, és sikerült a fában megkapaszkodnia. János közvetlenül a falhoz ugrott, kezével elkapta annak peremét, s átdobta magát rajta. Tomboló taps harsant.

– Állj ki még egyszer – rikácsolta dühösen a bűvész –, de most valamilyen szemfényvesztő mutatványban versenyezzünk. A választást rád bízom. Nyolcvan lira legyen a tét!

János a varázsvesszőt választotta. A pálca egyik végére egy kalapot tett, a másik végét a tenyerébe állította. Aztán csodálatos fürge-séggel végigtáncoltatta az ujjain, a könyökén, a vállán, aztán föl az ajkára, az orra hegyére, majd a homlokára, s onnét visszafelé a másik tenyerébe. De az ellenfél is bizott saját győzelmében, hiszen a pálcátáncoltatás volt a kedvenc száma. Úgyesen meg is ismételte János mutatványát, de a botocska beleütközött kissé hosszú orrába, megbillent, és le is esett volna, ha kezével el nem kapja. A bűvész dühöngött.

– Száz lira a tét! kiáltotta. – Lássuk, melyikünk mászik magasabbra azon a szilfán!

Már veti is le a zekéjét, és macskaügyességgel kuszik fölfelé egész addig a pontig, ahol már attól tart, hogy a fa eltörik, s ő lezuhan a magasból. A közönség is elismeri, hogy ennél magasabbra kuszni nem is lehetne.

– Ez egyszer vesztettél! – mondják néhányan Jánosnak.

Ő azonban nyugodtan nekigyürkőzik, de amikor a fa sudarára ér, két kézzel megragadja az ágat, testét fölfelé – tótágasba – lendíti, úgyhogy talpa a fa csucsánál egy méterrel magasabban áll. A tömeg lélegzetet visszafojtva nézi, majd felzug az éljenzés, kitör a tapsvihár.

A diákok szálanomra gerjedtek a póruljárt bűvész iránt, s megígérték, hogy visszaadják neki a pénzt, ha a közeli fogadóban megebédel-teti őket. Ez negyvenöt lirájába került, százkilencvenötöt tehát vissza-csuszthatott a zsebébe.

Ezután a fiuk megígértették a „mester”-rel, hogy mutatványait más időpontban fogja végezni, kezet fogtak vele, s mint jó barátok váltak el. Hogyan gondolhatta volna ekkor még János, hogy majd egyszer 1964-ben a világhírű Althoff Cirkusz akrobatái és személyzete őt választják védőszentjükül?

A gimnáziumi tanulmányok vége felé ismerkedett meg János azzal a fiuval, akit legbensőbb barátjának tekintett, s akiről később ezt írta: „tőle tanultam meg az igazi keresztény életet.”

Egyik nap beszélgetés közben valaki megjegyezte: „Ismerek egy életszentség hírében álló tanulót, a cinzanói plébános unokaöccsét. Comolló Alajosnak hívják.”

Erre a nagyon határozott állításra János mosolyogva így szólt: „Egy szent nem mindennapi jelenség, egy ilyen koraérett szent pedig kész csoda lehet. Szeretnék találkozni vele.”

Nem kellett sokáig várakoznia. Néhány nap múlva megérkezett az új fiú. Egyik reggel botrányos jelenet játszódott le az osztályban. A tanár késett, s pár perc alatt feje tetejére állt a rend. A legrakoncátlanabb tanulók üvöltözve kergették egymást a padok között.

Comolló Alajos nyugodtan ült a helyén, és a leckét ismételtette. Az egyik hangoskodó, izgága fiú kikapta kezéből a könyvet.

– Gyere! – kiáltotta. – Tarts velünk!

– Inkább tanulok –, hangzott a csendes válasz.

– Jössz vagy nem? Vigyázz, mert megbánod!

– Tégy, amit akarsz, de nincs kedvem ilyen játékhoz.

A neveletlen fiú most hátratasztotta Comollót, majd kétszer arcul csapta. Alajos egy pillanatra felfehér lett, majd elvörösödve felugrott, de aztán hirtelen megfékezte haragját. A halotti csendben csak ennyit mondott:

– Most boldog vagy? ... Én megbocsátok, de hagyj békén.

Jánosra nagy hatással volt ez a rendkívüli önfegyelem. Odament az új fiúhoz, és ettől kezdve szoros barátság fűzte őket egymáshoz, bár jellemük nagyon különbözött. A gyenge egészségű Alajos félénk, elmélyedő természetű volt, kedvelte a magányt. János pedig maga a kicsattanó élet, csupa mozgás, erőből duzzadás, mindig tettre kész, másokat segíteni vágyó fiú.

Amikor egyszer többen bántalmazni akarták a szerény, visszahúzódó Alajost, János odaugrott, vállánál fogva megragadta az egyik hetvenkedőt, és vele, mint valami füttykössel páholta el a többieket.

Amikor magukra maradtak, Alajos így szólt védelmezőjéhez:

– János, roppant erőd félelemmel tölt el. De hidd el, Isten nem azért adta ezt az erőt, hogy elverd társaidat. Tudod, azt parancsolja, hogy szeressük egymást, bocsássunk meg az ellenünk vétkezőknek, és tegyünk jót velük.

A heves vérű Jánosnak nagy nyereséget jelentett ez a barátság. Alajos kedvessége lelki nyugalomra és önmérsékletre szoktatta. Édesanyja nevelése és Don Calosso értékes tanácsai után a jó néhány évvel fiatalabb Comollo példája járult hozzá leginkább a későbbi nagy

szent jellemének kialakításához. „Odavezetett, ahová akart” —, ismeri el önéletrajzában.

A gimnázium utolsó éveiben János sokszor gyötrődött. Ismerte önmagát, látta, hogy természete mennyire hajlik a kevélységre és önfejlésre, ezért gyakran kinozta a gondolat: nem lenne-e jobb teljesen elhagyni a világot? Elhatározta tehát, hogy a szeminárium helyett inkább szerzetbe lép. Ott több eszköz áll majd rendelkezésére, amellyel biztosíthatja örök üdvösségét. De közrejátszott az a gondolat is, hogy szegény édesanyján segítsen, mert félt, hogy a szemináriumi kiadásokat Margit mama nem bírja majd fedezni.

Leginkább a ferencesekhez vonzódott. Tetszett neki egyszerű életmódjuk, imában eltöltött napirendjük és az a derű, amely a ferences lelkiség oly sajátos jellemzője.

Amikor azonban a castelnuovói plébános megtudta János szándékát, felkereste Margit asszonyt azzal a szándékkal, hogy beszélje le fiát.

— Ön már nem fiatal — mondta többek között —, pár év múlva teljes nyugalomra lesz szüksége. Ki fogadja majd be, ha János zárdába lép? De ha plébánosként fog működni, akkor önnek is támasza lehet.

Margit asszony megköszönte a jóakaratu pap figyelmességét. Másnap pedig begyalogolt fiához, Chieribe.

— Don Dassano közölte velem — kezdte mosolyogva —, hogy szerzetbe akarsz lépni. Igaz ez?

— Igen, édesanyám, és azt hiszem, nincs is ellene kifogásod.

— Csak azt kívánom, hogy először jól fontold meg ezt a lépést, aztán cselekedj hivatásod szerint. Énmiattam pedig ne legyenek gondjaid. Nem várok tőled semmi anyagi segítséget. Jól jegyezd meg: szegénynek születtem, szegényen élek, és szegényül is akarok meghalni. Ha pedig a világi papságot választod, és az a szerencsétlenség érne, hogy meggazdagodnál, soha át nem lépem a küszöböd.

Aztán ez a csodálatosan bölcs parasztasszony ismét kendőjébe burkolódzott, és ahogy jött, gyalog elindult Castelnuevo felé.

Valahányszor János visszagondolt erre a jelenetre, könny toltult a szemébe. René Bazin mondja: „Vannak édesanyák, akiknek papi lelkületük van.” Margit asszony ilyen volt.

1834 április 18-án Jánost felvették a Szent Ferencredbe. Tervezett bevonulása előtt pár nappal azonban elment Castelnuevo-ba, hogy beszeresse plébánosától a szükséges erkölcsi bizonyítványt, és elbucuzzék édesanyjától. Utközben találkozott egy ismerőseivel, aki azt ajánlotta, kérje ki az életszentség hírében álló Don Cafasso tanácsát is. János fel is kereste a fiatal papot, aki alaposan kikérdezte, s végül

azt ajánlotta, lépjen be a chieri szemináriumba, s ott várja be türelmesen az időt, amikor érettebb ésszel eldönti, jobb lesz-e szerzetbe lépnie.

De közbelépett a Gondviselés is. János ismét csodálatos álomban részesült. Ragyogó fényárban megjelent a szépséges Hölgy. Nagy sereg fiu vette körül, s ezek vezetését Jánosra bízta.

1835 október 25-én János felvette a papi ruhát. A beöltöztetési szertartást Don Cinzano plébános végezte a castelnuovói templomban nagy hívő sereg és a környékbeli ifjuság jelenlétében. Öt nappal később édesanyja kíséretében beköltözött a chieri szemináriumba.

Előző este együtt ültek a szegényes, de tiszta szobában. Hallgattak, majd Margit asszony a következő felejtethetlen szavakat intézte fiához:

– Jánosom, magadra öltötted a szent ruhát. Elképzelheted, mennyire örülök boldogságnak. Ne feledd el azonban, hogy nem a ruha teszi tiszteletreméltóvá állásodat, hanem az erények gyakorlása. Ha valamikor kétséged támadna hivatásod felől, ne gyalázd meg soha ezt a szent ruhát. Inkább vesd le azonnal! Százszor inkább légy szegény paraszt, mint kötelességeit megszegő pap. Amikor megszülettél, felajánlottalak a Boldogságos Szűznek, amikor tanulni kezdted, akkor is az ő tiszteletére buzdítottalak, most pedig újra azt mondom: légy egészen az övé! Szeresd azokat a társaidat, akik tisztelik a Szűz Anyát, és ha majd pappá szentelnek, terjeszd mindig az ő tiszteletét!

Tovább nem folytathatta, mert zokogásba fulladt a hangja. De János szeme is könnytől csillogott, amikor átölelte édesanyját, s megköszönte neki a sok áldozatot.

Másnap kopogtatott a szeminárium ajtaján. Mindjárt az első pillanatban megragadta figyelmét a hatalmas napóra felirata: „Afflictis lentae, celeres gaudentibus horae” (a szomorúaknak lassan, a vidámaknak gyorsan telnek az órák). Ez éppen nekem való jelszó! – gondolta.

Gyorsan beilleszkedett a szemináriumi élet ritmusába. Csak azt hiányolta, hogy az előjárók és a kispapok között nem alakult ki megfelelő, közvetlenebb kapcsolat. A tanítási órákon kívül alig érintkeztek egymással. Pedig János szeretett volna néha-néha elbeszélgetni velük, vagy kikérni tanácsukat. „Ez érlelte meg bennem mindjobban azt az óhajt – írja később –, hogy minél előbb pappá szenteljenek, hogy aztán a gyerekek közt tartózkodhassam, s vigyázzak mindig rájuk: hogy megismerjem őket, és minden bajukban segítségükre legyek.”

A hitélet vonalán még erősen érezni lehetett a janzenizmus ridegségét. Bár a kispapok naponta résztvettek a szentmisén, gyónniuk csak kéthetenként volt szabad, az áldozást pedig csupán vásár- és ünnep-

napokon engedélyezték. Aki gyakrabban akarta magához venni az Ur testét, annak egy másik templomba kellett elszöknie azzal a tudattal, hogy amit tesz, szabályellenes, és a reggeli elvesztésével jár. János gyakran megszegte a tilalmat, mert – mint mondotta –, nem tudott lemondani hivatásának legfőbb táplálékáról.

Életszentségének megerősítésében, gazdagításában itt is Comollo Alajos volt segítségére, aki egy évvel később szintén ennek a szemináriumnak a növendéke lett. Egymást kiegészítve haladtak előre a lelkiélet útján. János megtanulta barátjától az igazi engedelmességét, az előzékenységet, a kis dolgokban való pontosságot és a mély belső áhitatot. Ő pedig rátermettségével, gyors szellemi felfogásával, derültségével, kezdeményező képességével s megnyerő, vidám modorával volt Comollo segítségére. Don Bosco emlékirataiban így foglalja össze eszményi kapcsolatuk lényegét: „Nagy szerencsének tekintem, hogy ilyen barátra akadtam. Idejében figyelmeztetett hibáimra, komolyan megintett, ha valamiben vétettem, de ezt oly szeretettel és megértő szavakkal tette, hogy szinte örültem, ha erre okot adtam. Engem is arra kötelezett, hogy figyelmeztessem tökéletlenségeire, és zokon vette, ha elmulasztottam. Folyton serkentett szenvedélyes természetem megfékezésére és az erényes élet követésére.”

De Alajos egzsége a hónapok folyamán szemlátomást romlott. Hallgató lett, Jánossal azonban közlékeny maradt, és folyton az ő társaságát kereste. Barátja kezét fogta akkor is, amikor a betegágyon örökre elszenderült. A végleges bucsu előtt megígérték egymásnak, hogy amelyikük előbb hal meg, valami módon tudatja a másikkal, vajon üdvözült-e.

Ez az ígéret annyira nyugtalanította Jánost, hogy a barátja halálát követő éjszakán nem birt elaludni. Ő maga így beszélte el, hogy mi történt éjjel körül abban a hálóteremben, ahol husz társával együtt aludt:

„Hirtelen fülsiketítő zaj hallatszott, mintha egy dübörgő szekér őrült rohanással száguldott volna végig a folyosó kövezetén a hálónkhoz. A kispapok mind felébredtek, de egyikük sem birt megszólalni. Magam, is kővé meredtem a félelemtől. A teremben ingott, táncolt minden, mintha a mennyezetet és a padozatot egy óriási vaskéz döngette volna. Amikor a dübörgés a hálóhoz ért, nagy robajjal kinyílt az ajtó. Gyenge világosság jelent meg a küszöbön, de nem lehetett látni senkit. Aztán hirtelen megszűnt a zaj, vakító fényesség töltötte be a termet, és abban a pillanatban hallani lehetett Comollo hangját: „Bosco, Bosco, Bosco, üdvözültem!” Ezután a tündöklés méginkább fokozódott, a dübörgés pedig olyan erőssé vált, mintha ciklon rázná az egész épületet, majd fokozatosan elhalkult, s lassan elveszett az éjszakában. Csak az éjjeli lámpa pislákkolt.”

A rémülettől megdermedt seminaristák kiugráltak ágyukból, és fejvesztetten rohagáltak a hálóteremben. János hiába igyekezett őket megnyugtatni, az egész szeminárium reggelig virrasztott. Az előljárók a termeket szinte nappali fénybe borították arra az esetre, ha a jelen-ség megismétlődne.

Jánost annyira megviselte ez a látomás, hogy komolyan megbetegedett. A következő hónapokban egészsége egyre romlott. Ágynak kellett dőlnie. Étvágytalanság és szakadatlan álmatlanság gyötörte. Csak hálni járt belé a lélek, az orvosok is alig reménykedtek felépülésében.

Ekkor történt, hogy édesanyja – aki nem is tudott fia betegségéről – váratlanul meglátogatta. Hozott neki egy jókora, frissen sült kölescipót és egy üveg saját termésű, erős bort. Amikor azonban elbucszott tőle, a kenyeret nem akarta otthagyni, mert félt, hogy megárt a legyengült betegnek. De aztán mégis engedett fia kérésének. Amikor Margit asszony eltávozott, János csipegetni kezdte a cipót. Izlett neki, és jól megrágva, lassanként az egésztest elfogyasztotta a tüzes borral együtt. Aztán olyan mély álomba merült, hogy két napig nem birták fölébreszteni. Előljárói már a legrosszabbra gondoltak. Amikor azonban másnap este fölébredt, teljesen egészségesnek érezte magát.

Tovább folytatódott tehát a megszokott élet. Már hajnalban kelt. Tanult és olvasott. Szinte árnyalataiban megismerte a latin és olasz irodalmat. Hihetetlen szorgalommal böngészte át a szentatyák és egyháztanítók műveit, és különösen a Szentírást magyarázó munkákat. De legjobban az egyháztörténelem kötötte le érdeklődését. Áttanulmányozta a bollandisták kötetit is, s ezekből olyan hatalmas anyagot gyűjtött össze, amelyet később igen hasznosan tudott kamatoztatni írásaiban és beszédeiben. Közben oly tökéletesen megtanult latinul, hogy csiszolt stílusát később XIII. Leo pápa is megcsodálta.

De a szellemi munka mellett nem hanyagolta el akarata nevelését sem, s egyre buzgóbban készült papi hivatására.

Ha észrevette jellemének valamilyen rejtett hibáját, vasakarattal igyekezett kigyomlálni. Két epizódot maga ír önéletrajzában:

„Különös eset történt velem Crovegliában, Buttiglieria egyik tanyáján. Szent Bertalan ünnepét ülték, és egyik nagybátyám – Máté nevű, aki aztán százkét évet élt – megkért, hogy segédkezzem a szent szertartásokban, s énekeljek a templomban meg hegedüljek. Ez volt ugyanis azelőtt a kedvenc hangszerem, de lemondtam róla. A templomban rendjén ment minden. Ebédre nagybátyám házában teritettek. Ő volt ugyanis az ünnepély feje. Idáig kifogástalanul folytak a dolgok. Jelen volt a plébános is. Asztalbontáskor a társaság tagjai arra kértek, szóraztassam őket hegedűjátékommal. Szabadkoztam, huzódoztam, de

mindannyian biztattak, hogy csak mutassam be mesteri játékomat. Nincs nálam a hegedűm – feleltem –, otthon hagytam, s itt a háznál nem akad más hangszer. – Azon rögtön segíthetünk – kiáltotta az egyik vendég –, a faluban van egy hegedű, elhozom. A gazdája szívesen ideadja. Azután muzsikáljon nekünk . . . – Már futott is, és nem-sokára visszatért a hangszerrel. Én bocsánatkérések között kerestem még mindig kibuvót. – Legalább kísérje a játékomat – nógatott az egyik zenész –, én játszom a primet, ön a szekundot. – Sajnos, engedtem a felszólításnak, s elkezdtem hegedülni. Már jó darabig játszottam, amikor vásári moraj és lábdübörgés ütötte meg a fületem. Ebből sok ember jelenlétére következtem. Az ablakhoz léptem, s láttam, hogy a szomszéd udvarban egy sereg ember az én hegedűm hangjaira ropta a táncot. – Hogyan? – szoltam az asztaltársasághoz, mert kimondhatatlan harag fogott el abban a pillanatban. – Mindig ellene voltam az ilyen nyilvános mulatságoknak, s most én magam nyujtsak segédkezet? Ez ugyan nem történik meg még egyszer! . . . – Azzal fölálltam és hazamentem. Otthon elővettem a hegedűm, ledobtam a földre, s lábommal pozdorjává tiportam. Soha többé nem vettem hegedűt a kezembe, még akkor sem, amikor Isten dicsőségére zengett volna a templomban. Akkor ünnepélyesen megfogadtam, s szavamat meg is tartottam. Később ugyan oktattam növendékeimet a hegedülésben, anélkül azonban, hogy magam hozzányultam volna.

Még egy esetet kell elmondanom, ami egy vadászon történt velem. A nyár folyamán madárfészkek után kutattam; ősszel pedig léppel, csapdával, csalogatóval, néha még fegyverrel is vadászgattam. Egy reggel nyulra indultam. Mezőn, réten, szőlőkben barangoltam; hegyenvölgyön üztem a nyulat órákhosszat. Végre puskám elé tévedt egy szerencsétlen tapsifüles. Egyetlen lövéssel kioltottam az életét. A szegény állat fölbukfencezett. Roppantul elszomorodtam, amint kimulva láttam magam előtt. Fegyverem dörrenésére kísérőim is elősiettek, s örvendeztek a zsákmánynak. Én pedig végigpillantottam magamon. Ingujjban voltam, reverenda nélkül, fejemen szalmakalap. Sokkal inkább hasonlítottam holmi orvvadászhoz vagy csempészhöz, mint kispaphoz, s mi több, legalább két mérföldnyire voltam hazulról. Nagyon elszégyelltem magam, és bocsánatot kértem társaimtól, hogy ilyen hiányos öltözetben vagyok. Hazasiettem. Otthon megfogadtam, hogy a vadászatot semmilyen formájában nem fogom űzni . . .

Ez a két esemény komoly lecke volt számomra. A rákövetkező időkben igyekeztem elvonultan élni, és rájöttem, hogy aki Isten szolgálatára szenteli magát, annak kerülnie kell a világi szórakozásokat . . .“

Igy, a nyári szünet idején, János kedvelt tartózkodási helye volt a Turco-család szőlőhegye, amelyet koszoruként egy bájos liget ölelt

körül. Itt, a lombos fák alatt tanulgatta a görög, héber és francia nyelvet.

Egyik nap a szőlősgazda — aki éppen kint dolgozott a hegyen — megkérdezte a könyveibe mélyedő fiutól:

— Kispap vagy. Nemsokára fölszentelnek. Utána mit fogsz csinálni?

— Semmi hajlamot nem érzek ahhoz, hogy plébános vagy káplán legyek —, felelte János. — *Abban lelném legnagyobb örömöm, ha magam köré gyűjthetném a szegény és elhagyatott fiukat, s őket keresztyén módon nevelhetném és oktathatnám.*

Mindig örült, ha néha valamelyik falusi plébános meghívta szentbeszéd mondására.

Egyszer elment Cinzanóba, ahol éppen Szent Rókus ünnepét ülték. A templom zsufolásig megtelt hivekkel. Már délfelé járt az idő, de a felkért szónok még mindig nem jelent meg. Vártak még rá vagy óra hosszat, de hiába. János, hogy kisegitse zavarából a plébánost, sorra járta a jelenlévő papokat, kérve őket, hogy valamelyikük mondjon egy kis beszédet a türelmesen várakozó népnek. Senki sem vállalkozott.

— De Uraim, csak nem engedik szétszéledni őket anélkül, hogy néhány szót ne mondanának nekik? — kérdezte csodálkozva János.

Egyesek felingerülve, nyersen ráripakodtak:

— Fiatalember! Azt hiszi, olyan könnyű Szent Rókusról beszédet rögtönözni, mint meginni egy pohár bort? Rajta, vágjon ki maga egy prédikációt!

— Nem merészkedtem volna készületlenül szentbeszédre vállalkozni — felelte János —, de mivel mindenki huzódzik tőle, nem utasítom vissza.

Néhány percre magába mélyedt, aztán fellépett a szószékre, és olyan szentbeszédet mondott, hogy hallgatósága elcsodálkozott.

Ezek a falusi prédikációk fejlesztették jó szónokká, és ismertették meg vele az egyszerű nép lelkivilágát, igényeit.

Egyszer Capriglióban Szűz Mária születéséről beszélt. Mindenki dicsérte, és a fiatal szónoknak majdnem fejébe szállt a dicsőség. De hamar ki kellett ábrándulnia, amikor megkérdezte egyik értelmesebbnek látszó hallgatójától, miről is szólt a szentbeszéd.

— A tisztítótűzben szenvedő lelkekről —, felelte a férfi.

Alfianóban is kíváncsi volt a rendkívül művelt és szentéletű plébános véleményére.

— Az ön beszéde — felelte az idős pap — igen jó volt, felépítése kitűnő, nyelvezete szép, gondos, tele szentirási gondolatokkal. Ha így folytatja, még sokra viheti.

- A nép is megértette?
- Nem hiszem. Csak a jelenlévő papok, és még talán néhányan.
- Hogyan lehetséges, hogy ilyen egyszerű dolgokat nem fognak fel?
- Csak nekünk egyszerűek, a népnek nagyon is magasak. A Szentírás szép idézeteit, helyeit, de különösen a szellemes okoskodásokat a nép általában nem érti meg.
- Mit tegyek hát?
- Hagyja el a klasszikus nyelvezetet, és beszéljen mindig egyszerűen. Eszmefuttatások helyett gyakorlati példákkal, hasonlatokkal és elbeszélésekkel tegye élvezetessé mondanivalóját.

A szemináriumi években szinte véglegesen kiforrott János sajátos lelkivilága. Bár mélységes jámborság jellemezte, ájtatosságában soha semmi tulzást nem lehetett észrevenni. Ebben is egyszerű és természetes volt, mint a forrás vize. Viszolygott mindattól, ami feltűnő, mások szemében rendkívüli. A szentáldozás után is visszament a helyére, egyenes tartással letérdelt, csupán a fejét hajtotta meg kissé. Kezét összekulcsolta, szemét behuntya, s egy ideig így maradt mozdulatlanul. Nem sóhajtozott, de az arcán visszatükröződött mélységes hite. Nagy önuralommal sikerült elérnie, hogy soha nem gerjedt haragra. Soha nem panaszkodott a közös élet kellemetlenségei ellen. Minden megpróbáltatást örömmel fogadott, Isten akaratát érezve bennük.

A szemináriumi évek idején is rendszeresen foglalkozott a szegény fiukkal, akik minden csütörtökön élénk zajongással megtöltötték az intézet fogadótermét, hogy legalább néhány órát együtt töltsenek kedves barátjukkal. Egyik teológus társa írja: „János csak a fiuknak élt, azok pedig úgy viszonyozták szeretetét, hogy amikor a kispapok a katedrálisba mentek szentmisére, Boscót mindig hangosan megéljenezték.”

A harmadik teológiai év befejeztével merész gondolata támadt. Elhatározta, hogy a szünetben magánuton elkészül a negyedik év anyagából, és ősszel vizsgát tesz. Ha ez sikerül, akkor az 1840/41. tanévben befejezheti az öt éves teológiai főiskolát. És ami nagyon ritkán történt meg, érseke megadta az engedélyt, mert sokat hallott János kiváló szellemi képességeiről, és tekintettel volt arra is, hogy már betöltötte huszonnegyedik életévét. A vizsgán az érseki helytartó elnökölt, aki látva, hogy a jelölt milyen könnyedséggel és alapos tudással felel meg a legnehezebb kérdésekre és ellenvetésekre, egészen elcsodálkozott. Behívatta a többi papnövendéket is, hogy tanui legyenek a vizsgáló nem mindennapi tudásának. Az ő jelenlétükben folytatta a kérdést.

Ezután János megkezdhetette a szemináriumi tanulmányok utolsó évét. Elöljárói részéről újabb megtisztelés, kitüntetés érte: őt nevezték ki főduktorrá, az összes kispapok felügyelőjévé. Közben szorgalmasan készült utolsó vizsgájára, amelyen „plus quam optime” (a kiválónál jobb) eredményt ért el.

Hosszu és kemény küzdelem után tehát végre révbe jutott.

De még meg kell emlékeznünk egy újabb álomról. Ez alkalommal nem a becchi réten látta magát, hanem egy nagy város utcáján. Magára hagyatott, káromkodó, ordító, toprongyos fiúk vették körül. Most is, mint első álmában, ökölcsapásokkal akar rendet teremteni, de a szépséges Hölgy így szólt hozzá: *„Ha meg akarod nyerni ezeket a fiukat, ne verd őket, hanem légy hozzájuk nyájas és kedves!”*

1841 május huszonhatodikán János Torinóba utazik, hogy felszentelése előtt a missziós atyák rendházában tiznapos lelkigyakorlatot végezzen. Szerencsénkre ránk maradt az a kis füzet, amelybe a következő elhatározásokat jegyezte be:

1.) Soha nem sétálok, kivéve, ha arra sürgős szükség van, ha betegget kell látogatnom, vagy hasonló esetben.

2.) Időmet a legszigorubban, jól felhasználom.

3.) Szenvedni akarok, dolgozni, megalázkodni mindenben és mindig, ha az a lelkek megmentése érdekében szükséges.

4.) Szalézi Szent Ferenc szeretetreméltósága és szelid nyájassága legyen vezérlőm minden dolgomban.

5.) Mindig megleégszem az étellel, amit elém tálnak, csak ne legyen az egészségre ártalmas.

6.) A bort csak vízzel keverve iszom és csak mint orvosságot, vagyis csupán amikor egészségem megkívánja.

7.) A munka hatalmas fegyver a lélek ellenségeivel szemben, ezért testemnek éjszakánként öt óránál több pihenőt nem engedek. Napközben és különösen ebéd után nem fogok pihenni. Ez alól csak betegség esetén teszek kivételt.

8.) Naponta bizonyos időt elmélkedéssel és lelkiolvasással töltök. A nap folyamán rövid időre meglátogatom a legméltóságosabb Oltáriszentséget, vagy valamilyen imát végzek a tiszteletére. Szentmisém után egy negyedórányi hálaadó imát mondok.

9.) Nőekkel sohasem társalgok, kivéve ha gyóntatnom kell őket, vagy más lelki szükségből.”

1841 június 5-én szentelte pappá az érseki palota kápolnájában Franson Alajos érsek. A buzgó főpap nem is sejtette, hogy ez a felszentelt parasztfiu milyen fontos szerepet játszik majd egyházmegyéje, sőt az egész Olaszország történetében.

Szülőföldjén, Castelnuovóban Urnapján mutatta be az első szentmisét.

Az ünnepi ebéd után édesanyjával hazafelé haladva, amikor annak a helynek a közelébe ért, ahol kilencéves korában azt a felejthetetlen álmot látta, János nem bírta visszafojtani könnyeit, és így szólt magához: „Milyen csodálatosak a Gondviselés tervei! Isten valóban alacsony sorból emelt föl egy gyermeket . . .”

Estefelé értek haza, abba a szegényes házba, amely oly sok örömek és keserűségnek volt színhelye.

Margit mama meggyújtotta a mécsest, előkészített mindent a lefekvéshez, aztán úgy, mint régen, letérdeltek, és együtt mondták el az esti imát.

Azután a jó édesanya megfogta fia kezét, és kedvesen, meghatottan így szólt hozzá: „Jánosom, pap lettél, és naponta bemutatsz majd a legszentebb áldozatot. De jegyezd meg: pappá lenni annyi, mint megindulni a szenvedés útján. Ezt majd csak idővel veszed észre, és meg fogod látni, hogy igazat mondtam. Bizonyos vagyok benne, hogy amíg élek, de halálom után is, naponta imádkozni fogsz értem. Ez nekem elég. Ezután kizárólag a lelkek üdvösségével törődj, ne agasszon a gond miattam.”

János forró csókot nyomott a barna, ráncos kézre.

A KÓBORLÓ ORATÓRIUM

(1841–1846)

Felszentelése után Don Bosco három papi állásra is kapott meghívást, szent barátja, Don Cafasso azonban ezt mondta neki:

– Ne fogadd el egyiket se! Jőjj inkább a torinói Papi Otthonba, hogy elmélyítsd teológiai tudásodat!

Ezt az intézetet, amely igen fontos szerepet játszott egész Piemontban, Guala Alajos hittudományi doktor alapította 1818-ban. Saját vagyonát feláldozva azért hozta létre, mert a francia megszállás idején a gallikanizmus és a janzenizmus tanai átszivárogtak az Alpokon is, és a megmételtyezett észak-itáliai katolikus társadalomnak nélkülözhetetlen szüksége volt igen művelt, jámbor és buzgó papokra. Ebben az otthonban kaptak alapos hittudományi továbbképzést a szemináriumokból kikerült legtehetségesebb fiatal lelkészek, akik a tanuláson kívül az egyházi ténykedésekben is gyakorolták magukat: miséztek, prédikáltak, látogatták a kórházak és börtönök szerencsétlenjeit, és hitoktatást is végeztek. A Szalézi Szent Ferenc és Borromei Szent Károly oltalma alatt működő intézménynek Don Guala volt az igazgatója, az ő segítőtársa, jobbkeze pedig Don Cafasso József.

Don Bosco három évet töltött ebben az intézetben, ahol alaposan elmélyíti eddig is biztos teológiai tudását. Itt kristályosodnak ki gondolatai egy egészséges munkástársadalomról, amelynek megvan a kellő képzettsége, műveltsége, és éppen hozzáértése, szakmai tudása révén nem marad értéktelen tömeg. Torinóban feltárul előtte a nagyváros minden erkölcsi nyomora. A szárd királyság fővárosának külső negyedeiben hatalmas gyárakat és bérkaszárnnyakat építenek. A kínáló munkaalkaalom miatt tömegesen tódul ide az ifjúság. De nagy részüknél nem sikerül elhelyezkednie, s ezek százával lézengenek a munkahelyek és gyárak körül. A parkok és a Pó partjának bozótjaiban kikötött nagy ladikok éjjelenként mind tele vannak rongyaikba burkolódzó, alvó csavargókkal. A külvárosok utcáin rozzant, kutyaólakra emlékeztető, szürke viskók támaszkodnak egymáshoz. Fekete, kátrányszagú kerítések, sötét udvarokból előszivárgó szennyvíz, gazdátlan kóbor kutyák, beesett arcú, félig ruhátlan gyerekek civakodó csoportjai azok a mozzanatok, amelyek megadják e munkásnegyedek szomorú hangulatát. Amikor a fiatal pap a külvárosokat járja, gyakran hall ocsmány beszédet, közönséges utcai nótákat és fürgeteges káromkodást a szerencsétlen fiúk szájából. Hányszor találkozik suhancok bandáival, akik lopásból, rablásból tengették életüket. Ha benyit egy-

egy padlásszobába, borzalommal kell látnia a penészes nyomort. Ezek a nedves zugok, szénaboglyák szállítják a főváros négy börtönének legtöbb lakóját. Tömegével vannak a rabok között tizenkét-tizennyolc éves fiuk is.

Ó, azok a börtönök! Hányszor elkíserte ezekbe mesterét és barátját, Don Cafassót, akit a halálraitéltek között végzett apostolkodásáért a város lakói „az akasztófa papját”-nak neveztek. Megrázó élményeiről ezt írja: „Nagyon elámultam és meglepődtem, amikor azt tapasztaltam, hogy legtöbbször azzal az erős elhatározással hagyja el a börtönt, hogy becsületes életet fog élni, s alig néhány hét múlva már ismét odabent ül. E szomorú valóság okát kutatva rádöbbsentem, hogy ez csakis azért lehetséges, mert ezek a szegény fiuk teljesen magukra vannak hagyatva. Ki tudja, vajon ennyire jutottak volna-e, ha akad odakint egy jó barátjuk, aki törődik velük, melléljük áll, és ünnepnapokon vallási oktatásban részesíti őket?”

De hogyan lehetne rajtuk segíteni? — töprengett el gyakran a fiatal pap. Esténként bensőséges imában kérte a Boldogságos Szület, hogy minél előbb valóra válthassa azokban a gyönyörű álmokban rábizott földadatot.

Vége aztán elérkezett a nagy perc.

1841 december nyolcadika van, a Szeplőtelen Fogantatás ünnepe. Ezen a szép napon Assisi Szent Ferenc templomának sekrestyéjében megszületik a mű, az oratórium, amit magyarul napközi otthonnak nevezhetnénk.

Don Bosco misézni indul. A sekrestyés megpillant a sarokban egy fiút, s felszólítja, hogy ministráljon. Az szegényke szabadkozik, erre a sekrestyés a porlóval ütlegelni kezdi. Don Bosco ekkor erélyesen ráparancsol a durva férfira, hogy tüstént hozza vissza a legénykét. A fiu remegve és könnyezve közeledik. Don Bosco barátságosan arra kéri, vegyen részt a szentmisén, és utána majd elbeszélgetnek. A mise végeztével a sekrestye melletti kis szobában a következő párbeszéd hangzik el Don Bosco és első növendéke között.

- Hogy hívnak, kis barátom?
- Garelli Bertalannak.
- Hová való vagy?
- Astiba.
- Mi a foglalkozásod?
- Kőműves.
- Élnék a szüleid?
- Már meghaltak.
- Hány éves vagy?

- Tizenhat.
- Tudsz irni-olvasni?
- Nem.
- Hát énekelni?

A fiu megtörölgeti a szemét. Csodálkozva ránéz a fiatal papra.

- Nem –, válaszolja.
- De fütyülni csak szoktál?

Bertalan elneveti magát. Lelkét lassan eltölti a bizalom.

- Ugye gyóntál már?
- Régen, még kiskoromban.
- Voltál elsóáldozó is?
- Még nem.
- Nem jársz hittanóra-ra sem?

– Nem merek, mert a nálam fiatalabbak ismerik a katekizmust, én pedig semmit sem tudok. Szégyellem magam, ezért nem akarok közéjük menni.

- És ha én külön tanítanálak, eljárnál hozzám szívesen?
- Igen, csak meg ne verjenek.

– Légy nyugodt, senki sem fog bántani. Te a barátom vagy, és nem lesz dolgod senki mással. Mikor kezdjük?

- Amikor önnek tetszik.
- Ma este? . . . Vagy most mindjárt?
- Akár most is. Örölnék neki."

Don Bosco megérezte a pillanat fontosságát. Letérdelt, s buzgón kérte a Szűz Anyát, legyen segítségére a fiu megmentésében. „Amikor imáimból felkeltem – írja később –, határozottan tudtam, ez a perc az ifjúságért vállalt apostolkodásom kezdete."

Félóráig tartott ez az első hittanóra.

A végén Don Bosco megkérdezte:

- Eljössz máskor is, Bertalan?
- Igen, atyám.
- De akkor hozd magaddal a barátaidat is!

És a következő vasárnapon már kilenc toprongyos fiu jelent meg. Pár hónap múlva számuk elérte a nyolcvanat, majd tavasszal a százat is meghaladta. Végtelen öröm töltötte el Don Bosco szívét, de fölmerült egy súlyos kérdés is: A templomi hitoktatás után hol gyűjtse össze védeniceit? A Papi Otthon két vezetője, Don Guala és Don Cafasso – látva paptársuk kezdeményezésének szép szárba szökését – megengették, hogy a fiuk vasárnaponként az otthon kis udvarán szórakozhassanak. Nem kis áldozatot jelentett ez részükről, hiszen a száznál több gyerek néha olyan lármát csapott az ablakok alatt, hogy a szobákban pihenésre vagy tanulásra gondolni nem is lehetett.

A kis toprongyos fiuk megható rajongással vették körül atyjukat. Ő pedig mindegyikük sorsa iránt érdeklődött. Külön-külön is elbeszélgetett velük, s igyekezett megoldást keresni problémáikra. Képzelték, Don Boscónak milyen örömet jelentett, amikor látta, mint erősödik növendékei lelkében a jóság utáni vágyakozás, az álomban szereplő farkasok hogyan változnak kezes bárányokká. Igyekezett minél több élményben részesíteni őket egy-egy játékos-dalozó kirándulással a hegyekbe vagy csónak-turával a Pó folyón. A jó hangyakból énekkart szervezett. 1842 karácsonyán ez a kis együttes adta elő Don Bosco első zenei szerzeményét, a kellemes dallamu „Ah, si canti in suon di giubilo...” című éneket, amelyet több más is követett. Szövegüket javarészt Silvio Pellico írta, s egyik-másik egész Piemontban közkedvelté vált.

Három évig élvezték a fiuk a Papi Otthon vendégszeretetét. 1844-ben ugyanis Don Bosco befejezte tanulmányait a továbbképző intézetben, és így el kellett hagynia ezt a kedves helyet. Ekkor Don Cafasso kinevezte a Barolo őrgórné által alapított menhely másodkáplánjává.

Az őrgórné, Colbert Julia, akivel Don Bosco most találkozott először, XIV. Lajos híres miniszterének családjából származott. A francia forradalom idején atyjával együtt külföldre menekült, hogy elkerülje a nyaktilót, amely alatt több rokona is elvérzett. Később férjhez ment Barolo Tankréd őrgórhoz, aki 1825-ben Torino polgármestere lett. Gyermeük nem született, így teljesen a jótékonykodásnak szentelhették életüket. Férje halála után az özvegy őrgórné vagyona nagy részét az erkölcsileg veszélyeztetett hajadonok és fiatalasszonyok megmentésére áldozta. Ő maga is rendszeresen látogatta a női börtönöket, leányjavító intézeteket, és erkölcsi oktatásban részesítette szerencsétlen lakóikat. Egy nagy menedékház is építettett számukra. Ennek lelkésze egy buzgó lelkű pap, Borelli János volt, s az ő segéd-lelkészeként kapott állást Don Bosco. Az őrgórné makacs természete ellenére is igen szentéletű asszony hírében állott, vezeklővet hordott, de a társadalmi érintkezésben szellemességével sokak hódolatát kiérdemelte. Velencei tükrökkel, értékes festményekkel, szobrokkal diszített szalonjában szívesen látott vendégekként fogadta kora kiválóságait. De Maistre, Balbo, Sclopis, d'Azeglio, Cavour kitüntetésnek érezték, ha eltársaloghattak vele. Titkára, Silvio Pellico az ő palotájában írta „Börtöneim” c. híres könyvét, amely többet ártott Ausztriának, mint egy elvesztett csata. Balzactól és Lamartine-től is gyakran hozott levelet a posta.

Don Bosco 1844 novemberében foglalta el állását a menhelyben. Ennek keretében ekkor épült fel nyomorék és beteg leánygyermek

részére a Szent Filoménáról elnevezett kis kórház. Mivel még nem volt berendezve, az őrgrófné megengedte Don Boscónak, hogy két nagyobb termet ideiglenesen istentisztelet céljára átalakítson az oratóriumi fiuk részére. A kápolnát Szalézi Szent Ferencről nevezte el. Ez lett a szaléziak első kis szentélye.

A kis kórházat a menhellyel egy öt méter széles, husz méter hosszú, fedett folyosó kötötte össze. Ez nagyon kapóra jött szentünknek, mert itt tanulásra és szórakozásra gyűjthette össze fiait. Volt elég hely arra, hogy írás-olvasásra, számtanra és földrajzra is taníthassa őket.

De boldogsága csak röpké életü maradt.

A lányokkal foglalkozó apácák egyre gyakrabban panaszkodtak az őrgrófnénak a fiuk lármája miatt. Az élénk, hancurozó gyerekek játék közben bizony nemegyszer letapostak egy-egy szép virágot is. Az őrgrófné maga sem nézte jó szemmel ezt a szedett-vedett társaságot, és kijelentette Don Boscónak, hogy el kell küldenie a fiukat.

Vége tehát a félévig tartó nyugodt életnek!

Szentünk nem volt hajlandó a gyerekeket szélnek eresztetni. Más hely után nézett tehát. Bolyongása közben rátalált egy félig elhagyott, régi temetőre. Ennek bejáratánál egy szép, tágas kápolna állott, körülötte dus fűvű rét.

Don Bosco megkérte a kápolna lelkészét, hogy egy ideig ott gyűjtse össze a fiukat. Don Tesio József szívesen beleegyezett.

A következő vasárnap délután tehát nagy csapat gyerek jelent meg a vadvirágos mezőn. Volt helyük bőven. Szinte megrészesgültek a jókedvtől. Sajnos, a fiuk megérkezésekor a káplán éppen nem tartózkodott otthon. Házvezetőnője pedig – a rét tulajdonosa – nem tudott az egyezségről.

A fiuk játszanak. Űzik, kergetik a labdát. A nagy lármára éktelen kotkodácsolással össze-vissza röpdösnek a tyukok. Ekkor a házvezetőnő dühtől fuldokolva, félrecsuszott főkötővel, kezét csipőre téve megjelenik a küszöbön. Mint egy megszállott kiabálja Don Boscónak:

– Igen? Ilyen aljasságra vetemedik ezekkel a csirkefogókkal? Várja csak meg Don Tesiót! Ha ő nem zavarja el magukat, majd meglátja, mit teszek! Pap létére ilyesmire neveli ezeket a betyárokat? Utoljára lássam itt magukat! ...

Don Bosco abbahagyta a játékot, és a körülötte álló fiuknak csendben megjegyezte:

– Szegény asszony! A jövő vasárnapon már a sirban fekszik ...

Aztán bementek a kápolnába rövid hitoktatásra, majd imádkoztak és szétoszlottak.

Épp ekkor érkezett haza Don Tesio. A házvezetőnő úgy festette le előtte Don Boscót és a fiukat, mint szemtelen csavargókat és a szent helyek meggyalázóit. A káplán elhitt mindent, s amikor megpillantotta Don Boscót, odament hozzá, s haragra gerjedve adta tudtára:

– Többé nem fog itt olyan förtelmes lármát csapni, s mindenkit háborgatni! Megteszem a szükséges lépéseket!

Amikor eltávozott, szentünk felkiáltott:

– Szegény ember! Vajon életben találja-e őt a következő vasárnap?

Don Tesio pedig azonnal éleshangu levelet irt a városi tanácsnak, sőtét színekkel ecsetelve az oratóriumi fiuk viselkedését. Ez volt az utolsó levele. Néhány óra múlva szívszélhűdés érte és meghalt. Rá két napra – osztzkodva gazdája sorsában – követte gazdasszonya is. Egyikük sem érte meg a vasárnapot.

A meghalt káplán levelének hatására elfogató parancsot adtak ki Don Bosco ellen, ha netalán a fiukkal oda visszatérne. A kápolna ajtajára pedig rendeletet függesztettek ki, amely a környéken megtiltott mindenféle összejövetelt. A közelben napokig rendőrök cirkáltak.

Mint a hullámok, úgy torlódtak egymásra a nehézségek. Talán Don Bosco vasakarata is megtörik, ha csodálatos álmok erőt nem öntenek szívébe.

Egyik éjszaka is úgy rémlett előtte, mintha farkasok, kecskék, bárányok, kutyák és más állatok nagy tömege vette volna körül. Akkora ordítást, pokoli üdvöltést csaptak, hogy a legbátrabb ember szíve is beleremegett volna. „Menekülni akartam – írja Don Bosco –, de egy pásztornak öltözött fenséges Hölgy intett, hogy kövessem, és kísérem én is ezt a furcsa állatsereget. Ő lépegetett elől. Egy ideig céltalanul bolyongtunk, majd három helyen is megpihentünk. Közben az állatok száma egyre nőtt. Végre hosszú menetelés után egy tágas rétre érkeztünk. Az állatok itt együtt ugrándoztak és legeltek. Meg sem kísérelték, hogy bántsák egymást. A sok járástól igen elfáradtam, s szerettem volna leülni az út szélére, de Hölgy tovább nógatott. Hamarosan egy nagy udvarba érkeztünk, amelyet széles oszlopcsarnok vett körül. A végében templom állt. Az állatok nagyobbik része most kisbáránná változott, s több pásztorfiu is megjelent. Nézz dél felé! szólt a Hölgy. Hatalmas szántóföldet láttam abban az irányban, rajta sok tengeri és zöldségféle viritott. „Nézz oda mégegyszer!” – Ujra odapillantottam, s egy gyönyörű templom tűnt a szemembe. Zenekar játszott, és énekesek hívogattak, hogy mondjak ünnepi szentmisét. A templom belsejében egy fehér szalagot vettem észre, rajta hatalmas betűkkel ez a felírás: „Ez az én házam, innen indul ki majd az én dicsőségem.” Megkérdeztem a Hölgytől, hol vagyok, és mit jelent mindez. „Mindent meg

fogsz érteni — felelte —, ha majd testi szemeddel is meglátod, amit most a lélek szemével láttál!”

Ez a látomásszerű álom nemcsak vigasztalást és utmutatást jelentett Don Boscónak, hanem ismét meggyőzte arról is, hogy a Boldogságos Szüz irányítja lépteit, mint a radar a viharban küszködő hajót.

Sikerült is hamarosan új helyet találnia a Dora-folyó melletti malmok közelében. Itt egy nagyobbacska kápolna is állott Szent Márton tiszteletére. Csak vasárnap reggel mondtak benne szentmisét, egyébként zárva tartották. Szentünk engedélyt kapott a városi tanácstól, hogy használhassa a templomot, de csak vasárnap délutánonként. A fiuk egyre növekvő száma miatt a kápolna hamarosan szűknek bizonyult. A hittanoktatás után hol töltsék el a szabadidőt? A közeli, igen kicsi teret forgalmas út szelte át, s a rajta dübörgő szekerek minduntalan megszakították a játék menetét. De jelentkeztek egyéb, előre nem látott bajok is. A környékbeli lakók felzudultak a csendháborítás miatt, s fenyegetésekkel halmozták el el Don Boscót, a „senkiháziak” védelmezőjét. Beadványt intéztek a városi tanácshoz, tulságosan is komoran és rosszindulatúan részletezve a „gyülevész népség” felháborító viselkedését. A polgármester megijedt, s azonnal visszavonta az engedélyt.

Tehát ismét: fel is ut, le is ut . . .

Don Bosco ekkor így vigasztalta a fiukat:

— Tudjátok, én is parasztgyerek voltam. Megfigyeltem, hogy a káposzta csak akkor nő szép nagyra, ha többször átültetik . . . Mi is így vagyunk. Valahányszor új helyre költöztünk, számotok egyre nőtt. De erősödött bennetek a vágy is, hogy jó keresztényekké váljatok. Nem szabad tehát elcsüggednünk, mert az Ur virraszt felettünk. Bizzunk Benne! Hamarosan új fészekről gondoskodik számunkra . . .

De az új fészekrakásig is össze kell tartani a fiukat! A lelelényes fiatal pap tehát kitalálta a „vándorló oratórium”-ot. Vasárnap reggelként összegyűltek valamelyik téren, az egyik templomban szentmisét hallgattak, aztán rendben és csendben kivonultak a városból egy alkalmas helyre. Különféle játékokat és hangszereket is vittek magukkal, s elszórakoztak délig. Ebéd után ismét találkoztak valahol, aztán kirándultak, mókáztak, énekeltek. Estefelé Don Bosco megtartotta a katekizmusoktatást, amit rövid ima követett. Aztán hazatértek.

Ezek a barangolások propagandát jelentettek az oratórium számára. A színház akkor még csak a felső tizezrek szórakozása volt, sportot csak nagyon kevesen űztek, a labdarugást sem találták még fel az angolok, természetes tehát, hogy a fiuk tódultak Don Bosco után.

Korán beköszöntött az ősz. Sokszor esett, s néha már havazott is. Véget kellett tehát vetni a vándorlásnak. Don Boscónak sok utánjárásával sikerült kibérelnie egy külvárosi ház három szobáját. Hétköznapiakon itt rendezte meg az esti iskola előadásait, vasárnap pedig a katekizmusoktatást. Nem messze húzódott egy rét, ott játszhattak is. De a ház többi bérlői hamarosan elpanaszolták a tulajdonosnak, hogy a fiuk lármája elviselhetetlen. Vagy felmond Don Boscónak, vagy ők költöznek máshová. A fiatal papnak és fiainak tehát azonnali hatállyal el kellett hagyniuk a házat. Ekkor már voltak vagy négyszázan.

Szerencsére közben kitavaszkodott, s ekkor Don Bosco kibérelte a Filippi testvérek nagykiterjedésű rétjét. Most azonban több oldalról is kitört a vihar.

A mindig forradalomtól rettegő hatóság felfigyelt a rongyos, munkásfiuk szokatlan csoportosulására. Először azt hitték, csak az újdonság varázsa vonzza ezeket a toprongyosokat Szentükhöz. De amikor látták, hogy számuk nem apad, sőt egyre nő, aggodalmaskodni kezdtek. Az a gyanu érlelődött meg bennük, hogy ez a „csavargóvezér“ valamilyen felkelésre izgatja a fiukat. Behivatták tehát a városházára, és felszólították, hagyja abba felforgató tevékenységét. Don Bosco csak mosolygott. De ettől a naptól kezdve polgári ruhás rendőrök tűnedezték fel a játszótér közelében. Végighallgatták a prédikációkat. Ezekben Don Bosco rendszerint intézett néhány kedves, találó gondolatot a bokrok mögött hallgatókhoz. Az egyik rendőr meg is jegyezte: „Furcsa összeesküvő ez a pap. Ha néhány vasárnap még itt hallgatózunk, az lesz a vége, hogy mi is meggyónunk.“

De a torinói plébánosok is rossz szemmel nézték a fiuk csoportosulását. Egyik gyűlésükön forradalmárnak, eretneknek, sőt bolondnak minősítették paptársukat.

– Ezek a fiuk – mondták – egyes plébániákhoz tartoznak, mégis egyszer itt, máskor amott hallgatnak szentmisét. Mi joga függetlenítik magukat? Idővel a saját plébánosukat sem fogják felismerni . . .

– De uraim – vágott közbe Don Bosco jó ismerőse, Borel teológiai tanár –, ezeknek a fiuknak javarésze idegen a városban. Azt sem tudják, melyik plébániához tartoznak. Idáig nem is jártak templomba. Legtöbbjüket éppen a játék, a séta, a kirándulás, a szórakozás vonzza Don Boscóhoz. Vezetésükhöz külön képesség, tapasztalat és edzett fizikum szükséges. Lenne hozzá erőtök? És Don Bosco nem forradalmár, nem bolond, hanem apostoli lélek, és meggyőződése, hogy isteni küldetése van az ifjúság megmentésére . . .

Ilyen vonatkozásban tehát egyelőre lecsillapodtak a kedélyek, de azért többen, akik ismerték apostoli terveit, azt rebesgették, hogy rög-

eszméje van, nagyzási hóbertban szenved. És mi lesz, ha beleőrül ezekbe a légvárakba? De talán már meg is zavarodott! Jó lenne néhány hétre szanatóriumba szállítani!

Igy suttoztak még a legjobb barátok is.

Egyik nap dr. Ponsati Vince teológiai tanár és dr. Nasi Alajos kánonok udvarias látogatás ürügyén felkeresték Don Boscót, előbb azonban beszéltek az elmeegógyintézet igazgatójával, és helyet biztosítottak a fiatal pap részére.

Don Bosco szeretettel fogadta őket. Először csak közömbös dolgokról társalogtak, de csakhamar rátértek az oratórium jövőjére. Szentünk oly magabiztosan vázolta terveit, hogy a két pap sajnálkozva összeszenézett. Végül is meghívták egy kis sétakocsizásra, de Don Bosco átlátott a szitán. Tudta, hogy bolondnak tartják, és kelepcebé akarják csalni.

— Szívesen, Uraim —, mondotta. Önökkel tartok.

Odaérkeztek a hintóhoz. Itt a két pap udvariasan megkérte, hogy szálljon be.

— Ó, nem leszek olyan udvariatlan! — szabadkozott a szent. — Szálljanak csak be Önök először!

Azok gyanútlanul helyet foglaltak. Ekkor Don Bosco hirtelen becsapta az ajtót, amit csak kívülről lehetett kinyitni, s odakiáltott a kocsisnak:

— Hajtson azonnal a bolondok házába! Sürgős!

A lovak gyors vágatába kezdtek, mialatt a kocsiból kétségbeesett ordítózás és dühöngés hallatszott.

A tébolyda kapuja nyitva állt. A betegápolók már készenlétben várták a kocsit. Kinyitották az ajtót, és megragadták a két papot. Azok hiába tiltakoztak, rájuk huzzák a kényszerzubbonyt.

A tévedés csak később, az intézet lelkészének megjelenésekor derült ki.

A Filippi testvérek rétje csak szabadtéri szórakozásra volt alkalmas, ezért ünnepnapokon a fiuk más-más templomban hallgattak szentmisét. Aztán kivonultak a mezőre. Itt gyóntatta meg gyermekeit Don Bosco, itt oktatta őket hittanra. De egy napon megjelentek a Filippi testvérek.

— Tisztelendő ur — mondották —, védencei annyira letaposák a rétet, hogy gyökerestül kivész a fű. Lassan olyanná válik, mint az országut. Közöljük tehát önnel, hogy két héten belül költözzenek máshová.

Elérkezett a határidő: 1846 április ötödike, virágvasárnap. Amikor összegyülekeztek a réten, Szentünk elvezette a fiukat a kapucinusok

két kilométerre fekvő Mária-templomába, ahol szentáldozáshoz járultak. A mise végén Don Bosco beszédet mondott; ebben a fiukat olyan madárfiókákhöz hasonlította, amelyeknek leverték a fészket. Figyelmeztette őket, hogy buzgón imádkozzanak a Szűz Anyához, és kérjék, adjon végre nekik állandó otthont.

Amig aztán a fiuk játszottak, Don Bosco fájdalomtól gyötörve sétálgatott a rét szélén. Egy évvel később így írta le sajnó érzéseit:

„Látva ezt a gyermeksereget, és arra a gazdag aratásra gondolva, amely reám várakozik, azt éreztem, hogy a szívem megszakad. Egyedül voltam, segítség nélkül, teljesen kimerülten, megrongált egészséggel, és nem tudtam, hol fogom összegyűjteni fiaimat. Most történt meg velem először, hogy könny szökött a szemembe, és így könnyörgtem: „Istenem, Istenem, mutasd meg a helyet, ahol a következő vasárnap összegyűjthetem őket, vagy tudasd velem, mitévő legyek!”

Alig hangzottak el ezek a könnyörgő szavak, amikor egy Soave Pongrác nevű férfi lépett oda Szentükhöz.

– Igaz, Don Bosco, hogy valami olyan helyet keres, ahol laboratóriumot állíthatna fel? – kérdezte.

– Oratóriumot és nem laboratóriumot akarok berendezni.

– Van itt a közelben Pinardi Ferenc urnak egy kiadó helyisége. Nem nézné meg?

Egy rozoga, egyemeletes házacskához értek. Ennek a végében egy alacsony fészker állt. Inkább faraktárnak látszott. Ezt a pajtát akarta bérbe adni a tulajdonos. Magában a házban néhány szegény család lakott.

Nem mutatkozott más lehetőség. Don Bosco tehát megkötötte az alkut. Bérbe vette a fészert a körülötte lévő réttel évi háromszáz líráért.

Amikor hírül vitte a fiuknak, hogy van már végleges otthonuk, azok ujjongó örömkialtásban törtek ki, és a Szent Szűz iránti hálából elmondták az egész rózsafüzért.

A fészert átalakították kápolnává, és 1846 husvétján áldották meg. Az oltár mögött két szegényes helyiséget rendeztek be.

Ekkor már hatszázra emelkedett a fiuk száma

Tizennyolc hónapi vándorlás után az oratórium tehát végleges helyet talált.

Virágzásnak indult az esti iskola is, aminek megindítása Olaszországban Don Bosco nevéhez fűződik. Akadtak lelkes papok, akik szívesen résztvettek a tanításban. A kormány emberei is hamar észrevették az intézmény jelentőségét (Torino lakosságának negyven százaléka analfabéta volt), és háromszáz lira évi segílyt biztosítottak Don Boscónak.

Szentünk ebben az időben már igazgató-lelkésze volt a Barolo őrgrófné által alapított Szent Filoména nevű kis kórháznak. Fáradhatatlanul elvégezte kötelességeit. Gyóntatott, rendszeres hitoktatást végzett, sőt több könyvet is írt ezekben az években. Az őrgrófnénak azonban nem tetszett, hogy a fiatal pap minden szabadidejét a fiuknak szenteli. Egyik napon tehát magához hívatta.

– Kedves Don Bosco – kezdte a beszélgetést –, köszönöm a lányok között végzett áldozatos munkáját. Nagyon meg vagyok önnel elégedve!

– Nem teszek mást, őrgrófné, mint amit az ön nemesszivűsége rám bízott.

– Jó, hogy eszembe jut! ... Hogyan tudja összekapcsolni az én megbízatásomat annak a többszáz gyereknek a gondozásával, akik minden vasárnap ön után futnak?

– Az Ur kegyelme ad erőt hozzá ...

– Ön aláássa egészségét, és én ezt nem akarom. Vagy a fiukat hagyja el vagy a kórházamat! ... De ne siesse el a dolgot! Gondolkozzék! Pár nap múlva hallani akarom a válaszát.

– Máris meggondoltam. Ön gazdag, és könnyen talál helyettem akár száz papot is. De ha én nem foglalkozom azokkal a fiukkal, ki törődik majd velük?

– És hol fog lakni? Miből fog élni?

– Gondoskodik rólam az Ur!

– Igen rossz bőrben van. Tönkreteszi az egészségét. Legyen okos! Menjen el pihenni valahová néhány hónapra, én minden kiadását fedezem. És ha rendbe jött, foglalja el ismét az állását az előbb mondott feltétellel.

– Ez lehetetlen, őrgrófné. *Én a szegény fiukat soha el nem hagyom. Ez a küldetésem, ezt bízta rám az Ur.*

– Tehát többre becsüli szedett-vedett csavargóit az én árváimnál? Akkor vegye tudomásul, hogy már is felmondtam önnek! ... Három hónapon belül hagyja el a házamat!

Az őrgrófné megigazította ujján nagy topázköves aranygyűrűjét, felállt, s méltóságteljesen elvonult.

Ujabb gond. Hol szerezzon lakást?

A Pinardi-ház alkalmas volna, hiszen az oratórium mellett fekszik. Csakhogy lakói rosszshirű, züllött emberek. A tulajdonos már szívesen felmondott volna nekik, de arra a helyre tisztességes családok nem igen tolakszanak. Elhatározta, beszél Pinardival, és kibérel a lakásokat, ha a lakók kiköltöznek onnan.

De három hónapig még meghuzhatja magát a kis kórházban. Addig majd megoldódnak a dolgok!

Egyelőre kár is lett volna tervezgetnie, mert egyik este, amikor az oratóriumban eltöltött áldozatos munka után benyitott a szobájába, összeesett. Le kellett feküdnie, s pár pillanat alatt kiverte a láz. Tüdőgyulladás? Meggyónt s kérte a betegek szentségét. Az orvosok lemondtak róla.

A fiuk kétségbe estek. Ellepték a folyosókat, lépcsőket. Sirtak és imádkoztak. Éjjel és nappal felváltva, csoportosan végezték a rózsafüzért ezek a lenézett „csavargók”. Hihetetlen fogadalmakat tettek, böjtöltek, önmegtagadásokat végeztek, hogy Isten tegyen csodát.

És a csoda megtörtént.

A kilencedik napon az orvosok félve nyitottak be a beteg szobájába, mert azt hitték, már nem találják életben. Szinte elképedtek, amikor megvizsgálták, és látták, hogy a betegség elmúlt.

Egyikük meg is jegyezte:

– Kedves Don Bosco, adjon hálát a Boldogságos Szűznek! Minden oka megvan rá . . .

Tizenöt nap mulva – egy vasárnap délután – a fiuk vállukra emelve, diadalmenetben vitték át szeretett atyjukat a Pinardi-házba, és itt a kitett Oltáriszentség előtt „Te Deum”-ot énekeltek felgyógyulásáért.

Don Bosco így szólt hozzájuk:

– Fiaim, köszönöm a szeretetet, de különösen az imákat, amely újra életre támasztott. Hogy most itt vagyok, nektek köszönhetem. *Ezután tehát életem minden percét értetek áldozom. Számítsatok rám! Ti meg segítetek abban, hogy benneteket még jobbra tehesselek.*

Mindenki sirt.

Orvosai parancsára és érseke tanácsára Don Bosco hazautazott Becchibe. Bátyja, József és Margit mama olyan szeretettel gondozták, hogy mindenszentek után visszatérhetett fiai közé, akik ezalatt a három hónap alatt is, hol csapatosan, hol egyenként meglátogatták.

Még a menhelyből történt kiutasítása után kibérelt a Pinardi-ház első emeletén négy szobát. Távolléte alatt Don Borel a kis kórházból már oda is vitette szegényes butorait. Ez a lakáscsere újabb gondokkal is járt. Ki fog főzni, mosni, takarítani? És a Pinardi-ház közelében rossz hírű mulatók, bűntanyák is sorakoznak. Minden papra árgusszemmel leselkednek az emberek. Nem élhet egyedül, mert gyanuba fogják. Kell tehát egy feddhetetlen személy, akivel megosztja munkáját, lakását.

Don Cinzano, a castelnuovói plébános megkérdezte:

– Miért nem viszed magaddal édesanyádát?

— Már idős —, felelte szentünk. — Ráfér a pihenés. Hátha nem is bírná az oratórium zajos életét . . . És mit szólna hozzá József bátyám? . . . Da valóban, mégis csak ez lehet az egyedüli megoldás.

Margit mama ismerte fiának szegényes életviszonyait, és bár neheze ére elbucsuznia a békés Becchi-tanyától, másik fiától és kis unokáitól, papfia kérését mégsem utasította vissza. Tudta, milyen nyomor vár rá az oratóriumban, ezért pénzzé tette minden ingóságát, még menyasszonyi kelengyét is.

1846 november 3-án gyalog vágta neki a harmincöt kilométeres utnak.

Margit asszony karján kosár, benne kevéske fehérnemű és konyhaeszközök. Don Bosco pedig egy misekönyvet és egy csomó kéziratot cipelt a hóna alatt.

Este érkeztek Torinóba. A városkapu közelében Don Bosco egyik jó barátjával, Don Volával találkoztak.

— Honnan jöttök ilyen porosan és fáradtan? — kérdezi őket.

— Édesanyámmal beköltöztünk az oratóriumba.

— Merész vállalkozás! És miből fogtok megélni?

— Istenre bizzuk magunkat.

A jó pap kutatni kezd a zsebében, de nem talál benne egy fillért sem. Leoldja tehát értékes zsebóráját, és átnyújtja barátjának.

— Fogd — mondja —, nekem van másik is.

Pár perc múlva megérkeznek a Pinardi-házhoz.

A szobákban egy-egy ágy, asztal és két gyékényfonatu szék. Semmi más.

Közben egészen besötétedik.

Don Bosco gyertyát gyújt. Néhány szentképet helyez el a falon.

Az erkély alatt fiuk csoportosulnak. Azóta álldogálnak csendben, mióta meghallották, hogy atyjuk megérkezett.

És ekkor megcsendül szép tenor hangon Silvio Pellico nem régen szerzett dala: „Angioletto del mio Dio . . .”

Don Bosco hangja!

A lent álló toprongyosok átveszik a dallamot, és a külvárosi, fénytelen éjszakában ércesen, vidáman hirdeti az ének a jóság és a szeretet hatalmát . . .

A TÖLGY GYÖKERET VER

Itt vannak tehát a Pinardi-házban! Négy szoba az övék, a kis udvar és a fészker, amelyet átalakított kápolnává. Milyen szegényes minden, de legalább van tető a fejük felett . . .

Don Bosco első gondja, hogy egységes szellemet, fegyelmet és rendtartást honosítson meg az oratóriumban. A fiuk között igen sok az analfabéta. Ez pedig nagy hátrányt jelent számukra, mert csak másodrendű polgárok maradnak egész életükben, kiszolgáltatva a munkaadók kényének-kedvének. Szentünk tehát megtervezi az esti iskola részletes tantervét. Az írás-olvasáson kívül számtanra, történelemre, földrajzra, sőt énekekre is tanítja növendékeit.

1847 tavaszán állami bizottság ellenőrzi az iskolát, amelynek jó szelleméről már szélteben-hosszában beszél a város. És a rongyos ruhájú fiuk oly értelmesen, világosan felelnek a kapott kérdésekre, hogy a bizottság meleg, elismerő szavakkal dicséri meg Don Boscót, a városi tanács pedig ezer lirát szavaz meg a zeneoktatás fejlesztése terén elért szép eredményért.

Néhány fiatal pap és értelmes, áldozatos lelkű középiskolás diák segített a tanításban.

Az oratóriumot látogató fiuk közül nagyon sokan éjszakánként szalmakazlakban, istállóknak vagy – husz szoldóért – nyilvános menedékhelyeken huzzák meg magukat, mert nem volt otthonuk, s így számtalan erkölcsi veszély leselkedett rájuk.

Nagyon fáj ezeknek a szegény fiuknak a sorsa! – sóhajtotta egyre gyakrabban Don Bosco. – Ha tehetném, a szívemet is odaadnám nekik. Hajlékra volna szükségük . . .

Telehíntette a padlást szalmával, aztán várta a Gondviselés intézkedését.

Nem kellett sokáig türelmetlenkednie.

1847-ben egy áprilisi estén éppen hazafelé tartott, amikor össetalálkozott husz kőborló kamasszal, akik azzal fenyegették, hogy megverik, ha a közeli kocsmában nem fizet nekik néhány liter vörösbort. Szentünk teljesítette kívánságukat. A fiukban lassan feloldódott az ellenséges hangulat, beszélgetni kezdtek az ismeretlen pappal. Elpanaszolták sanyaru, kilátástalan életüket. Don Bosco egyetértően hallgatta őket, aztán így szólt:

– Mivel most már jó barátok vagyunk, tegyétek meg azt a sziveséget, hogy többé nem káromkodtok. Megigéritek?

– Örömmel. Nem rosszakaratból tesszük, csak néha önkéntelenül kiszalad a számon. Megszoktuk, de az ön kedvéért . . .

– Akkor jó. Most tehát menjetek haza! Vasárnap várlak benneteket. Ismeritek a Pinardi-féle házat?

– Nehéz lenne hazamenni! – mondja az egyik is, a másik is.

– Hát hol alszotok az éjjel?

– Ki itt, ki ott. Ahol lehet . . . Nincs otthonunk.

– Na akkor jöjjetek velem!

Megindulnak. Margit mama már aggódva várja fiát. Amikor megérkeznek, Don Bosco megmutatja nekik a szénapadlást. Ad mindegyiknek lepedőt, meleg takarót. Elmond velük egy rövid imát, jó éjszakát kíván, s ő is pihenni tér. Reggel azonban hiába hívogatja őket. A fiuk eltűntek, s természetesen magukkal vitték a takarókat, lepedőket is.

Hasonló eset többször is megisméltódott. Néha még a szalmát is ellopták a szívesen látott vendégek.

Egyik nap Margit mama izgatottan szalad hazaérkező fia elé:

– Jánosom, egyetlen kabátodat kiakasztottam az udvarra, hogy szellőzzék . . . Képzeld, eltűnt!

– Mit tehetünk, édesanyám?

– Nyomozd ki a tolvájt! Még biztosan itt rejtőzködik valahol a közelben.

– Adjam talán rendőrkézre?

– Ó, téged semmi sem érdekel!

– De édesanyám, a tolvajnak biztosan nagyobb szüksége van rá, mint nekem. Lehet, hogy már meg is bánta. Ha hozzám jönne gyónni, akkor is nála hagynám, legfeljebb arra inteném, hogy máskor ilyet ne tegyen. Édesanyámat pedig megkérem, imádkozzék a Szűz Anyához, küldjön a lopott kabát helyet egy másikat.

Egy csatagos, hűvös májusi estén végre másfajta vendég érkezett.

Valaki kopogott az ajtón. Ki lehet az ilyen későn? Don Bosco ki nézett. Egy körülbelül tizenöt éves, bőrig ázott fiu állt a küszöbön.

– Honnan jössz? – kérdezte Don Bosco.

– Valseriából –, felelte a fiu. – Volt három lirám, de már elfogyott.

– És hová akarsz menni?

– Még nem tudom. Ha megengedné, hogy itt maradjak . . . Nagyon éhes is vagyok.

És csöndesen sirni kezdett.

– Ha nem fogsz ellopni valamit . . .

– Ó nem! Szegény vagyok, de nem tolvaj.

– Akkor jöjj!

Don Bosco a tüzhely mellé állította a fiut, hogy a ruhája megszáradjon, s közben kikérdezte. Kiderült, hogy teljesen árva. Hiába remélte, hogy munkát talál Torinóban.

Margit mama azonnal megvacsoráztatta, aztán szalmazsákot terített a konyha közepére, közben néhány kedves szót suttogott a kis jövevény fülébe. A fiut nagyon meghatotta a szíves fogadtatás, s újra megeredtek a könnyei.

– Jőjj – mondta neki Don Bosco –, imádkozzunk, hogy a Szűz Anya pártfogásába vegyen!

Letérdeltek.

Ez az árva kőműves legényke lett Don Bosco első bentlakó növendéke.

Don Bosco másnap munkát keresett védenca számára.

Aztán jöttek a többiek. Számuk hamarosan hétre emelkedett. Az oratóriumba napközben belátogató fiuk csapata is annyira megszapordott, hogy már alig birtak mozogni. Don Bosco tehát azon törte a fejét, hogy tudna egy másik oratóriumot létesíteni. Sokat járt, kelt a városban, és az ősz végére sikerült is az Ujkapu közelében egy néhány szobából álló, szerény házikót megvásárolnia, amelyhez egy pajta és egy tágas udvar is tartozott.

A fiuknak a következő hasonlattal adta tudtára a nagy eseményt:

– Ha egy kasban – mondotta – megsokasodnak a méhek, rajzani kezdenek, és másik kast keresnek. Így cselekszünk most mi is. Sokan vagyunk. Akadályozzuk egymást a játékban, mert kevés a hely, a kápolnában pedig úgy össze vagyunk zsúfolva, mint a heringek a hordóban. Utánozzuk tehát a méheket, nyissunk egy másik oratóriumot! . . .

Az új otthont Don Bosco – érseke iránti tiszteletből – Szent Alajos Oratóriumnak nevezte el (1847).

1849-ben a Vanchiglia nevű rosszhirű városrészben egy harmadik intézetet is létesített, és ezt az őrzőangyalok oltalmába ajánlotta. Nagy szükség volt itt is Don Bosco mukásságára, mert azon a környéken garázdálkodott a javarészt fiatalokból álló, hirhedt „Cocca” nevű banda, amely igen sok kellemetlenséget okozott a rendőrségnek is.

Mennyire kellene egy igazi kollégium! – tervezgetett Don Bosco.

Hamarosan ez az álma is megvalósult.

Egy napon megjelent Pinardi, és megvételtre ajánlotta házát, amelyet Szentünk idáig csak bérelt.

– Megveszi-e, Don Bosco, azt a vityillót? – kérdezte tréfásan a tulajdonos.

– Ha rendes árat kér érte.

– Nyolcvanezer lira . . .

– Akkor ne is beszéljünk róla!

– Mennyit adna érte?

– Huszonnyolcezerre becsülik a szakértők, én azonban fizetek harmincat

- Késpénzzel?
- Igen, tizenöt napon belül.
- Akkor áll az alku! zárta le a vitát Pinardi.

Megirták a szerződést, pedig Don Boscónak nem volt egy fillérje sem.

Amikor Margit mama értesült az eseményről, csak a fejét csóválta.

1851 február 19-én tehát a Pinardi-féle ház az oratórium tulajdonába került. Don Bosco az épületet rendbe hozatta, és ellátta a legszükségesebb butorokkal.

Most már harminc növendéket vehetett oltalmába.

Amíg a fiuk munkahelyükön dolgoztak, Margit mama – fia segítségével – rendbe hozta a konyhát, varrt, foltozott. A kedves asszony nem siránkozott, inkább azt panaszkolta, hogy nem tud még több munkát elvégezni. De egyszer mégis kifakadt.

– Nem bírom tovább! – kiáltotta. – Tudod, mennyi a dolgom! És mi a hála érte? . . . Ezek a fiuk elviselhetetlenek. Ma is leverték a száritóra kiterített fehérneműt. Tegnap letaposták a kertben a zöldséget. Mindig ronggyá szakadt ruhában térnek haza. Vannak, akik elcsenik a konyhaedényeket, s azokkal játszanak az udvaron . . . Mennyivel jobb is volt Becchiben! . . .

Don Bosco hallgatott. Csak hadd panaszkodja ki magát szegényke! – gondolta. De amikor a jó asszony siránkozni kezdett, fia ujjával a falon függő feszületre mutatott. Margit mama megértette. Megtörölte könnyes szemét, ismét maga elé kötötte kötényét, s csak ennyit mondott: „Igazad van, Jánosom! – és visszatért a konyhába.

Az ifjúság apostolának régi vágya volt, hogy állandó segítőtársakat neveljen. Négy tehetséges, komoly fiút külön elkezdett tanítani, és lelki nevelésükre is nagy figyelmet fordított. Amikor már kellően előkészítette őket, és eredményesen levizsgáztak az illetékes egyházi hatóság előtt, beöltöztette a fiukat, és ez a négy kispap lett első nevelő-együttese.

Hamarosan hozzáfogott, hogy a kényelmetlen és szűk Pinardi-ház helyébe egy új kollégiumot építsen. Az épülettől jobbra 1853 októberében el is készült a kétemeletes új szárny, amely hatvanöt növendéket fogadott be. Ezután lebontatta a régi házat, és ennek a helyén is hamarosan ott emelkedett a kollégium másik tömbje. A valdoccói oratórium így már százötven bentlakó fiu elhelyezésére vált alkalmassá. A szükséges pénzt Don Bosco jótevői adták össze, maga II. Viktor Emánuel király is bőséges adománnyal sietett segítségére. Az ipari tanulók innen jártak ki reggelenként munkahelyükre, a diákok pedig a különböző iskolákba.

Körülbelül hat esztendeig tartott ez a félbentlakásos élet.

Közben Don Bosco az oltalmába vett, elhagyott és árva fiukat műszaki kiképzésben akarta részesíteni, s hogy szakmájuk kiváló értői legyenek, igyekezett beléjük oltani a minőségi munka igényét. 1853-ban cipész- és szabóműhelyt nyitott. Vezetésüket jóhírű mesterekre bízta. A következő évben megkezdte munkáját a könyvkötészet és egy kis könyvkereskedés. 1861-ben üzembe helyezett egy nyomdát és egy lakatosműhelyt. 1862-ben már saját betüöntödével is rendelkezik. A szépen és rohamosan fejlődő intézmény hamarosan kalapos- és festőműhellyel bővül. Ugyanekkor Szentünk a szakmai tudás elmélyítése céljából – Olaszországban először – ipar- és földművesiskolákat létesít, s az elemi iskola mellett megnyit egy gimnáziumot is. Lényegesen átszervezi a már évek óta működő esti iskolákat. A tanfolyamokat nemcsak a fiuk, hanem felnőttek is látogathatják; a hallgatóság között mintegy száz bajszos-szakállas férfi ül. Ezeket ő maga tanítja.

Ha értékelni akarjuk ennek a csodálatosan bimbózó intézménynek gazdag és eredményes munkáját, ezt legtömörebben VI. Pál pápa szavaival tehetjük:

„Az oratórium a jóság és jámborság iskolája;
a fiatalok lelkiismeretét formáló laboratórium;
felvértez az élet nagy feladataira;
a valóban egészséges lelkű, tisztességes, értelmes
és cselekvő emberek kiképző helye;
csodálatos népi jelenség!”

Természetesen Don Boscónak kellett gondoskodnia a fiuk élelmezéséről és ruházatáról is, mert a legtöbbjük ágrólszakadt szegény vagy árva volt. Érthető, hogy Szentünknek gyakran akadtak szinte megoldhatatlannak látszó anyagi gondjai, de az isteni Gondviselés sohasem hagyta cserben. Volt némi állandó pénzforrása is, mert Torino városa évente háromszáz lira segélyben részesítette, Barolo őrgrófné – bár neheztelt –, titokban mégis rendszeresen küldött adományokat, Don Cafasso is gyakran sietett segítségére, a kormány is többször utalt ki számára pénzt és ruhaneműt, 1854-től pedig a Szent Lázár lovagrend évi ötszáz lírával ajándékozta meg a legszegényebb növendékeket. De voltak más jótévedői is, akik kisebb-nagyobb összegekkel rendszeresen segítettek Szentünket, mindez mégis kevésnek bizonyult annyi fiu ellátására. Ezért Don Bosco maga is gyakran megjelent magasrangú egyházi és világi személyeknél, hogy segítséget kérjen gyermekei számára.

A gazdagoktól sosem kért tanácsot, csak pénzt. A velük folytatott beszélgetésben egyik fő érvként ez a gondolat visszhangzott újra meg újra: „Nem a sajátodból adsz a szegénynek, csupán visszajuttatod

neki, ami az övé. Csak azt mondhatod magadénak, amit közhasználatra szántál. A föld mindenkinek, nem csupán a gazdagoknak adatott.”

Othton tanított, ha kellett, lelke volt a játéknak. Ha a szükség úgy kívánta, kötényt kötött, és mosogatott. Margit mama elfoglaltsága esetén elkészítette az ebédet. Ilyen napokon kedélyesen így biztatta a fiukat: Egyétek csak, vegyetek magatoknak jócskán, mert ezt én főztem! Vagy: Lakjatok jól, mert úgy szereztek becsületet a szakácsnak, ha sokat esztek!

Hajnalban kelt és utolsó volt a lefekvésben. Éjszakánként alig aludt négy-öt órát, sőt hetente egy teljes éjszakát munkában töltött íróasztalánál. Egymásután jelentek meg művei, és ezek javarésze az éjszaka csendjében született.

Ugy látszik, Margit mama csak fia művének megszilárdulását várta.

1856 novemberében erős tüdőgyulladás döntötte ágyba. Szívós szervezete még egy hétig küszködött a lázzal, de 25-én éjjel a jószágos szív megállt.

Nemcsak Don Bosco, hanem az egész oratórium is a legszeretőbb édesanyát vesztette el benne.

Halálos ágyán fia lelkére kötötte, hogy mindig őrizze meg a szegénység szellemét.

A szentkenet felvétele után így szólt:

– Valamikor én segítettelek téged, fiam, hogy szent vallásunk szentségeit felvehesd, most neked kell anyádat segítened!

Aztán így folytatta:

– Csak a jó Isten tudja, egész életemben mennyire kedveltelek. Remélem, az örökkévalóságban még jobban tudlak majd szeretni. Lelkiismeretem nyugodt, mert munkámat tőlem telhetően mindig elvégeztem. Lehet, hogy néha szigorúnak mutatkoztam, de mindig a kötelesség szava szólt belőlem... Mondd meg a mi kedves gyermekeinknek, szívesen fáradoztam értük, és nagyon szerettem őket is. Sokat imádkozzanak értük, és legalább egy szentáldozást végezzenek el lelkem üdvéért!...

Hajnalban három órakor meghalt.

A fiuk zokogtak.

Don Bosco elment a Consolata templomba, ahol különösen szeretett imádkozni, és édesanyjáért ajánlotta fel a szentmisét.

Mielőtt eltávozott volna a templomból, így kérte a Szűz Anyát: „És most te foglald el a megüresedett helyet!... Rád bízom a fiaimat... Pártfogold őket most és mindig!...

A FIUK NYOMÁBAN

Don Bosco Szalézi Szent Ferenc szavait választotta jelmondatul: „Lelkeket adj, Uram, a többit elveheted!” Ez a vágy serkentette gyermekkorától kezdve. Egyszerű volt, természetes, jóságos és vidám —, ezért vonzódtak hozzá a fiuszívek. Aki közelébe került, többé nem tudta magát kivonni hatása alól. De őt elsősorban az árvák, a szegények, a kismizettek érdekelték. XI. Pius mondta róla: *„Az egész világ munkásainak igaz barátja.”* Számára szinte szent hely volt a műhely, a sivár külváros, az ütötköpött, fátlan tér és a börtön, mert itt bukkant rá azokra, akiknek megmentésére áldozta életét.

A fiukkal való találkozásának számtalan hiteles mozzanata maradt ránk. Legtöbbjük egy-egy Dickens-regénybe illenék.

Egy üde tavaszi reggelen az egyik messze fekvő templomból igyekezett hazafelé. Azon az elhagyott területen kellett keresztülvágnia, amely a vasutállomás mögött terül el, amikor négy rossz tekintetű suhanc lépett eléje. Mintha csak rá vártak volna.

Ha előbb észreveszi őket, biztosan visszafordul, de már késő. Bátisan feléjük tart tehát, de a suhancok még szorosabban elállják az útját.

— Kedves tisztelendő — mondja a bandavezér —, döntse el: nekem van-e igazam vagy a barátainknak?

A csel nagyon is átlátszó.

Don Bosco körülnéz, hogy lát-e valakit. Sehol egy lélek. Csak úgy szabadulhatnak meg tőlük — gondolja —, ha a város felé vezetem őket.

— Döntsön! — sürgeti a vezér.

— Kedves barátaim — feleli szelíden a szent —, hogy jobban megértsem, miről is van szó, üljünk be a Szent Károly téren egy feketére. Ott majd megbeszéljük . . .

— De ön fizeti!

— Természetesen, hiszen én hívlak meg benneteket.

Elindulnak. A négy széltozó ott kullog a fiatal pap mellett, aki úgy beszélget velük, mintha régi jóbarátok lennének.

Amikor a Szent Károly térre érkeznek, Don Bosco így szól:

— Látjátok ezt a szép templomot? Nézzük meg belülről is! Egy üdvözlégy nem árt egyikünknek sem.

— Egy üdvözlégygel kezd, aztán elmondhat egy egész rózsafüzért! — morogja az egyik.

— Azt mondta: csak egyet! Aztán megisszuk a kávé.

A négy rongyos fiu kissé vonakodva ugyan, de követi a különös papot. Közsen elmondják vele a rövid imát, aztán beülnek a kávéház-

ba, szürcsölgetik a feketét, s közben megindul a beszélgetés. Don Bosco lassan belelát a szívükbe.

– Még nincs vége –, mondja fizetéskor. – Hogy ilyen szépen bárárságot kötöttünk, biztosan nem utasítjátok vissza a kérésemet. Jöjjenek el hozzám! Édesanyám kitünően főz . . .

– Elfogadjuk! – mondják nevetve mind a négyen.

Valdocco felé veszik tehát utjukat. Amikor az oratóriumba érnek, Don Bosco egyenesen nekik szegzi a kérdést:

– Ugye már régen gyóntatok?

A mákvirágok elcsodálkoznak, nem is tudják, mit feleljenek. Végül egyikük megszólal:

– Ha minden pap olyan lenne, mint ön, biztosan nem okozott volna nehézséget.

– Nincs szükség rá, hogy válogassatok közöttük. Itt vagyok én!

– De el is kellene készülnünk . . .

– Azt csak bizzátok rám! Meglátjátok, nem lesz nehéz.

Nem is szól többet. Hármat otthagy a konyhában, egyet pedig bevisz a szobájába. És a fiu könnyek között, őszintén meggyónik.

Követi példáját a másik kettő is, csak a negyedik mentegetőzik:

– Most nincs hozzá kedvem.

– Na majd legközelebb! – mosolyog rá Don Bosco.

Végül is mind a négyen jókedvvel hagyják el az oratóriumot, megígérve, hogy máskor is eljönnek. Meg is tartották szavukat, és a legszorgalmasabb látogatói lettek Don Bosco intézetének.

Más alkalommal a mai Garibaldi uton találkozott szentünk egy rongyos, pökhendi fiuval. Amikor közelébe ért, kedvesen megkérdezte tőle:

– Ki vagy, kisfiam?

– Hogy én ki vagyok? – válaszolt a kérdésre kérdéssel a suhanc, és megvonta a vállát –, mi köze hozzá? . . . És ön kicsoda?

– Láthatod – vágott vissza Don Bosco –, pap vagyok. Kedvelem az olyan fiukat, amilyen te vagy. Össze is szoktam gyűjteni őket egy réten. Ott aztán játszunk, szórakozunk. Egyébként Don Bosco a nevem . . .

– Én pedig . . . – és itt elsírta magát a toprongyos fiu – árva vagyok. Se apám, se anyám. Hetek óta munkát keresek, de hiába.

– Talán én tudok segíteni rajtad. Vasárnap jöjj el hozzám! . . . Majd keresek neked egy jó helyet, de addig is légy vidám! . . .

A fiu pár pillanatig hitetlenkedve nézett a papra.

– Ez nem lehet igaz! – suttogta.

Don Bosco egy pénzdarabot vett elő, és a fiu kezébe csusztatta:

– Jőjj csak el! Meglátod, igaz lesz! . . .

A fiu egy ideig tenyerében szorongatta a pénzt, majd halkan megszólalt:

– Elmegyek, Don Bosco . . .

A következő eset is a valdoccói oratórium közelében történt.

Don Bosco összetalálkozott egy fiatal suhancsal, egy rosszhirű banda főkolomposával. Mosolyogva köszöntötte. A fiu szerfölött elcsodálkozott, amikor meghallotta az udvarias hangot, és a maga módján fogadta is a köszöntést.

– Jó napot! – felelte, s kissé megbiccentette a fejét.

Szentünk még fokozottabb érdeklődést mutatott.

– Nagyon örülök – mondotta –, hogy találkoztam veled. És mindjárt meg is kérlek egy szivességre.

– Ha megtehetem . . .

– Biztosan. Nem ebédelnél velem?

– Önnel? . . . Don Boscóval?

– Miért ne? Ma egyedül vagyok. Édesanyám elment Becchibe.

– Biztosan összetéveszt valakivel.

– Dehogy . . . Hát nem Györgynek hívnak?

– De igen.

– Na akkor menjünk! . . .

– Nem akarok alkalmatlankodni.

– Ugyan ne kéresd magad!

– De ilyen rongyos ruhában? Ilyen piszkosan?

– Nem tesz semmit. Nézd, elég kopott az én reverendám is.

– Hiába vár majd otthon az édesanyám.

– Ne félj, nem fogja azt hinni, hogy elvesztél, hiszen sokszor elcsavarogsz. Nem igaz?

A fiu végül is beadta a derekát. Nem birt ellenállni a szíves noszogatásnak.

Igy aztán együtt ebédeltek. Közben Don Bosco a saját lelke tűzéből néhány szikrát belelopott a fiu lelkébe. „Megfertőzte” jóságával.

És a bandavezér megváltoztatta életét. Derék fiu vált belőle, s mindig a legnagyobb rajongással beszélt a különös papról.

Don Bosco belép egy borbélyműhelybe, hogy megborotválkozzék. Egy kis inas fogadja.

– Hogy hívnak? – kérdezi a szent.

– Gastini Károlynak.

– Élnek a szüleid?

- Csak az édesanyám.
- Voltál-e már elsődíszó?
- Még nem.
- Hittanoktatásra se jársz?
- Csak ha az időm megengedi.
- Nagyszerű! Akkor te fogsz megborotválni!
- Az ég szerelmére, Uram – vág közbe a megjelenő mester –, ne-hogy megengedje! Ez a fiu csak pár hete dolgozik a szakmában. Még a kecske szakállát sem tudná levágni.

– Nem számít – válaszolja nyugodtan Don Bosco –, ha sohasem kezdi el, nem is fogja megtanulni.

– Bocsásson meg tisztelendő, de gyakoroljon a fiu máson, ne egy papon.

–No ez érdekes! Az én szakállam talán értékesebb? . . . Ne féljen, kedves mester! Nekem elég, ha nem vágja le az orromat.

A fiu hozzákezd, hogy bebizonyítsa tudását.

– Nem is rossz –, biztatja Don Bosco. – Valamikor még híres bor-bély leszél.

Utána még eltréfálkozik a fiuval, s végül meghívja a következő va-sárnapra az oratóriumba. Károly megígéri, hogy elmegy.

Szentünk fizet, aztán kilép az ajtón. Az utcán minden percben meg-dörzsöli az állát, mert az bizony ég kegyetlenül. De örül is, mert egy fiatal lelket ismét megnyert magának. A fiu meg is tartotta szavát. Don Bosco megdicsérte, odaküldte a többiek közé, hogy játsszék. Aztán bevezette a sekrestyébe, s rövid előkészítés után meggyóntatta. Ká-rolyt annyira meghatották a kedves szavak, hogy elsírta magát. Ettől a naptól kezdve az oratórium lett a második otthona.

A külvárost járva Don Bosco megáll egy téren, ahol éppen husz-harminc gyerek játszik nagy zajjal. Amint nézi őket, megpillant egy körülbelül tízennégy éves fiút a kerítés mellett. Látszik az arcán, hogy szeretne ő is a csoportba vegyülni, de valami visszatartja. Csak fáradt arccal, szomorúan figyeli a boldogan kergetőzőket.

Don Bosco figyeli egy ideig, majd odamegy, s néhány kérdést intéz hozzá. A fiu nem felel. Talán néma? – vetődik fel a gondolat szentünk-ben, s már arra készül, hogy mutogatással fejezze ki magát, de előbb még egy kísérletet tesz. A fiu fejére teszi a kezét, s megkérdezi:

– Mi bajod? Talán rosszul érzed magad?

– Éhes vagyok –, hallatszik suttogva a válasz.

Don Bosco pénzt vesz elő.

– Eredj, végy magadnak valamit! Aztán jöjj vissza! . . .

Amikor a rongyos kamasz visszatér, a szent elbeszélget vele. Megtudja, hogy a fiu egy nyergesmesternél volt inas. De gazdája elverte, s ezért megszökött. Az éjszakát egy templom lépcsőjén töltötte. Néhány órája már annyira kínozza az éhség, hogy elhatározta, betör valahová, de a börtöntől való félelem mégis visszatartotta.

Együtt mentek haza, az oratóriumba. Don Bosco nemcsak a fiu földi táplálékáról gondoskodott, a lelkét is megmentette.

Este van. Don Bosco a Castello térre vezető utcán halad, amikor egy sötét zugból egy álarcos, elnyűtt ruhájú fiu ugrik eléje.

– Pénzt vagy életét! suttogja fenyegető hangon.

Don Bosco elmosolyodik, és arra törekszik, hogy valami módon megindítsa a beszélgetést.

A megértő szavak hallatára a naplopó megilletődik.

– A nyomor késztetett erre a gázságra, a lelkiismeretem tiltakozik is ellene . . . – mondja szégyenkezve, lehajtott fejjel.

Szó szót követ, és a szerencsétlen fiu elmeséli egész életét.

Pár perc és Don Bosco annak a kis köhidnak a szélén ül, amely a Palazzo Madame mellett csörgedező patakon ivel át, támadója pedig lábához borulva kezdi meg gyónását.

1847 junius este van. Sötétedik. Don Bosco hazafelé tart Valdocco szegényes viskói között. Amikor kiér a Szent Maximus-fasorra, észrevesz egy nagyon szegényesen öltözött fiut, amint éppen egy szilfának támaszkodva sir. Odamegy hozzá.

– Mi baj van, kisfiam? – kérdezi tőle.

A fiu lassan legyőzi zokogását.

– Mindenki elhagyott. Édesapámat nem is ismertem, édesanyám pedig tegnap halt meg. Ma temettük . . .

Ujra kitör belőle a zokogás. Don Bosco hagyja, aztán a fiu vállára teszi a kezét.

– És hol aludtál az éjjel?

– Otthon. De ma reggel a háziur elvitte azt a néhány darab butorunkat is, mert édesanyám már hónapok óta nem tudott lakbért fizetni. A lakást bezárta, oda tehát nem mehetek. Nincs senkim . . .

– Akkor mit fogsz csinálni?

– Nem tudom . . . , nem is tudom . . .

– Akarsz velem jönni? Én majd segítek.

– Ó, igen szívesen. De befogad?

– Természetesen. És azt szeretném, hogy jó barátok legyünk!

Kézenfogta, bátorította és vigasztalta a még mindig pityergő fiut.

Amikor hazaértek az oratóriumba, Don Bosco így szólt Margit máhához:

– Édesanyám, hoztam magammal egy kedves vendéget. A jó Isten küldte. Vess neki ágyat és szeresd! . . .

1851. A gyéren kivilágított Carmagnólai állomásra sűrű esti köd telepszik. Az utasok csoportokba verődve álldogálnak, s várják a torinói vonatot. Köztük van Don Bosco is. A szomorú csöndet egyszerűen csak rakoncátlan fiúk hangos kiabálása töri meg. Egyikük érces, határozott, parancsoló hangja tulharsogja a többiekét. Mintha egy őrmester vezényelne. A hang felkelti Don Bosco érdeklődését, valami különös érez ki belőle.

Odamegy a fiuhoz.

A pap láttára a többiek félénken szétrebbennek, csak ő, a főkolompós marad bátran a helyén. Keménykötésű, tizenhárom éves legényke. Csupa élet. Kezét csipőjére rakja, és hetykén szembenéz a játékot megzavaró idegennel. Nem is vár megszólítást.

– Kicsoda ön, hogy zavarni merészezi a játékunkat? – kérdezi villogó szemmel.

– A barátotok.

– És mit akar tőlem?

– Szeretnék együtt játszani veletek. Te ki vagy?

– Magone Mihály –, feleli önérzetesen a kis kamasz. – Pajtásaim kapitánya . . . De kicsoda ön? . . . Nem ismerem, sohasem láttam eddig.

– Ismétlem: jó barátotok vagytok.

Ekkora már a többiek is visszasomfordáltak vezérük mellé. Don Bosco huncutkás mosollyal néhány kedélyes szót mond nekik, aztán ismét a „kapitány”-hoz fordul, s közelebb is lép hozzá, hogy jobban láthassa az arcát.

– Elmegy-e néha gyónni? kérdezi tőle.

– Már hogyan mennék! – hangzik hetykén a válasz.

– Voltál már elsődíjdosó is?

– Voltam ám!

– Mi a foglalkozásod?

– A csavargás.

– Azzal ugyan nem sokra viszed. Jársz iskolába?

– Igen is, nem is. Az első három osztályt elvégeztem.

– Él az édesapád?

– Már meghalt.

– És édesanyád?

– Szolgál. Nagyon sokat dolgozik, hogy engem és öcselimet fölneveljen. Bizony, elég gondot okozunk neki.

– Szegény édesanyád! És te mihez szándékozol fogni? Lassan a jövődre is kellene gondolnod. Gyorsan mulik ám az idő!

– Bizony, csinálnom kellene valamit. De mit?

– Azt én sem tudom.

Magone egyenes, őszinte válaszai meghódították Don Bosco szívét. Észrevette, hogy a fiuban kiváló lelki erő lakozik, de ő maga nem ismeri értékeit. Szentünk érezte, hogy itt gyorsan kell cselekednie, mert a „kapitány” könnyen elbukhat az élet küzdelmeiben. Az éretlen csinyek előbb-utóbb a züllés útjára terelik, s azután a börtön következik. Így szólt tehát új barátjához.

– Ez a kóbor élet nem neked való. Nem szeretnél inkább valami mesterséget tanulni, esetleg folytatni az iskolát?

– De bizony szeretnék! Igaza van önnek, ez az ostoba, kuncsorgó élet csak káromra válik. Több pajtásom máris lakat alatt ül. Attól félek, rám is könnyen ez a sors vár. Dehát mit tegyek? Édesanyám nagyon szegény. Nincs, aki segíthetne rajtunk.

– Adok egy jótanácsot. Imádkozd el ma este buzgón a Miatyánkot, és bizz a jó Istenben! Meglátod, ő jóra fordítja sorsodat...

Közben fölhangzott az utasokat figyelmeztető csengő szava. A vonat befutott az állomásra, hogy aztán tovább robogjon Torino felé.

Don Boscónak is fel kellett szállnia. Bucsuzóul egy érmet adott a fiunak.

– Keresd föl ezzel – mondotta – a plébánosodat, és mondd meg neki, hogy az a pap, akitől ezt az érmet kaptad, bővebb adatokat kér tőle rólad.

Magone zsebre tette az érmet, s egyszerre több mindent is akart kérdezni.

– Kicsoda ön? ... Honnét jött? ... Ismeri a plébánosunkat?

De választ már nem kapott. A vonat sipolt, s elvitte az idegen papot.

Az idő már jó későre járt, de Magone mégsem tért haza. Egyenesen a plébánoshoz sietett. Izgatta a kíváncsiság.

Pár nap múlva Don Bosco megkapta a derék pap levelét.

„Magone Mihály – írta Don Ariccio – szegény félárva. Anyja nem tud vele foglalkozni, mert a kenyérkereső munka minden idejét leköti. Mihály az egész napot az utcán tölti hasonszórú pajtásaival. Ritka eszes, gyors felfogású, de tulságos élénksége és meggondolatlan tettei miatt tanítói eltávolították az iskolából... Jószívű, bár nehezen fegyelmezhető. Az osztályban és a hittanórán felforgatja a rendet. Ha nincs jelen, béke uralkodik a gyerekek között, ha elmegy, mindenki megkönnyebbülten sóhajt föl. Kora, szegénysége, természete és tehetsége egyaránt érdemessé teszi a legnagyobb érdeklődésre. 1845 szeptember 19-én született.”

Amikor Don Bosco elolvasta a levelet, biztosan megérezte, hogy ebben a fiuban egy remekmű lehetősége rejlik, és ő ki is fogja ezt bemutatni Isten kegyelmével.

Magone néhány nap múlva meg is jelent az oratóriumban, s mestere irányításával hősieles küzdelemben kezdett az életszentség eléréséért. Kiváló nevelője, a gyakori szentgyónás és a napi áldozás tökéletesen átalakították belső világát. Tizennégy éves korában ragadta el a halál, s lelke akkor már a választottak szépségében tündökölt. Don Bosco később kedves növendéke életrajzát is megírta.

1851-ben Don Bosco a mindenszentek ünnepét szülőfalujában, Castelnúovóban ülte meg. Mire után feltűnt neki egy tizennégy éves, tűzről pattant, élénk kisfiu, aki szemmel láthatóan arra törekedett, hogy mindig a Szent közelébe kerüljön. Cagliarió Jánosnak hívták.

– Ugy látszik, mondani szeretnél valamit –, kezdte meg Don Bosco a társalgást.

– Igen – válaszolt lángoló arccal a fiu –, szeretnék önnel menni Torinóba.

– Jól van! Mondd meg édesanyádnak, még ma délután jöjjön fel a plébániára! Ott majd megalkuszunk.

Vecsérny után az özvegy édesanya kisfia kíséretében fel is ke-reste a Szentet, aki tréfásan fogadta.

– Már vártam, asszonyom. Igaz, hogy el akarja nekem adni a fiát?

– Eladni éppen nem – szabadkozott nevetve a jó édesanya –, de ha tetszik, szívesen önnek ajándékozom.

– Rendben van, holnap indulunk. Meglátja, jó édesapa leszek.

Gyalog tették meg az utat Torinóig. A kis Cagliarió hol előrefutott, hol hátra maradt, vad gyümölcsöket szedve a növényekről. Közben árkokat ugrott át, keresztülkasul futkározott a réteken, mint egy virgonc kiscsikó.

Este érkeztek meg a városba.

Don Bosco bemutatta Margit mamának az új jövevényt:

– Itt van, édesanyám, ez a castelnúovói csemete. Nagyon megigérte, hogy jól viselkedik, és szorgalmasan fog tanulni.

– Persze, persze – zsörtölődött Margit asszony –, te mást sem teszel, csak a fiuk után szaladgálsz, pedig jól tudod, hogy egy talpalatnyi helyünk sincs már.

– Valami zegzugot csak talál még, édesanyám –, nyugtatta meg mosolyogva Don Bosco.

– Hacsak a te szobádban nem.

– Ez a fiucska – nevetett tovább a szent – nem is olyan nagy teremű. Beletesszük egy kenyereskosárba, aztán kötélen szépen felfüggesztjük a gerendára, mint egy kalitkát.

Margit mama is jót kacagott. És már indult is, hogy helyet keressen a kis jövevénynek, de bizony nem talált. Cagliero tehát Don Bosco ágyának a lábánál aludt ezen az éjjelen.

A kisfiu különösen a virgoncabb gyerekek bálványa lett, később pedig mint szalézi misszionárius olyan szép eredménnyel dolgozott, hogy Róma kinevezte Patagónia szentszéki helytartójává, majd később mint püspök, érsek és bíboros tett elévülhetetlen szolgálatokat egyházának. Néprajztudományi és művelődéstörténeti érdemeinek elismerésül a király az „Olaszország csillaga” rendjellel tüntette ki.

1855 tavaszán Don Bosco lelkigyakorlatot tartott a torinói Generala nevű fiatalok között háromszáz elitáltjának. Nyájas szeretetével annyira megnyerte a legmakacsabb fiukat is, hogy egy kivételével valamennyien a szentségekhez járultak. Magát a szentet annyira meghatotta ezeknek a szerencsétleneknek őszinte ragaszkodása, hogy elhatározta, szerez nekik egy kellemes napot, elviszi őket a tíz kilométerre fekvő Stupinigiba, abba a gyönyörű parkba, ahol a királyok vadászkastélya épült. El is ment tehát a főváros büntető intézeteinek főigazgatójához, s bátran előadta tervét.

— De tisztelendő uram, csak nem beszél komolyan? — kérdezte hűledezve a tisztviselő. — Bármennyire is szeretnék önnek a kedvében járni, a szabályzatot nem szeghetem meg. Minden szökésért felelősséggel tartozom.

— Legyen nyugodt, főigazgató ur! Itt szökésről egyáltalán szó sem lehet. Egytől-egyig visszahozom a fiukat. De ha ön nem adhat engedélyt, egyenesen az igazságügyminiszterhez fordulok.

Az igazságügyi bársonyszékben az egyházellenségéről híres Rattazzi Orbán ült. Amikor meghallotta Don Bosco tervét, hosszasan elgondolkozott, majd bólintott.

— Jól van! — szólalt meg néhány percnyi hallgatás után. — Teljesítem a kérését. A séta erkölcsi és egészségi szempontból valóban jót tesz a letartóztatásban lévő fiataloknak. Természetesen polgári ruhába öltöztött rendőrök is kísérik majd őket, hogy az esetleges kilengéseket és szökéseket megelőzzék.

— Köszönöm jószágát, miniszter ur — válaszolta Don Bosco —, de csak azzal a feltétellel fogadom el, ha teljesen egyedül maradhatok a fiukkal. Kérem, adja szavát, hogy nem küld karhatalmat a nyomomba. Felelősséget vállalom azért, hogy valamennyit visszahozom. Ha pedig valami rendetlenség adódna, miniszter ur engem zárasson börtönbe.

Rattazzi elámult.

— Ön, Don Bosco, tizet sem fog visszahozni ezekből a jópipákból. Aztán hozzátette:

– De magam is kíváncsi vagyok a kísérlet eredményére. Ha valamelyik jómadár megkísérelné, hogy elrepüljön, a csendőrök pár nap alatt ugys elcsipik. Az engedélyt megadom.

Don Bosco visszasietett a Generalába, hogy előkészítse a háromszáz fiut. Maga köré gyűjtötte őket.

– Fiaim – mondotta –, jó magatartástok jutalmául a miniszter ur megengedte, hogy holnap kiránduljak veletek Stupinigiba . . .

Egetverő kiáltás harsan.

Amikor elcsitult a lárma, Don Bosco folytatta:

– Szavamat adtam, hogy jól viselkedtek majd, s nem lesz szükség rendőrrre. De azt is megígértem, hogy holnap estére egytől-egyig visszatértek, nem szörik meg egyiketek sem.

– Legyen nyugodt, Don Bosco! – kiáltották összevissza.

– Ön lesz a vezérünk – harsant egy erős hang –, és valamennyi pajtásom nevében biztosítom, hogy soha még tábornoknak nem voltak engedelmesebb és fegyelmezettebb katonái.

Másnap hajnalban vágtak neki a Stupinigiba vezető utnak. Ebédjüket egy számár hátára csomagolták, az haladt a menet élén. Jó ideig egy sátorként föléjük boruló gesztenyesor között haladtak. Mihelyt észrevették, hogy „tábornokuk” a gyaloglástól kissé kimerült, leszedték az állatról a elemőzsiát, s őt ültették a számár hátára.

Amikor megérkeztek, Don Bosco szentmisét mondott a fiuknak, aztán bőségesen megebédeltette, majd egész nap változatos szórakozásokban részesítette őket. A királyi park sétautjain, az öreg fák árnyékában, a vízparton, a virágokkal telehintett pázsitszönyegeken a fiuk sápadt arca a boldogságtól ragyogott. Don Boscónak a nap folyamán semmi figyelmeztetésre nem volt szüksége.

És estére valamennyien visszatértek komor tanyájukra, de nyugodtabb, tanulékonyabb lelkülettel.

Rattazzi egész nap türelmetlenül és szorongva várta a séta eredményét. De Don Bosco is sietett, hogy jelentést tegyen. Amikor a miniszter meghallotta a történeteket, szinte magánkívül volt a csodálkozástól s fölkiáltott:

– Kimondhatatlanul hálás vagyok önnek! De kérem, mondja meg, miért nem tud az állam is ilyen nagy hatással lenni a fiukra.

– Azért, miniszter ur, mert az állam nem az erkölcsi erőt használja fel, hanem parancsol vagy lesújt. Én a fiuk szívéhez szólok, az én szavam az Isten szava . . .

1860. Őszre jár az idő. Néha már hallani a vadludak gágogását . . . Don Bosco betér a Consolata kávéházba. Az egyik kis külön teremben foglal helyet, hogy zavartalanul megír hasson egy igen sürgős kérvényt.

Ebben a kávéházban egy cingár, szemtelen modoru pincérfiu szolgálta ki a vendégeket. Tizenhárom éves volt. Cotella Gianpaolónak hívták. Torinótól nem messze, Cavour községben született. Nem bírta elviselni szülei állandó szemrehányását, ezért néhány hónapja megszökött hazulról.

A tulajdonos odaszól neki:

– A szomszéd szobában ül egy pap. Vigyél neki egy csésze kávé.

– Én vigyek kávé egy papnak? – kérdezi a fiu, aki idáig nem sok jót hallott az egyháziakról.

– Menj azonnal! – förmed rá a tulajdonos.

A fiu gunyos arccal odaáll Don Bosco asztalához.

– Mit óhajt? – kérdezi udvariatlanul.

Don Bosco néhány pillanatig merően nézi, aztán megszólal:

– Egy kávé, kedves fiam, de csak egy föltétellel.

– És pedig?

– Ha te magad hozod.

A fiut megigézte a kutató tekintet. Elsietett, de hamarosan visszatért az illatos feketével.

Don Bosco kikérdezgette szülőföldjéről, családi körülményeiről és arról is, hogy miért szökött el otthonról.

A jóindulatu, tapintatos szavak hallatára a fiu egészen megváltozott. Szívéről leolvadt a rideg előítélet.

– Nem jössz velem? – fejezte be a beszélgetést Don Bosco.

– Hová?

– Az oratóriumba. Ez a hely itt nem neked való.

– És mit csinálnék ott?

– Ha akarsz, tanulhatsz is, és vidám barátok közt jól érzed majd magad.

– Köszönöm. Mikor menjek? Holnap?

– Inkább most azonnal . . .

És ezen a ködös, nyirkos estén megindultak Valdocco felé.

Csodálatos hely volt az oratórium!

Csodálatos, mert Don Bosco számtalan növendéke feltűnő gyorsan emelkedett az életszentség magaslatára. Ez a Boldogságos Szűz akaratára és műve volt. Emlékszünk arra a rendkívüli „álom“-ra, amelyben a vadállatok szelíd bárányokká változtak?

Az álom megvalósult!

Az égi irányításon kívül azonban van ennek a sajátos jelenségnek földi titka is.

Don Bosco oratóriumában tisztelet övezte a munkát és a jámborságot. A nevelők – az Evangélium szellemében – az édesapa, sőt az

édesanya figyelmes lelkiületével, megértő szeretetével teljesítették legapróbb kötelességeiket is. Az Ur Jézus mondotta: az igaz, nemes fát gyümölcseiről lehet megismerni. De az is igaz, hogy amilyen egy nevelőintézet, olyanok a növendékei. A vandoccói oratóriumnak Don Bosco volt a lelke, igazgatója, vezetője. Ő pedig mindenben Isten dicsőségét és a lelkek üdvét kereste. Természetes tehát, hogy kivirágzottak körülötte az erények. El tudta érni, hogy a fiuk mélységesen ragaszkodjanak hozzá, de még bensőségesebben Istenhez.

Az 1954-ben szentté avatott Savio Domonkos, Rua Alajos, Gavio Kamill, Massaglia János, Bezucco Ferenc, Magone Mihály és sokan mások az ő példája nyomán jutottak el az életszentség ormaira. A legtöbben szegény, lenézett fiúk voltak. Néhány még tisztalelkű, de az utcán már a romlás veszélyének kitett csavargók. Igazolták Chesterton szavait: „Minden szent, mielőtt szent lesz, ember; és mindenfajta emberből lehet szent.”

Amikor Don Bosco papi buzgóságát a szegény és elhagyott ifjúságra terjesztette ki elsősorban, megfogalmazta a célt is, amelyet apostoli működésével meg akart valósítani: *„Hasznos polgárokat akarok nevelni ennek a földnek, hogy az Égnek is egykor méltó lakói legyenek!”*

MEGHIUSULT MERÉNYLETEK

Don Bosco műve egyre terebélyesedett. A szent pap és kiváló nevelő híre lassan átcsapott Piemont határain. Itália-szerte egyházi és világi vezetők figyeltek fel áldásos, szinte bámulatot keltő eredményeire.

Mindig és mindenütt a szeretetet és az emberséget hirdette, mégis akadtak szép számmal ellenségei is. Így rossz szemmel nézték tevékenységét a szabadkőművesek, akik nemcsak a katolikus ellenes mozgalmakat támogatták, hanem a különböző titkos, államfelforgató és társadalmi megmozdulásokat is. Sokan gyűlölték a liberális eszméket valló tőkésék és vállalkozók közül is, mert nem tűrte el a munkát vállaló fiuk kizsákmányolását, ellenőrizte életkörülményeiket, sokszor erőlyesen fellépett érdekükben. De különösen acsarkodtak ellene a valdiak, akik az 1850-es években valóságos hajsztát indítottak ellene, és számos alkalommal bérgyilkosokkal akarták eltétetni láb alól.

Kik voltak a valdiak?

Ezt a középkori szektát Valdes Péter († 1197) gazdag és igen buzgó lyoni kereskedő alapította, akit a Szentírás és Szent Elek legendájának olvasása az evangéliumi szegénység tökéletes követésére lelkesített. Szétosztotta tehát vagyonát a nincstelenek között, s lelkes tanítványsereget gyűjtve maga köré, bűnbánati szónokként járta Franciaországot, s mint egy új Assisi Szent Ferenc, magasztalta a szegénység szépségeit. Erre külön engedélyt kapott III. Sándor pápától (1178), aki személyesen is fogadta, s megengedte neki és követőinek, hogy prédikálhatnak, de csak a lyoni püspök fennhatósága alatt. Amikor azonban a katolikus egyház hittételeivel ellenkező eszméket is kezdtek hirdetni, 1179-ben a lateráni zsinat elítélte, 1184-ben pedig III. Lucius pápa kiűzösköztette őket. Ettől kezdve – éppugy, mint a katharoknak – a világi hatóságok üldözésétől is rettegniük kellett. Ezért eltorlaszolták magukat a Pinerolo fölötti Pellice Valleban, s bátor ellenállásukkal sikerült is kivívniuk azt a jogot, hogy saját területük határain belül szabadon gyakorolhassák vallásukat. A XVI. században a reformációhoz csatlakoztak, és sok hittételt átvettek Kálvin tanításából. A keresztség és az urvacsora kivételével elvetették a szentségeket – a házasságot is – és minden nyilvános istentiszteletet a prédikáción kívül. Amikor 1848. február 17-én Károly Albert kihirdette a teljes vallásszabadságot, a valdiak is előjöttek eldugott hegyi falvaikból, és a felszabadultság boldog tudatában vakbuzgó igyazattal törekedtek tanaik terjesztésére. Buzgóságuk nem is maradt hatástalan, mert – különösen a szegény nép

körében – bámulatos eredményeket értek el. Az ellenük meginduló küzdelem vezető egyénisége Don Bosco volt. Számos könyvében egyszerűen és világosan fejtette ki a katolikus egyház álláspontját, de nem az ellenreformáció korának harcos szellemében akarta meggyőzni ellenfeleit. Többször indítványozta a valdiak vezetőinek, hogy a szócsata helyett kezdjenek elfogulatlan párbeszédet a vallást érintő kérdésekről.

Szentünk magatartását szépen megvilágítják a következő szavak: „Legfőbb törekvésünk az volt, hogy ne nyomtassunk ki olyan írást, amely ellenkezik azzal a szeretettel, amellyel a világ valamennyi emberének tartozunk. Megbocsátva tehát minden szidalmazónknak, azon leszünk, hogy elkerüljünk bármilyen személyeskedést, amikor a rejtőző tévelyt felfedjük.”

A „Művelt katolikus” című könyvében is így fordul a protestáns vezetőkhöz: „Ezek a szavak egyik testvéretekől valók, aki jobban szeret benneteket, mint hiszitek. Annak a testvérnek a szavai, aki javatokra felajánlja magát és mindazt, amivel a világon rendelkezik.”

Ezzel a hanggal, szemlélettel Don Bosco egy századdal éppugy megelőzte korát, mint a zsidók iránti jóindulatával is. Abban az időben csak kevés katolikus érezte át olyan mélyen Izrael misztériumát, mint ő, Chieriben legjobb barátainak egyike zsidó fiú. A térítés szándéka nélkül pártfogásába veszi, segíti zsidó iskolatársait. Később egy milánói ismerősének ezt írta: „... az Ur szeretetének nincs határa, nem személyválogató. Növendékeim között mindig voltak és most is vannak izraeliták.” Bisio János jegyezte fel a következő esetet: „Emlékszem, egyszer egy ötven év körüli izraelitát vezettem el Don Boscóhoz. Hogy mi folyt le közöttük, nem tudom, de amikor a férfi elhagyta az oratóriumot, ezt mondta: „Ha minden városban lenne egy Don Bosco, az egész világ megtérne.” Az alessandriai rabbi pedig így nyilatkozott: „Kétszer látogattam meg Don Boscót, harmadszor már nem megyek el hozzá, mert arra érezném magam kötelezve, hogy nála maradjak.”

Talán ennyi is elég annak bizonyítására, hogy szentünkéből hiányzott a felekezeti elfogultság. De mivel magyarázható a valdiak féktelen gyűlölete? Évszázadokon át a világtól elzárt kis közösségekben éltek, és érezve elnyomottságukat, természetesen megcsontosodott bennük a gyűlölet. Nem voltak hittudományban képzett lelkipásztoraik, akik az értelem szavával le tudták volna vezetni a háborgó indulatokat. Így aztán céljuk érdekében megengedettnek gondolták a gyilkosságot is... A Don Bosco elleni merényletek száma oly nagy, hogy sikerelenségük csak a Gondviselés rendivüli beavatkozásának tulajdonítható.

Egy szép tavaszi vasárnapon történt.

Ebéd után Don Bosco az oratórium kápolnájában – a nyitott ablak mellett állva – katekizmust magyarázott a nagyobb fiuknak. Az Üdvözítő mérhetetlen szeretetéről beszélt. Alakját jól megvilágította a betóduló napsugár. Az atyjuk szavaira figyelő fiuk nem is vették észre, hogy a szemben lévő kőfalon megjelent egy ember. Puskáját vállához illesztette, és lőtt. A golyó azonban célt tévesztett, csupán surolta Don Bosco éppen fölemelt karját. A megrémült fiuk szinte megmerevedve, mozdulatlanul ültek, hirtelen fel sem fogták, mi történhetett.

Szentünk nem zökkent ki nyugalmából, sőt mosolyogva még maga csillapította fiait:

– Csak nem ijedtek meg ettől a rossz tréfától? Hiszen csak az volt, semmi egyéb. Nézzetek ide, csupán a reverendám lyukadt ki, és a fal sérült meg egy csöppet! No, de folytassuk a katekizmust . . .

Hittanóra után kint az udvaron, mint a rajzó méhek, úgy vették körül növendékei. Volt aki örömeiben, volt aki fájdalemben sírt.

Don Bosco – mint a legtöbbször – tréfásan ütötte el a dolgot:

– Ha a Szűz Anya el nem tereli a golyót, biztosan eltalál, de így csütörtököt mondott a merénylő puskája . . .

A fegyver dörrenése után az orgyilkos eltűnt a szomszédos kertek bokrai között, Don Bosco azonban ügyes utánajárással megtudta kiletét.

Egy más alkalommal vacsora után Szentünk éppen az esti iskolában tanított, amikor két férfi jelent meg, és sürgetve kérte, menjen el velük egy haldoklót meggyóntatni. Don Bosco azonnal indult is, de előbb magához intett négy markos fiut, hogy legyenek kísérői.

– Ne fáraszsa őket tisztelendő ur – mondták a férfiak –, mi majd hazakísérjük önt.

– Ó, csak azért hívom őket, mert egész nap a poros műhelyben dolgoztak. Nem árt nekik egy kis friss levegő. Majd megvárnak kint az utcán . . .

Hamarosan megérkeztek. Beléptek egy földszinti szobába, ahol szemmel láthatóan dus vacsora után hat-hét ember mulatozott. Gesztenyét rágcsálva borozgattak.

Mély tisztelettel, udvarias bókokkal fogadták a papot.

– Várákozzék itt pár percig, tisztelendő ur – mondotta az egyik kísérő –, amíg én felmegyek az emeletre, és előkészítem a beteget.

– Addig is egyék egy kis gesztenyét, atyám! – szólalt meg az asztal mellől egy másik férfi.

– Köszönöm, de az étkezési időn kívül semmit sem szoktam fogyasztani.

– Hát akkor parancsoljon egy pohár borocskát!

Don Bosco azonban azonnal észrevette, hogy szíves kínálója neki nem abból a palackból öntött, amelyből az egész társaság ivott. Sejtette, hogy meg akarják mérgezni.

– Isten éltesse! – kiáltották kórusban.

Don Bosco magasra emelte a csordultig öntött poharat.

– Egészségükre! – szólt mosolyogva, aztán letette az asztalra.

– Hogyan? . . . Hát nem iszik? . . . Megvet bennünket? – ordították összevissza. – No akkor majd kényszerítjük!

És már vállon is ragadták.

Szentünk cselhez folyamodott.

– Ha mindenáron azt akarják, hogy igyam, engedjék el a karomat, mert kiloccsan a bor –, mondotta határozottan.

Amikor érezte, hogy lazul a markok szorítása, felhasználta a kedvező alkalmat, hirtelen az ájtóhoz ugrott, és beszólitotta a fiukat. A markos legényeket megpillantva a meghökkent zsványok helyükre sompolyogtak. Egyikük egészen megjuhászodva hebegte:

– Kérem, ha nem akar inni, hagyja ott . . .

– De hol van a haldokló? Legalább látni akarom.

Felvezették tehát az emeleti szobába, ahol egy halmaz takaró alatt feküdt az egyik férfi, aki Szentünket a beteghez hívta. Don Bosco néhány kérdést intézett hozzá. A gazfickó azonban nem birta magába fojtani a nevetést.

– Holnap akarok győnni! – kiáltotta harsogó kacagás közben.

Másnap néhány fiu kiderítette, hogy egy bizonyos egyén jó vacsorát fizetett az elvetemült férfiaknak azzal a kikötéssel, hogy Don Boscót mérgezett borral megitassák.

Egy augusztusi estén Szentünk az oratórium kerítése mellett beszélgetett néhány növendékével.

Egyszerre vérfagyasztó kiáltás hallatszott:

– Vigyázat! Gyilkos!

És valóban, egy Andreis nevű ember rohant egyenesen Don Bosco felé. Kezében hatalmas mészároskést szorongatott, s őrzöngve ordította:

– Megölöm Don Boscót! . . . Megölöm!

A fiuk rémülten szétfutottak, köztük Reviglio Bódog papnövendék is. És ez volt szentünk szerencséje. A gyilkos ugyanis a kispapot vélte Don Boscónak, és utána vetette magát. Amikor észrevette tévedését, addigra Don Boscónak sikerült felszaladni szobájába, és bezárni a lépcsőfölgarat vaskapuját is. Egy pillanatra rá már odaért a merénylő. Ordított, dühöngött, rázta, rugdalta az ajtót, de nem birta betörni. Aztán még három óra hosszat settenkedett, lopakodott a kapu előtt, mint a prédára leső tigris.

A fiuk meg akarták támadni az elvetemült orgyilkost, de Don Bosco az erkélyről szigorúan megtiltotta nekik.

Ugyanez az ember még többször megkísérelte a merényletet, de mindig eredménytelenül.

Egyszer aztán Dupré József — a Szent jótevője — vállalta, hogy beszél Andreisszel, aki heteken át rémületben tartotta az oratóriumot.

— Engem megfizettek —, vallotta a szerencsétlen. — Adják meg azt az összeget, amit amazok ígértek, s békén hagyom Don Boscót.

Százhatvan lirát kapott, s el is tűnt a környékről.

De a merényletek még nem szüntek meg.

1855 nyarán, már késő este, egy férfi kereste izgatottan Don Boscót, és arra kérte, hogy sürgősen menjen a nem messze fekvő Sardi-féle házba, mert egy asszony halálán van, gyónni szeretne. Szentünket már az események óvatossá tették, maga mellé szólított tehát két tagbaszakadt fiut.

— Nincs szükség senkire —, mondotta az ismeretlen. — Majd én elkísérem!

Don Boscóban még jobban megerősödött a gyanu. Négy markos legényt vitt tehát magával.

Közben a városra ráborult az éjszaka.

Amikor odaértek a házhoz, Don Bosco két fiut lent hagyott a lépcsőházban, a másik két vasgyuró pedig követte az emeletre, a lakás ajtajáig.

Szentünk benyitott a szobába, ahol négy férfi fogadta udvarias hajbókolással. Az ágyban egy nehezen lihegő asszony feküdt.

Don Bosco közelebb lépett a „haldokló“-hoz, de azonnal észrevette a törvetést. Az asszony arca olyan üde, egészséges volt, mint a rózsza.

De azért a férfiakat megkérte, hogy a gyónás idejére vonuljanak a szoba tulsó sarkába.

— Tehát asszonyom — kérdezte Don Bosco —, kész kibékülni Istennel?

— Igen, de előbb azt akarom, hogy az a gazember — és rámutatott az egyik férfire — bocsánatot kérjen tőlem!

— Azt már nem! Te hitvány cafat! . . . — ordította az ember.

Aztán kölcsönösen lebitangozták egymást, förtelmes szitkokat, átkokat szórva egymás fejére. Majd a férfi lelökte az asztalon álló egy szál gyertyát. A hirtelen támadt koromsötétségben fűtykösök emelkedtek a levegőbe, s hatalmas csapások zudultak arra a helyre, ahol Don Bosco állott. Szerencsére csak a vállát érte a husáng. No ennek a fele se tréfa! — gondolta szentünk. — Felkapott egy széket, feje fölé tar-

totta, így hátrált az ajtó felé, de az be volt zárva. A nagy puffogásra, csapkodásra azonban a fiuk nekivetették vállukat az ajtónak. Néhány pillanatig recsegett-ropogott a deszka, de aztán engedett a fiatal erőnek. Don Bosco a két fiu közé ugrott. Megmenekült. Arca, feje ugyan csupa vér lett, de nem támadt komolyabb baja, csak balkezének hűvelykujját zúzta össze valamelyik husáng.

1854 januárja van. Don Bosco a szobájában ül. Egy fontos levelet kell befejeznie.

Kopognak.

Két jól öltözött férfi lépi át a küszöböt. Szentünk fölkel, és udvariasan üdvözlí őket.

Don Bosco egyik kedves növendéke, Cagliero János azonban gyanut fog, s belopódzik a szomszéd szobába.

A két férfi arra iparkodik rábeszélni Szentünket, hogy szüntesse be a Katolikus Olvasmányok c. könyvsorozat kiadását.

Don Bosco hajthatatlan.

Ekkor az egyik férfi – látva, hogy meddő minden fáradozásuk –, felugrik, pisztolyt ránt és Don Boscóra szegezi.

– Ha nem igéri meg, a halál fia! – kiáltja magából kikelve.

Cagliero ekkor hatalmas ökölcsapást mér az ajtóra.

A két idegennek azonnal inába száll a bátorsága. Idegesen tipegnek-topognak.

Don Bosco kinyitja az ajtót, és udvariasan elbucszuk hivatlan vendégeitől.

Ilyen veszélyes helyzetekben Szentünk sohasem használta rettenetes izomerejét. Csak egyetlen esetet ismerünk, amikor gyors és szerencsés támadást intézett merénylője ellen. Ez akkor történt, amikor egy alkalommal Moncaglieriből tartott hazafelé a Pó partján vezető úton. Egyszer csak azt vette észre, hogy valaki fölemelt fűtykössel rohan utána. Szentünk megállt és várt. Amikor támadója már majdnem lesujtott rá, hirtelen félreugrott, majd teljes erővel úgy mellbetaszította az ismeretlen merénylőt, hogy az óbégatva zuhant az akkor igen sekély vizű folyóba.

Több nagy szent életéből tudjuk, hogy egyesek milyen bizalmas kapcsolatba kerültek a természettel, különösen az állatokkal. Elég Szent Rókus kutyájára, Szent Antal halaira és Assisi Szent Ferenc gubbiói farkasára gondolnunk. Don Bosco életében is találkozunk egy hatalmas, titokzatos farkaskutyával, amely – a Gondviselés eszközeként – igen sokszor megmentette a Szent életét. Mindig a legveszélyesebb pillanatokban jelent meg. Ilyesmiről olvasva a mai ember talán

hitetlenkedve csóválja a fejét, hiszen nem a középkorban, nem a legendák naiv, gyöngyházfényű világában élünk. De ezt a kutyát több mint száz személy látta, simogatta, pajtáskodott vele. Színéről Don Bosco Szürkének nevezte el. Senki sem tudta, honnét jött, és megjelenése után hová ment. Élelmet és vizet soha nem fogadott el. 1852-ben tűnt fel először, és 1883-ban – harmincegy esztendő múlva – látták utoljára. Ez önmagában is rendkívüli dolog, mert a kutyák élettartama általában csak 16–20 év.

Az oratórium Valdoccónak, Torinó egyik külvárosának a szélén épült; mögötte már a nyílt mező huzódott. A Dora folyó két partját sűrű bozót és akácos nőtte be. A dimbes-dombos, bokros terület jó buvóhelyül szolgált a csavargóknak és a menedéket kereső bűnözőknek. Rendszerint itt leselkedtek áldozataikra. Nem csoda, ha Margit asszony néha szinte reszketett, ha fia nem ért haza kellő időben.

1852-ben egy este Don Bosco egyedül igyekezett az oratórium felé. Bár nem volt félds természetű, most mégis szorongó érzések gyötörték. Szinte észre sem vette, amikor a hatalmas farkaskutya mellé szegődött. Don Bosco először megijedt, de a Szürke barátságosan hozzádörgölgődött, s elkísérte az oratórium kapujáig. És ettől a naptól kezdve, valahányszor a szent veszedelmes halyzetekbe került, mindig megjelent, mintha csak a földből bujt volna elő.

Egyszer Szentünk a késő esti órákban akart elindulni hazulról, hogy egy igen fontos ügyet elintézzен. Margit mama mindenáron le akarta beszélni, de hiába. Don Bosco vette a kabátját, és ki akart lépni az ajtón, de a küszöbön ott feküdt a Szürke, és veszett vicsorgással felugorva megakadályozta, hogy „védençe” elhagyja a házat.

— Ha nem akarsz rám hallgatni, engedelmeskedj legalább a kutyának, és maradj itthon! — mondotta szemrehányóan Margit mama.

Don Bosco szót fogadott.

És még el sem mult egy negyedóra, amikor az egyik szomszéd beszólt, figyelmeztetve a Szentet, hogy legyen nagyon óvatos, mert a környéken három-négy ember is leselkedik rá, meg akarják gyilkolni.

Egy téli éjszaka történt a következő eset is:

Don Bosco a Margit királynő uton iparkodott hazafelé. Nem vette észre, hogy egy vastag fa törzse mögül egy ember leselkedett rá. Amikor az orgyilkos közelébe ért, az kétszer is rásütötte a pisztolyát, de szerencsére egyik golyó sem talált. Ekkor az elvetemült férfi rárohant a Szentre, hogy puszta kézzel végezzen vele, de ebben a pillanatban megjelent a Szürke. Rémisztő üvöltéssel nekiugrott a támadónak, torokon ragadta, ruháját cafatokra tépte, s a szerencsétlennek csak két-ségbeesett futással sikerült megmentenie életét.

De lejátszódtak még drámaibb epizódok is.

Egy hideg, ködös novemberi estén két gyanus alak lopakodott Don Bosco után. Egy ideig a nyomában haladtak, aztán szaporázni kezdték lépteiket, s amikor közvetlenül mögéje értek, zsákok dobta a Szent fejére, száját pedig betömték valami rongydarabbal. Se lélegzeni, se segítségért kiáltani nem birt. Szorongatott helyzetében az Urat hívta segítségül, s íme, ott termett a Szürke. Ugy hörgött, mint egy megsebesült medve. Nekiugrott az egyik támadónak, körmeit mélyen a vállába vágta. A megdöbbszent utonálló azonnal el is engedte a Don Bosco fejére szorított zsákokat. A fogát félelmesen vicсорító Szürke most a másik támadót teperte a földre. Társa – látva a reménytelenül vált helyzetet – szökn próbált, de a kutya rávetette magát, s ezt is a sárba rántotta. Egyik sem mert mozdulni, mert a kutya ijesztő morgással sakkban tartotta őket. Végül is az egyik alázatosan könyörögni kezdett:

– Don Bosco, az Istenért, irgalmazzon! Szólítsa magához ezt az állatot, mert még széttép bennünket! . . .

– Megteszem, ha ti is békén hagytok engem! – válaszolta a szent.

– Menjen csak nyugodtan, de vigye magával a kutyát is!

– Gyere, Szürke! – parancsolta a szent.

És a két orgyilkos pillanatok alatt kereket oldott a ködös, sötét éjszakában.

A félelmes kutya máskor egy egész bandát ugrasztott széjjel. Akkor is koromsötét éjszaka terült a városra. Don Bosco éppen rátér az oratórium felé vezető utra, amikor egy ismeretlen ember furkósbottal megtámadja. A szent futásnak ered, de a merénylő gyorsabb nála. Még egy pillanat, és utóléri Don Boscót. Már emeli is a husángot. Ő azonban egy jól kiszámított ütéssel úgy gyomron vágja üldözőjét, hogy az a fájdalomtól üvöltve földre rogy. Óbégatására a bokrok közül előugranak a közelben rejtőző cimborái. Szentünk élete menthetetlennek látszik. Még egy pillanat, és a vad fickók agyonverik! És ebben a reménytelen helyzetben dermesztő ugatással, vérben forgó szemmel a banda közepébe ugrik a Szürke. A megrémült gazemberek bevetik magukat a bokrok közé, s villámgyorsan eltűnnek.

Egy másik estén váratlanul megjelent a Szürke az oratóriumban. Észrevétlenül surrant be az udvarra. A fiuk örömmel fogták körül, becézgették, simogatták, s végül behívták az ebédlőbe, ahol Don Bosco éppen vacsorázott. A kutya végigbámult az asztalokon, majd körülszaglászta a helyiséget, s végül odasompolygott a Szenthez.

– Szürke, öreg barátom, hát te hogy kerülsz ide? – kérdezte mosolyogva Don Bosco, megsimogatva a kedves állat szép, fényes szőrét.

Aztán kínálgatta étellel, vízzel, de a Szürke nem fogadott el semmit. Megcsóválta a farkát, fejét az asztalra fektette, s okos szemével me-

rősen nézte a Szentet. Aztán lassan megfordult, s elindult kifelé. A fiuk a kapuig kísérték.

Egy másik találkozás 1866-ban történt, amikor Don Bosco Morialdóból ellátogatott Moncuccóba régi kenyéradó gazdáihoz, Mogliáékhoz. Önéletrajzában a Szent így mondja el az esetet:

„A buttiglierai plébános el akart kísérni egy darabon. Ennek az lett a következménye, hogy már féluton rám esteledett — Ó, de boldog lennék, ha most itt volna az én Szürkém! — gondoltam magamban . . . , amikor a Szürke nagy ünnepélyesen, farkát csóválva szalad felém. Elkísért a még hátralévő három kilométeres uton. Amikor a rám várakozó barátomhoz értem, ő előrefutott a nekem fenntartott szobáig, nehogy a Szürke összemarakodjék az ő két házőrzőjével. Családiasan elbeszélgettünk, majd vacsorához ültünk, a Szürkét egy sarokban hagyva. Étkezés után azt mondja a barátom: „A Szürkének is kell adnunk valamit! . . . Össze is szedett némi maradékot, de a kutyát sehol sem találta. A Szürke eltűnt. Mindenki csodálkozott a dolgon, mert sem ajtót, sem ablakot nem nyitottunk, s a Szürke távozásakor a kutyák sem adtak semmi jelet. Átkutatták újra a házat, de a kutyának nem akadtak nyomára . . .”

A titokzatos kutya a szent halála előtt öt évvel, 1883-ban tűnt fel utoljára. Don Bosco egy pajtásával Ventimigliából gyalog indult el Bordigherába. Egyre sűrűbb sötétség ereszkedett a tájra, és a homályból egyszercsak előbukkant a Szürke. Szentünk előtt haladt, s a pocsolyákat, gödröket kerülgetve mutatta az utat. Egészen hazáig kísért Don Boscót. Aztán eltűnt abban az ismeretlenségben, ahonnet jött.

Harmincegy éven át védte, oltalmazta Szentünket olyan romantikus epizódok keretében, amelyek mintha Georges Simenon regényeiből léptek volna elő.

Ki küldte? . . . Honnet jött? . . . Hová tűnt el?

Maga Don Bosco így nyilatkozott: „Néha-néha ez a gondolatom támadt, hogy kikutatom, honnan jött a kutya és kié; de aztán ezt gondoltam: mindegy, honnan jött és kié, az a fő, hogy jóbarátom. Mondhatom, ez az állat rám nézve a Gondviselés csodálatos eszköze volt: általa sok veszedelemben megóvta életemet.”

A SZERETET UTJAIN

Don Bosco egyszer kijelentette: „Az *Ur engem a fiukért küldött; ezért meg kell kimélnem magam minden más külső dologtól, és meg kell őriznem egészségemet az ő érdekükben.*” Szavai ellenére mégsem szűkítette le szeretetét csupán az ifjúságra. Mindent elvállalt, ami a lelkek üdvösségét előmozdította, bár tagadhatatlanul mindig a fiukért való buzgólkodást tekintette főfeladatának. „Ő, fiuk, elraboltátok a szívemet...” – írja egyik könyvében.

Növendékeibe is igyekezett belecsöpögtetni az áldozatos, keresztény felebaráti szeretetet. Szép bizonyítékát adta ennek – többek között – 1854-ben is, amikor Piemontban a „kék járvány”, a kolera ütötte fel fejét.

Don Bosco fiainak már májusban megjövendőlte a szörnyű csapást, és előre megmondta azt is, hogy nagyon sok ember elveszti életét, de mindjárt hozzátette:

„Ne aggódjatok! Ha megteszitek, amit mondok, Istennek ez az ostroma megkimél benneteket. Először is legyetek mindig a kegyelem állapotában, viseljétek nyakatokban a Boldogságos Szűz érmét, azután mindennap buzgón kérjétek az Ur Jézus segítségét!”

A járvány, amelyet valószínűleg tengerészek hurcoltak be Indiából, július vége felé már elérte Torinót. Három nap alatt a háromezer megfertőzött közül csaknem kétezren meghaltak. Naponta ötvenre-hatvanra rugott a megbetegedések száma. A sűrűn lakott Valdocco negyedben, ahol a legnagyobb nyomor uralkodott, szedte leginkább áldozatait. Októberban már négyszáz halottja volt a városrésznek. Az oratóriumot is csupa kolerás ház vette körül, tele fertőzöttekkel. Mindenki rettegett, és aki csak tehette, elmenekült a városból. Nem egy helyen a hozzátartozók bezárták a lakásba beteg rokonaikat, és vidékre szöktek. Fel kellett tehát törni az ajtókat, hogy a magukra hagyott szerencsétleneket ápolni lehessen.

A városi tanács minden óvintézkedést megtett. Két járványkórházat is felállított, s oda kellett volna a betegeket elszállítani, de erre a nagy emberszeretetet kívánó munkára nem jelentkezett senki, még jó pénz ellenében sem.

Don Bosco, már a ragály megjelenésekor a betegek ágyánál tartózkodott, de látva a kór nagyméretű elharapódzását, megértette, hogy hathatós segítséget csak akkor nyújthat a rászorulóknak, ha önkéntes csapatot szervez.

Augusztus ötödikán maga köré hívta a nagyobb fiukat, s a keresztény szeretet magasztosságáról beszélt nekik, kifejezve azt az óhaját, hogy közülük is néhányan vegyenek részt a betegek ápolásában, az irgalmasságnak ebben a hősi cselekedetében.

Don Bosco kioktatta őket a gyakorlati teendőkre és az óvószerek használatára.

Egy részük a kórházakban teljesített feladatot, mások otthonukban gondozták a betegeket, voltak akik utcáról utcára járva kutatták fel a szegény szerencsétleneket, a negyedik csoport pedig az oratóriumban állott készenlétben bármilyen hívásra, mert amikor a torinóiak meghallották, milyen hősie munkára vállalkoztak a fiuk, szinte éjjel-nappal Vandoccóba szaladtak segítséget kérni.

Don Bosco sirt örömeiben, látva, hogy növendékeiben milyen nemes szív dobog. A legtöbben arra is alig értek rá, hogy hazaszaladjanak az oratóriumba legalább egy darab kenyér elfogyasztására; sokszor a kolerás betegek házában étkeztek.

Vagy három hónapig tartott ez a kegyetlen hajsza. A fiuk keményen helyt álltak, pedig ők sem születtek hősnek. Némelyik, amikor először látta meg a szerencsétlen betegek eltorzult arcát, bűzös fekhelyét, elájult, de Don Bosco újra lelket öntött beléjük.

Október elején, amikor a járvány megszűnt, Szentünk elvezette fiait Becchibe, s ott adtak hálát a Szűz Anyának óvó gondoskodásáért, mert a szörnyű kór teljesen körülfogta ugyan az oratóriumot, de mégis, mintha csak egy láthatatlan kéz parancsolt volna neki, egyetlen növendék sem betegedett meg. A meghalt szülők árva kisgyerekei közül Don Bosco huszat magához vett, vállalva nevelésüket.

De nemcsak Torinóban fejtett ki Szentünk fáradtságos szeretetszolgálatot, hanem egész Piemontban szomjazták vigasztaló és erőt adó beszédeit. Az apostolkodás vágyától üzve, igyekezett teljesíteni paptestvérei minden meghívását. Számtalan prédikációt, szentkilencedet, missziót és szentségimádást tartott vidéken is. De ilyenkor sem csupán beszédei kegyelmeket csiráztató hatására gondolt, hanem kereste, kutatatta azokat a falusi fiukat, akikben megérezte a papi hivatást. Fárasztó, nehéz munka volt a nép közötti apostolkodás, Piemontban ugyanis még alig létezett két-három vasutvonal, igen sok helyre rázós postakocsin vagy gyalog juthatott csak el. Ilyenkor, ha kimerülten megérkezett, azonnal a szószékre kellett lépnie, és beszélnie élénken, lelkesen. Bár nagy tudásu és irodalmi képzettségű pap volt, mégis – okulva fiatalkori sikertelenségéből – kerülte az ékesszólást, az ünnepélyes pátoszt; egyszerűen, meleg szívvvel, családivan beszélt, hogy a nép megértse.

Népmissziós munkásságának csak egy érdekes mozzanatát említjük meg, amely Montemagnóban történt, ahol Nagyboldogasszony ünnepe előtt három napon át reggel és este prédikált.

A falu környékét borzalmas aszály sújtotta, amely ha még tovább tart, a termés teljes pusztulását jelentette volna. Az aszott szőlőfürtök földre hullottak, a kukorica szinte teljesen elszáradt, a babnak, burgonyának megégett a szára, levele, a rétek, legelők kiszáradtak, megsárgultak.

Az emberek aggódva néztek a tél elé.

Don Boscót mindjárt első szentbeszéde mondásakor valami titokzatos erő arra kényszerítette, hogy ígérjen esőt a híveknek, ha tiszta lélekkel kéri Szűz Mária közbenjárását.

„Jőjjetek, vegyetek részt a három napos plébániai ájtatosságon – mondotta nekik –, gyónjatok meg töredelmes szívvvel, és én a Boldogságos Szűz nevében megígérem, hogy a kiszikkadt földeket áldásos eső fogja felüdíteni.”

– Ön igen bátor, Don Bosco! – mondotta a beszéd után kissé rosszállóan a plébános.

– Bátor? ... Miért?

– Azt kérdezi, miért? ... Hát hogyan ígérhette meg, hogy hétfőn esni fog?

– Csakugyan ezt ígértem? – kérdezi csodálkozva a Szent.

– Talán azt gondolja, hogy képzelődöm? – méltatlankodik a plébános. – Kérdezze csak meg a sekrestyést vagy bárki más!

Ennyi nép még biztosan nem zsufolódott össze a montemagnói templomban, mint ezen a három napon. A gyóntatószékeket úgy megrohanták, hogy a segédkező papok még évek múlva is emlegették a nagy lelki aratást.

– Valóban lesz eső, Don Bosco? – kérdezték reménykedve a hívek is.

– Ha megtisztítjátok a lelketeket –, felelte nekik nyugodtan.

Elérkezett Nagyboldogasszony ünnepe. Szinte kibírhatalanul perzselt a levegő.

Don Boscót egyre jobban elfogta a nyugtalanság. Dél tájban még izzóbbá vált a forráság. Istenem, mi lesz? Ebéd után is, az esti beszédre készülve, gyakran ki-kipillantott az ablakon. De talán még sose volt ilyen derült az ég!

Beharangoznak. Indulni kell a szószerkekre.

– Mit mondjak a híveknek – töpreng Don Bosco –, ha a Madonna nem adja meg a kért kegyelmet?

– Kedves barátom, szólítja meg a plébános is –, azt hiszem, teljes lesz a kudarc. Hogy fog kimagyarázkodni?

A szent megkéri a sekrestyést:

– Menjen föl a toronyba, János bácsi! Nézzen körül, nem lát-e valamerre felhőt.

A válasz nem vigasztaló:

– Egy parányit se, tisztelendő ur!

Don Bosco nyugodt marad. Miközben magára ölti a karinget, szíve mélyéből fohászkodik: „Szentséges Szűz, könyörülj a nép nyomorán! Esd ki az ígélet megvalósulását, amely akaratlanul szaladt ki a számon!”

A hivek Magnificat utolsó versszakát éneklük. Don Bosco a szószékre lép. A templomban ember ember hátán szorong.

A Szent beszélni kezd, de ebben a pillanatban elkomorul az ég. Aztán hatalmas dörgés reszketteti meg a boltozatot. Ezt követi a második, a harmadik... A cikázó villámok szünet nélkül hasogatják a levegőt. Az eső zuhog, zuhog... Majd beveri az ablakokat. Néha alig hallani Don Bosco szavait: „Minden kereszténynek nagy bizalommal kell lennie Mária jóságára...”

Még a litánia után is jó ideig úgy szakadt az eső, hogy a hiveknek az oszlopcsarnok védelmében kellett megvárniuk, míg kitisztul az ég.

Ó, a börtönök! Azokhoz is hű maradt, pedig ezek látogatása okozott lelkének legtöbb fájdalmat. Néha szinte belebetegedett, látva az erkölcsi fertő áldozatait. De hogy szeretetének kisugárzása mennyire megváltoztatta sok kérgeslelkű bűnöző szívét, azt szintén számtalan eset bizonyítja.

Egyik júniusi estén egy rablógyilkos fiatalember cellájába nyitott be. A szerencsétlent kötéláltali halálra ítélték. Még pár napja volt hátra a kivégzésig. Hátha megmenthetem szegény fiú lelkét! – reménykedett Don Bosco.

– Ne aggódj, fiam – szólt hozzá –, reggelig veled maradok!

– És azután elhagy, atyám? – kérdezte szorongva a fiatalember.

– Nem kísér el Alessandriába? Ott teszik majd a nyakamba a kötelet.

– Don Cafasso veled megy...

– Nagyon kérem, ön maradjon mellettem... az utolsó pillanatig.

A börtön nyomasztó világában Don Boscónak mindig megfájdult a feje. Most is úgy érezte, szétrepednek a koponyacsontjai. Pár pillanattal hallgatott.

– Az Égre kérem, atyám, ne hagyjon el! Ha ön velem marad, mindent el bírok szenvedni. Ha itthagyt, megőrülök.

A fiatalember letérdelt, s belekapaszkodott a szent reverendájába.

– Addig fel nem kelek – mondotta –, míg meg nem ígéri, hogy velem marad... az akasztófáig!

– Jól van, fiam! Nyugodj meg! Itt maradok.

– Ó, akkor minden jól van!

Imádkozással és beszélgetéssel telt az idő. Gyorsan peregtek az órák. A parányi ablak mögül már beleskelődött a hajnal.

– Aludj egy keveset! – tanácsolta a Szent.

– Nem bírok. Négy hete vagyok ebben a börtönben, s csak gondolkodom, gondolkodom . . .

– Min, barátom?

– A gyerekkoromon. Valdoccóban nőttem fel egy nyomoruságos barakkban. Szegény, meggyötört anyámat sohasem láttam mosolyogni. Apám kőműves volt, de egész fizetését elitta. Sokszor jött haza részegen, s akkor elverte anyámat és engem is. De egy idő óta sokkal több pénzt hozott haza, mint azelőtt. Anyám gyanította, hogy tilos uton szerzte. Hétéves voltam, amikor meg kellett tudnom, hogy az apám tolvaj.

– Hagyd abba, fiam! – szólalt meg Don Bosco –, még jobban felkavarod a lelked!

– El szeretnék mondani mindent. Jól esik beszélnem. Egy nap aztán beállítottak a csendőrök, megbilincselték apámat és elvitték. Amikor hosszú idő után kiszabadult, alig ismertem meg, annyira megváltozott. Mindig ezt hajtogatta: „Gyűlöld az embereket! Csak akkor lesz igazság a földön, ha kiharcoljuk magunknak!”

Egy pillanatig elhallgatott, tenyerébe hajtotta a fejét, aztán folytatta:

– Amikor nagyobb lettem, apám magával vitt betörő utjaira. Először csak őrt álltam a ház előtt vagy a sarkon, később magam is részt vettem mindenben. Egyre mélyebbre süllyedtem. Egyszer, amikor hazamentünk, anyámat halva találtuk. Megölte a bánat.

– Szegény fiam! – mondta résztvevően Don Bosco –, és kezét a fiatalember vállára fektette.

– Néhány héttel később a Chieribe vezető uton megláttunk egy előkelő hintót. A kocsist és a bent ülő férfit megöltük. Akkor lett először véres a kezem . . . El akartam szaladni, de apám megragadott, és arra kényszerített, hogy kiraboljam a holttesteket . . . Két nappal később elfogtak, és holnap szállítanak bennünket Alessandriába . . .

– Nagy bünt követtél el, fiam, de Isten irgalmas, és megbocsát, ha megbánod tetteted.

– Ó, nagyon megbántam már, és tudom, bűnhődnöm kell . . . Egyszer, egy vasárnap láttam önt, atyám. Egy réten játszott sok-sok gyerekkel. Milyen vidámak voltak! Volt a fiuk között valaki, akivel együtt kerültem börtönbe . . . Ha ő megváltoztathatta az életét – gondoltam –, miért ne tehetném meg én is? Szerettem volna odamenni önhöz, de aztán mégis csak hazaindultam a mi piszkos vityillónkba.

– Ó, Istenem, miért nem láttalak meg akkor? . . . Biztosan segítettem volna rajtad!

– Most segít igazán, atyám, most, hogy itt van velem.
– Kérem az Urat, mondja neked is azt, amit a keresztfán ígért a jobb latornak: „Ma velem leszel a paradicsomban...”

A közeli toronyóra elütötte a négy órát.

A fiu meggyónt. Don Bosco elmondta szentmiséjét a börtöncellában, Krisztus testével erősítve meg a halálba indulót.

Öt órakor két fegyőr kíséretében belépett a hóhér. Meghajolt az elítélt felé:

– Bocsásson meg, teljesítenem kell a kötelességem! – mondotta az előírt szavakat.

A fiu kezére zárták a bilincset. Elindultak. Don Bosco követte őket a börtönudvarra, ahol már három kocsi várt az elítéltekre, akiket Alessandriába szállítottak.

Szentünk beült a fiu mellé.

Alessandria három napi távolságra van Torinótól. És Don Bosco vállalta a kellemetlen utazást, csak hogy teljesítse egy halálraítélt kívánságát.

Az ítéletvégrehajtás pillanatában mégegyszer megáldotta a fiut. Aztán eszméletlenül összeesett ott, az akasztófa mellett...

Egy őszi estén gyalog vágott neki annak az utnak, amely egy erdőn keresztül Becchi felé vezet. Alig ért be a fák közé, amikor valaki pisztolyt rántva rákiáltott:

– Adja ide a pénzét, ha kedves az élete!

– Pénzem nincs – válaszolta nyugodtan a Szent –, az életem pedig az Istené, tehát azzal sem rendelkezhetem.

A rabló álarcot viselt, de Don Bosco a hangjáról ráismert, mert többször meggyóntatta a torinói börtönben.

– Barátom – mondta neki szomorúan –, hát ilyen mesterséget üzől?

Aztán kedvesen elbeszélgetett vele, mire a támadó eldobta pisztolyát, lerántotta az álarcot, s keserves sirás közben átölelte a Szentet. Aztán leültek az árokpartra, és a fiatalember töredelmesen elvégezte gyónását.

Az is megtörtént, hogy egy-egy börtönlátogatás után Don Bosco rendkívüli „ajándékkal” távozott.

Egyik alkalommal is a börtönből egyenesen egy barátjához ment látogatóba.

Amikor megérkezett – legnagyobb meglepetésére – a házigazda ingerülten így szólt hozzá:

– De Don Bosco, mit hozott magával?

– Az étvágyamat.

– Mi mászik a reverendáján?

- A reverendámon?
- Igen, nézze csak!
- Ó, kedves barátom, mit tegyek? Most jövök a börtönből . . . Ez az állatka rá a bizonyíték . . .
- Nagy öröm számomra, Don Bosco, hogy vendégül láthatom, de ezeket a parazitákat nem hívtam meg!

És a szentnek félre kellett vonulnia, hogy megszabaduljon kellemtelen, apró kísértőtől . . .

Don Bosco 1841 óta ismerte a rabok sanyaru helyzetét. Sokszor elgondolkodott a visszaeső bűnösök tragédiáján. Tapasztalatból tudta: azért rántja őket ismét magához az örvény, mert nincs, aki a szeretet varázsával közeledne hozzájuk. Rattazzi Orbán miniszternek ezt mondta: „A bebörtönzöttet sohasem hívogatja szerető hang, hogy lelkét a földről fölemelje. Sohasem buzdítják arra, szálljon magába, s gondolja meg, hogy nemcsak az állam törvényei ellen vétett, hanem méginkább megsértette Istent, a legfőbb Törvényhozót . . . Nyomorult helyzetében nem lát mást, mint a balszerencse komiszkodását. Ezért bilincseit nem a bűnbánat könnyeivel öntözi, hanem inkább rosszul palástolt haragjában harapdálja. Nem élete megjavításán töri az eszt, hanem inkább megátalkodik a gonoszságban. Rabtársaitól újabb gonoszságokat tanul el, s velük együtt főzi ki a haditervet, hogyan bitangolnak majd újra, persze nagyobb óvatossággal, nehogy megint az igazságszolgáltatás kezére jussanak. Bizony, nem azon töpreng, hogyan javul meg, s hogyan lesz jó honpolgárrá!”

Olyan gondolatok, amelyeket egy börtönpszichológus sem fogalmazhatott volna meg tökéletesebben!

A keresztény szeretet vezette Don Boscót akkor is, amikor 1849-ben Torinóban — ujévi előkészületképpen — lelkigyakorlatot hirdetett az oratóriumot nem látogató munkásfiataloknak. Ezzel a tétével is igazolta egyik kedves kijelentését: *„Elég tudnom, hogy fiatalok vagytok, s én máris nagyon szeretlek benneteket!”* A siker érdekében ezen a téren ő használja először a modern hirverés eszközeit. Ezerötszáz felhívást nyomtatott, s ezeket minden templom kapujára kifüggesztette, valamennyi üzem vezetőjének megküldte, sőt a forgalmasabb helyeken a falakra is kiragasztatta. Értesített minden olyan személyt, aki valami módon munkásifjakat foglalkoztatott, s arra kérte őket, adjanak szabadságot a fiuknak a lelkigyakorlat idejére. És a zord, hideg idő, a sáros utak ellenére oly nagy számban gyűltek össze a fiatalok, hogy a nyolc napig tartó magábaszállás idején az irgalmasok szép, tágas temploma szűknek bizonyult. Az utolsó napokban késő estig szorongtak a várakozók a gyóntatószékek körül, a befejezéskor pedig város-szerte csodálatot keltett a szentáldozáshoz járulók száma.

Ugyancsak az apostoli lelkesedés indította arra is, hogy 1850 szeptemberében gyalog elvezessen százharminc munkásfiút a Torinótól harminc kilométerre fekvő Giavenóba, s ott két paptársa segítségével nyolcnapos zárt lelkigyakorlatban részesítse őket. A fiatalok munkabérét erre az időre a Szent Pál Társulat fizette. Szegény munkásfiuk részére ez volt a világon az első zárt lelkigyakorlat.

Don Bosco egyénisége azért vált olyan hatalmassá, életműve azért alkot csodálatosan zárt egységet, mert mindig egy cél lebegett szeme előtt: a szegény, magárahagyott ifjúság megmentése, segítése. XI. Pius a legőszintébb meggyőződés hangján jelentette ki, hogy Szentünk „*az egész világ munkásainak igaz barátja*”. A Jeunesse Ouvrière Chrétienne, a híres francia JOC alapítója írja: „*Az Egyházban Don Bosco volt az első, aki magát teljesen a munkásifjúságnak szentelte.*” A munkásfiatalok érdekében 1850-ben elsőnek alapított kölcsönös segélynyújtási társulatot, mert világosan látta, hogy a kapitalizmus könyörtelenül kiszipolyozza a védtelen és Olaszországban akkor még többnyire szervezetlen proletárságot. Harcolt az igazságos béregyezményekért, a munkaidő csökkentéséért és a minden embert megillető szabad napokért. Igyekezett minél több alkalmasnak vélt, ide-oda sodródó fiút iparitanulóként elhelyezni, de ilyenkor a munkaadókkal mindig szerződést kötött, amelyet kezesként ő is aláírt. Megkövetelte a mesterektől vagy az üzemek vezetőitől, hogy a tanulóévek ne tartsanak tovább három esztendőnél; a fiut csak a szakmában foglalkoztathatják, más munkaterületre be nem oszthatják. Arra is kötelezte a munkaadókat, hogy testi fenytékét nem alkalmazhatnak, meg kell adniok a heti egy pihenőnapot és az évi két hét szabadságot. Gyakran betért a műhelyekbe és üzemekbe, hogy ellenőrizze, vajon a munkaadók teljesítik-e a szerződésben megfogalmazott megállapodásokat.

Papjainak is azt ajánlotta – megelőzve a hivatalos Egyház gondolkodását –, hogy közeledjenek a munkásokhoz, legyenek vezéreik, irányítók.

A sok ránk maradt okmány közül bemutatunk egyet annak bizonyítására, hogy Don Bosco a munkásfiatalok védelmére milyen forradalmian új módszereket alkalmazott.

„Ezt a magán jellegű szerződést a Szalézi Szent Ferenc Oratóriumban Aimino Károly ur és Bordone József oratóriumi növendék kötötte Ritner Viktor ur, kezes jelenlétében a következő megállapodásokkal:

1.) Aimino Károly saját üvegesműhelyébe felveszi ipari tanulónak a biellai születésű Bordone Józsefet. Megigéri és kötelezi magát, hogy a fiut ebben az iparban három éven át tanítani fogja. A harmadik év 1854 december elsejével zárul. A tanulóévek idején biztosítja a fiunak a

szükséges oktatást, megismerteti vele az iparra vonatkozó előírásokat, a jó magaviselethez szükséges figyelmeztetésben részesíti. Hiba elkövetése estén csak szóbeli rendreutásítás adható. Aimino Károly ur kötelezi magát arra, hogy a tanulót csak az iparban foglalkoztatja, és csak olyan fokban, hogy az erejét felül ne mulja.

2.) Ugyanez a mester köteles a tanulónak, mint a fent említett oratórium növendékének az év minden ünnepére teljes szabadságot adni, hogy az résztvehessen a szent szertartásokon, a vasárnapi iskolán és egyéb kötelezettségein. Ha az ipari tanuló egy-egy évben betegség vagy más törvényes ok miatt munkahelyéről tizenöt napnál tovább távolmarad, a mesternek kártalanításra van joga. Ennek fejében a tanuló a három éves szerződés lejárta után még annyi napot köteles dolgozni, amennyit mulasztott.

3.) Ugyanez a mester kötelezi magát arra, hogy a tanulónak hetente kiadja a fizetését, mégpedig az első évben napi egy, a másodikban másfél, a harmadikban két lírát; szokás szerint engedélyez neki tizenöt nap szabadságot.

4.) Ugyanez a mester az erre a célra használatos iven minden hónapban számot ad a tanuló megtartásáról.

5.) Bordone József igéri, és kötelezi magát, hogy tanulóéveiben szorgalmas lesz, mestere iránt figyelmes és előzékeny. E kötelezettségének biztosítása és szavatolása érdekében Ritner Viktor ur kötelezi magát arra, hogy a mesternek minden kárát megtéríti, ha az tanuló hibájából származik.

6.) Abban az esetben, ha a tanulót az oratóriumból kizárnák, az oratórium igazgatója és a mester között minden viszony megszűnik.

7.) Az oratórium igazgatója ügyel rá, hogy a tanuló jó magaviseletet tanusítson, és a mestert semmi sérelem ne érje.

A szerződésben foglaltakat a mester is, a tanuló is büntetés terhével köteles megtartani.

Torino, 1851. november.

Aláírások: Aimino Károly – Bordone József – Don Vola János teológiai tanár – Ritner Viktor kezes – Don Bosco János, az oratórium igazgatója.

Helyszűke miatt lehetetlen felsorolni Don Bosco apostoli szeretetének összes megnyilatkozásait, néhány mozzanatot azonban mégis ki kell emelnünk.

Az 1859-i harcok után Piemont több városa, így Torino is megtelt sebesültekkel. Don Bosco most is örömmel ajánlotta fel szolgálatait. Igen sok osztrák katonát látott el a vigasztalás szentségével. Szentünk életrajzírója, Don Lemoyne szerint ezek az „osztrákok” majdnem mind

magyarok voltak, meg lengyelek és tiroliak. Szemtanuk állítják, hogy Don Bosco megtanult annyira magyarul is, hogy messzire sodródott honfitársainkat anyanyelvükön meggyóntathassa. Megnyitotta a francia katonák előtt is az oratórium kapuit, ahol a fiuk buzgósága oly erősen hatott lelkükre, hogy közülük is több százan példás buzgósággal, rendszeresen járultak a szentségekhez. Szentünk olykor néhányat ebédre is meghívott, mert nem az ellenséget látta bennük, hanem az otthonra, szeretetre vágyó embert. Némelyik francia tiszt annyira beleélté magát az oratórium légkörébe, hogy szinte egybeforrt a házbeliekkel.

Amikor Don Bosco egyszer egy Torino melletti községbe ment beteget látogatni, összetalálkozott tizenkét algiri sebesült muzulmán katonával. Mindenáron el akarták a Szentet kísérni. A beteg ellátása a vártnál hosszabb ideig tartott. Amikor Don Bosco kilépett a házból, éppen delet harangoztak. Bevezette tehát az arab vitézeket egy vendéglőbe, s szerény ebédet rendelt számukra. Ő maga is közéjük ült, és igen boldog napot szerzett nekik. A barna legények aztán mindent elmeséltek parancsnokuknak, akit annyira meglepett az ismeretlen pap nagylelkősége, hogy másnap megjelent az oratóriumban, és meghatódva mondott köszönetet.

Franciául tudott Don Bosco, de a német katonák kedvéért az ő nyelvüket is megtanulta. „Minden nyelv – mondotta –, amelyet tudunk, válaszfalat dönt le köztünk és sok millió más nemzetiségű testvérünk között, s alkalmat ad arra, hogy valami jót tegyünk nekik.”

Őszinte keresztényi szeretetéért még a más vallásuak is megcsodálták. Amikor De Sanctis protestáns lelkész összekülönbözött hittestvéreivel, a Nagytiszteletű Tábla, vagyis a valdiak legfőbb hatósága 1854-ben megfosztotta hivatalától. Don Bosco meghallva a történetet, így írt a lelkileg teljesen összetört embernek:

– Igen tisztelt Uram!

Egy idő óta azzal a gondolattal foglalkozom, hogy levelet küldök Önnek, s kifejezem azt a forró vágyamat, hogy beszélni óhajtanék Önnel, és mint hű barátja felajánljam szolgálataimat. Ezt a vágyat az Ön könyveinek figyelmes olvasása keltette bennem. Ezekből kiolvastam az Ön szívének és lelkének nagyfokú nyugtalanságát. Most pedig az újságok híradásából arról értesültem, hogy Ön nézeteltérésbe került a valdiakkal. Meghívom Önt, ha ezt jónak találja, szerény otthonomba. Hogy minek? Azt tenné nálunk, amit az Ur sugallna Önnek. Lesz itt kis szobája, velem együtt szerény asztala, megosztjuk egymással a kenyeret és a tanítói munkát. Mindez semmi kiadást sem von maga után.

Ime, ezek azok a barátságos érzelmek, amelyek szívem mélyéből fakadnak. Ha majd megismeri, mennyire őszinte és hátsó gondolatok

nélküli az én barátságom Ön iránt, akkor bizonyára elfogadja javaslatomat, vagy legalább is kegyes elnézéssel lesz irántam.”

Gondolhatjuk, hogy a levél mennyire meglepte De Sanctist.

„El sem képzeli, mélyen tisztelt Uram — írta válaszában —, milyen nagy hatással volt rám tegnapi nagyrabecsült levele. Sohasem hittem volna, hogy olyan emberben, aki nyílt ellenségem, ennyi szeretetreméltó nemeslelkűség lakozhat. Legyünk őszinték! Ön, amikor ellenem indul, egyúttal azt is bebizonyítja, hogy őszintén szeret engem: a nyomorúság óráiban kinyújtja felém jótevő kezét, s ezzel kimutatja, hogy ismeri annak a felebaráti szeretetnek a gyakorlatát, amelyet annyian hirdetnek . . . elméletben.”

— És így írta alá sorait: „a legőszintébb nagyrabecsüléssel odaadó szolgálja és barátja.”

Don Bosco még többször is írt neki, megismételve a meghívást. És a katolikusellenességéről híres De Sanctis végül is megjelent az oratóriumban. A szent hajadonfótt fogadta, s addig fel sem tette kalapját, míg vendége fel nem szólította erre. De Sanctis néhány napot töltött Don Bosco társaságában. Szentünk nemes cselekedetének, a vallási ellentéteket feloldó szeretetének az lett a következménye, hogy a valdiak megszüntették az erőszakosságokat, a Don Bosco elleni merényleteket.

XI. Pius Don Boscót „nagy lelki vezető”-nek nevezte. A lelkek iránti szenvedélyes szeretete különösen megmutatkozott a gyóntatásban. Gyóntatott a vonaton, az omnibusz bakján, egy-egy szénaboglya tövében, letelepedve az árokparton, parkok padjain, ahogy a szükség kívánta. Sohasem szalasztotta el az alkalmat, hogy egy lelken segítsen. Méltán nevezték „a gyóntatás apostolá”-nak. Ezren és ezren keresték fel messze földről csak azért, hogy feloldozza őket.

Egy alkalommal tulságosan bennfeledkezett a gyóntatószékben, pedig vissza kellett volna utaznia Torinóba. Késve érkezett az állomásra, a vonat már elindult. Néhány ott várakozó, jólelkű fiatalember észrevette, hogy kellemetlenül érzi magát. Vigasztalni kezdték tehát, hogy csak legyen türelemmel, vegyen elő talán egy könyvet. Don Bosco meglepetésszerűen így válaszolt:

— Olyan szívesen szentelném ezt a pár órát a gyóntatásnak.

— S ugyan kit akarna itt meggyóntatni? — kérdezték csodálkozva a fiuk.

— Titeket! — válaszolta a szent, s mindjárt azon kezdte, hogy mikor is voltak utoljára gyónni. Majd a lélek üdvösségéről beszélt, s hamarosan meg is nyerte hajlandóságukat. Belépett a közeli vendéglőbe, szobát kért, s sorban valamennyiüket meggyóntatta.

Ha postakocsin utazott, lehetőleg a bakon foglalt helyet, hogy jól tehesen a kocsis lelkével. Egy alkalommal is észrevette, hogy a kocsis valahányszor ostort adott a lovaknak, mindannyiszor egyet-egyet káromkodott. „Meggértem, hadd ülhessek fel mellé a bakra –, beszéli el maga Don Bosco. – Rábólintott. Hát melléje telepedtem. Aztán elkezdtem:

– Szeretnék magától egy szivességet . . .

Közbevágott:

– Hamarabb be akar érni Torinóba? Jól van . . .

Azzal nagybuzgón a lovak közé suhintott, az ostorcsapásokat káromló szavakkal erősítette meg.

– Nem ezt akartam. Nem sokat számít, ha negyedórával előbb vagy később futunk be Torinóba. Inkább azt szeretném, ha maga nem káromkodnék többé.

– Ó, ha csak erről van szó, legyen nyugodt . . .

– No és, ha megtartja a szavát, milyen jutalmat kíván érte?

– Semmit. Hiszen ugyisem volna szabad káromkodnom.

Csak biztattam. Végre is négy szoldó borralalót kért. Huszat ígértem neki. Ime azonban alighogy megsuhintotta a lovakat, kicszűzött a száján egy káromkodás. Figyelmeztettem. Ő meg mentegetőzött:

– Ó, én marha! Elvesztettem a fejemet.

– No, azért ne keseredjék el! – vigasztaltam szegényt. – Meglátja, azért még megadom a husz szoldót. Ám valahányszor ezután elkáromkodja magát, a husz szoldó mindig megfogyatkozik négygyel.

– Jól van! Legyen nyugodt, mind a huszat megnyerem.

Mentünk, mendegéltünk. A lovak egyszercsak lassítottak. Kocsisunk rájuk huzott egyet, s megtoldotta egy káromkodással.

– Tizenhat szoldó, barátom!

Szegény ember fülig elvörösödött, s így próbálta a dolgot elűtni: – Lám, nehéz elhagyni a rossz szokást!

Kisvártatva megint egy ostorcsapás, s hozzá dupla káromkodás.

– Nyolc szoldó, barátom! Már nyolcnál tartunk!

– Lehetséges – kiáltotta magából kikelve –, hogy ilyen erősen gyökeret vernek a rossz szokások? Megalázottnak érzem magam. E miatt az átkozott bűn miatt már tizenkét szoldót vesztettem el.

– Barátom, ily csekélységért nem szabad kedvét vesztenie. Inkább azt a kárt kell fájlalnia, amit lelkének okoz.

– Hát persze! Bizony nagy gonoszságot művelek. No de majd szombaton elmegyek önhöz győnni. Torinóba való?

– Igen. A Szalézi Szent Ferenc Oratóriumban lakom.

– Jól van. Önnél akarok győnni. Szabad megtudnom a nevét?

– Don Bosco.

– Jól van. Ugyis találkozunk még.

Aztán folytattuk az utat Torinóig. Közben még egyszer káromkodott. Így már csak négy szoldóval tartoztam neki, mégis huszat csusztattam a markába. Szabadkozott. Én azonban iparkodtam megnyugtatni, hogy a küzdelem a rossz szokás ellen megtörtént. Szombatról szombatra vártam rá. Végre a negyedik szombaton meg is jött. Láttam, hogy elvegyül a gyermekek közé, bár eleinte nem igen ismertem rá. Mikor rá került a sor, ezzel kezdte:

– Nem ismer meg? Az a kocsis vagyok . . . Most már biztosan tudja . . . S azt is tudja meg, hogy kenyérre és vízre kárhoztattam magam mindenegyes esetre, ha még egyszer káromkodnék!”

Más alkalommal Szentünk egy kocsist így leckéztetett meg:

– Barátom, ha az első lóváltásig egy káromló szót sem ejt ki, fizetek magának egy liter bort.

Ettől a pillanattól kezdve egy zokszó nem sok, de annyi sem jött ki a kocsis száján. Don Bosco megtartotta szavát, de a következtetést is levonta:

– Ha ily csekély jutalomért ennyi időre le tudta magát győzni, ugyan miért nem tud végérvényesen leszokni a káromkodásról? Gondoljon csak a mennyországra, amely maga előtt is nyitva áll! És gondoljon a pokolra, amelybe egyszercsak bele talál esni! . . .

Dalmazzo Ferenc szalézi pap írja: „Hányszor láttam magam is, amint késő esti órákban sötét tekintetű emberek érkeztek az Oratórium-ba. Szegények hallottak Don Bosco életszentségéről, s most eljöttek, hogy lábához borulva, bűneiket megvallják előtte. Elég gyakran az arcukról leolvastam, hogy alig remélnek bocsánatot. De amikor kijöttek Isten emberének szobácskájából, arcuk csak úgy ragyogott a boldogságtól, szívükből kicsordult a vigasztalás.”

A következő esetet ugyancsak Don Bosco mondja el: „Egyszer egy asszony jött hozzám. Kért, könyörgött, hogy látogassak meg egy bizonyos urat, aki igen súlyos beteg, sőt már a végét járja. A szabadkőművesség egyik főmuftijáról volt szó. Minden papot határozottan visszautasított ágyától, és csak nagy rimánkodásra engedte meg, hogy engem meghívjanak. El is mentem. Ám alig léptem át a küszöböt, s alig csuktam be magam mögött az ajtót, minden erejét összeszedve így szólt:

– Ugy jön-e mint jóbarát, vagy mint pap? Jaj önnek, ha a gyónást csak említi is!

Azzal felkapta azt a két pisztolyt, amelyet jobbról és balról ágya mellett tartott. Mellemnek szegezte a két fegyvert, s így biztatott:

– Jegyezze meg jól, hogy abban a pillanatban, amelyben a gyónást megemlíti, az egyik revolver önnek szól, a másik nekem. Ugyis csak pár napom van még hátra! Dehát ön nem ijedt meg? . . .

Ezt válaszoltam:

– Csak maradjon nyugodtan! Engedelme nélkül egy szóval sem említem a szentgyónást. Betegsége felől kezdtem érdeklődni, s hogy mit mondanak az orvosok. Majd történelmi eseményekre fordítottam a beszédet. Elmondtam neki Voltaire halálát. Végére jutva elbeszélésemnek, a következőképp kockáztattam meg véleményemet:

– Néhányan Voltaire halálához érve, azt mondják, hogy elkárhozott. Én ezt nem állítom, legalább is nem érzek bátorságot magamban, hogy kimondjam, mert tudom, hogy végtelen az Ur irgalma.

– Hogyan? – vágott közbe a beteg, aki az elbeszélést mohó kíváncsisággal hallgatta. – Még Voltaire számára is van remény? Akkor legyen szíves gyóntasson meg!

Hozzáálltam, előkészítettem, meggyóntattam. Mikor a feloldozás szavait kimondtam, sirva fakadt, s így kiáltott fel:

– Soha életemben ilyen nagy békét nem élveztem, mint ebben a pillanatban!

Majd ünnepélyesen visszavont mindent, amit mondott, irt és tett az Egyház ellen. Másnap magához vette a szent Utravalót, előbb azonban egész házanépét beszólította, és nyilvánosan bocsánatot kért az okozott botrányért. Szentáldozás után kissé jobban érezte magát. Elélt még két-három hónapig. Hátralevő idejét teljesen az imádságnak szentelte, gyakran kért bocsánatot a botrányokért, s többször nagy áhitattal megáldozott."

A lelkeket add nekem, Uram, a többivel nem törődöm! – ez volt Don Bosco vezérlő gondolata. Ezt kötötte unos-untalan az egyházi pályára készülő fiai lelkére.

Amikor egyik kedves növendéke, Spandre Alajos elhagyta az Oratóriumot, hogy szemináriumba lépjen, Don Bosco magához hívatta, s így szólt hozzá: „Ne felejtse el, hogy ha Isten segítségével pap leszel, a lelkek nyereségét keresd, ne pedig a vagyon halmozását! Lelkeket és nem kincseket!”

„Ezek a szavak – írja Spandre, Asti későbbi püspöke –, ezek a nyárias hangsúllyal kiejtett és veséig ható tekintettel kísért szavak megrázták a lelkemet, s olyan mélyen belevésődtek szívembe, hogy máig sem felejtettem el őket. Programot alkottak részemre, egy magasztos és szent eszménynek kinyilatkoztatása voltak számomra; programja és életeszménye annak az Isten emberének, aki minden egyebet semmibe se vett, mivel egyesegyedül a lelkek üdvösségét tartotta fontosnak.”

ÜLDÖZÉSEK PERGÓTÜZÉBEN

II. Viktor Emánuel (1849–78) szárd, majd 1861 óta olasz király az egységes Itália megteremtésének egyik legkiemelkedőbb alakja. A liberalizmus jelszavait hangoztatta, és célja elérésében felhasználta a forradalmi elemeket, titokban támogatta például Garibaldi törekvéseit is. Az egységes nemzeti Olaszország legnagyobb hősei között ünnepli, Don Bosco tisztelte a királyt, és az uralkodó is nagyra becsülte Szentünkét. Jelentős pénzüsszegekkel támogatta oratóriumait, és megvédte rosszakaróival szemben.

De a Szent ellenségei, különösen a szabadkőművesek nem hagyták abba támadásaikat, sőt titkos fondorkodást folytattak ellene.

Don Bosco ezekben az ellenséges hangulatu napokban álmot látott. Ugy tűnt fel neki, mintha egy betörőbanda házkutatást rendezne szobájában. A rablók egyike figyelmeztette a Szentet bizonyos iratokra, amelyek, bár nem éppen politikai vonatkozásúak, mégis gyanuba keverhetnék. Engedve az álombeli utasításnak, Don Bosco el is tüntette a szobában forgó leveleket.

És pár nap múlva, 1859 májusában Farini belügyminiszter valóban elrendelte a házkutatást.

Ezt az epizódot a maga élvezetes, pergő stílusával Szentünk részletesen elmeséli önéletrajzában. Az esemény elmondásában – némi rövidítéssel – teljesen az ő szavaira támaszkodunk.

Pünkösöd vigiliáján délután két óra tájban az ügyészség három választékosan öltözött embere jelent meg az oratóriumban. Ugyanabban a pillanatban a bejáratot, a lépcsőházakat és az udvart megszállták a rendőrség emberei. A küldöttség vezetője, Tua rendőrtanácsos meglehetősen durva hangon rászól Don Boscóra:

– Vezessen bennünket a szobájába!

– Nem tehetem – feleli a Szent –, és nem is teszem, amíg világosan meg nem mondják, ki és miért küldte önöket. Figyelmeztetem mindnyájukat, ne vetemedjenek tettelegességre, mert ebben az esetben segítségül hívom fiaimat, félreveretem a harangokat, és mint erőszakoskodókat távolíttatom el valamennyiüket. Azt megtehetik, hogy börtönbe hurcolnak, de ez Isten és ember előtt galád cselekedet lenne, és hamar éreznék is következményeit.

Ekkor az egyik rendőr Don Boscóhoz lép, kezét emeli rá, de Tua ügyvéd közbeszól:

– Amennyire lehet, végezzük feladatunkat tettelegesség nélkül!

Közben futótüzként terjedt el az egész épületben, hogy Don Boscót börtönbe akarják hurcolni. A fiuk kitódultak az osztályokból és a mű-

helyekből. Hatalmas zajongás, kiabálás támadt. A nagyobb növendékek bátran odafutottak a Szenthez, és megkérdezték tőle:

– Megengedi, hogy kitakarítsuk ezt a népséget?

– Maradjatok csak nyugodtan! Megtiltom, hogy akár szóval, akár tettel bárkit is bántalmazzatok. Menjetek és folytassátok a munkátokat!

A rendőrtanácsos magára ölti hivatali jelvényét, a vállszalagot, őt fegyveres körülveszi, ő pedig kissé rikácsoló hangon olvassa a belügyminiszteri parancsot:

„A törvény nevében elrendelem tisztelendő Bosco János házának átkutatását. Tüzetesen vizsgálják át az épület minden szögletét... Ha bírósági eljárás alá eső dologra találnak, azonnal tartóztassák le stb.”

A Szent csak ennyit mond:

– Ha így állnak a dolgok, beleegyezem, hogy éljenek hatalmukkal, de csak azért, mert megfenyegettek. Menjünk tehát a szobámba!

Odaérve meglehetősen durva módon átkutatták Don Bosco könyveit, füzeteit, ruháit. A Szent nyugodtan tűrte a kellemetlenségeket, de önkénytelenül kiszaladt a száján ez a szentirási mondat:

– Et cum sceleratis reputatus est! (És a gonoszokkal számlálták őt!)

– Mit mond? – fakadt ki az egyik.

– Hogy ugyanazt a kötelességet teljesítik nálam, amit valamikor az Üdvözítővel is végeztek.

A személyes motozás után a szobák átkutatása következett. A könyvtárban egy nagy papirkosárra bukkantak, tele hulladékokkal. Graselli ügyvédnek megakadt rajta a szeme, s talált is benne egy borítékot vatikáni bélyeggel. Társaival együtt rávetette magát a hulladékokra. Egyenként szedték ki a kosárból a borítékokat és az eltépett papirokat, de bosszuságukra nem találtak semmi érdeemeset.

– Hallja-e – fenyegetőzött a rendőrtanácsos –, jó lesz, ha előadja azt az iratot, amit keresünk.

– Legyen szíves, mondja meg, milyen iratot keres?

– Azt, amelyik az ügyézséget érdekli!...

– Nem adhatom oda azt, ami nincs...

– Tehát tagadja, hogy önnél ilyen iratok lennének?

– Ha nem hisznek nekem, felesleges minden szó!

– Ugy hiszünk önnek, mint az Evangéliumnak –, veti közbe az egyik ügyvéd.

– Akkor ne folytassák tovább a kutatást, mert a háznak egyetlen zugában sem találnak olyasmit, ami nem illenék egy tisztességes paphoz. Nincs semmi, ami önöket érdekelné.

– De hiszen – erősködik a rendőrtanácsos –, bennünket biztosítottak arról, hogy igenis van itt bűnjel, corpus delicti.

– Ha nem hisznek a szavamnak, akkor miért kérdeznek? Vagy talán bolondnak tartanak?

– Dehogy! . . . Dehogy!

– Ha pedig nem vagyok bolond, akkor gondolhatják, hogy nem tartok magamnál gyanút keltő iratokat, amelyek az önök kezébe juthatnak. Már régen elégettem vagy széttéptem volna őket . . .

Folytatták tehát a kutatást. Kinyitottak minden ládát, feltörték minden zárat, átvizsgálták a legkisebb papírszelektét is.

Don Bosco közben az íróasztalhoz ült, hogy abbamaradt levelezését folytassa.

– E pillanattól – jelentette ki Grasselli ügyvéd – semmit sem írhat ellenőrzésünk nélkül!

– Kérem, nézzék csak át minden leveletem!

Don Bosco folytatta az írást, az öt tisztviselő pedig – egyik a másik után – átolvasta, amit ő papírra vetett.

Végül is a rendőrtanácsos megszólalt:

– Miért vesztegetjük az időt ezeknek a leveleknek az átolvasásával? Így sosem végezzük el feladatunkat. Egyikünk mézze át a leveleket, a többi pedig folytassa a kutatást!

Folytatták. Végül is az egyik rendőr felfedezett egy zárt fiókot, amit idáig nem vettek észre.

– Mi van benne? – kérdezték szinte ujjongva a többiek.

– Bizalmas és titkos dolgok – válaszolta Szentünk. – Megtiltom, hogy kinyissák!

– Azonnal nyissa ki!

– Nem tehetem! Mindenkinek joga van ahhoz, hogy titokban tartsa, ami szegyenére válhat. Kérem, legyenek tekintettel a családi titkokra!

– Mese a holdban! Vagy kinyitja vagy feltörjük!

– Mivel megfenyegettek, engedek kívánságuknak.

Don Bosco tehát kinyitja a fiókot. A rendőrtanácsos lecsap a benne lévő iratokra. Izgatottan nézi, olvassa őket. Végül is majdnem leesik az álla az elképedéstől. Kenyérszámla, rizsszámla, olajszámla . . . Asztalosok, szabók követelése . . . Adósság Magra péknek 7800 lira . . . Bőr a cipésműhelynek 2150 lira . . . Legalább száz darab számla. És mind kifizetetlen!

– Mik ezek? . . . Ne üzzön belőlünk bolondot! – kiabál ingerülten az egyik ügyvéd.

– Én nem akartam az adósságaimat kiteregetni. Ön kívánta látni, mit rejt ez a fiók . . . Bárcsak azt sugallná Önnek a jó Isten, hogy egyik-másik számlámat kifizesse.

Mindenki arcán derűtség, de azért a kutatás folyik tovább. Közben az egyik tisztviselő a bollandisták valamelyik kötetének olvasásába kezd.

– Mi van ezekben a vastag könyvekben? – kérdezi.

– Jezsuita munkák. Önöket biztosan nem érdeklik.

– Ohó! Jezsuita könyvek? – kiáltja a rendőrtanácsos. – Elkobozni valamennyit!

– Dehogyan veti közbe az egyik ügyvéd –, csak azt nézze meg, mit tartalmaznak.

A tisztviselő vagy félóráig böngészi a vaskos műveket, majd megszólal:

– A mennykő üssön ezekbe a könyvekbe meg azokba is, akik irták őket! ... Mind latin! Ha én lennék a király, megtiltanám, hogy ezen a nyelven bármit is kinyomtassanak. Végére is mit tartalmaznak?

– Ez, amit most ön a kezében tart – világosítja fel Don Bosco –, Oszlopos Szent Simeon életét beszéli el. Ismerik? Ez a csodálatos ember attól félt, hogy a világban lelke üdvösségét kockáztatja. Elhagyta tehát hazáját, rokonait és barátait. Elvonult a pusztába, és szent életet kezdett. Sok éven át egy oszlop tetején élt, és onnét intette azokat az embereket, akik csak a földi örömeket hajhászták, és nem gondoltak az örök büntetésre ...

– Elég! ... Hagyja abba! ... Ha tovább folytatja, még mindnyájan elmegyünk gyónni.

– Nagyon helyes! Holnap ugyanis pünkösd vasárnapja ...

– Az bizony krónikába illő esemény lenne, ha a házkutatás gyónással végződne! – mondja nevetve a rendőrtanácsos.

– Csak készüljenek el! Egész este szívesen a rendelkezésükre állok. Higgyék el, több hasznuk lesz belőle, mint a házkutatásból!

Közben az egyik kispap behozott egy palack bort, amit a kutatás nagyobb sikere érdekében közösen elfogyasztottak. Utána Don Bosco megismételte:

– Már régen elmúlt a gyóntatás megkezdésének ideje, ezért arra kérem önöket, vagy engedjék meg idejönni a fiukat, vagy kezdjék el önök.

– Én gyónni akarok –, mondja komolyan az egyik tisztviselő.

– Én is –, füzi hozzá a másik.

– Én legyek az első – jelenti ki Fumagalli ügyvéd.

– Akkor hát menjünk! – biztatja őket Don Bosco.

A rendőrtanácsos azonban közbeszól:

– De gondolják meg, mit írnának az ujságok! ... Ide azonban máskor csak gyónni jövünk majd.

És őszintén meg is ígérték, hogy a következő szombaton megjelennek. Így is történt. Egy hét múlva meggyónt Don Boscónak két tisztviselő és három rendőr.

Most azonban még folytatódott a házkutatás. A szomszéd szobákban is átvizsgálták mindent, de eredménytelenül.

Végül is bejelentették, hogy befejezik a munkát. Már este hétre járt az idő.

De Don Bosco közbeszólt:

— Kérem, előbb vegyék jegyzőkönyvbe a tapasztaltakat!

És az egyik ügyvéd irni kezdte: „Don Bosco áldozópap közreműködésével szorgosan átvizsgáltunk minden helyiséget. A két szobában, amely a nevezettnek lakásul szolgál, bár a leggondosabban átkutattuk, mégsem találtunk semmit, ami az ügyészséget érdekelhetné...”

A kutatás eredménye azonban nem elégitette ki Szentünk ellenségeit. Egy hét múlva, június 10-én reggel maga dr. Malusardi, a belügyminiszter titkára szállott ki néhány tisztviselővel és sok rendőrrel. Egyes szabadkőművesek ugyanis arról akarták meggyőzni a minisztert, hogy a forradalmak lezajlása óta a sok trónját veszített fejedelem zsák-számra küldi az aranyat Don Boscónak, hogy katonákat toborozzon, s felkelést készítsen elő a kormány ellen. Kézre kell tehát keríteni azt a kincset!

Amikor a bizottság megérkezett, Szentünk éppen nem tartózkodott az oratóriumban. A küldöttek tehát Don Alasonattinál, Don Bosco helyettesénél jelentkeztek. Átnézték a pénztári naplókat. Végül Malusardi durván ráripakodott Don Alasonattira:

— Maga lóvá szeretne tenni bennünket! El akarja dugni a pénzt. De emberére akad, ha velem kezd ki!

Megragadták a beteges, törékeny fiatal papot, s ide-oda taszigálták a szobában. Az szegény először elsápadt, majd összeesett.

Ebben a pillanatban érkezett haza Don Bosco. Egy-két bátorító szót mondott lassan eszmélő helyettesének, azután a hatóság embereihez fordult:

— Önök visszaélnek hatalmukkal! Biráknak kellene lenniök, és hóhérokká válnak!

Ezután átvezette őket a szomszéd szobába, ahol előadták: azt a parancsot kapták, hogy udvarias formában vizsgálják át az egész oratóriumot.

— Akkor miért állítottak be hozzám rendőri fedezettel? — kérdezte a szent.

Rövid beszélgetés után minden helyiséget átkutattak. Felforgatták még a szalmazsákokat és vánkosoakat is, de nem találtak semmi gyanúsat.

A különben egyházellenes Rattazzi Urbán volt miniszter — ekkor képviselő — annyira felháborodott a házkutatások hírére, olyan jogtalanságnak minősítette őket, amelyeket az egész Európa előtt pellen-gére kell állítani.

Hogy elejét vegye a további zaklatásoknak, Szentünk kihallgatást kért Farini belügyminisztertől.

A kormányférfi udvariasan fogadta az alázatos papot. Bevezette fogadószobájába, de aztán szemére vetette a róla szállongó híreket.

– Levelek vannak a kezünkben! . . . Bizonyítékok.

– Akkor miért nem mutat meg miniszter ur egyet is? Én nem kegyelmet kérek, hanem igazságot. Ezt sem a magam, hanem gyermekeim érdekében . . . Ezeknek a szegény fiuknak egy részét éppen excellenciád küldte hozzám.

A miniszter fölállt. Csendesesen, elgondolkodva sétálgatott a szobában. Pár pillanatra kinos csend támadt. Ekkor váratlanul kinyílt az ajtó. Cavour Kamill miniszterelnök lépett be. Mosolygott.

– Mi újság? – kérdezte. – Legyünk figyelmesek szegény Don Boscóval, és intézzük el a dolgot barátságosan. Én mindig jóakarója voltam Don Boscónak, s még mindig is az vagyok . . . Miről van hát szó? – kérdezte megragadva a Szent kezét. – Halljuk a panaszokat!

A beszélgetés jó ideig elhúzódott.

– Husz éve élek Torinóban – mondotta többek között Don Bosco –, mindig a nagy nyilvánosság előtt irtam, beszéltem, cselekedtem. Szeretném látni azt az embert, aki fel tud mutatni egy sor írásomat, egy szavamat, egy cselekedetemet, amely rovást érdemelne a kormányhatóságok részéről. Ha nem így van, szíveskedjék bebizonyítani!

Cavour végül is kijelentette:

– Én önt mindig becsületesnek ismertem, épp ezért azt akarom, hogy vége szakadjon már a sok zaklatásnak, s hagyják önt békében.

– Igen – szólalt meg a belügyminiszter is –, legyen vége!

Felálltak.

– Tehát rendben vagyunk – mondotta Cavour miniszterelnök –, jóbarátok maradunk a jövőben is, és ön, Don Bosco . . . imádkozzék érettünk!

HÁROM KATEDRÁLIS

1.

Don Bosco legfontosabb feladatának az elhagyott ifjúság megmen-tését tekintette. Ezt a célt szolgálta a Torinóban alapított három ora-tórium. A sokrétű munka elvégzésére azonban segítőtársakra volt szük-sége. Ezek leginkább a fiatal papok közül kerültek ki, akik Isten iránti szeretetből egy ideig együtt fáradoztak vele, a közös élet nehézségei, a szegénység, a függetlenség elvesztésének gondolata, az utcai csa-vargókkal való állandó vesződség azonban csakhamar elkedvetlenítet-ték őket.

Don Boscóban többször fölmerült a kérdés: mi lesz intézményeivel, ha az Ur magához szólítja? Lelke mélyén egyre jobban megerősödött a gondolat, hogy szerzetes társaságot kell alapítania. Csak többszöri kísérletezés és kudarc után tudott összetoborozni részint az orató-riumi növendékek közül, részint lelkes parasztfiukból egy olyan kis csapatot, amely végül is kitartott mellette. Óvatosan és nagy bölcses-séggel igyekezett lelkükben elhinteni a papi hivatás gondolatát és az elhagyott ifjúság iránti áldozatos szeretetet. Melengette szívében azt a vágyat, hogy ezek a fiúk lesznek majd művének folytatói, tovább-fejlesztői. Közülük hamarosan többen is magukra öltötték a kispapi ruhát. Egyikük, Rua Mihály – később Don Bosco első utódja és leg-buzgóbb munkatársa, akit VI. Pál pápa 1972. október 29-én a boldogok sorába emelt – így írja le a Szalézi Társaság megszületését: „1854 január 26-án este összegyűltünk Don Bosco szobájában. Jelen volt maga Don Bosco, Rocchietti, Artiglia, Cagliero és Rua. Azt javasolta nekünk Don Bosco, hogy Isten segítségével, Szalézi Szent Ferenc égi pártfogásával kíséreljük meg a felebaráti szeretet gyakorlását, hogy majd a próba eltelte után ígéretet, később pedig – ha lehetséges és célszerű lesz – fogadalmat is tehessünk az Ur Istennek. Ez este óta vették fel a „szalézi“ nevet mindazok, akik a szóbanforgó apostolkodást vállalták...”

Miért akarta Don Bosco, hogy fiai szaléziaknak nevezzék magukat? A szelid genfi püspök egyénisége már fiatal kora óta nagy hatással volt Szentünkre. Az ő pártfogásába helyezte első oratóriumát is. Ezzel a névvel akarta jelezni, hogy társaságának tagjait ugyanaz a szelid, türelmes lelkület, áldozatot vállaló, jóságos szeretet vezeti, mint a szent genfi főpapot.

Egy évvel később, 1855-ben Rua Mihály kispap – ekkor még bölcsészhallgató – egy évre szóló fogadalmat tett Don Bosco jelenlété-ben. Ő utána időközönként mások is örök hűséget esküdtek atyjuknak, s fogadalommal ajánlották fel ifjúságukat.

Közben Don Bosco sok töprengés és elmélkedés eredményeként papírra vetette a Társaság szabályait.

Csak rejtve, titokban élték a szerzetesi életet, mert még hiányzott mind az egyházi, mind az állami jóváhagyás. Szentünk végül is elhatározta, hogy megteszi az első hivatalos lépéseket. Többen is bátorították erre.

Gyóntatója, Don Cafasso, így biztatta: „Kedves Boscóm, ha azt akarod, hogy műved fennmaradjon, alapíts egy szerzetet!”

Franconi érsek is ezt írta neki: „Menjen Rómába, és az ügyre vonatkozóan kérjen tanácsot IX. Pius pápától.”

Igaz, voltak olyanok is, akik le akarták beszélni szándékáról, hangoztatva, hogy a szabadkőművesség Európa-szerte támadja a szerzetesi közösségeket, és 1855-ben csak Piemontban harmincöt rendet szüntetett meg a kormány. Végül is az isteni Gondviselés a szabadkőműves Rattazzi Urbán igazságügyminisztert, a szerzetesrendek nagy ellenségét használta fel arra, hogy Don Boscót kiragadjon habozásából.

– Kedves tisztelendő ur – mondotta neki 1857-ben, egyik találkozásuk alkalmával –, azt kívánom önnek, hogy még igen sokáig éljen, és sok szegény gyermeket felneveljen. De ön sem halhatatlan! Mi történik művével, ha ön meghal. Gondolt már erre?

Don Bosco nem felelt, Rattazzi pedig folytatta:

– Önnek társulnia kellene néhány növendékével vagy kispapjával, akik munkájában segítenék. Ismertesse meg velük módszerét, elgondolásait, és végül egyesítse őket valamilyen társaságban . . .

– De kegyelmes uram – válaszolt mosolyogva a szent –, éppen ön beszél nekem társaságról? Hát nem ön terjesztette a parlament elé a szerzetesrendeket feloszlató törvénytervezetet . . .

– Ó, a törvényt én igen jól ismerem, és tudom, mit tartalmaz. Ön nem akar sem egyházi javadalmas, sem régi értelemben vett szerzetes rendet. Az ilyenek az állam szemszögéből nézve csak terhet jelentenek a közösség számára. Alapítson egy olyan társaságot, amelyben a tagok megtartják polgári jogaikat, alávetik magukat az állam törvényeinek, és megfizetik az adót. Olyan társulatot gondolok, amely nem más, mint szabad polgárok életközössége jótekonyság céljából. Kezessek meg érte, hogy ezt semmiféle kormány nem oszlatja szét, sőt pártfogolni fogja. Tehát nyugodtan határozza el magát! Önt támogatni fogja a kormány és a király is, mert elsőrendű emberbaráti műről van szó.

– Miniszter ur – feleli Don Bosco –, ehhez hasonló társaságra már én is gondoltam, az Ön szavai azonban még inkább felbátorítanak . . .

1858 február 18-án tehát szentünk Franconi érsek ajánlólevelével utra kelt Rómába. Magával vitte jóváhagyásra váró Társasága szabályainak szövegét is.

IX. Pius nagy szeretettel fogadta „Torino apostolá-t”. Örömmel hallgatta az oratóriumok áldásos tevékenységéről szóló beszámolót, elcsodálkozott a rendkívül gyors fejlődésen, majd így kiáltott fel:

– Milyen szép és gyümölcsöző munkába kezdett ön, kedves Don Boscóm! De mi lesz velük, ha ön meghal?

Szentünk felhasználta az alkalmas pillanatot, s előadta kérését:

– Éppen azért jöttem Rómába, hogy szentséged segítségéért esedezzem egy, a mai időknek megfelelő szerzetestársaság megalapításához.

Ezután röviden előadta tervét. A pápa, aki nagy érdeklődéssel hallgatta, végül habozás nélkül kijelentette:

– Gondolkozzék azon, hogyan lehetne megvalósítani, hogy a társulat minden egyes tagja az egyház színe előtt igazi szerzetes legyen, a társadalom szemében pedig szabad polgár, aki minden jogát gyakorolja. A tagok azonban ne csak egyszerű igérettel legyenek az előjáróhoz kapcsolva, hanem fogadalommal. Ez a kötetlek azért szükséges, hogy biztos legyen segítő társaiban . . . A terv ilyen megvalósítása nem lesz könnyű feladat, de tanulmányozza a kérdést, aztán jöjjön vissza . . .

Végül a pápa előadta azt a tervét, hogy titkos kamarásává szándékozik kinevezni Don Boscót, ő azonban alázatos udvariassággal visszautasította a kiténtetést.

Don Bosco ekkor még nem is sejtette, hogy a Társaság végleges jóváhagyásáig még hosszú, tizenhat évig tartó küzdelmes időszaknak kell elmulnia. A szalézi család megalapításának története nem más, mint harc az egyszerű pap és a kor szavát, igényét meg nem értő két érek között.

1859 december 9-én este Don Bosco szobájába kérette a kis közösség tagjait. Meghatódva közölte kispapjaival, hogy mivel a pápa szóbeli beleegyezését adta működésükhöz, ki kell tehát lépniök a rejtettségből. Elérkezett a Szalézi Társaság valódi megalapításának ideje. Fel szólította a husz jelenlevőt, gondolkozzanak azon, be akarnak-e lépni a Szalézi Társaságba, s végül kijelentette, hogy a legközelebbi összejövetelre csak azok jöjjenek el, akiknek elhatározásuk végleges.

December 18-án, vasárnap csak két kispap nem jelent meg. Jegyzőkönyvbe foglalták a Szalézi Társaság „hivatalos” megalakulását, választás útján betöltötték az első tisztségeket, Don Boscót pedig felkérték, hogy mint az eszme kezdeményezője, vállalja el a főelőjárói tisztséget.

1862 május 14-én hangzott el az első fogadalomtétel. Don Boscóval együtt huszonhárman ajánlották fel életüket áldozatul a Mindenható-

nak. Ezután évről-évre rohamosan szaporodott a Társaság tagjainak száma.

Most már csak az hiányzott, hogy az új szerzetes családot a Püspökök és Szerzetesek Kongregációja elismerje, és jóváhagyását a pápánál pártfogolja. Hogy tehát az új Társaság szabályainak megvizsgálására kijelölt pápai bizottság figyelmét felhívja, 1863 augusztusában Don Bosco a szabályok második példányát is elküldte Rómába, de azt a választ kapta, hogy jóváhagyását csak úgy remélheti, ha több püspök pártfogolja az ügyet, és ha saját egyházmegyéjének „placet”-ja is beérkezik.

Don Bosco rövidesen megszerezte a piemonti főpásztorok ajánlását, a közben elhalálozott torinói érsek helyett pedig a káptalani helynök állította ki a „placet”-ot.

Ezeknek az iratoknak a kíséretében 1864 február 12-én Szentünk a szabályokat ismét elküldte Rómába. Hat hónappal később az ügyvel foglalkozó kongregáció ki is adta a „decretum laudis”-t, de ez még csak ideiglenes elismerést jelentett. Az okirat mellé csatolt „memorandum” a szabályok tizenhárom pontjának kijavítására szólította fel Don Boscót. Szentünknek különösen az fájt, hogy az egyházi rendekhez bocsátás esetén kispapjainak nem adhatta meg a „litterae dimissoriae”-t, tehát saját püspöke joghatósága alatt marad, aki szabadon rendelkezhet alattvalóival.

Don Bosco aggodalma több esetben be is igazolódott. Az egyik évben pl. a torinói érsek elrendelte, hogy a szalézi kispapoknak is rendszeresen be kell járniuk a szemináriumi előadásokra, mindenben követniük kell annak tanmenetét és szabályait. „Ebben az évben – írja Don Bosco 1868-ban IX. Pius pápának – tíz teológusom közül, akik az egyházmegyei szemináriumot látogatták, egy sem maradt meg a Társaságban.” Azon fáradozott tehát, hogy magától a Szentszéktől kapja meg a „litterae dimissoriae”-t, az egyházi rendhez bocsátás jogát.

1867-ben ismét utra kelt Rómába, de a Püspökök és Szerzetesek Kongregációja kereken megtagadta kérését. Mielőtt azonban szomorúan hazautazott volna az Örök Városból, egy jóakarója ezt ajánlotta neki:

— Torinónak hamarosan új érseke lesz, Riccardi di Netro. Igyekezék megnyerni jóindulatát!

A torinói származású új érsek valamikor barátja volt Don Boscónak. Mielőtt elfoglalta volna főpásztori székét, kifejezte Szentünk előtt azt a szándékát, hogy rá akarja bízni néhány szeminárium vezetését.

Amikor tehát Don Boscó hazaérkezett, azt remélte, hogy új érseke pártfogója lesz a Szalézi Társaságnak, amikor azonban felkereste palotájában és támogatását kérte, az érsek meglepődve felkiáltott:

– Hogyan, ön szerzetes társaságot alapított?

Amikor pedig Szentünk arról kezdett beszélni, hogy mennyi akadállyal kellett megküzdenie, a főpásztor szinte ellenséges érzülettel hallgatta, mert arra számított, hogy Don Bosco mint alattvalója, segítségére lesz.

A társalgás abbamaradt, s ettől az órától kezdve mindketten elhidegültek egymástól.

1867 szeptemberében Don Bosco levelet kapott az érsektől, amelyben a főpásztor megtiltotta, hogy Szentünk a torinói egyházmegyében született klérikust alkalmazzon Társaságában, és arról is értesítette Don Boscót, hogy csak azoknak a szalézi kispapoknak ad fel egyházi rendeket, akik az egyházmegyei szemináriumban végzik tanulmányait.

Szentünk az érseki palotába sietett.

– Monsignore – mondotta –, Ön rendelkezéseivel művem pusztulását akarja. Ha kispapjaimnak a szemináriumban, papjaimnak pedig a Papi Otthonban kell élniök, akkor ki foglalkozik az én gyermekeimmel? Egyedül maradok, segítség nélkül! . . .

– A fiatalok tanulmányi érdeke kötelez erre a lépésre –, felelte ridegen a főpásztor. – Különben is jelentéktelen ügyről van szó!

Három hónap múlva még jobban kiéleződött az ellentét a főegyházmegyei születésű Albera nevű szalézi papnövendék küszöbön álló felszentelése miatt. Szentünk Don Cagliert – a későbbi bíborost – bízta meg, hogy keresse fel az érseket, és kérje jóindulatát.

– Ez a szentelés lehetetlen –, jelentette ki határozottan Riccardi di Netro.

– De miért, érsek ur?

– Mert Albera kispap az én egyházmegyémmel tartozik.

– De a Szalézi Társasághoz is.

– Milyen Szalézi Társasághoz? Ilyet nem ismerek. Csak annyit tudok, hogy Albera Noneből való, az pedig az én egyházmegyémmel fekszik.

– De ön, érsek ur, bizonyára értesült róla, hogy Róma kiadta a „decretum laudis”-t, 1864-től tehát létezik a Szalézi Társaság. Az okirat az érsekség levéltárában is megtalálható.

– Ön szerint tehát mit kell tennem?

– Vizsgálja meg, érsek ur, vajon Don Bosco járt-e el helyesen vagy ön.

– Én kispapjaimat az én egyházmegyémmel akarom.

– Tehát érsek ur halálra ítéli művünket?

– Dehogy, Don Cagliero! Az önök kispapjai nem mind az én egyházmegyémből valók . . .

– De monsignore, hogyan akarja, hogy a többi püspök is ne kövesse az ön eljárását, amikor ismerik érsekük álláspontját?

Most érezhette át Don Bosco igazán, milyen viszonzást kapott jó-ságáért, hiszen a forradalmi idők alatt a piemonti egyházmegyének ő nevelte a papokat. 1848-tól 1863-ig csak a torinói érsekség 800 klerikusáról ő gondoskodott, saját házába fogadva őket, miután az államhatalom a szemináriumokat lefoglalta, a tanárokat és növendékeket pedig elbocsátotta. Csak két évvel előbb is – 1865-ben – a torinói szeminárium negyvenhat teológusa közül harmincnyolcan Don Bosco valdoccói gimnáziumában végeztek el a középiskolát.

De a római egyházi főtisztviselők is gyanus szemmel nézték a „függetlenkedő” torinói papot és a forradalmian újszerű szerzetet. Don Bosco tehát két biborostól, két érsektől és vagy tizenegy püspöktől újabb ajánló sorokat kért. A Püspökök és Szerzetesek Kongregációjának főtitkára, Sveglietti Szaniszló azonban hajthatatlan maradt. Mereven ragaszkodott ahhoz az álláspontjához, hogy a Szentszék halassza el a végleges jóváhagyást. Hasonlóképpen nyilatkozott IX. Pius államtitkára, Antonelli biboros is.

Az említett kongregáció 1868 október 2-án tudatta Don Boscóval az elutasító határozatot.

Szentünk megértette, hogy ismét egyenesen a pápához kell fordulnia. 1869 január 8-án tehát Rómába utazott. Bizott a Segítő Szűzanyában, akinek tiszteletére az 1864 és 1868 közötti években egy gyönyörű templomot épített Torinó-ban. Oratóriumi fiai felváltva, éjjelnappal az Oltáriszentség előtt imádkoztak a nagy ügy sikeréért. Nem hiába, mert az isteni kegyelem szinte „szinpadra illő jelenetekkel” kényszerítette merev nézetük megváltoztatására az illetékes egyházi méltóságokat.

A Szalézi Társaság leghajthatatlanabb ellenzője Berardi biboros volt, akinek tizenegy éves unokaöccsét a tifuszos láz már a halál szélére sodorta. A szülők szinte belebetegedtek egyetlen kisfiuk elvesztésének gondolatába. Amikor Don Bosco Rómába érkezett, a nagybácsi, Berardi biboros és az édesapa is azonnal arra kérték, látogassa meg a láztól agyongyötört gyermeket. Szentünk meg is jelent a kis beteg ágyánál. Az egész család a reménykedés izgalmaival fogadta, majd a haldoklóhoz vezették.

– Don Bosco – könyörögtek a szülők – imádkozzék a mi kisfiunkért!

– Bizzunk mindnyájan a Segítő Szűzben – válaszolta a szent –, és kezdjünk együtt szent kilencedet tiszteletére.

Mindjárt el is mondták az első napi imát, azután Don Bosco megáldotta a gyermeket és eltávozott. Alig tette ki lábát a palotából, a láz

pillanatok alatt teljesen megszűnt. Amikor három nap múlva ismét felkereste a Berardi-házat, a kisiút boldog játszadozás közben találta. A szülők azt sem tudták, hogyan fejezzék ki hálájukat. A biboros pedig meghatódva így szólt:

– Kérem, Don Bosco, mondja meg, mit tehetek az ön érdekében. Ki szeretném fejezni hálámat az Égtől kiesett kegyelemért.

– Csak egyet kérek, eminenciás uram, vesse latba szavát a szentatyánál társaságom jóváhagyása végett.

– Számíthat támogatásomral – ígérte meg a biboros. És meg is tartotta a szavát.

Egy ellenséget tehát sikerült Don Boscónak megnyernie. De még hányan vannak!

– Először az államtitkárt kell meggyőzőnöm – gondolta Szentünk –, az ő közbenjárása nagy lépéssel előbbre viheti ügyemet...

Felkereste tehát Antonelli biborost. A nagyhatalmu kardinálist heverőjén fekve, mozdulatlanra merevedve találta. Szinte megbénította a köszvény.

– Eminenciás uram – kezdte Don Bosco –, azért jöttem, hogy segítségét kérjem társaságom jóváhagyása ügyében...

– De kérem, nem látja, milyen állapotban vagyok? – méltatlankodott az államtitkár. – Még a szobát sem birom elhagyni...

– Mégis engedje meg eminenciád, hogy ismételten kérjem. Meglátja, jobban lesz!

– Miben segíthetnék?

– Sziveskedjék szót emelni a szentatyánál.

– Majd ha meg tudok mozdulni.

– Kérem, bizzék a Segítő Szűzben, és hamarosan visszanyeri egészségét. De ígérje meg, eminenciád, hogy nem feledkezik meg a Szalézi Társaságról.

– Igérem. Amint meg bírok mozdulni, azonnal beszélek a pápával.

– Tehát holnap!

– Holnap? – csodálkozott el az államtitkár. – Lehetségesnek gondolja?

– Biztosnak! Imádkozzék eminenciád a Szent Szűzhöz, és holnap már a szentatyánál lehet.

És másnap reggel Antonelli biboros kitűnően érezte magát. A rettenetes, hasogató fájdalmak megszűntek, s olyan könnyedén járt, mint talán még életében soha. Nem is volt sürgősebb dolga, mint hogy felkeresse őszentségét, s elbeszélje neki váratlan felgyógyulásának történetét.

A két csodálatos esemény hatására IX. Pius magához kérette Don Boscót, s másfél órán át elbeszélgetett vele a Szalézi Társaság ügyei-

ről, legteljesebb támogatásáról biztosítva Szentünket, ugyanis a jóvá-hagyás jogi folyamatába hatalmi szóval nem akart beleavatkozni. Végül így bucsuzott:

– Kedves Don Boscóm, igyekezzék magának megnyerni Svegliatit, az ön művének egyik leghajthatatlanabb bírálóját. Ha őt meggyőzte, minden sikerülni fog.

Pár órával később máris ott találjuk szentünket a Püspökök és Szerzetesek Kongregációja főtitkárának előszobájában. Néhány perc múlva beengedik a nagyhatalmu főpaphoz, aki erős tüdőgyulladástól kinezva éppen egy divánon fekszik.

– Igen betegnek látszik – gondolja Don Bosco –, talán nem lesz nehéz dolgom!

Az üdvözlő szavak után egyenesen rátér jövetele céljára.

– Azért kerestem fel önt, monsignore, hogy megkérjem, segítsen elegyengetni azokat a nehézségeket, amelyek a Szalézi Társaság jóvá-hagyását akadályozzák.

– Ez bizony nem könnyű dolog! De láthatja, milyen állapotban vagyok! ... Még gondolkodni sincs erőm ...

– Ennek ellenére mégis arra kérem, keresse fel őszentségét! ...

– De hogyan akarhatja ezt?

– Megmondom. Imádkozzék a Segítő Szűzhöz, s meglátja, hamarosan meggyógyul!

– Könnyű ezt mondani!

– Kérem, monsignore, próbálja meg! Bizzék a Szűz Anyában!

– Biztosítom önt, hogy ha holnap kihallgatáson jelenhetek meg őszentsége előtt, mindent megteszek Társasága jóváhagyása érdekében ...

És másnap reggelre megszűnt a gyötrő köhögés, teljesen elcsitult a láz.

A döntő gyűlést február 10-re tűzték ki. Ezen a napon a Püspökök és Szerzetesek Kongregációja még egyszer megvizsgálta a Szalézi Társaság ügyét, majd március elsejei keltezéssel dekrétumot bocsátott ki. Ebben a Szentszék véglegesen jóváhagyta ugyan a Társaságot, de főnökének csak tíz évre adta meg a jogot, hogy azokat a papnövendékeket (és csak azokat!), akik tizennegyedik évük előtt léptek be Don Bosco intézetébe, a megyéspüspöktől függetlenül az egyházi rendekhez bocsáthassa. A szabályok végleges jóváhagyását pedig más, alkalmasabb időre halasztották.

Szép eredmény volt ez, de nem teljes. Don Bosco még most sem érkezett el a küzdelem, a harc végére. Az új torinói érsek, Gastaldi is bizalmatlanságot táplált Szentünkkel és művével szemben. A jóvá hagyott társaságnak egyetlen jogát sem ismerte el, mintha őrá nem is

vonatkoztak volna a szentszéki rendelkezések. Don Bosco tehát 1871-ben és 1873-ban is Rómába utazott, de nem ért el újabb eredményeket. Végül 1874-ben kinyomatott egy kis művet, megcáfolva benne a szerzetes társasága ellen emelt vádakat.

Közben IX. Pius pápa bizalmasan sürgette. „Kedves Don Bosco – mondotta egyik kihallgatás alkalmával –, csak fáradozzék a végleges jóváhagyás érdekében, mert ha én lehunyom a szemem, nehezen tudja majd elnyerni!”

A küzdelem utolsó szakasza 1874 tavaszán zajlott le. A szabályok végleges jóváhagyása ügyében kijelölt négy biboros március 29-én tartotta első ülését. Ugy látszott, kedvezően alakulnak az események. Harmincegyedikén, a második összejeövetelen azonban csupán hárman szavaztak a végleges jóváhagyás mellett. A negyedik biboros ismét csak ideiglenesen, tíz évre akarta megadni az engedélyt. Április 3-án Vitelleschi, a Püspökök és Szerzetesek Kongregációjának titkára jelentette az eseményt IX. Pius pápának. Öszentsége végighallgatta a beszámolót, s örömmel felkiáltott:

– Tehát csak egy szavazat hiányzik a szabályok végleges jóváhagyásához! Ezt megadom én . . .

Amikor Vitelleschi a kongregáció épülete előtt összetalálkozott Szentünkkel, boldogan ujságolta neki:

– Örüljön, Don Bosco! Győzött! Nemcsak hogy véglegesen jóváhagyták a szabályokat, hanem a „litterae dimissoriae”-t is korlátozás nélkül megkapta! . . .

Április harmadika volt. Nagypéntek.

Huszonkét évig – 1852-től 1874-ig – tartott a kálváriajárás.

A végleges jóváhagyással a jól megszervezett fiatal Társaság még lendületesebben fejlődött. A nehéz idők ellenére is újabb és újabb tagok kérték felvételüket keretei közé. Hamarosan Torinón kívül is több városban letelepedtek Don Bosco fiai.

Szentünk nagy barátja, IX. Pius néhány évvel később, egy 1877-ben engedélyezett kihallgatáson a következő szavakkal méltatta a Szalézi Társaságot:

– Azt hiszem, egy titkot leplezek le ön előtt. Meg vagyok győződve róla, hogy a Gondviselés azért támasztotta az ön Társaságát ebben a mi időnkben, hogy kinyilatkoztassa isteni hatalmát. Biztos vagyok benne, hogy Isten egész mostanáig rejtekben akart tartani egy fontos titkot, amely valóban titok volt annyi évszázadon keresztül s annyi nagymultu intézmény előtt. Az ön Társasága új jelenség az Egyházban, új típusu szerzet, mert ezekben az időkben keletkezett és pedig úgy, hogy szerzetesrend és ugyanakkor világi természetű társaság; szegény-

ségi fogadalmat tesz, de egyuttal birtokolhat is; a világban is él és a kolostorban is egyszerre; tagjai egyszerre barátok is, világiak is, szerzetesek is, szabad polgárok is... És én előre megmondom önnek, s ezt írja meg fiainak is: a Társaság virágozni fog és csodálatosan kiterjeszkedik, túléli az eljövendő századokat, s mindig talál majd segítőt és munkatársakat, valameddig csak igyekezni fog előmozdítani a jámborság és vallásosság, különösen pedig az erkölcsösség és tisztaság szellemét.

2.

Ismerős püspökök és jóbarátok az évek folyamán többször kérték Don Boscót, hogy alapítson egy női szerzetet is, amely ugyanazzal a lelkiülettel és módszerrel apostolkodnék az elhagyott lányok között, mint a szaléziak a fiuk körében. De a Szentet mások buzdítása nélkül is foglalkoztatta ez a gondolat. A Gondviselés többször is részesítette olyan álomban, amely kötelességként égette lelkébe a lányokkal való törődés feladatát. Így 1862 július 6-án is elbeszélte a vele társalgó szaléziak egy kis csoportjának előző éjszakai álmát. Ugy tűnt neki, hogy Barolo őrgrófnéval együtt egy tér szélén állnak, s nézik a vidáman játszó, hancurozó fiukat. Hosszabb hallgatás után az idős hölgy megjegyezte:

— Nagyon helyes, Don Bosco, hogy csak a fiukkal foglalkozik, s a lányokról való gondoskodást teljesen rám hagyja. Így semmi sem zavarja meg köztünk az egyetértést!

A szent így felelt:

— Kérem, mondja meg: az Ur Jézus csak azért jött-e a világra, hogy csupán a fiukat üdvözítse, és a leányokat ne?

— Tudom — válaszolta az őrgrófné —, a mi Urunk mindenkit megváltott: a fiukat is, a leányokat is.

— Helyes! Tehát nekem is gondoskodnom kell róla, hogy az Ő vére ne legyen hiábavaló se a fiuk, se a lányok számára...

Az ilyesfajta égi sugallatok lassan-lassan legyőzték Don Boscóban a lányokkal való foglalkozással szemben érzett ösztönös tartózkodást.

Don Lemoyne, a szent kitűnő életrajzírója és rendtársa is elmondja, hogy 1866-ban egy szép csillagos, holdvilágos estén a kollégium udvarán sétálgatva hosszasan elbeszélgettek. Sok minden szóba került, végül kissé bátortalanul Don Lemoyne megkérdezte:

— Nem gondolja, Don Bosco, hogy azzal koronázná meg szépen lombosodó életművét, ha a Szalézi Társasághoz hasonló intézményt alapítana a lányok számára is? Az Ur körül is ott voltak a jámbor aszszonyok, akik követték, és szolgáltak neki... Mennyi munkát tudnának a nővérek végezni növendékeink között!... Vagy saját intézeteikben ugy nevelhetnék a lányokat, mint mi a fiukat.

– Igen – felelte eltűnődve Don Bosco –, ez is megvalósul, de majd később.

Tudta, hogy az időtálló nagy művek csendben, lassan fejlődnek, mint a korall.

Csak tíz évvel később, 1871 májusában hívta össze Szentünk a Szalézi Társaság hat tagu tanácsát. Miután előrebocsátotta, hogy igen fontos dologról kíván beszélni, így folytatta:

– Sok tekintélyes személyiség ismételtén felszólított, hogy a leányifjúságnak is juttassak abból a jóból, amellyel Isten szent kegyelméből eddig a fiukat elárasztottuk. Ha a hajlandóságomat akarnám követni, nem vetném magam az apostolkodásnak erre a mezejére. Mivel azonban annyiszor megkerestek már ilyen kéréssel, mégpedig nagyon is figyelemreméltó személyek, attól tartok, hogy Isten egyik terve elé gördítenék akadályokat, ha nem mérlegelném komolyan a dolgot. Elétek tárom tehát, és az Ur színe előtt megkérek benneteket, nyilatkozatok mellette vagy ellene, hogy így határozni tudjunk afelől, ami Isten nagyobb dicsőségére és a lelkek hasznára válik. Ezért ebben a hónapban közös és magán imáinkat erre a célra ajánljuk fel, hogy ebben a fontos ügyben az Urtól megnyerjük a szükséges lelki világosságot.“

Egy hónap múlva ült össze ismét a tanács, és a megjelentek egyhangulag arra kérték Don Boscót, hogy az elhagyott leányokról is éppoly szeretettel gondoskodják, mint a fiukról.

Szentünk hamarosan Rómába utazott, hogy kikérje a szentanya tanácsát. IX. Pius örömmel és figyelmesen hallgatta Don Bosco elképzelését egy olyan modern női szerzetről, amelynek tagjai – a szaléziakhoz hasonlóan – az állam előtt teljes jogú polgárok, az egyház előtt pedig igazi szerzetesek.

– Az a véleményem – mondotta –, hogy az ön terve igen jó. A jövődöbéli nővérek azt a munkát végzik majd a leányok között, amit a szaléziak a fiukkal. Ami pedig a lelkivezetést illeti, öntől függjenek, mint Páli Szent Vince leányai a lazaristáktól. Ilyen értelemben alkossa meg tehát a szabályokat, és kezdjék el a munkát. A többi már megy magától. Ugy érzem, az új szerzet Isten nagyobb dicsőségét és sok lélek megmentését fogja szolgálni.

Don Bosco engedelmeskedett.

Előzményként azonban tudnunk kell, hogy a pápával történt beszélgetés előtt tíz évvel Szentünk találkozott egy Mornese nevű falucska buzgó plébánosával, Pestarino Domonkossal, aki még 1856-ban a Szepilőtelen Szűz Leányai néven egy egyesületet alapított. Azokat a falusi lányokat gyűjtötte össze, akik nem szándékoztak se férjhez menni, se szerzetbe lépni. Családjuk körében laktak, végezték a megszokott paraszti munkát, szabad idejükben azonban különösképpen gyakorolták

a felebaráti szeretetet, segítették a szegényebbeket, látogatták, vigasztalták a betegeket, s igyekeztek minél előbbre jutni a tökéletesség útján.

Életszentségével különösen kitűnt közülük Mazzarello Mária (1837–1881). Ő is, mint a többiek, napközben kint dolgozott a határban. A nagy tifusjárvány idején önként vállalta egy rokoncsalád megbetegedett tagjainak ápolását. A szörnyű kór őt is ágyba döntötte. Felgyógyulása után nem nyerte vissza régi testi erejét, abba kellett tehát hagynia a nehéz paraszti munkát. Sokat eltöprengett azon, hogy mit is kezdjen életével. És még ebben az évben (1861) különös dolog történt vele. Éppen a falu mellett emelkedő dombra vitt az útja, amikor hirtelen – mintha csak a földből tűnt volna elő – egy gyönyörű hatalmas épületet látott maga előtt. Tágas udvarán lányok tömege nyüzsgött, játszott, énekelt. Nem hitt a szemének. Hogyan kerül ez a palota ide, a pusztá dombtetőre? – kérdezte álmélkodva. De még jobban elcsodálkozott, amikor megszólalt egy láthatatlan személy szépen zengő hangja: „Ezeket a lányokat rád bízom!” Mária egészen megzavarodott. Egészséges parasztszótőnével nem akarta elhinni, hogy látomásban volt része. „Bizonyára lázas vagyok – erőltette magára a gondolatot –, mint betegségem idején.”

De a látomást mégsem tudta kitörölni emlékezetéből. Új cél kezdett derengeni előtte. Megerősödött benne az elhatározás, hogy a falu szegény leányainak szenteli életét.

Hamarosan összetalálkozott egyik barátnőjével.

– Betegségem óta nem bírok többé a mezőn vagy a szőlőben dolgozni –, mondta neki. Ha kedved van hozzá, végezzünk el egy varrónői tanfolyamot. Ha sikerül, nemcsak imádkozni, hanem dolgozni is megtaníthatjuk a lányokat.

És másnap meg is kezdték tanulóévüket. Oly gyorsan elsajátították a mesterség fogásait, hogy az év végére már önállóan is tudtak dolgozni. Több lány is csatlakozott hozzájuk, sőt néhány kis árvát is maguk közé fogadtak. Együtt végezték az áhitatgyakorlatokat, együtt étkeztek, majd teljesen közös életre rendezkedtek be a templom melletti egyik épületben. Számuk hamarosan huszonhétre emelkedett.

Don Bosco 1864-ben, elfogadva a falu plébánosának, Pestarino Domonkosnak a meghívását, növendékeivel kirándult Mornesébe, és tanuja volt a lánycsoport buzgó életének.

Amikor elvállalta egy női szerzet alapításának feladatát, elsősorban ezekre a már majdnem kolostori életet élő leányokra gondolt. Ők pedig örömmel vállalták, hogy a Szent elgondolásának megvalósítói legyenek. Amikor az éppen beteg Don Bosco kérésére Don Pestarino felhívította őket, hogy válasszák meg főnöknőjüket, a huszonhét lány közül huszonnégy Mazzarello Máriára szavazott.

1872 augusztus 5-én, Havas Boldogasszony napján Don Bosco jelenlétében öltötték magukra a szerzetesi ruhát. Szentünk a „Segítő Szűz Mária leányai” nevet adta nekik, mert ezt az intézményt felséges pártfogója, a Szűz Anya iránti bensőséges hálája kifejezéséül alapította, köszönetül azért a számtalan kegyelemért, amelyben az ő közbenjárására részesült.

Az új nővérekhez intézett beszédében megjövendőlte:

– Olyan sok leányotok lesz, hogy nem tudjátok őket elhelyezni. Most kevesen vagytok, de ha buzgón megtartjátok a szabályokat, számotok csodálatosan megnövekszik. A Segítő Szűz általatok akar a szegény nép lányairól gondoskodni . . .

A sokat nélkülöző nővérek kilenc évig maradtak Mornesében, közben egyre többen léptek soraik közé. Hamarosan Torinóban, Chieriben és Biellában is megtelepedtek. 1874-ben az anyaház Nizza Monferrato-ba költözött, ahol megkapták az üresen álló kapucinus kolostort. A régi épület mellett a jótékony intézmények egész sora jött létre: elemi iskola, napközi otthon, tanítóképző . . . Rövid időn belül nem akadt Itáliának olyan szöglete, ahol ne működtek volna a Segítő Szűz leányai, sőt hamarosan Franciaországban és Dél-Amerikában is intézeteket nyitottak.

Mazzarello Máriát 1938-ban XI. Pius boldoggá, 1951-ben pedig XII. Pius szentté avatta.

3.

Amikor Don Bosco oratóriumaiban már több száz szegény, árva és elhagyott gyermek találta meg a szeretetet és az emberibb élet vonzó keretét, a Szent egyedül nem birta elvégezni a munka egyre jobban rászulyosodó tömegét. Megértő és segítő barátok után kellett néznie. Igaz, mindig szegődött hozzá néhány nemesen gondolkodó fiatal pap, de még ez a segítség sem volt elég.

Don Bosco tehát a torinói hivekhez fordult. „Időtökből – mondotta nekik –, tapasztalataitokból, képességekből és pénzetekből fordítsatok egy keveset az Ur szolgálatára, aki ezekben a kis szerencsétlen gyermekekben szenved!” Szavai visszhangot vertek, és a társadalom minden rétegéből jelentkeztek buzgó lelkek, akik segítettek a katekizmusoktatásban, felügyeltek a tanulóteremben, tanítottak az iskolában, állást szereztek a munkanélküli fiuknak, vagy elintézték egy-egy sürgős ügyet a hivatalokban. „Ezek a munkatársak voltak mindenkor azoknak a jámbor műveknek a támaszai, amelyeket a jóságos Isten rám bízott” – írja szentünk. Hamarosan megszületett lelkében az a terv, hogy hűséges segítőt, ezeket az áldozatos szívű világiakat „jogi alapon” is

tömöríti, így egyesítve erőiket a közös cél szolgálatára. Érezte: elérkezett az idő, amikor a hívek apostolkodását ujszerűbb keretek közé kell állítani. Amikor tehát 1864-ben a Szalézi Társaság tervezett szabálykönyvét átadta IX. Pius pápának, ebben egy külön fejezetet szentelt világi munkatársainak. Fontosabb pontjai a következők:

„1.) A Szalézi Társasághoz tartozhat bárki, jóllehet saját családjá körében, saját házában él.

2.) Fogadalmat nem kell tennie, de törekedjék arra, hogy a gyakorlatban megvalósítsa a szabályoknak azt a részét, amely korával, állapotával és helyzetével összeegyeztethető.

3.) Hogy a tag a Társaság lelki javaiban részesülhessen, ígéretet tesz a rendfőnöknek, hogy azokat a pontokat, amelyek Isten nagyobb dicsőségét szolgálják, megtartja.”

Don Bosco tehát – korát megelőzve – egy olyan közösségre gondolt, amelynek tagjai a világban élnek ugyan, de mivel ígérettel kötik magukat a Szalézi Társasághoz, voltaképpen szerzetesek is. Ezért nevezte őket „külső szaléziak”-nak. A Püspökök és Szerzetesek Kongregációja azonban ezt az elgondolást tulságosan merésznek tartotta, és nem hagyta jóvá. Nem engedélyezte a „külső szaléziak” elnevezést sem.

Don Boscót elszomorította ugyan a kudarc, mégsem mondott le arról a modern gondolatról, hogy a világiakat valami módon a szerzetesi élet kiváltságaiban és az addig csupán egyháziaknak fenntartott tevékenységben részesítse. Nem a régi értelemben vett harmadrendet szándékozott alapítani, amelynek célja elsősorban meghatározott imák és áhitatgyakorlatok elvégzése. Azt akarta, hogy munkatársai cselekvően bekapcsolódjanak a kereszténység lüktető életébe, különösen az elhagyott és szegény ifjúság iránti szeretet gyakorlásába, és így részeseivé válva azoknak a jócselekedeteknek, amelyeket a szaléziak a lelkek üdvére végeznek, saját üdvösségüket is biztosítsák. Ő már akkor azt szerette volna, hogy a világiak előtt is szélesre táruljon az apostolkodás útja.

1875-ben újra összeállított munkatársai részére egy szabályzatot, felsorolta benne a tevékenység különböző módjait, különösen hangsúlyozva a hitoktatást, a papi hivatások felkutatását és segítését, a katolikus irodalom terjesztését, az imát és az anyagi segítségnyújtást az intézmények számára, de legfőképpen az ifjúság gondozását. „Akartok valami jót cselekedni? – fordult hozzájuk. – Neveljétek az ifjúságot! Akartok valami szent dolgot cselekedni? Neveljétek az ifjúságot! Akartok valami nagyon szent dolgot cselekedni? Neveljétek az ifjúságot! Akartok valami istenit művelni? *Neveljétek az ifjúságot! Az isteni dolgok között ez a legistenibb!*”

Hogy milyen szerepe volt Don Bosco életműve gazdag kiterelő-sedésében a munkatársaknak, arra maga a szent mutat rá egyik hozzájuk intézett levelében.

„Szeretetek nélkül — írja — igen keveset vagy semmit se tettem volna. Az isteni kegyelem közreműködésével szeretetek által azonban sok könnyet felszáritottunk, sok lelket megmentettünk. Jóságotok révén alapítottunk számos kollégiumot, menhelyet, ahol ezer és ezer árvát tudunk eltartani és kiragadni az erkölcsi romlás veszélyeiből. A tanulmányaik vagy ipari képzésük idején kapott jó nevelés által váltak buzgó keresztényekké és a haza becsületes polgáraivá.

Adományaitokkal létesítettünk missziós állomásokat a föld végső határain: Patagóniában és Tüzföldön. Száz és száz evangéliumi munkát küldhettünk az Ur szőlőjébe dolgozni.

Szeretetekkel állítottunk fel nyomdákat, amelyek az igazság védelmére és a jó erkölcsök megőrzésére milliós számban ontják a keresztény irodalom termékeit.

Jóságotokkal építettünk templomokat, kápolnákat, s ezekben századokon át fogják magasztalni Isten dicsőségét és a Szent Szűz értünk közbenjáró jóságát.“

Don Bosco tehát munkatársai révén akart eljutni az ifjúság valamennyi rétegéhez, az ő lelkesedésük felhasználásával óhajtotta megújítani a keresztény társadalmat. Nem ok nélkül nevezte tehát IX. Pius a Szentünk által létrehozott jámbor közösséget „katolikus szabadkőművesség“-nek.

De hangsúlyoznunk kell, hogy Don Bosco kijelentette: „A munkatársak főfeladata azonban nem a szaléziak támogatása, hanem hogy segítségére legyenek — a szaléziak vezetésével — Isten egyházának, a püspököknek, a plébánosoknak. Szükség esetén hozzájuk fordulunk mi is, elsősorban mégis egyházmegyénk püspökének szolgálatára álljanak.“

1876 májusában Szentünk Rómába utazott, hogy a Szalézi Munkatársak Egyesületét (végül is ezt a nevet adta neki) jóvá hagyassa. IX. Pius gondosan áttanulmányozta a szabályokat, majd magához hívta a Szentet.

— Kedves Don Bosco — kérdezte —, hogyan feledkezhetett meg a nőkről? Miért nem veszi fel őket is egyesületébe. Nem, nem! Ne tegyen kivételt! A jó művekben a főrészt ugyanis a nőknek jut egyházi téren is, a népek megtérítésében is. Lapozza csak át a történelmet, s látni fogja, hogy a szeretetszolgálat mezején a nők mindig az első vonalban állottak. Ők természetüknél fogva hajlamosabbak a jóra, vállalkozó szelleműek, készek az áldozatra. Ha kizárja őket, saját magát fosztja meg legjobb támaszaitól.

Don Bosco engedelmeskedett. És még abban az évben a Szent-
szék jóváhagyta a Szalézi Munkatársak Egyesületének szabályait, tag-
jait pedig számos lelki kiváltságban részesítette. IX. Pius kívánsága az
volt, hogy ő lehessen „az első” munkatárs. Hogy pedig a tagok kellő
értesülést szerezzenek arról a sokrétű munkáról, amelyet a szaléziak
és a Segítő Szűz leányai az ő áldozatos közreműködésükkel véghez-
visznek, és hogy erősödjék köztük az összetartás szelleme, Don Bosco
1877-ben Szalézi Értesítő címmel megindított egy képes folyóiratot.

Szentünk a Munkatársak Egyesületét „társaságunk lelké”-nek ne-
vezte, mert megérezte, hogy tagjainak önzetlen közreműködése mennyi
erőt, dinamizmust ad az egész Szalézi Műnek. Írásaiból, beszédeiből
garmadával idézhetünk ilyen kijelentéseket:

„Segítségetek nélkül nem tudok tenni semmit;
teljes mértékben a társaim vagytok;
a Szalézi Mű a ti kezetekben van;
az Oratórium a ti alkotástok;
mindaz, ami az enyém, a tiétek is;
Társaságunk erős karja;
egy család vagyunk.”

Nálunk, Magyarországon 1882-ben Budapesten jelent meg az első,
munkatársakról szóló ismertetés „A szalézi cooperatorok intézménye”
címmel, Hunyadi Mátyás kiadásában.

XI. Pius határozottan kijelentette, hogy *Don Bosco a Szalézi Munka-
társak Egyesületének létrehozásával elindította, kezdeményezője lett*
az egész világot átfogó Actio Catholicának. XII. Pius pedig 1952-ben
a Rómában összegyűlt munkatársak előtt ezt mondotta: „Az apostol
és az apostolokat támogató Don Bosco életszentségéből fakadó éles-
látással előre megjósolta azt, aminek később a katolikus világban be-
kellett következnie: a hivek felsorakozását az Egyház mellett.”

Pár évtizeden belül épült fel a lelkek három égbeszökő katedrálisa:
A Szalézi Társaság, a Segítő Szűz leányainak közössége és a Munka-
társak Egyesülete. És mind a háromnak mérnöke, megálmodója Don
Bosco, az egykori parasztfiu.

Érdemes idéznünk Faulhaber bíboros szavait: „Azt merték nyíltan
hangoztatni, hogy a középkor katedrálisai után a katolikus Egyház
semmi nagyobbszerű dolgot nem alkotott. Mármint a Szalézi Mű — a
szeretetnek ez a csodája, amely évenként ezer meg ezer jól nevelt, ki-
művelt fiatalt bocsát ki az életbe, ahol azokat elhagyatottan találta és
a nyomorból kimentve magához vette — ez a mű, mondom, hasonló
egy nagy bazilikához, amely büszkén emeli kupoláját az ég felé.”

A DIPLOMATA

Itália története a XIX. században 1870-ig — a pápai uralom alatt élő Róma elfoglalásáig —, szakadatlan harcok sorozata. Ezekben a küzdelmekben születik meg a törpe államokból lassan összekovácsolódó egységes és független Olaszország, amely megfosztja önállóságától, sőt teljesen magába olvasztja a Pápai Államot is.

Ellentétes — katolikus és liberális, egyházi és állami — érdekek ütköznek össze.

Don Bosco művei fejlődésének érdekében arra törekedett, hogy — a katolikus elvek szilárd megőrzésével — az állam vezetőinek jóindulatát is megszerezze. Magatartását jól tükrözik a következő szavak: „Én a pápával vagyok mint katolikus, és vele szándékozom lenni halálomig. Én a pápával vagyok szent vallásunk dolgában. Ami a politikát illeti, senkié sem vagyok . . . Miért? . . . *Mi az elhagyott és veszélyben forgó ifjúsággal akarunk jól cselekedni, semmi mást.* Ez pedig mindenkinek tetszik, még azoknak is, akik a vallás dolgában másképpen gondolkodnak, mint mi.

Vigliáni miniszternek írt egyik levelében is kijelenti: „*Mint pap szeretem a vallásomat; mint polgárnak pedig az a vágyam, hogy minél többet tehessek a kormányért.*“

„A papnak — mondotta egy alkalommal — mindenkienek kell lennie. Ha tagja valamelyik pártnak, nevezze az magát kereszténynek vagy katolikusnak, máris politikai nézetet vállal, s ez azt jelenti, hogy menthetetlenül vitába kell keverednie a másik párt embereivel . . . Csökkenti az Evangélium erejét.“

Egyik cikkében még világosabban megfogalmazza álláspontját: „Az a cél is lebeg előttünk — írja —, hogy megismertessük a világgal: meg lehet adni a császárnak, ami a császáré, anélkül, hogy bárkit is fonák helyzetbe juttatnánk. Hiszen az éppen nem von el bennünket attól, hogy megadjuk mindig Istennek is azt, ami Istené. Manapság, úgy mondják, ez probléma. Én ezt azzal toldom meg, hogy ez a problémák problémája. Szerencsére azonban már isteni Üdvözítőnk megoldotta. A gyakorlatban bizonyára fel-felbukkannak majd nehézségek, de ezeket bármily áron is át kell hidalnunk. Az idők súlyosak, rendkívül súlyosak; de éppen ezért meg kell találnunk a kivezető utat ahhoz, hogy a gyakorlatban megadjuk a császárnak, ami a császáré, s ugyanakkor Istennek, ami az Istené . . .“

Ilyen alapelvek mellett nem csoda, hogy az olasz Risorgimento szabdkörműves, egyházellenes vezetői, mint Cavour, Rettazzi, Crispi vagy

Ricasoli éppugy jótevői és barátai maradtak, akárcsak Silvio Pellico, Gioberti, Rosmini és IX. Pius.

Politikus volt-e Don Bosco? Sohasem akart politizálni. Hogy életének bizonyos szakaszaiban mégis ezt tette, ez csupán az Egyház és a nép iránti felelősségérzetéből fakadt. Észbeli tehetsége, kiegyensúlyozott egyénisége, hajlékony, a valósággal számoló és – mondjuk ki nyíltan – paraszti furfangossága alkalmassá tették erre a szerepre. Különös érzéke volt mások vezetésére, közösségek összekovácsolására és irányítására. Mivel a kereszténység megújulásának vágya vezette, mindig érdeklődött a jelentős politikai események iránt. Amikor pl. 1848-ban Károly Albert kormánya hozzáfogott a parlamenti képviselők megválasztásához, Don Bosco is áttanulmányozta a kérdést, hosszasan elbeszélgetett neves politikusokkal, mert átérezte az ügy fontosságát az Egyház szempontjából. Amikor pedig a kormány 1875-ben általános választásokat tűzött ki, Szentünk hozzáértő barátaival igyekezett meg tárgyalni a jelentősebb kérdéseket. Az un. Rattazzi-törvény megjelenése után a Katolikus Olvasmányokban híressé vált tanulmányt közölt az egyházi javakról. És így folytathatnánk tovább.

A XIX. század, amelyet Don Bosco „nehéz idők”-nek nevezett, megváltoztatta a világ arculatát. Föl akarta szabadítani és emelni az elnyomott társadalmi osztályokat; demokratikus háttérrel keresett a szociális kérdés megoldásához, s végül mindenkinek közkincsévé akarta tenni a tudományt és a haladást. És hogy ezek az értékes törekvések milyen megértő visszhangra találtak Szentünk életművében, ezt igazolja a következő kijelentése is: *„Amikor az elhagyott ifjúságot magam köré gyűjtöm, s azon fáradozom, hogy a családnak jó gyermeket, a társadalomnak művelt embert alakítsak, egész világosan megmutatom, hogy művem és működésem korántsem ellensége az új intézményeknek és a közéleti berendezkedéseknek, hanem ellenkezőleg, hozzájuk alkalmazkodik és javukra szolgál.”*

Don Bosco századának egyik jellegzetessége, hogy fellángol a nemzeti érzés. A népek egymás után ébrednek a hatalmi elnyomás alól. Lengyelországban vértanuk ezrei áldozzák életüket a szabadságért, Írország eltiport népe a legnehezebb bilincsekben nyög, hatalmas szláv tömegek mozdulnak meg. Amerika latin államaiban felkelések tüze lobban. Görögország véres küzdelmeket vív a félhold ellen. 1820-ban forradalom tör ki Nápolyban, majd később Piemontban és Rómában. A félszigeten átremeg az egységes Olaszország gondolata. Don Bosco maga is átérzi századának vágyait. Egész szívével olasz, de ugyanakkor teljes lélekkel híve egyházának is. Ezt a magatartást érezték meg benne a legegyszerűbb emberek is. Amikor 1850 augusztus 14-én hatalmas tömeg verődött össze, hogy feldulják a kolostorokat, az Oratórium közelébe érve egy munkás felállt egy utszéli kőoszlopra,

és ezt kiáltotta oda társainak: „Barátaim, hallgassatok meg! Hagyjuk békén Don Bosco intézetét! Nem találunk ott mást, csak szegény, árva fiukat. Inkább kiáltunk „éljen“-t, mert ez a pap szereti és segíti a nép fiait!” Majd egy másik munkás ugrott fel az oszlopra. „Don Bosco nem Ausztria barátja! – mondotta érces hangon. – Ő a nép embere! Menjünk másfelé!”

A XIX. században sok országban demokratikus irányban megváltoznak a kormányformák. Elérkezik az abszolút monarchiák alkonya. Az Egyházi Államban a pápa is alkotmányt ad a népnek. Megengedi a szavazást és a politikai pártok működését. De az iparosodás, a városiasodás és a túlnépesedés következményeként megváltozik a gazdasági – szociális helyzet is. Európa lakossága száznyolcvanmillióról négyszázmillióra növekszik. A munkanélküliség miatt hatalmas tömegek „tántorognak ki” Amerikába. Ugyanakkor színeződik, gazdagodik a politikai élet. Különböző pártok alakulnak: utópista szocialisták, liberálisok, marxisták. Közben szinte robbanásig feszül az Egyház és az Állam közti ellentét. Egyre erősödik az antiklerikalizmus. És amikor katolikusok millióinak életét keseríti meg a bennük támadt lelki konfliktus – ezekben a valóban nehéz időkben –, Don Bosco vezéreszméje nagyon egyszerű és igen világos: meg kell maradni jó kereszténynek és jó hazafinak!

Azt vallotta, hogy a papnak mindenkihez küldetése van, azokhoz a szabadgondolkodókhoz is, akik megteremtették az új Olaszországot. Katolikus részről sokan bűnül is rótták fel ezt neki, pedig abban a korban a papság soraiban alig akadt a Szentszék érdekeinek nála hűségesebb védelmezője.

Csodálat tölti el az ember lelkét, ha azt a diplomáciai ügyességet és buzgóságot vizsgálja, amellyel Don Bosco a pápaság és az olasz kormány között létrejött béke előkészítésén fáradozott.

A legsürgősebben megoldásra váró kérdés a száznyolc üresen álló püspöki szék betöltése volt. Negyvenöt főpap száműzetésben élt. A pápa által kinevezett tizenhét püspöknek az állam nem engedte meg, hogy elfoglalja hivatalát. A minisztérium minél több egyházmegye megszüntetését tervezte. Csak olaj volt a tüzre a Sillabus megjelenése, amelyet a liberális világ a haladás elleni támadásnak minősített.

1865 elején IX. Pius levélben arra kérte II. Viktor Emánuel királyt, hogy „törölje le az olasz egyház könnyeit”. – „Hét hónapja vártam a pápának erre a levelére” –, mondotta az uralkodó, és új székhelyén, a Pitti palotában ígéretet tett a tárgyalások megkezdésére. Lanza belügyminiszternek is az volt az elgondolása, hogy meg kell valósítani a „szabad egyház a szabad államban” elvét. Már gyermekkorától ismerte Don Boscót, és most Firenzébe hívatta, hogy meghallgassa tanácsait,

majd amikor hivatalosan is megkezdődtek a tárgyalások, arra kérte, vállalja el a közvetítő szerepet az Egyház és az állam között.

A megbeszélések gyorsan peregték, s végül is kölcsönös józan engedmények árán kielégítő megoldás jött létre, amely szerint a piemonti püspököket a király jelöli ki, a többi olasz területen a pápa, de a jelöltek névsorát a felszentelés előtt bemutatja a királynak; a száműzetésben élő főpapok pedig – néhány kivételével – visszatérhetnek egyházmegyéjükbe. Megvillant tehát a reménye annak, hogy ezen a tárgyalási alapon megszülethet majd a végleges megegyezés. A megállapodás egyes részletei azonban titokszegés következtében idő előtt kiszivárogtak, mire az egyházellenes ujságok dühös sajtóharcot indítottak a megegyezés ellen. A kormány tehát semmisnek tekintette a megállapodást, csupán a száműzött püspökök visszatérését engedte meg.

A következő évben, 1866-ban azonban III. Napoleon tanácsára ismét megkezdődtek a tárgyalások. Ricasoli miniszterelnök a jószándéku Tonello lovagot küldte teljhatalmu megbízottként Rómába, a közvetítő szerepre pedig ismét Don Boscót kérte meg, mert köztudomású volt, mennyire tiszteli a pápa ezt az egyszerű papot, akinek a bíborosságot is felajánlotta.

A miniszterelnök és Szentünk a Pitti palotában találkoztak.

A szívélyes kézfogás után Don Bosco azonnal kijelentette:

– Nagyméltóságod bizonyára tudja, hogy én pap vagyok az oltár előtt, pap a gyóntatószékben, pap a fiaim között, s ahogy pap vagyok Torinóban, az maradok Firenzében is. Pap a szegények házában, de pap a király palotájában és a miniszterekében is.

Ricasoli megnyugtatta, hogy senki sem kíván tőle olyasmit, ami meggyőződésével ellenkeznék.

Hosszabb beszélgetés után abban egyeztek meg tehát, hogy Don Bosco Rómába utazik, ott érintkezésbe lép Tonellóval, s támogatja őt. Mielőtt azonban az Örök Városba érkezett volna, a már folyó megbeszélések eredményeképp a Szentszék beleegyezett, hogy a volt Szárd Királyság, valamint Venezia és Lombardia tartományok területére a kormány nevezheti ki a püspököket, visszautasította azonban azt a követelést, hogy a kibocsátásra kerülő pápai bullákat a kormánynak be kelljen mutatnia. Mire tehát Don Bosco Rómába érkezett, a tárgyalások ismét megszakadtak.

Szentünk kihallgatásra jelentkezett IX. Piusnál, s rámutatott arra, hogy a tárgyalások szempontjait meg kell változtatni.

A pápa mosolyogva megkérdezte:

– Vajon ön, Don Bosco, milyen politikával huzná ki magát ezekből a nehézségekből?

— *Az én politikám* — felelte a szent — a *Pater noster politikája*. A Miatyánkban minden nap azért imádkozunk, hogy jöjjön el a mennyei Atya országa a földre is: *adveniat regnum tuum*, s ez a legfontosabb. A megegyezés előfeltétele és igazi célja a főpásztoraitól megfosztott hivek lelki üdvössége. Ez mindennél többet ér. Az én tervem tehát ez: mind az olasz kormány, mind a Szentszék a régi állami területek megkülönböztetése nélkül sorolja fel saját listáján azoknak a névsorát, akiket a püspöki székek betöltésére jelölni kíván. Ezután szembe kell állítani a két névsort, s akiket mindkét fél jelölt, azokat kell a legközelebbi konzisztórium elé terjeszteni.

IX. Pius azonnal hozzájárult a tervhez, de helyeselte Antonelli államtitkár is.

A pápa teljes hatalommal ruházta fel Don Boscót a Tonello ügyvivővel ismét megkezdődő tárgyalások idejére, aki jóakarata jeleként lemondott a pápai bullák előzetes bemutatásának követeléséről. Ezen az alapon tehát újra elkezdődhettek a megbeszélések, amelyeken ismét Don Bosco töltötte be a közvetítő szerepét. A siker nagyrészt az ő szeretetreméltóságának és valóságérzetének köszönhető. A püspökjelöltek két névsorának egybevetésekor támadtak ugyan nézeteltérések, de végül harmincnégy jelölt személyében mégis sikerült megegyezniük, akik a tavaszi konzisztóriumra el is nyerték kinevezésüket. A főpásztori székek kétharmada még ugyan betöltetlen maradt, de a Ricasoli kormány megbukott, s az új miniszterelnök, az egyházellenességéről közismert Rattazzi Urbán pedig a további tárgyalások megtartását lemondta. És amíg ő hatalmon maradt, nem is lehetett szó a párbeszéd folytatásáról.

Hogy a IX. Pius uralkodása (1846–78) alatti évtizedek történetét s ennek keretében Don Bosco szerepét megérthessük, néhány szóval vázolnunk kell az eseményeket. 1848 tavaszán a forradalom Rómán is átsöpört, s a pápát menekülésre kényszerítette. A kikiáltott köztársaságot azonban Ondinot francia tábornok leverte, s így a pápa 1850 április 12-én ismét visszatérhetett székhelyére. A nemzeti egység gondolata azonban egyre erősebb hullámokat vert egész Itáliában, s az olasz hazafiak célul tűzték ki Róma és az Egyházi Állam bekebelezését. 1860 végére a több területi egységből álló Egyházi Állam már alig egy negyedére zsugorodott össze. IX. Pius uralma tehát 1860 óta csupán Rómára és környékére, a Patrimonium Petrire korlátozódott. Az olasz kormány azonban tíz esztendei diplomáciai tevékenységgel és a belső forrongás szításával előkészítette ezeknek a területeknek a megszerzését is. A német-francia háború kitörésekor (1870) a franciák kivonultak Rómából, majd sedani vereségük után az olaszok felszólították a pápát az Örök Város átadására. IX. Pius kijelentette, hogy csak

az erőszaknak enged, de amikor II. Viktor Emanuel tüzésége néhány ágyulövessel rést nyitott a Porta Pia és a Porta Salaria között, a pápa elrendelte a fegyverletételt (1870 szeptember 20). Ekkor vált Itália teljesen egységes állammá, amelynek fővárosa Róma lett.

Don Bosco Lanzóban hallotta meg az Örök Város elfoglalásának hírért.

Legbensőbb hivei azt tanácsolták a pápának, hogy meneküljön el Rómából. De hová menjen? Bár felkészült az elutazásra, elhatározta, előbb kikéri Don Bosco véleményét, előre kijelentve, hogy mindenben követi tanácsát. Hiába sürgette-nógatta környezete, ő csak csitította őket: „Várjuk meg Don Bosco válaszát!”

Szentünk a következő üzenetet küldte egy hűséges megbízottja által: „Az őrtálló, Izrael Angyala maradjon a helyén, s őrködjék az Ur fellegvára és a szent frigyszekrény előtt!”

Amikor IX. Pius elolvasta a kapott írást, azonnal visszavonta az elutazásra kiadott rendelkezéseit. Eltávozásának kiszámíthatatlan következményei lehettek volna. Hogy nem így történt, Don Bosco érdeme!

1871 tavaszán Szentünk IX. Pius megbízottjaként ismét megkezdte a tárgyalást az olasz kormánnyal. A pápa ezekkel a szavakkal adta meg neki a hatalmat: „Állítsa össze a jelölendő püspökök névsorát, és én azonnal jóváhagyom!” Don Bosco azonnal hozzálátott a felelősségteljes munkához. Sok városba és faluba elutazott, számtalan jelentős személyt felkeresett, hogy minél több és alaposabb értesülést szerezzen. Volt olyan nap, amikor tizennyolc általános illetőleg káptalani helynököt kéretett magához, hogy meghallgassa véleményüket. Buzgóságának meg is lett az eredménye, mert az 1871 október 27-i konzisztóriumra a pápa ismét negyven jelöltet nevezhetett ki püspökké, sőt Szentünk azt is kivívta, hogy a főpásztorok visszakaphassák elkobzott javaikat.

1873-ban ismét Rómában találjuk Don Boscót, hogy az állam és az Egyház közötti megegyezésnek további lehetőségeiről tárgyaljon. Megérkezése után hamarosan meglátogatta Antonelli államtitkárt. Már egészen otthonosan járt-kelt a pápai termekben, és sokszor hiába jelentkeztek kihallgatásra magas rangú egyházi méltóságok, várniuk kellett, mert IX. Piusnál éppen Don Bosco tartózkodott. És valahányszor Vigliani miniszterhez vezetett az útja, az államférfi azonnal fogadta. „Don Boscóért – szokta mondani a politikus – kész vagyok otthagyni a minisztériumot, a képviselőházat, mindent, mindent! Csak jöjjön, amikor akar!”

A szabadkőművesség aknamunkája azonban áthidalhatatlan akadályokat gördített a megegyezés útjába, harsogó hangon ellenezve az egyház és az állam közötti kibékülést. A szabadelvű ujságok pokoli lármát csaptak, sőt még a milánói katolikus L'Osservatore Catolico is kikelt Szentünk ellen. Bismarck, a „vaskancellár” a porosz követség útján fejezte ki felháborodását, hogy az olasz kormány egy pappal tárgyal, s fenyegető intézkedéseket helyezett kilátásba, ha tovább folytatnák a megegyezési kísérleteket.

— Semmit sem tehetünk, kedves Don Bosco — mondotta Vigliani miniszter —, politikánk igen szorosan fűz bennünket Poroszországhoz.

A tárgyalások tehát abbamaradtak, de Szentünknek mégis sikerült elérnie, hogy a kormány ismét engedélyezte új püspökök kinevezését, sok plébánosnak megadta a működési engedélyt, s számos kedvezményben részesítette a rendházakat és a különböző vallásos egyesületeket.

Teljes sikerrel járt azonban Don Boscónak egy másik igen fontos megbízatása 1878-ban. IX. Pius halála után a Biborosok Kollégiuma arra kérte meg, puhatolja ki a kormánynál, hogy a pápaválasztó konklávét szabadon meg lehet-e majd tartani Rómában.

A szent felkereste Crispi miniszterelnököt, aki szívélyesen fogadta ugyan, de meglehetősen kitérő válaszokat adott. Amikor azonban látta, hogy ez az egyszerű, feketeruhás pap nem fenyegetőzik nemzetközi bonyodalmakat előidéző következményekkel, ha a konklávét Bécsben, Avignonban vagy esetleg másutt kellene megtartani, kissé elgondolkodott, majd megfogva Don Bosco kezét, így szólt:

— Kérem, mondja meg a Szent Kollégiumnak, hogy a kormány tiszteletben fogja tartani, és másokkal is tiszteletben tartatja a konklávé szabadságát, s biztosítani fogja a közrendet.

Majd még barátságosabbá vált hangon hozzátette:

— Nem felejtettem ám el Torinót, sem a Consolata-templomhoz közel fekvő kis lakásomat . . .

Don Bosco és Crispi ugyanis 1852-ben ismerkedett meg egymással. Szentünk éppen egy csapat fiuval sétára indult, amikor az utcán feltűnt neki egy büszke magatartású, de nagyon szomorú arcú férfi. Oda ment hozzá, és megkérdezte tőle, nem érzi-e rosszul magát. „Már napok óta nem ettem” —, hangzott a válasz. Don Bosco elvezette az oratóriumba és meleg ételt adott neki. Közben Crispi elbeszélte élete történetét. Az 1848-as forradalom idején palermói képviselővé választották, de a nápolyi király visszatérése után el kellett hagynia a várost. Politikai menekültként Torinóban húzta meg magát. Cikkeket írt az

II Risorgimentóba, majd tisztviselő lett, de valahogy mindig nyomába szegődött a sikertelenség. Éhezett, fázott, nyomorgott. Don Bosco kibérelt számára egy kis szobát a Via Orfanén, máskor pedig – mivel kemény tél köszöntött be, jó erős, meleg cipővel ajándékozta meg.

Ezeket az emlékeket ujitotta most fel Crispi miniszterelnök, aki az elmúlt évtizedekben öntudatos szabadkőművessé vált.

– Azt sem felejtettem el – mondta mosolyogva –, jó párszor elmentem önhöz az oratóriumba, hogy elvégezzem gyónásomat...

– Ha óhajtja, miniszterelnök ur – válaszolta, kedélyesen Don Bosco –, most is örömmel állok rendelkezésére...

Ellenségek voltak? Inkább jóbarátok!

A „politikus” Don Boscóról írva megemlítünk egy esetet, amely – bár csak áttételesen – hazánkkal is kapcsolatos.

Szentünk 1873 május 24-én a következő levelet írta Ferenc Józsefnek:

„Ezt mondja az Ur Ausztria császáranak: – Gondolj hűséges szolgálomra és önmagadra. Kiöntöm haragom a föld minden népére, mert lábbal tapossák törvényeimet. Akarsz hatalmam vesszeje lenni? Akarod-e végrehajtani titkos szándékaimat, hogy egy új világ jótévője légy? Támaszkodj az északi hatalmakra, de ne egyedül Poroszországra! Lépj szorosabb kapcsolatra Oroszországgal, de ne köss vele szövetséget! Társulj a katolikus Franciaországgal, majd Spanyolországgal. Legyetek egységesek szememben és cselekvésben!

Órízsd meg a legnagyobb titoktartást szent nevem ellenségeivel szemben. Okosan és határozottan háritsd el az akadályokat. Ne higgy a hazugságoknak, amelyeket az ellenség hangoztat. Riaszd vissza rosszakaróidat a Megfeszítettel! Remélj és bizz bennem, aki a népek és fejedelmek seregeit győzelemre vezetem! Ámen. Ámen.”

Mi a levél történelmi háttere?

Az 1859-es és 1866-os háború után Ausztriában (és Magyarországon is) megerősödött a liberalizmus. Az uralkodó kénytelen volt 1861-ben Ausztriának, 1867-ben pedig hazánknak is megadni az alkotmányt. Ugyanakkor erősödött a pápaság iránti ellenséges érzés is. A harc vezére és egyben a kormány feje Benst volt, aki 1870-ben egyházellenes törvényeket léptetett életbe. Ferenc József olyan megoldásra törekedett, amely igyekezett áthidalni a különböző ellentétes érdekeket és fenntartani az egyensúlyt.

Ilyen előzmények után érkezett meg Szentünk levele. De vajon lett-e hatása?

1874 tavaszán Don Bosco Rómában tartózkodott. Március 5-én – séta közben – Don Bertónak így nyilatkozott: „A levelet Ausztria csá-

szára megkapta. Titokban olvasta el, aztán meghagyta, hogy köszönjék meg annak a személynek, aki küldte, mert nagy szolgálatot tett vele.”

A korabeli ujságok csak arról számoltak be, hogy 1874 február 11-én Ausztria uralkodója találkozott az orosz cárral. A liberális sajtó szerint csupán kereskedelmi kérdésekről folyt a szó, a katolikus napilapok többet sejtettek a megbeszélés mögött.

A levelet egyébként Luizow grófnő, Szentünk nagy tisztelője és jótevője juttatta el Ferenc Józsefnek.

A SZENT ÉS KORTÁRSAI

Don Bosco egy nagy szerzetes társaság alapítójaként számtalan emberrel érintkezett. De intézményei és a Gondviseléstől rábizott fűsereg érdekében szüksége is volt mindenkire: a Vatikánra és a királyi házra, a kormányréffiakra és az egyházi méltóságokra, a liberális szabadkőművesekre és a hithű katolikusokra, a nagylelkű gazdagokra és a nyomorgó szegényekre.

Minden beszélgetésében az a gondolat vezette, hogy jót tegyen a lelkekkel még akkor is, ha azok az Egyház ellenségei. Üdvösségükért szívesen vállalta még a megalázást is. Jellemző mondása: „Ha maga az ördög állna közém és egy üdvösségre vágyó lélek közé azt kívánva, hogy köszönjek neki, és akkor átadja nekem kiszemelt áldozatát, nem haboznék abban a pillanatban kalapot emelni előtte.”

Minden embert szeretett. Mindenkihez kedves volt és őszinte, de az igazságot nem tagadta meg soha. Gyémánttisztta jelleme miatt becstelték barátai és ellenségei egyaránt.

IX. Pius

A szeretetre méltó modoru, jótékonykodásáról híres pápa, akit a „szegények atya”-nak is neveztek, 1846 június 16-án foglalta el Szent Péter trónját. Uralkodása (1846–78) a legnehezebb időkre esett, mert a politikai forradalmak az Egyház intézményeit is meg akarták semmisíteni. A szelid és engedelkeny pápa azonnal közkegyelemben részesítette az Egyházi Állam valamennyi politikai foglyát, és személyes jószágával igyekezett ellenfeleit leszerelni, Róma azonban ekkor már tele volt a szabadkőművesség által fizetett ügynökökkel. Amikor tehát a forradalom heve egyre erősödött, IX. Pius – akit pár hónappal előbb a nép még bálványozott – Ferdinand nápolyi király meghívására Gae-tába menekült. Az egész keresztény világot megindította a pápa szomorú helyzete, és a hűséges, ragaszkodó hívek megkezdték a „Péter-fíllérek” gyűjtését. Don Bosco is adakozásra buzdította növendékeit. És ezek a szegény fiúk abban az időben mesés összeget, harminchárom lírát adtak össze a pápa megsegítésére. IX. Pius könyekig meghatotta a szeretetnek ez az őszinte megnyilatkozása, és pár hét múlva nunciusa által mondott köszönetet Don Boscónak és valamennyi növendékének.

Szentünk és a pápa 1858-ban találkozott először. Ez év tavaszán Don Bosco azért ment Rómába, hogy megkezdje szerzetestársasága jogi elismertetésének hosszú kálváriáját. IX. Pius már sokat hallott „Torino apostolá”-ról. Az első kihallgatáson mindjárt arra kérte, hogy

prédikáljon a római börtönök foglyainak. Don Bosco készségesen engedelmeskedett, és hatásos szentbeszédeivel sok megrögzött bűnös szívét sikerült is meglágyítania. A pápa örült a sikernek, és néhány nap múlva – a második kihallgatáson – titkos kamarásává akarta kinevezni Szentünket, ő azonban riadtan tiltakozott. „Az Isten szerelmére, szentatyá – kérte könyörögve –, kérem, részesítsen mást ebben a kitüntetésben! Hogyan is festenek violaszínű ruhában az én toprongyos fiaim között? Nem ismernének rám. Elvesztenék belém helyezett bizalmukat, jótévőim pedig azt hinnék, hogy meggazdagodtam. Nem is mernék tőlük alamizsnát kérni... Kérem, szentatyá, engedje meg, hogy továbbra is csak egyszerű pap maradjak...” És szentünk cím nélkül is a pápa legbizalmasabb tanácsadójaként szerepelt.

Amikor tehette, Don Bosco személyesen is többször vitt adományt IX. Piusnak. A szentatyá sokszor el is csodálkozott azon, hogy olyan valaki segíti, aki maga is másokra szorul.

– Önt Jánosnak hívják – jegyezte meg egy alkalommal –, ez az én keresztnevem is. Jobb lenne, ha mindkettőnket Ferencnek neveznének, mert a ferences szellem lényege, a szegénység, bennünk is megvan. Kevés a különbség ön és énközött: ön a Gondviselésből él, én a szeretetből.”

IX. Pius megérezte Don Boscóban a szentet, a rendkívüli nagy lelket, akinek életmunkája a kor üszkös sebeinek gyógyítását szolgálta. Ezért tüntette ki nagyrabecsülésével és barátságával. Ezért bátorította abban a nehéz küzdelemben, amelyet a Szalézi Társaság jóváhagyásáért kellett megvívnia. Már első találkozásuk alkalmával az egész Egyház területére szóló gyóntatási engedélyt adott neki, és többszáz lírával is megajándékozta, hogy a fiuknak kenyeret vehessen. És később is nemegyszer járult hozzá tetemes összegekkel Don Bosco intézményeinek fejlesztéséhez. Egyszer ennek a pár szónak a kíséretében küldte el neki adományát: „Egy szegény atya, szegény fiainak.”

Tudott dolog, hogy IX. Pius képek hada vette körül. Nem érezhette magát biztonságban, s ezért mindig magával hordozta kulcsait és legtitkosabb iratait. 1869-ben így panaszkodott Don Boscónak: „Árulók vannak környezetemben.” Többször hangoztatta, hogy Szentünket tekintni nagyon kevés bizalmas barátai egyikének. Egy alkalommal így nyilatkozott: „Három barátom van, és mind a három piemonti: monsignore Oreglia, Margotti teológus és Don Bosco.” Amikor pedig megbizta Persi József apostoli hitszónokot, hogy személyesen érdeklődjék a La Spezia-i szalézi intézet megnyitásáról, szinte megindultan hozzátette: „Majd irni fogok... Irni fogok Don Boscónak. Nagyon jóbarátok vagyunk!...”

A pápa szívében kinyílt bizalom nem maradt titok. Ezért is nevezte az egyik milánói ujság a hajdani parasztfiut „Piemont kis pápájá”-nak.

De ismertté vált Don Bosco kijelentése is: „IX. Pius eléggé tudja, hogy én jobban ragaszkodom hozzá, mint a polip a sziklához.”

Egy alkalommal Szentünk éppen kihallgatásra várt, amikor egyszer csak kilépett a pápa szobájából a szolgálattévő monsignore Ricci, s meglátva a vendéget, örömmel felkiáltott:

– Ó, Don Bosco, őszentsége már négy órája várja önt, és állandóan kérdezősködik ön után. Jöjjön kérem, mert most már ön „Róma szent atyja”, amint őszentsége mondotta . . .

Amikor 1871 június 27-én IX. Pius magánkihallgatáson fogadta Rommelly Matild grófnőt, megkérdezte az előkelő hölgytől:

– Láta már „Itália kincse”-t?

– Éppen most nézem, szentatyja –, felelt udvariasan a grófnő.

– Azt akartam kérdezni, hogy látta-e már Don Boscót.

S amikor megtudta, hogy a grófnő nem ismeri a Szentet, hosszasan, áradozva beszélt róla, és a buzgó asszonyban olyan csodálat ébredt a számára ismeretlen torinói pap iránt, hogy hamarosan egyik legáldozatkészebb jótévője lett.

A szálló idő csak még jobban elmélyítette a két kiváló ember barátságát. Egyik találkozásuk alkalmával a pápa megkérdezte:

– Don Bosco, szokott gyóntatni Rómában is?

– Szentséged engedelmével, igen.

– Jól van! Kérem, gyóntasson meg engem is!

És térdre borult a szent előtt. Ez a jelenet többször is megismétlődött.

Valahányszor Don Bosco Rómában járt, a pápa minden alkalommal feltűnő jelét adta megbecsülésének és szeretetének. Rendelkezésére bocsátotta saját udvari hintáját, és még betegen is örömmel fogadta látogatását. Az 1887-ben történt kihallgatásról Szentünk így számolt be kísértőjének, Don Ruának: „Képzeld, a szentatyja ágyban fekve fogadott. De micsoda ágy az! Alacsony, szegényes. Éppen olyan, mint a mi gyermeinké. Még egy darabka szőnyeg sincs előtte, amire rálépjen, amikor cipőjét felhuzza. A szoba padozata kivénhedt téglákból áll. Vigyáznom kellett, hogy el ne botoljam bennük. Mivel őszentsége tudta, hogy rosszul látok, még figyelmeztetett is: „Ne arra menjen, Don Bosco, ott gödör van!”

Szentünk többször beszámolt a pápának egyik-másik álmáról, illetőleg látomásáról, különösen azokról, amelyek az Egyház életére, sorsára vonatkoztak.

– Irja le ezeket egészen részletesen –, mondotta egyszer IX. Pius.

– Nagyon értékes hagyaték lesz fiai számára.

Don Bosco megígérte, de sok-sok elfoglaltsága miatt mégsem tudta teljesíteni a kérést.

Egy jóval későbbi kihallgatáson a pápa megkérdezte:

– És hogyan halad a munkával, amire megkértem?

– Nem volt rá időm, szentatya.

– Jól van! Most azonban már nem kérem, hanem megparancsolom: írja le őket! Ennek érdekében mindent tegyen félre!

Don Bosco most már engedelmeskedett, és összegyűjtötte a saját életére és műveire vonatkozó adatokat „A Szalézi Szent Ferenc oratóriumának történeti emlékei” címmel. Az emlékirat elolvasása a pápát még jobban meggyőzte arról, hogy Isten a Szentet természetfölötti kegyelmekkel halmozta el, égi sugallatokban részesítette, ezért – amint már láttuk is – a legnehezebb pillanatokban mindig az ő tanácsára hagyatkozott. Tudott dolog, hogy biborossá is ki akarta nevezni, de Don Bosco tiltakozott:

– Szentatya, ez a Szalézi Társaság romlását idézné elő!

A pápa tehát nem ragaszkodott tervéhez, hiszen a „Szalézi Társaságot” „csodálatos család”-nak, tagjait pedig „saját fiai”-nak nevezte, de továbbra is a legkényesebb és legbizalmasabb ügyek elintézésével bízta meg Szentünket. Nemcsak a kinevezendő püspökök névsorának összeállításával, az Egyház és az állam közötti tárgyalások rendkívül kényes vezetésével, hanem egyes egyházi intézmények belső fegyelmi ügyének kivizsgálásával is.

1869 február 19-én este arról beszélt Don Boscónak, hogy már öreg, s érzi a lopakodó halált.

– Szentatya – felelte a szent –, az Ur azt akarja, hogy még sok jót tegyen az Egyház érdekében.

– Másfél év múlva ünnepelném pápaságom huszonötödik évfordulóját. De ugye ismeri a mondást: „non videbis dies Petri”? És valóban, még nem élt egy pápa sem, aki megérte volna a negyedszázadot Szent Péter trónján . . .

– Ez nem hittétel –, vetette közbe mosolyogva Don Bosco. – És szentségednek nem is számíthatjuk be azt a másfél évet, amit Gaetában szenvedett el száműzetésben . . . Azután Szent Péter is a Rómában töltött huszonöt éven kívül hét esztendeig Antiochiában, két éven át pedig Jeruzsálemben működött.

– Jól van, Don Bosco! Ha megérem ezt a napot, vissza fogok emlékezni szavaira.

És valóban, az addig élt pápák közül IX. Pius volt az első, aki 1870 június 16-án megérte uralkodásának huszonötödik évfordulóját.

A két jóbarát 1877 június 10-én látta egymást utoljára a katolikus újságíróknak engedélyezett nyilvános kihallgatáson. A szentatya pár pillanatra megállt a térdeplő Don Bosco előtt és megkérdezte tőle:

– Van-e szüksége valami szent tárgyra templomai vagy missziói számára?

- Igen, szentatya.
- Jól van. Beszéljen majd Oreglia biborossal. Megbizom őt, hogy intézkedjék.

Négyszemközt többé már nem beszélhettek, mert a Vatikánban sokan rossz szemmel nézték kettejük szent barátságát. Don Boscónak azt is bűnül rótták fel, hogy oly sokat munkálkodott az Egyház és az állam kibékítésén. Különböző ürügyekkel megakadályozták tehát, hogy Szentünk átlépje a Vatikán kapuját. Egyszer csodálkozva megjegyezte: „Tudom, hogy Don Bosco itt van, Rómában, és mégsem látogat meg, pedig fontos beszédem volna vele.“

1877 végén is többször megkérdezte: „Mi történt Don Boscóval? Háromszor írtam neki, és nem válaszolt.“

Közben Szentünk is aggódva tudakolta, hogy bizonyos leveleire miért nem kapott választ a szentatyától. Mindketten csak később jöttek rá, hogy fondorlat áldozatai: leveleiket elkobozták.

1877 február 6-án éjjel Don Bosco álmában előre megtudta IX. Pius hamarosan bekövetkező halálát. Majd ez év decemberében is megjövendőlte: „Nemsokára olyan eseményeknek leszünk tanui, amelyek mindenki szívét meghatják.“ És 1878 január 9-én meghalt II. Viktor Emanuel, február 7-én pedig IX. Pius.

Don Bosco IX. Pius iránti szeretete és hódolata a szomorú sorsú pápa halála után is tovább lobogott. Az elhunyt egyházfő emlékére építtette Torinóban a Szent János evangélistáról elnevezett templomot, amely előtt a pápa nagyméretű márványszoborra hirdeti az egykori jóbarát hódolatát.

XIII. Leo (1878–1903)

A XIX. század legnagyobb pápája IX. Pius halála után foglalta el Szent Péter székét. Minden világi hatalomtól megfosztva, csupán szellemi erőtenyezők segítségével példátlan tekintélyt szerzett a pápaságnak, az Egyházat ismét lelki nagyhatalommá tette. Majdnem valamennyi állammal sikerült kiépítenie a diplomáciai kapcsolatokat. Még Németországban is leszerelte Bismarck kulturharcos politikáját, és elérte, hogy az egyházellenes törvények nagyrésztét visszavonták, sőt maga a „vaskancellár“ egy Németország és Spanyolország között kitört viszályban XIII. Leót ajánlotta békebiroul. II. Vilmos német császár háromszor is meglátogatta, de szinte valamennyi uralkodó elhalmozta ajándékokkal, a tisztelet minden jelével. Hatásos körlevélben emelte fel szavát a braziliai rabszolgaság eltörlése mellett. 1883-ban ő nyitotta meg a tudós világ előtt a vatikáni levéltárat, a „Rerum novarum“-ban tömören kifejtette a tőke és a munka viszonyára vonatkozó keresztény

elveket. A millenium alkalmával nagyhatású enciklikával üdvözölte nemzetünket, s ő engedélyezte a Magyarok Nagyasszonya ünnepét is.

Néhány nappal IX. Pius halála után, amikor a Vatikánban nagy se-reg munkás készítette elő a konklávé számára a megfelelő termeket, egy érdekes jelenet játszódott le. Don Bosco összetalálkozott Pecci bíborossal, az egyház kamerlengőjével. Szentünk megállt, köszöntötte a főpapot, majd ránézett, és közvetlen egyszerűséggel így szólt hozzá:

– Megengedi eminenciád, hogy megcsókoljam a kezét?

– Kicsoda ön? – kérdezte csodálkozva a bíboros.

– Csupán egy szegény pap, semmi más. Most a kezét csókolom eminenciádnak, de imádkozom, hogy néhány nap múlva a lábát is megcsókolhassam.

– Megtiltom, hogy ezért imádkozzék!

– Nem tilthatja meg, hogy azt kérjem az Istentől, ami neki ugyis tetszik.

– Dehát kicsoda ön, hogy ilyen nyíltan beszél velem.

– Don Bosco vagyok.

E név hallatára, amely már az egész Egyházban ismeretes volt, Pecci bíboros sem tudta elpalástolni meglepetését, de aztán mégis feltalálta magát.

– Menjünk, Don Bosco – mondotta kedvesen –, most a munka ideje következik és nem a tréfáé!

De amit szentünk előre megmondott, február 20-án beteljesedett: Pecci Joachim bíborost pápává választották.

Azok a titkos erők, amelyek IX. Pius udvarában működtek, néhány héten át meg tudták akadályozni Don Bosco és a pápa személyes találkozását, de március 16-án a szentatya mégis talált rá alkalmat, hogy a szentet külön kihallgatáson fogadhassa.

XIII. Leo nem volt a megtestesült kedvesség, mint IX. Pius, de előkelő megjelenése, méltóságteljes hanghordozása, nagy értelmi képességet sugárzó arca és nemes mozdulatai ellenére is hamar meg tudta hódítani a szíveket.

Don Bosco iránt is mindjárt az első alkalommal rendkívüli kedvességet mutatott. Részletesen érdeklődött a Szent műve, alapításai után. Amikor pedig Don Bosco arra kérte, engedje meg, hogy őt is a szalézi munkatársak közé sorolhassa, a pápa így válaszolt:

– Nem csupán munkatárs, hanem munkás is akarok lenni, ugyis mint pápa, ugyis mint egyszerű hívő. Minden művét elő fogom mozdítani, ami a társadalom javát szolgálja, különösen azokat, amelyek a veszélyben élő ifjúság megmentésére irányulnak. Meg vagyok róla győződve, nem létezik nemesebb feladat, mint hogy minden erőnkkel apasszuk a rossz gyermekek számát s belőlük tisztességes polgárokat neveljünk.

A kihallgatás után a pápa így nyilatkozott:

– Mindazok, akik tagadják a csodát, nagy zavarba esnének, ha azt kellene megmagyarázniok, hogyan képes egy szegény pap gyermekek ezreinek kenyeret adni. El kell ismerni: ebben az Isten ujjá van! ... Egy ember csupán természetes erejére támaszkodva megteheti-e azt, amit Don Bosco? ... Nem! Fel kell tehát tételeznünk valamilyen természetfölötti erőt, amire támaszkodik. Ám ez nem jöhet mástól, mint Istentől vagy a sötétség szellemétől. Dehát „gyümölcsseikről ismeritek majd meg őket!” Nézzétek Don Bosco műveit, s nyomban meggyőződhetek, hogy vele van az Ur! ...

Két évvel később 1880 április 5-én este – egy magánkihallgatás keretében – a pápa azzal a kéréssel fordult Don Boscóhoz, hogy fejezze be a római Esquilinuson épülő Jézus Szíve-templom munkálatait, amelyek pénz hiányában megakadtak.

– Szentséged kívánsága – válaszolta habozás nélkül Szentünk – nekem parancs.

– Pénzt azonban nem tudok adni –, jelentette ki őszintén XIII. Leo.

– Szentségedtől én pénzt nem is várok – folytatta Don Bosco –, csupán áldását kérem ... Sőt, ha szentséged megengedi, a templom mellé ünnepi oratóriumot is építek nagy menedékházzal, hogy iskoláz-tassunk vagy mesterségre oktassunk sok-sok szegény gyermeket, akik bőviben találhatók abban a városrészben.

Don Bosco fáradozását XIII. Leo 1884-ban meg is hálálta.

Szentünk sokszor járt Rómában, hogy szerzete számára kieszközölje azokat a kiváltságokat, amelyeket más rendek is elnyertek, így pl. azt a kiváltságot, hogy fiait szabadon és függetlenül – a megyéspüspök engedélye nélkül – bocsáthassa a szent rendekhez. Igaz, hogy ezt a jogot 1874-ben megkapta, de csak tíz évre.

Egy kérvényben összeállította azoknak a kiváltságoknak a jegyzékét, amelyeket más szerzetesrendek a múltban megkaptak. Sajnos azonban Ferrieri bíboros tudomására adta, hogy az egyes kiváltságokkal kapcsolatban jeleznie kell az adományozó pápa nevét és adatait, a kiállítás dátumát és azoknak az intézményeknek az adatait, amelyek azokat megkapták.

Don Bosco, amikor megtudta, milyen nehéz munkát kívánnak tőle, egészen elcsüggedt.

– Ehhez én már fáradt vagyok – mondotta szomorúan. Le kell mondanom a kiváltságokról. Legfeljebb a leglényegesebbeket kérem, aztán visszatérek Torinóba. Ha ezeket megadják jó, ha visszautasítják, abba is belenyugszom.

Szerencsére XIII. Leo személyesen közbelépett.

Május 9-én ugyanis a szentatya kihallgatáson fogadta a Szentet.

— Ó, Don Bosco, hogy van? — kérdezte eléje sietve. — Hogy szolgál az egészsége? Hányadán áll a szemével? Hallottam, hogy betegeskedik.

Aztán maga mellé ültette egy karosszékebe, és így folytatta:

— Hagyja abba a sok fárasztó elfoglaltságot! Az ön egészsége az egész Egyházat érdekli. Ugy tudom, művei messze országokban elterjedtek: Franciaországban, Spanyolországban, sőt Amerikában is egész Patagóniáig... Ha én beteg lennék, biztosan tudom, minden követ megmozgatna életem megóvására... Azt akarom tehát, hogy ön is tegyen meg mindent saját egészségeért. Ez nem csupán óhajom, hanem parancsom. Megértette? Az Egyháznak szüksége van önre!

— Szentséges atya zavarba hoz —, felelte Don Bosco remegő hangon. — Megigérem, hogy engedelmeskedni fogok.

— Helyes. Most pedig mit szeretne tőlem kérni? Kész vagyok minden kívánságát teljesíteni.

Don Bosco elszánta magát, hogy nem szalasztja el a kínálkozó alkalmat.

— Kegyeskedjék megengedni, szentatya — mondotta —, a Szalézi Társaságnak megadni azokat a kiváltságokat, amelyeket más rendek és társaságok is megkaptak, noha létszámuk kisebb, mint a szaléziaké.

— Jól van — válaszolt XIII. Leo, egy pillantást vetve a Don Bosco által átnyújtott jegyzékre —, közölje a Püspökök és Szerzetesek Kongregációjának titkárával, hogy terjessze elém az okmányokat, és én minden hivatalos eljárás elkerülésével megerősítem őket. Drága Don Bosco, teljes szivemből szeretem önt. Egészen a szaléziaké akarok lenni, tartsanak tehát engem első munkatársuknak. Aki az ön ellensége, egyben az Istené is!... Önnek az a feladata, hogy megmutassa, mint lehet valaki jó katolikus és ugyanakkor jó és tisztességes állampolgár; meg aztán, hogy nagyon sok jót lehet a szegény és elhagyott ifjúsággal tenni minden időben anélkül, hogy összeütközésbe kerülnénk a politika divatjával, sőt úgy, hogy továbbra is megmaradunk jó katolikusoknak... Maga Isten vezérli, tartja fenn és védi az önök Társaságát. Irja ezt meg, mondja ezt el, prédikálja ezt ki! Ez az a nagy titok, amelynek segítségével eddig minden nehézséget áthidalt, minden ellenséget legyőzött.

— Szentséges atya — válaszolta Don Bosco —, nem találok szavakat hálám és köszönetem kifejezésére. Csak egy dologról tudom Szentsegédet biztosítani: mindig azon fáradozunk, hogy ifjainkban megőrizzük a Jézus Krisztus helytartója iránti tiszteletet, hódolatot és engedelmességet. Azt a kevés jót, amit tettünk, a pápa áldásának és pártfogásának köszönjük.

Még több dologról elbeszélgettek, majd a pápa megkérdezte:

– És az önök missziói:

– Eredményesen működnek, szentatya. Már tizenötezer bennszülött keresztelkedett meg.

– Tizenötezer ember! Nagy szép szám! Hálás vagyok ennyi megmentett lélekért. Felséges munka a lelkek megmentése, ennek csak örülni tudok.

A kihallgatás befejeztével apostoli áldásban részesítette Don Boscót.

Szentünk 1887 májusában, az általa felépített Szent Szív-templom felszentelésekor járt utoljára Rómában. 13-án este kihallgatáson jelent meg a pápánál. XIII. Leo mosolyogva eléje sietett, nem engedte meg, hogy térdre ereszkedjék, hanem a szolgálattevő kamarással azonnal széket hozatott. Azután megfogta Don Bosco kezét, szeretettel szorongatta, s úgy kérdezte:

– Hogy van, kedves Don Bosco? . . . Hogy van?

Majd hirtelen fölkelt, s így folytatta:

– Ugye, fázik?

Agyához lépett, s levett róla egy takarót.

– Látja ezt a szép hermelinterítőt? – kérdezte. – Éppen ma kaptam ajándékkul papi jubileumomra. Azt akarom, hogy legelsőnek ön használja!

Ezt mondva a puha szőrmét ráterítette Don Bosco térdére, majd megint megfogta a kezét, s kérdezgetni kezdte.

Szentünk, aki idáig szinte némán ült a helyén, most megszólalt:

– Öreg vagyok, szentséges atyám, hetvenkét év nyomja a vállam. De mielőtt meghalnék, még egyszer látni kívántam szentségedet, és még egyszer részesülni áldásában.

Ezután hosszasan elbeszélgettek. A pápa örömét és megelégedését fejezte ki a Szalézi Társaságról hallott jó hírek és szép eredmények miatt. Majd XIII. Leo szinte ünnepélyes hangon ezt mondotta:

– Különösen az engedelmességet kösse a szaléziak szívére. Mondja meg nekik, hogy gondosan őrizték meg az ön elveit és azokat a hagyományokat, amelyek öntől szükségképpen szállnak majd reájuk . . .

Majd ismét megragadta Don Bosco kezét, és bizalmasan arra kérte, hogy mondjon el neki egyet-mást az Egyház jövőjéről.

– Dehát nem vagyok próféta! – válaszolta szentünk mosolyogva.

Végül is engednie kellett, és kinyilvánította mindazt, amit tudott.

Amikor elhagyta a pápa szobáját, amerre csak elvonult, az udvar részéről a legszívélyesebb hódolatban részesült.

A királyi ház

A savoyai királyi ház kezdettől fogva bőkezű és jóindulatu volt Don Bosco és műve iránt, de a Szent is tisztelte uralkodóit, értékelte ereyeiket, különösen a nép fölemelése érdekében kifejtett erőfeszítésüket.

Károly Albert (1831–1849) mindig örömmel hallgatta, ha az oratórium fejlődéséről beszéltek előtte. Csodálta Don Bosco életszentségét és azt az áldozatos munkásságot, amellyel az elhagyott ifjuság megmentésén fáradozott. Amikor Torino vezetői meg akarták akadályozni a „rongyos csavargók” közös szórakozásait, kijelentette: „Kivánom, hogy a vasárnapi összejöveteleket védelmezzék és támogassák!” Észrevette, hogy ezek megtiltása mennyi erkölcsi és kulturális gyarapodástól fosztaná meg éppen a legszegényebb társadalmi osztály gyermekeit.

Mindig bőkezűen támogatta Don Boscót II. Viktor Emánuel (1849–1878) is. A Szent hálás volt uralkodójának, de tisztelete és szeretete nem akadályozta meg abban, hogy – amikor lelkiismerete megkövetelte – ne figyelmeztesse királyát. Így történt 1854-ben is, amikor a parlament elé terjesztették az Egyház életét teljesen guzsba kötő Rattazzi-féle törvényjavaslatot, amelynek Cavour pénzügyminiszter lett legelkeesebb támogatója.

Az egyik decemberi napon Don Bosco néhány levéllel a kezében lépett be az ebédlőbe, s így szólt az ott ülőkhöz:

– Ma három kimagasló egyénnek irtam: a pápának, a királynak és a hóhérnak.

A nevek hallatára a kispapok felkacagtak. Azon nem csodálkoztak, hogy a Szent levelet küldött a pápának és a hóhérnak, mert tudták: kapcsolatban áll a Szentszékkal és a torinói börtönök személyzetével is.

– De miért irt Don Bosco a királynak? – kérdezte egyikük.

– Közöltem vele a ma éjjel látott álmomat. Ugy tűnt fel, hogy az oratórium oszlopos folyosója mellett egy talpig vörösbe öltözött királyi apród iparkodott kifelé, a nagy udvarra. Sietős léptekkel egyenesen felém tartott, s harsány hangon kiáltotta:

– Igen fontos hirl

– Miféle? – kérdeztem.

– Jelentsd: „Nagy temetés lesz a királyi udvarban!” – Aztán még egyszer megismételte: „Nagy temetés lesz a királyi udvarban!” Magyarázatot akartam kérni tőle, de a hirnök eltűnt. Ezt irtam meg tehát ma őfelségének.

Öt nap múlva az álom megismétlődött, de az apród most már ezt rikoltozta: „Jelentsd: nem nagy temetés, hanem nagy temetések lesz-

nek a királyi udvarban!” Kétszer is elharsogta a gyászos hirt, de hiába kért tőle Don Bosco most is magyarázatot, a küldött az álommal együtt eltűnt.

A Szent másodszor is közölte látomását a királlyal, akit nagymértékben felizgatott minden levél.

— Nagyon fájlalom — mondotta Don Bosco —, hogy izgalmat okoztam az uralkodónak, dehát az ő és az Egyház javáról van szó.

1854 november 28-án nyújtották be a képviselőházban a Rattazzi-féle törvényjavaslatot. És 1855 január 12-én, ötvennégy éves korában váratlanul meghalt a jótékonykodásáról közismert Mária Terézia anyakirályné, az uralkodó édesanyja.

A kamara felfüggesztette ülésvezetését. Gyászt rendelt el. A király megrémült, izgalmában aludni sem tudott.

Az udvar még alig tért vissza a temetésről, amikor január 20-án, harminchárom éves korában a király felesége, Mária Adél örök álomra hunyta le szemét.

Viktor Emanuel fájdalommal leírható volt. A képviselőház tizenhárom napos országos gyászt rendelt el, és az országgyűlést is felfüggesztette. A gyászidő elteltével a két kamara ismét összeült, de a tárgyalást csakhamar újra meg kellett szakítaniuk, mert február 11-én éjjel meghalt Ferdinánd főherceg, a király öccse.

Az üléseket harmadszor is el kellett napolni.

Április 23-án megkezdtek a törvényjavaslat tárgyalását a felsőházban.

Május 17-én azonban ismét gyászba borult a királyi ház. Meghalt a kis Lipót herceg, az uralkodó legkisebb fia.

Viktor Emanuel tehát négy hónap alatt elvesztette édesanyját, feleségét, testvérét és egyik gyermekét.

Don Bosco álma fájdalmasan beteljesedett!

Öt nappal később, május 22-én — ötvenhárom szavazattal negyvenkettő ellen — a felsőház megszavazta a javaslatot. A király pedig 1855 május 29-én kihirdette az új törvényt.

Szentünk többször is irt bizalmas levelet a királynak, úgy hogy egyszer Viktor Emanuel így kiáltott fel:

— Egyetlen pillanatra sincs nyugtom! Don Bosco még lélegzeni se hagy!

Szeretett volna személyesen is megismerkedni Szentünkkel. Kétszer is ellátogatott az oratóriumba, hogy találkozzék vele, de egyszer sem találta otthon. Idők multával egyre fokozódott lelkében a Szent iránti tisztelet és megbecsülés. 1867-ben szószerint így nyilatkozott Charvaz genovai érseknek:

— Monsignore! Tudja, hogy Don Bosco valóban szent?

1862 óta Piemont egyetlen templomában sem imádkoztak a királyért. Amikor azonban az uralkodó betegsége halálosra fordult, Don Bosco elrendelte a királyért szóló könyörgés napi elmondását.

Halálos ágyán az egységes Olaszország megteremtője futárt küldött IX. Pius pápához, hogy bocsássa meg ballépéseit.

– Meghalok – mondotta környezetének – és számot kell adnom cselekedeteimről. Micsoda rettenetes teher ez egy uralkodónak! ... Félrevezettek. Jó szándékkal cselekedtem, de elferdítették jóakaratomat... Jó katolikusként akarok meghalni. Bocsánatot szeretnék kérni a pápától a gyötrelmekért, amelyeket okoztam ...

Anzino kanonok meggyóntatta és megáldoztatta.

Utolsó, világosan kiejtett szavai így hangzottak:

– Megbántam a pápa és az Egyház ellen elkövetett bűneimet.

Rattazzi Urbán (1810–1873)

Többször volt miniszter és miniszterelnök. Hirhedtté vált dühödt egyház- és pápagyűlölete miatt. Szélsőségesen liberális elveket vallott, de nem rejtette véka alá nemes emberszeretetét és jószándékát sem. Elfogulatlanul értékelte Don Boscónak az elhagyott ifjúság megmenntése érdekében kifejtett törekvéseit.

Hogy történt az első találkozás?

1854 áprilisánk egyik vasárnapján Don Bosco a templomban éppen az egyháztörténelemből magyarázott növendékeinek, amikor egy ismeretlen ur lépett be, s leült a hátsó padok egyikében. Szemmel láthatóan érdeklődve hallgatta a beszédet. Don Bosco éppen azt ecsegette, hogyan küldte száműzetésbe Szent Kelemen pápát Trajanus császár a kereszténység elleni gyűlöletből.

Beszéde végén megkérdezte a fiukat, van-e valami hozzászólásuk.

Fel is állt az egyik fiu, de olyasmi után érdeklődött, amiről akkoriban beszélni meglehetősen veszedelmes volt.

– Ha Trajanus császár igazságtalanságot követett el azzal – mondotta –, hogy Szent Kelemen száműzte, akkor a mi kormányunk nem tette-e rosszul, hogy hasonlóképpen járt el Fransoni érsek urunkkal?

Don Bosco nyugodtan így felelt:

– Ez a hely nem arra való, hogy kormányunkat bírálgassuk. Ezt majd az utókor fogja megítélni. Az azonban biztos, hogy a vallás ellenségei mindig az Egyház vezetői ellen intézték támadásukat, mert úgy vélekedtek, ha megverik a pásztort, szétszéled a nyáj.

Aztán Szentünk a szobájába ment, de az idegen férfi követte.

– Kihez van szerencsém? – kérdezte Don Bosco.

– Rattazzi vagyok.

– Rattazzi? ... A király személyes minisztere?

- Ugy van.
- Akkor hát – mondta mosolyogva Don Bosco – előkészíthetem magam a börtön árnyékos vendégszeretetére.
- Vajon miért?
- Azokért a szavakért, amelyeket Fransoni érsekkel kapcsolatosan mondtam.
- Ne feszegessük, hogy a fiu kérdése időszerű volt-e vagy sem. Ön azonban pompásan kivágta magát. Nincs olyan minisztere a világnak, aki helyteleníthetné válaszát.

Ezek után hosszan elbeszélgettek. A miniszter részletesen elmondatta magának az oratórium keletkezését, rendeltetését, fejlődését, és kíváncsi volt az elért eredményekre. Különösen érdekelte, hogy Don Bosco annyi rakoncátlan fiu között miként tud rendet tartani. Kifaggatta a Szentet nevelési módszeréről, és őszintén elcsodálkozott a hallottakon. Végül megígérte, hogy mindenben segíti Szentünket, amiben csak lehetséges.

Ő volt az, aki 1855-ben mint igazságügyminiszter megengedte Don Boscónak, hogy minden rendőri kíséret nélkül egynapos kirándulásra vezesse a Generala-börtön háromszáz fiatalkoru elítéltjét.

Nemegyszer megvédte a Szentet magasrangu tisztviselők zaklatásaitól. Többször arra kérte Don Boscót, vegye fel intézetébe egyik-másik pártfogoltját.

És csodálatos dolog, hogy bár ő volt a szerzetesrendek eltörlését sürgető törvényjavaslat szerzője, mégis azt ajánlotta Don Boscónak, hogy művei fennmaradása érdekében alapítson egy modern elgondoláshoz társaságot, amelynek tagjai folytatják majd a veszélyeztetett szegény ifjúság megmentését, nevelését.

Rattazzi felesége, Wise–Bonaparte–Solms hercegnő szintén megakarta ismerni Szentünket, akiről már annyi szépet hallott. A személyes találkozás olyan mély élményt hagyott lelkében, hogy éppen Firenzében tartózkodó férjének azt táviratozta: sikerült megismernie a XIX. század egyik legnagyobb csodáját. A miniszter azt válaszolta, ő is örül, és így bizonyára nem részesül feddésben, ha kijelenti: Don Bosco a század legnagyobb csodája.

Később, amikor egyszer Szentünket kihallgatáson fogadta, bizalmasan megkérdezte tőle, vajon az Egyházzal szemben tett lépései miatt nem keveredett-e kiközösítéssel járó esetekbe. Don Bosco három napi haladékot kért.

– Ilyen súlyos ügyekben kissé gondolkoznom kell! – mondotta.

Elmúlt a három nap. Ismét fölkereste tehát Rattazzit.

– Miniszter ur, tanulmányoztam a kérdést. Kerestem, kutattam, csakhogy azt mondhassam önnek: nem esett kiközösítésbe. Sajnos, nem sikerült.

Ez a nyíltság tetszett Rattazzinak. Meg is jegyezte:

– Biztos voltam benne, hogy ön sohasem vezet félre. Öntől akartam tehát ezeket hallani. Kérem, forduljon hozzám bármikor, valahányszor fiai érdekében támogatásra szorul.

Cavour Kamill Benso gróf (1810–1861)

1848.

Don Bosco valdoccói oratóriumában nagy fénnel Szent Alajos napját ünneplik. Lélekemelően hullámszik a körmenet. Élén egy kopott ruhájú ipari tanuló lépked, kezében zászló. A szobor mellett két tekintélyes fiatalember halad, akinek hire-neve később egész Olaszországot bejárja, sőt az egyikét majd Európa-szerte emlegetik. Egyik kezükben égő gyertyát tartanak, a másikban imakönyvet, amelyet Don Bosco írt. Ebből éneklük a papsággal együtt a Szent Alajost dicsérő himnuszt.

Ez a két előkelő fiatalember: Cavour Gusztáv örgróf és Cavour Kamill Benso gróf. Testvérek. Gusztáv beiratkozott a Szent Alajos Társulatba, most tehát letérdel, és áhitattal mondja el a fölvetel szövegét.

Mindketten Don Bosco őszinte tisztelői voltak.

De a két fiatalembert magával ragadta a politika sodra. S ők, akik anyai ágon Szalézi Szent Ferenc rokonságából származtak, lassanként szabadkőművesekké váltak, az Egyház meggyőződéses üldözőivé. De különösen Kamill mindig megmaradt Don Bosco barátjának. A hit kegyelmét elvesztette. Egyre jobban a nemzeti eszmének szentelte életét. Szerepe hasonlított a mi Széchenyiénkéhez. Fő gondja volt a vasutak építése, a nemzeti bank megalapítása, a nemzeti gazdaság fellendítése. 1852-ben már miniszterelnökké nevezte ki a király. Az olasz nemzeti mozgalom vezérévé válik. Összeköttetésbe lép a magyar emigráció tagjaival, Kossuthtal is. 1860-ban végrehajtotta a kis olasz államok egyesítését. Kossuth „Irataim az emigrációból” és Pulszky Ferenc „Életem és korom” c. művében becses adatokat szolgáltat életéhez. Az 1860/61-es években Cavour egyike volt a legünnepeltebb embereknek Magyarországon, s több vármegye megválasztotta bizottságába.

Cavour Kamill a legnehezebb évek ükzdelmeiben is Don Bosco pártján állt. Gyakran meglátogatta, sőt egyenesen azt kívánta, hogy Szentünk időnként menjen el hozzá reggelire vagy ebédre. Mindig csak fehér asztalnál szeretett társalogni régi barátjával, és ilyenkor mindent megadott neki, amit csak kért.

Mint már említettük: megfékezte az oratóriumot gyűlölő Farini miniszter haragját is.

A két kiváló ember barátsága nem csupán kölcsönös rokonszenvből, hanem jellemük hasonlóságából is fakadt. Don Bosco így ír önmagáról: „Ha akadályba ütközöm, úgy cselekszem, mint akinek meg-

kezdett utja elé szikla gördül: először törekszem eltávolítani; ha nem megy, akkor megkerülöm. Ha valamibe belekezek, és akadály kerül eléem, nem kezdek másba, hanem csak ezt tartom szem előtt. Közben a naspo'lya megérik, az emberek megváltoznak, az akadályok eltűnnek." Hasonló szemléletet tükröznek Cavour szavai is: „A kitűzött pont-hoz való eljutásig nézem az egyenes, odavezető utat. Ha utam közepén legyőzhetetlen akadállyal kerülök szembe, nem megyek neki fejfel, de nem is hátrálok meg. Nézek jobbra is, balra is; ha nem mehetek az egyenes uton, követem a görbét. Ha szemben nem tudok rajta tuljutni, megkerülöm.”

Don Bosco nemegyszer melegen megszorította a híres politikus kezét, biztosítva arról: imádkozni fog, hogy a jó Isten megsegítse életében és halála óráján.

És valóban, mielőtt meghalt, betegágyához hívatta plébánosát, és meggyónt.

A jóbarát imája nem maradt hatástalan!

Miniszterek között

Don Bosco tisztelői és legkiválóbb jótevői közé tartozott gróf Cib-rario államminiszter. Igen nagyra értékelte Szentünknek az elhagyott ifjúság érdekében kifejtett munkásságát s azt a nagy erkölcsi és kul-turális eredményt, amelyet intézetei felmutattak.

1852-ben el is küldte neki a Szent Móric- és Lázárrend okmányát és lovagi keresztjét.

Don Bosco tüstént a grófhöz sietett, és így szabadkozott:

– Ha ez a kitüntetés csekély személyemnek szól, nem is sejtem, milyen érdemet találnak bennem, ami annyi más embertől megkülön-böztetne. Amikor tehát hálásan megköszönöm, ugyanakkor köteles-ségemnek tartom, hogy ezt a címet visszautasítsam. Ha azonban ezzel a kereszttel a kormány megbecsülését és elismerését kívánja kifejezni azért a műért, amelyet Torino szegény ifjúsága érdekében kezdemé-nyeztem, és azt segíteni kívánja, akkor hálás lélekkel elfogadom. Csak azt kérem, hogy a lovagi címet váltsák át évi hozzájárulásra. Szegény gyermekeimnek pénzre van szükségük.

Az államminiszter nem akart tágitani. Don Bosco azonban azokra az adósságokra célozva, amelyek ugyancsak fojtogatták, megjegyezte:

– Kérem, gróf ur! Ha lovag lennék, azt hinné a nép, hogy már nem szorulok segítségre. Keresztem meg már ugyanis van elég! ... Inkább egy kis pénzt kérek, hadd vegyek kenyeret árváimnak.

A gróf végül is beleegyezett. A kinevezést nem közzétették a hivatalos lap hasábjain, és a Szent Móric-rend évi ötszáz lirát szavazott meg Don Bosco intézményeinek támogatására.

Cibrario államminisztert Szentünk többször is felkereste, hogy köszönetet mondjon jószívűségéért.

Egy alkalommal – hosszabb beszélgetés után – a gróf irodalmi műveire terelődött a szó. Don Bosco dicsérte Cibrario stílusát, és kifejezte reményét, hogy még újabb kötetekkel fogja meglepni olvasóközönségét.

A gróf mosolyogva felelte:

– Határozottan készül valami, de már öreg vagyok... Közel járok a hetvenhez.

– Remélem, még hosszú élet vár önre –, sietett bátorítani Don Bosco.

– Igen, reméljük – vágott közbe a gróf –, de az ember mégis csak ember, és akár akarom, akár nem, számomra már nem sok lehet hátra az életből...

– Gróf ur – felelte szentünk – tudja, hogy nagyon szeretem önt, és igen tisztetem. Dehát ha már nem lehet hosszú az ön élete, akkor kérem, ne feledje, hogy halála előtt még van valami kis elintézni valója az Egyházzal is.

A gróf elkomolyodott, lehajtotta fejét, néhány pillanatra gondolataiba mélyedt, majd megragadta Don Bosco kezét, férfiasan megszorította, s így szólt:

– Igaza van! Meg fogom tenni, meg fogom tenni biztosan és hamarosan!...

Igen érdekes társalgásban volt része Don Boscónak 1876 augusztusában a képviselők egy csoportjával. A Torino-Cirie-Lanzo között létesített új vasútvonal fölavatása alkalmával Torino főispánja arra kérte Szentünket, hogy a lanzói szalézi intézetben szolgálhassák föl a villásreggelit a résztvevő előkelőségeknek. Don Bosco beleegyezett, sőt kötelességének érezte, hogy maga is ott legyen az oratórium fuvós zenekarával.

A négyszáz meghívott között helyet foglaltak Depretis, Nicotera és Zanardelli miniszterek is, az utóbbi a király képviselőjében.

Az ünnepség után Don Bosco megmutatta vendégeinek az intézetet, majd rövid séta után leültek a parkban elhelyezett kerti székekre.

Hamarosan élénk csevegés fejlődött ki közöttük. Nicotera miniszter Szentünk vatikáni látogatásaira terelte a szót, s enyelegve csipkedni kezdte:

– Ugy hírlik, ön igen bensőséges viszonyban van a pápával.

– Ez talán túlzás – felelte Don Bosco. – Igaz, valahányszor Rómában járok, a szentatya mindig nagy szeretettel fogad, de másrésről szabad bejárásom van a miniszterekhez is. Ők is igen udvariasak ve-

lem. Amint önök is tudják, közvetítő voltam a Vatikán és a kormány között. Mondhatom, mindenütt a legnagyobb előzékenységgel találkoztam. Nem kellett várakoznom sem a szentatyánál, sem a minisztériumokban . . .

– Egy kérdésem volna, Don Bosco – szakította félbe Ricciotti szenátor, a történetíró –, nem képeztet ki ön nagyon sok papot és szerzeteset?

– Meg kell mondanom, hogy az oratóriumból kikerülő papjaim száma a szükségletekhez képest igen kevés. Iskoláinkban inkább szakmunkásokat, technikusokat, iparosokat képezünk ki. Sok a tanár? De hiszen önök követelik meg az oklevél megszerzését. Tehát csak engedelmeskedem a törvénynek . . .

– Don Bosco! – kiált közbe hirtelen Ercole képviselő. – Azt mondják, ön a szívekbe lát. Árulja el hát nekünk, ki a nagyobb bűnös: Nicotera-e vagy Zanardelli?

– Erre a kérdésre nem válaszolhatok, mert nem ítélnék, és nem is akarok itélni csupán a látszataból. Mindkettőt nagyon becsülöm műveltségéért és tevékenységéért, erkölcsüket pedig nem ismerem.

Nicotera közbeszólt:

– Inkább azt kérdezd meg Don Boscótól, vajon te nagyobb bűnös vagy-e a többiekénél.

– Nekem ugyan eszem ágában sincs megtérni! – válaszolta Ercole.

De Nicotera szaván fogta:

– Akkor hát te nagy lator vagy, mert ismered a rosszat, s mégis követed . . . Mit szól ehhez, Don Bosco?

– Hogy az önök lelkiállapotáról ítéletet mondhassak – felelte Szentünk –, arra lenne szükség, uraim, hogy ne csak egy órára jöjjenek el ide, hanem legalább egy hétre, hogy lelkigyakorlatot végezzenek, elmélkedjenek a világ hiúságáról, az Isten igazságosságáról, irgalmáról, az örökkévalóságról. Utána pedig végezzenek őszinte életgyónást. Csak akkor lehetne lelkiállapotukról ítéletet mondani.

A kíváncsiságtól furdalva többen megkérdezték:

– Hiszi ön, Don Bosco, hogy mi üdvözülünk?

– Remélem, mert az Isten irgalma nagy.

– Mi azonban nem akarunk olyan hamar megtérni . . .

– Ön azt óhajtja mondani – javítja ki Szentünk a kérdezőt –, hogy megtérne, de nincs bátorsága, ereje életformáján változtatni.

– Valóban így van! – vallották meg többen is.

A társalgás más mederbe csapott át, és szívélyesen folyt tovább. Régi ismerősök lévén, sokmindenről szó esett. Don Bosco kedvesen felhívta figyelmüket néhány keresztény alapigazságra, beleszöve a tréfákba egy-egy mély gondolatot.

Estefelé jóbarátokként váltak el. Bucsuzáskor Nicotera így szólt Don Boscóhoz:

– Fenségesen szép napunk volt. Ezt tekintem életem legszebb napjának! Ha több ilyen akarunk, el kell jönnünk ide máskor is az ön békés légkörébe.

– Szegény miniszterek – mondotta aznap este Don Bosco fiainak – talán még sohasem hallottak annyi prédikációt, mint ma itt, Lanzóban. Nem rejtettem el előttük az igazságot, de olyan szívvvel szoltam hozzájuk, hogy nem neheztelhetek meg érte. Azt hiszem, ők már nem lesznek esküdt ellenségei a papoknak. Bizonyára meggyőződtek arról, hogy szívünkbe zártuk őket, és hogy a papság mindenkinek csak javát akarja. Ki tudja, ennek a napnak az emléke nem kényszeríti-e majd őket arra, hogy utolsó percekben papot hívassanak?

Ilyen volt Don Bosco magatartása az előkelők között: őszinte, szívélyes, de nem hizelgő. Jósággal igyekezett lelkükhöz férközni, s elhinteni azt a magot, amely egyszer – a kegyelem melengetésével – megtermi az Isten iránti szeretetet.

Akiket kitöröltek a királyok könyvéből

1860 május 6-án Garibaldi partra szállt Marsalában. Néhány hónap múlva, szeptember 6-án II. Ferenc (1859–1861), Nápoly királya kénytelen volt elmenekülni fővárosából, és mostohaanyjával, Mária Teréziával – II. Ferdinánd (1830–1859) második feleségével –, Mária Zsófia királynéval és néhány hűséges emberével Gaeta várában húzta meg magát. Szeptember végén innen kísérelt meg támadást Garibaldi serege ellen, vállalkozása azonban kudarcba fulladt, sőt Gaeta is elesett. A király tehát IX. Pius meghívására egy időre Rómában telepedett le. Itt is maradt 1870-ig, csak nagynehezen nyugodva bele sorsába.

Amikor Don Bosco 1867-ben Rómában járt, Mária Terézia anyakirálynő kifejezte óhaját, hogy beszélni szeretne Szentünkkel. Remélte, hogy a királyi székre való visszatérést jósolja meg neki. Don Bosco azonban határozottan kijelentette:

– Felség, meg kell mondanom, ön Nápolyt sohasem fogja viszontlátni.

Ez az őszinte nyilatkozat felkeltette II. Ferenc érdeklődését. Benne is felébredt a vágy, hogy eltársalogjon Isten emberével. Kivánsága hamarosan teljesült. Február 3-án Sora hercegnő palotájában, a Ludovisi-villában Don Bosco szentmisét mutatott be, amelyet a jelenlévők áhítattal hallgattak végig. Utána Szentünk szárnyaló beszédet mondott, azt a gondolatot hangsúlyozva, hogy sohasem szabad megfélekezni a lélek üdvösségéről. A világi javakat ma elveszithetjük, és holnap visszaszerezhetjük, de ha a lelkünket romlásba döntöttük, mindent eltékozoltunk örökre.

Reggeli után négyszemközt beszélgetett a Szent és a király. II. Ferenc maga terelte a társalgást saját élete eseményeire, s elárulta azt a reményét, hogy talán már pár hónap múlva visszatérhet Nápolyba. Mégis megkérte Don Boscót, mondjon őszinte véleményt a lehetőségekről.

A válasz rövid volt:

— Ha kívánja felséged, hogy nyíltan beszéljek, akkor meg kell mondanom: nem fog trónjára többé visszatérni.

A királyt meglepte a felelet. Tudni akarta, hogy Don Bosco mire alapozza kijelentését. Ő pedig szent nyugalommal kezdte idézgetni a történelmet, elsorolva, hogy hosszú időn át milyen bánásmódot tanusítottak Nápoly urai az Egyház és a nép ellen.

II. Ferenc mentegette eljárását, és megjegyezte, hogy édesatyja, II. Ferdinánd a pápával egyetértve igyekezett a királyság területén fölmerülő rendetlenségeket elsimitani.

— Ez igaz — válaszolta Don Bosco —, de a legnagyobb bajok okát nem háritották el.

A király folytatta:

— És ha visszatérnék őseim trónjára, nem gondolja ön, hogy a dolgok jobban mennének?

— Felség — felelte a szent —, tudom, hogy őszintén tiszteli a Szent-széket. Az is köztudomású, hogy ön egy szent asszony fia. De vajon a tehetőség arányban állna-e a jóakarattal? ... Bizonyos esetekben ön is azt találná tenni, amit ősei cselekedtek ...

E feltételezés miatt II. Ferenc majdnem megsértődött, s ezekkel a szavakkal vetett véget a beszélgetésnek:

— Tudja ön, hogy senki a világon nem beszélt velem ilyen őszintén?

Bucsuzáskor megkérte Szentünket, hogy látogasson el a Farnese-palotába, mert felesége Zsófia királyné is szeretné megismerni. Február 7-re tűzték ki a találkozást.

Don Bosco a palota kápolnájában misézett. Utána bemutatták a királynénak. Először különböző dolgokról beszélgettek, majd a király tréfás hangon Szentünkhöz fordult:

— Don Bosco, feleségem azt szeretné hallani, vajon most is ragaszkodik-e ahhoz a kijelentéséhez, amit a Ludovisi-villában mondott nekem ... Visszatérünk-e Nápolyba? ...

— Felség — felelte a Szent —, nem vagyok próféta, de ha meg kell mondanom, amit érzek, azt hiszem, jobban tenné felséged, ha nem is gondolna többé a visszatérésre.

A királyné tiltakozott, Don Bosco azonban megismételte:

— Kívánom, hogy felséged vágyai teljesüljenek. Szerény véleményem mégis az, hogy felséged nem kerül vissza többé Nápoly trónjára.

E szavak hallatára a királyné méltatlankodva felállt, hidegen köszöntötte Don Boscót, majd eltávozott. A király a nagy szalon ajtajáig kísérte vendégét, ott átnyújtotta neki szentéletű édesanyjának, Mária Krisztinának életrajzát.

– Kérem – mondotta szomoruan –, fogadja el emlékül!

Amikor Szentünk elbeszélte ezt a találkozást egyik rendtársának, Don Francesiának, az csodálkozva megkérdezte:

– De miért bocsátkozik ön ilyen részletekbe?

– Mert megkérdeztek.

– Én legalább meghagytam volna nekik a reménységet.

– Hogy te mit tettél volna az én bőrömben, nem tudom. De éreztem, hogy így kell válaszolnom. Elsősorban azért, mert nincsenek gyermekeik, másodsorban mert az Ur kitörölte őket a királyok könyvéből.

A jóslat szó szerint beteljesedett. Sem a király, sem a királyné nem látta meg többé a szépséges Nápolyt.

Garibaldi (1807–1882)

A forrongó Itália legnépszerűbb alakja Garibaldi volt, számos győztes csata hőse, Olaszország egyesítésének fáradhatatlan, legendás hírű harcosa. Neve – a szabadság jelképeként – Türr Istvánéval együtt népdalainkban is fölharsan. Seregében a vörösingesekkel vállvetve küzdött a hiressé vált magyar légió. Kossuth, Pulszky és Klapka írásaikban többször is rokonszenvvel emlékeznek meg a forradalmi lelkületű olasz tábornokról.

Garibaldi a katolikus Egyház és papság ádáz ellenségének vallotta magát. A páviai diákok előtt is lelkes szavakkal hangoztatta, hogy „ki kell tépni Itália testéből a pápaság rákfenéjét.” A pápai uralom – szerinte – az olasz nép „legrettenetesebb gennyes sebe.” Végrendeletében is, miután lepocskondiázta a papságot, kijelentette: még halálos ágyán sem akarja elfogadni a papok „gyűlöletes, megvetésre méltó szolgálatát”, mert „az emberi nem, de különösen Itália kegyetlen ellenségei”-nek tekinti őket.

Csak Don Boscóról gondolkodott másképpen, mert sokat hallott arról, hogy ez a torinói pap milyen áldozatos szeretettel dolgozik az elhagyott, szegény ifjuság megmentésén. Amikor Genovában valaki rosszindulatúan nyilatkozott Szentünkről, a tábornok csak ennyit mondott: „Hagyjátok Don Boscót nyugodtan! Ő olyan pap, aki csak jót cselekszik.”

Amikor egyszer az alassiói tengerparton a Villa Goticában töltötte a nyarat családjával együtt, felesége az utcán összetalálkozott az ottani szalézi intézet egyik növendékével, akinek valamikor a dajkája volt.

Elhívta a fiut a villába, hogy elbeszélgessen vele. A tábornok is kedvesen fogadta kis vendégét.

- Tehát te Don Bosco növendéke vagy? – kérdezte tőle.
- Igen, uram.
- Pap akarsz lenni?
- Még nem gondolkoztam rajta.
- Ugye sok rosszat beszélnek rólam a kollégiumban?
- Ilyesmit sose hallottam.

Bucsuzáskor Garibaldi a fiu lelkére kötötte: „Tanulj, és légy engedelmes előljáróidnak!”

Amikor 1880-ban kitörő lelkesedéssel fogadták Milánóban, többen megkérdezték tőle, miért nem látogat el Torinóba is. Így felelt:

– Torinóban ott van Don Bosco. Ő derék pap, Isten igazi szolgája, s jól tesz az ifjúsággal. Csak egyedül ő Itáliában!

A TEMPLOMÉPÍTŐ

Don Boscónak „szenvedélye” volt az építkezés. Álmaiban is sokszor látott hatalmas intézeteket, kollégiumokat, műhelyeket. Tetszetek neki az emelkedő falak. Nem a börtönöké, amelyek elválasztanak, hanem az egyesítő, menedéket, oltalmat nyújtó falak, mert ezekre van szüksége az embernek. Ilyenek a templomok falai! Köztük a földön lakó Isten. A templom a katolikus közösségek „családi háza”, a kenyér és az imádság otthona: az égből szállott Kenyéré és az Istennel összekapcsoló áhitaté. A templom az a hely, ahonnet legjobban kisugárzik az isteni Erő. Véd és életet ad.

Jól tudta ezt Don Bosco. Ezért sugta a hite, ezért ösztönözte szívevágya és alkotó kedve, hogy templomokat emeljen. Ezek az építkezések azt mutatják – Huymans szavaival –, hogy „benne Colbert szelleme egyesült Szalézi Szent Ferenc életszentségével.”

1.

Tudjuk, hogy 1851 február 19-én Don Bosco megvásárolta a Pinardi-féle házat. A vándorló oratórium tehát végre állandó otthonra talált. Alig mult el néhány hét, és a Szent így szólt édesanyjához:

– Mostanában sokat gondolkozom azon, hogy egy szép templomot építsünk Szalézi Szent Ferenc tiszteletére.

– De honnet teremtesz elő annyi pénzt? – kérdezte a jó Margit asszony. – Mielőtt nagy fába vágna a fejszét, vess számot a lehetőségekkel!

– Éppen azt akarom. Ha volna pénze édesanyámnak, ideadná-e nekem?

– Gondolhatod, hogy ezer örömmel.

– Akkor minden rendben van, mert az Isten éppolyan jó, mint édesanyám, sőt még adakozóbb. Pénze pedig annyi van, hogy az elég az egész világnak. Ezért tehát biztos vagyok benne, hogy egy olyan mű számára, amely az ő tiszteletére épül, kellő időben megadja a szükségeseket.

Ezzel a végtelen bizalommal szívében bocsátkozott tárgyalásba Don Bosco Bocca építési vállalkozóval. Aztán elzarándokolt a Szűzanya orpói bucsujárárhelyére, hogy mély áhitattal kiesdje égi pártfogója segítségét.

Megkezdődött tehát az építkezés. Szentünk hónapokon keresztül irogatta a levelekét ismerőseinek. Azonnal sok püspök sietett segítségére. Biella főpásztora például amikor megtudta, hogy az oratóriumot látogató fiuk közül több, mint kétszáz az ő egyházmegyéjéből szár-

mazik, ezer lirát küldött. II. Viktor Emanuel király pedig tizenegyezer lirát ajándékozott a nemes célra.

Julius 20-án helyezték el az alapkövet. Bár gyűjtések szép összeget eredményeztek, a pénz mégis hamar elfogyott. Don Bosco tehát elhatározta, hogy sorsjátékot rendez. Felhívására háromezer nyereménytárgy gyűlt össze. Ez a lottó valóságos diadala volt a felebaráti szeretetnek. Részt vett benne IX. Pius pápa, Viktor Emanuel, az anyakirálynő, a királyné, Genova hercege és még nagyon sokan mások, sőt maga a kormány is támogatta a vállalkozást.

1852 nyarán elkészült a templom. Junius 20-án szentelték fel. A nem nagy, de igen művészi kiképzésű istenháza zsufolásig megtelt. Még a nemzetőrség egy szakasza is kivonult.

Nagy szükség volt erre a templomra, mert a Pinardi-ház kis kápolnája már nem birta befogadni a fiuk egyre szaporodó tömegét. 1852 és 1868 között itt misézett és gyóntatott Don Bosco. Ebben imádkozott oly gyakran a kis Savio Domonkos. A világnak ebbe az első, az apátlan-anyátlan csavargók számára készült templomába ma is tömegestől zarándokolnak el azok, akik elmélkedni akarnak a nagy Szent küzdelmeiről, csodálatos életéről.

2.

Alig telt egy-két esztendő, és a Szalézi Szent Ferenctemplom szükségnek mutatkozott. Don Boscóban egyébként is régóta élt a vágy, hogy egy szépséges bazilikát építsen annak az égi Hölgynek a tiszteletére, aki oly sok látomásban mutatta meg neki művei tüneményesen gyors elterjedését.

Erre az elhatározásra egy 1844 októberében látott „álom“ ösztönözte... Egy végtelen sík mezőn találta magát. Csapatokba verődve gyermekek zsbongtak, hancuroztak körülötte. Egyesek játszottak, mások káromkodtak, verekedtek, kővel dobálták egymást...

„Mellettem – így beszélte többször is a Szent – megcsendült egy női hang:

– Menj közéjük! Kezdj munkához!...

Elindultam tehát a fiuk felé. De mit tehettem volna? Nem volt sehol egy helyiség, ahol összegyűjtsem őket. És a segítség is hiányzott. Ekkor a titokzatos Hölgy felém fordulva így szólt:

– Helyet keresel a gyermekek számára? Fiamnak és apostolainak még egy darab kő sem akadt, amelyre fejüket lehajthatták volna...

Munkához láttam tehát: gyóntattam, prédikáltam, figyelmeztettem. Éreztem azonban, hogy addig nem érek el eredményt, amíg nem találok valami védett helyet, ahol ezeket a szerencsétlen fiukat összegyűjthetem.

A Hölgy most kissé távolabb, északi irányba vezetett.

– Nézd! – mondotta.

Egy szerény, alacsony tetejü kápolnát pillantottam meg. Egy udvaron állott, ahol nagy sereg fiu játszadozott. Nagy igyekezettel fogtam munkához. És a jó Isten annyira megsegített, hogy a hely hamarosan szüknek bizonyult.

Ezután a Hölgy egy másik, tágasabb templomot tárt szemem elé; a közelében álló épület is nagyobb volt. Majd kézem fogott, a templom elé vezetett, és így szólt:

– Itt haltak dicső halált a torinói vértanuk: Szent Solutor, Adventor és Octavius. Azt akarom, hogy itt különösképpen tiszteljék az Istent!

Most ismét nagy sereg fiu termett körülöttem. Számuk egyre szaporodott, de anyagi eszközeim is megnövekedtek. Közben azt vettem észre, hogy a vértanuk halálának helyén hatalmas, munkásoktól körülvett templom emelkedik. Amikor elkészült, a dolgozók eltávoztak, hogy a templommal szemben egy hatalmas szobrot állítsanak föl . . ."

Három mozzanatból épült fel ez az álom.

Don Bosco látta a Pinardi-ház félszeréből átalakított, alacsony tetejü kápolnát, majd a kis Szalézi Szent Ferenc templomot és végül a feleségesen szép Segítő Szüz-bazilikát, de a lélek szemével látta azt a gránitkövön álló hatalmas bronzszobrot is – Gaetano Cellini alkotását –, amelyet majd jóval később, 1920-ban állíttatnak fel a szalézi növendékek a templom előtti téren szent atyjuk tiszteletére.

Huszonnégy évnek kellett azonban leperegnies, hogy az álomban megcsodált szép bazilika felépülhessen.

1862 december 6-án Don Bosco késő estig gyóntatott a Szalézi Szent Ferenc-templomban. Utána az ebédelőben – szokásától eltérően – gondterheltnek látszott és hallgatott, de aztán hirtelen megtörte a csendet:

– Ma olyan sokat gyóntattam, hogy a végén már nem is tudtam, mit mondjak. Állandóan zaklatott a gondolat: mikor építünk egy nagyobb templomot a Segítő Szüz tiszteletére? Nagyon időszerű és sürgős lenne, mert a fiuk összezsufolva szoronganak a padokban . . . Tudom, nehéz vállalkozásba kezdek, mert nincs egy fillérem se. De ez nem számíthat! Ha Isten akarja, a templom fölépül.

Két nappal később, a Szeplőtelen Fogantatás ünnepén, litánia után az akkor még teológus Cagliérónak ismét szóba hozta dédelgetett ter-vét.

– Az ünnep szépen sikerült – mondotta –, elégedett vagyok. Ezen a napon kezdődött majdnem minden nagyobb vállalkozásunk, de a Madonnának az a kívánsága, hogy Segítő Szüz névvel tiszteljük . . . Elhatároztam, hogy ezzel a címmel egy nagy templomot építek tiszteletére. De más ok is késztet erre a vállalkozásra . . .

– Milyen ok, Don Bosco? – kérdezi meglepődve Cagliero.
– Ez a Segítő Szűz-templom lesz a Szalézi Társaság anyatemloma, amely az ifjúság érdekében alkotott többi művünket beragyogja. A Segítő Szűz lesz társaságunk pártfogója.

– És hol fog állani ez a templom? – kérdezi az éppen ekkor betoppanó Anfossi kispap.

– Itt a közelben, a Szalézi Szent Ferenc-templom előtt.

– Nagy lesz?

– Igen. A világ minden tájáról sereglenek majd ide a hivek, hogy a Szűzanya segítségét kérjék.

– És honnét teremti elő a pénzt, Don Bosco?

– Ezt a templomot a Szűzanya akarja, ő gondoskodik tehát majd a pénzről is. Meg kell, hogy jutalmazza a beléje vetett bizalmat . . .

Spezia Antal mérnök dolgozta ki az ezerkétszáz négyzetméter területen felépülő templom tervét. A földtől hatvan méter magasságban, egy tizenhat üvegablak által megvilágított kupola tetején a Segítő Szűz aranyozott szobra áll majd . . .

1863 májusában kezdődtek el a munkálatok. Az első teendő az volt, hogy két és fél méter mélyen közönséges ásóval és lapáttal kitermeljék a földet. Ez a munka egymagában is olyan összeget emésztett fel, hogy a pénztár teljesen kiürült. „Nem baj! – gondolta Don Bosco. – Engedjük cselekedni az isteni Gondviselést is!”

A földmunkák jól haladtak, de egyszerscsak azt vették észre a mérnökök, hogy a talaj laza, hordalékos, ezért hacsak husz méter mélyen betoncölöpökkel meg nem szilárdítják, az építkezést elkezdni nem szabad.

Ujabb, előre nem látott, óriási költség!

A munkát tehát egy időre le kellett állítani. Az előleget kérő kivitelezőnek Don Bosco ezt mondta:

– Kérem, nyissa ki a tenyerét! Minden pénzemet odaadom, ami csak van.

Elővette erszényét, s tartalmát a főpallér markába szórta. Nyolc szoldó hullott ki belőle.

Az ámuló vállalkozót Szentünk elpusztíthatatlan derűlátásával így bátorította:

– Ne féljen! A Madonna saját temploma felépítésére elő fogja teremteni az összeget . . .

Aztán szokásos mosolyával elbucsuzott a zavarba jött embertől.

Öt év folyamán az építkezést többször is abba kellett hagyni. Csak akkor folytathatták, amikor újabb adományok érkeztek.

1867-ben Don Bosco ezt írja Rómába egyik barátjának: „Negyven kőművesem volt munkában, de most csak hatan dolgoznak, s közben

nincs egy fillérem se a kasszában. A költségvetésben kétszázezer lirát irányoztak elő a munkálatokra, és már most tul vagyunk az egymillión!”

Öt éven át a szentnek gyötrő hajszát kellett inditania a pénz után, újabb és újabb ötleteket kellett kitalálnia az erszények kinyitására. Állami engedéllyel ismét lottót rendezett, majd körlevelekkel árasztotta el egész Olaszországot. Segítségért fordult a városi tanácshoz, kopogtatott a királynál, a szentatyánál. Aláírásokat gyűjtött egy-egy téglá, egy zsák cement vagy ablak költségeinek megajánlására. Amikor pedig minden forrása kiapadt, személyesen indult kolduló kőrutra. És ha ennek az eredménye sem volt kielégítő, akkor természetfeletti „esz-közök”-höz fordult. Egyszer könnyek között mondotta: „Ennek a templomnak minden téglája a Madonna egy-egy csodájáról beszél.”

Ime egy-kettő a sok közül.

A pénzhíány miatt Don Bosco már szomoruan belenyugodott, hogy a tervezett kupola helyett csak egyszerű bolthajtást csináltat, amikor váratlanul új jötevőre talált.

A nyolcvanhárom éves Cotta bankár élete már kihunyóban volt. A betegága mellett tartózkodó Don Boscónak így panaszkodott:

– Ütött a végső órá. Pár nap múlva az örökkévalóságba költözöm.

– Még nem –, felelte a szent. – A Szüzanyának szüksége van önre temploma felépítésében.

– Szívesen segítenék, de látja . . .

– Mit tenne, ha a Szentszűz visszaadná egészségét?

– Havonta kétezer lirával hozzájárulnék az építkezéshez . . .

– Bizzék a jó Istenben, és tapasztalni fogja a Madonna hatalmát.

Három nap múlva a Szent éppen levelet írt szobájában, amikor egészségesen, szinte fiatalos derűvel megjelent a bankár, és átadta az első ígért összeget.

1866 november 16-án este Don Boscónak négyezer lirát kellett kifizetnie a vállalkozó részére, de most se volt egy fillérje sem. Don Rua néhány társával egész nap a várost járta, mégis csak ezer lirával érkezett haza. Az ebédlőben szomoruan, csüggedten meredt maga elé. A Szent azonban mosolygó arccal így vigasztalta: „Nincs semmi baj! Ebéd után nyakamba veszem a várost. Meglátod: összeszedem a hiányzó összeget! . . .”

Egy óra tájban el is indul. Csak úgy cél nélkül rója az utcákat, amikor azt veszi észre, hogy a Porta Nuova-i állomás közelében jár. Megáll, és amíg azon gondolkodik, merre is vegye útját, egy libériás szolga közeledik hozzá? Aggodalom és szomorúság bujkál a hangjában, amikor megszólítja a Szentet:

– Bocsánatot kérek! Ön talán Don Bosco?

– Igen. Miben lehetek szolgálatára?

– Ó, hála Istennek! – lélegzik fel az inas. – Önt igazán az Ur küldte erre felé. Igen beteg a gazdám, és szeretné, ha ön nagyon sürgősen meglátogatná.

– Menjünk! Messze lakik?

– Nem. Itt az utca végén –, és egy közeli szép palotára mutat.

Az előcsarnokban kezét tördelve, zokogva egy hölgy várja már őket türelmetlenül.

– Kérem, Don Bosco – és elcsuklik a hangja –, a férjem halálán van. Nincs remény...

Don Bosco belép a beteg szobájába.

– Tisztelendő ur – suttogja a haldokló –, nagy szükségem van az imáira... Csak ön gyógyíthat meg, senki más...

– Már régóta beteg?

– Három éve... Iszonyuan szenvedek. Egymagam meg se bírok mozdulni... Az orvosok lemondtak rólam... Ó, hacsak egy kicsit is enyhülnének a fájdalmaim, szívesen tennék valamit az ön művei érdekében...

– Erre éppen most érkezett el az alkalmas pillanat. Sürgősen szükségem van háromezer lirára.

– Csak egy kicsit enyhítse kínjaimat, és én az év vége felé kielégitem önt.

– De nekem ma este kell a pénz.

– Ma este? Dehát honnét vegyek háromezer lirát? Ilyen nagy összeget nem tart magánál az ember. Előbb el kellene menni a bankba... De ki menjen el?

– Ön.

– Ugye tréfál? ... Már három éve nem hagytam el az ágyat. Ez lehetetlen!

– Istennél semmi sem lehetetlen, a Szüzanya pedig hathatós közbenjáró. Imádkozzunk hozzá most rögtön!

Don Bosco a szobába hivatja a ház lakóit. Lehetnek vagy harmincan. Közösén imádkozik velük az Ur Jézushoz és a Keresztények Segítségéhez, aztán megáldja a beteget, akit ebben a pillanatban heves hányás fogja el. Felesége rémülten és fuldokolva felkiált:

– Vége van! ... Meghal!

Don Bosco bátorítja:

– Legyen nyugodt, asszonyom! Nem hal meg a férje, inkább meggyógyul.

Azzal előhozatja a beteg ruháit. A körülállók meghatódva várják a további fejleményeket.

Ekkor lép be az orvos. Látva az előkészületeket, igyekszik lebeszélni a beteget erről a „döbbenetes örültség”-ről. Ő azonban kijelenti,

hogy kész követni Don Bosco parancsát, történjék bármi is. A hozzátartozók segíteni akarnak a bankárnak az öltözködésben, Szentünk azonban leinti őket. A beteg közben magára ölti ruháit, aztán elkezd föl-alá járkálni a szobában; majd kiadja a parancsot, hogy álljon elő a hintó. A behozott ételt olyan jó étvággyal fogyasztja el, ahogyan már régen nem evett. Majd egyedül, fürgén lemegy a lépcsőn, segítség nélkül beszáll a hintóba, s elhajt a bankba. Alig telik el félóra, s már meg is jelenik a háromezer lirával.

– Teljesen meggyógyultam! – ismételteti többször is.

– Ön kivette a pénzét a bankból, a Segítő Szűz pedig kivette önt az ágyból –, mondja Don Bosco és nevet.

Csoda csodát követett, és így – ha megszakításokkal is –, de épült a templom. Amikor a falakat már felhúzták, Don Bosco azt akarta, hogy a kupola utolsó, záró tégláját gyermeki kéz illessze helyére. Ez alkalommal a hívek nagy serege tódult a templom előtti térre, hogy lássa, mint halad lassan, óvatosan fölfelé a létrán Don Bosco, előtte pedig egyik jótevőjének kisfia, Fassati Emánuel. Amikor mind a ketten a kupolára hajoltak, hogy végleg lezárják, fergeteges taps és éljenzés zúgott fel.

Ezután még két évig végeztek belső kiképző és diszitő munkát az épületen.

Végre felvirradt a várva várt nap. 1868 június 9-én Riccardi di Netro érsek felszentelte a templomot, és fényes segédlettel elmondta benne az első szentmisét. Utána Don Bosco mutatta be a szent áldozatot. Himnusz és hálaadás szárnyalt lelkéből az ég felé a Segítő Szűzanyához, akinek pártfogásával be tudta fejezni ezt a művészi remeket.

Azon az estén fényárban usztak az oratórium ablakai. Az udvaron zene szólt, ének harsogott.

– Emlékszik-e, Don Bosco – kérdezte az egyik volt növendék –, hogy ön husz évvel ezelőtt beszélt nekünk a kupolán álló szoborról?

– Igen. Amit akkor láttam, most ti is megcsodálhatjátok. Ó, mennyire szeret bennünket a Madonna!

Ez a szép bazilika azóta is a szalézi szívek fellelőjére és a Segítő Szűz tiszteletének központja. Olyan szent hely, mint Lourdes temploma, mert ez is a Szűzanya kifejezett óhajára készült, azon a helyen, amelyet ő megjelölt, és Don Boscónak több látomásában is megjelent éppugy, mint Bernadettnak Lourdes-ban.

Azt is a Madonna akarta, hogy a templomot a Segítő Szűzről nevezzék el. „Egy alkalommal – beszéli Don Barberis –, miközben a városba kísértem, a Porta Palazzón Don Bosco elmondta, hogy a Szűzanya azt óhajtja: a templom a Keresztények Segítségéről legyen elnevezve.”

Itt nyugszik Don Bosco, Szent Mária Mazzarello és a legfiatalabb hitvalló, a kis Savio Domonkos.

3.

Alig suhant el ez az esztendő, Don Bosco máris arra gondolt, hogy a város tulsó részén, a Porta Nuova-i negyedben is épít egy templomot. Már 1847-ben itt nyitotta meg a Szent Alajosról elnevezett, második oratóriumot. Torinónak ezt a részét a „mosónők negyedé”-nek nevezték. Még kevesen lakták a környéket. A végeláthatatlan réten csak itt-ott piroslott egy-egy háztető. A mezőt egy lassan hömpölygő folyócska szelte át; ebben mosták, szapulták a mosónők a ruhát, majd hosszú, kifeszített köteleken szárították. A bozótos, csalisos részekben rejlő gödrök, a vizmosás vájta üregek jó buvóhelyül szolgáltak a csavargóknak és tolvajoknak. Még a rendőrség is ritkán kockáztatta meg, hogy ide merészkedjék.

Don Boscónak sok nehézséget kellett legyőznie, míg megvásárolhatta a telket, és megkapta az építési engedélyt

Annyi gond és fáradozás után a földmunkák olyan gyorsan haladtak, hogy 1878 augusztus 14-én az általános helynök óriási, lelkes tömeg jelenlétében megáldhatta az alapkövet.

A római – lombard stílusban készült templom nem nagy, de művészien szép. Négyezer hívő befogadására alkalmas. 1882 október 28-án szentelte fel Gastaldi érsek, Don Bosco szándéka szerint Szent János evangélista tiszteletére, mert ez a „szeretett tanítvány volt IX. Pius védőszentje, az ő nevét kapta a keresztségben, és viselte trónralépéséig.”

Don Bosco mutatta be falai között az első szentmisét. Mikor az érsek a szentelési szertartás végeztével visszatért a sekrestyébe, a Szentet már miseruhába öltözve találta.

Don Bosco könnyes szemmel feléje indult, hogy köszönetet mondjon. A főpásztor lelke is csordultig telt érzelemmel, könny gördült le az ő szeméből is, s csak ennyit birt mondani:

– Ó, Don Bosco! . . . Ó, Don Bosco!

Az ünnep estéjén Szentünk beszédet mondott a hiveknek.

A tömeg alig tudott betelni a csinos templom látásával, és kint a téren csodálattal állott meg IX. Pius pápa márványszobra előtt, amelyet a milánói Gonfalanieri alkotott.

4.

Jézus Szívének tisztelete az Egyházban az apostolok idejébe nyúlik vissza, de külön áhítatként csak a középkori misztikusok műveiben jelentkezik. Hazánkban Hajnal Mátyás jezsuita már 1629-ben – szinte a világirodalomban elsőként – könyvet írt Jézus Szívéről, akinek tisztelete még mindig inkább egyes szerzetesrendek keretében terjed. Igazi fénykora csak Alacoque Szent Margit kinyilatkoztatásainak (1674)

ismerése után következik el. Az egész Egyházra IX. Pius terjeszti ki 1856-ban. Párizsban már 1875-ben nagyszerű Jézus Szive-bazilikát emeltek a hívek, de az örök városban még nem létezett neki szentelt templom.

Ezt a hiányt akarta pótolni 1878-ban a római katolikusok egy csoportja, elhatározva, hogy az Esquilinuson templomot emelnek Jézus Szive tiszteletére. IX. Pius örömmel hagyta jóvá a tervet, sőt még a szükséges telket is megvette a Terminipályaudvar közelében, de néhány hónap múlva elköltözött az élők sorából.

XIII. Leo, még mint Perugia püspöke volt az első Olaszországban, aki egyházmegyéjét a Szent Szivnek felajánlotta. Trónrajutása után tehát természetes, hogy felkarolta a templomépítés tervét, és egyik biborosára bízta megvalósítását.

1879 augusztus 17-én kezdték meg a földmunkákat, s hamarosan lehelyezték az alapkövet is. A pénz azonban elfogyott, s így a falak felhuzására egyelőre nem kerülhetett sor.

XIII. Leo ekkor néhány kardinális jelenlétében megjegyezte:

– A Szent Sziv-templom építését feltétlenül folytatni kell, de a munkák óriási költséget emésztenek fel, a pénztár pedig üres.

– Azt ajánlom szentségednek – szolt közbe Alimonda biboros –, bizza az egészset Don Boscóra. Ő biztosan befejezi az építkezést.

– De elfogadja-e? – kérdezte a pápa. Igen sok a munkája, és úgy hallottuk, beteges is.

– Én jól ismerem. Neki szentséged óhaja: parancs.

Mivel Don Bosco éppen Rómában tartózkodott, XIII. Leo 1880 április 5-én kihallgatásra kérette. Rendkívüli szívelyességgel fogadta a Szentet, s megkérdezte tőle, nem vállalná-e el a nehéz megbízást.

Don Bosco hazautazott Torinóba, hogy káptalanja beleegyezését kérje. A tanács tagjai féltették már fáradt, beteges atyjukat, és mivel még a Szent János evangélista templomának költségei sem voltak kifizetve, mind a hatan ellene szavaztak. A Szent ekkor így szolt hozzájuk: „Ugy szavaztatok, ahogy az emberi bölcsesség megkívánja, de higgyétek el: helyesebb lett volna, ha mellette foglaltok állást, mert biztosítlak benneteket, az Ur Jézus Szive megadja a módot és az eszközöket adósságaink kifizetésére, sőt még ajándékot is küld számunkra.”

A hitnek az az erős izzása, amely átfütötte Don Bosco szavait, meggyőzte a tanácstagokat, és így a második szavazáskor mindnyájan beleegyezésüket adták.

Szentünk visszatért Rómába.

– A pápa kívánsága nekem parancs –, mondotta XIII. Leonak. – Elfogadom a megbízást.

– Pénzt azonban nem tudok adni –, jelentette ki őszintén a pápa.
– Szentségedtől – felelte Don Bosco – pénzt nem is kérek, csak áldást... Sőt, ha szentséged megengedi, a templom mellé oratóriumot és menedékházat is építek majd, hogy összegyűjthessük és iskoláztassuk vagy mesterségre tanítsuk azt a sok-sok szegény gyereket, akik oly nagy számban kóborolnak abban a városrészben.

– Szívesen megáldom önt – válaszolta teljesen megnyugodva a pápa – és mindazokat, akik hozzájárulnak ehhez a szent műhöz.

Don Bosco tehát még ötezer négyzetméter területet vásárolt a meglévő telekhez, a leendő szalézi intézet számára, majd azonnal munkához látott. Levelet irt a világ valamennyi püspökéhez, és a lottó is szép összeget hozott.

– Haladnak-e a munkálatok? – kérdezte XIII. Leo az 1881. áprilisában engedélyezett kihallgatáson.

– Jelenleg százötven kőműves dolgozik. A szívek szeretete és áldozatkészsége csodálatos, de meg kell mondanom, mégis rettenetes sok az anyagi gondom...

– Akkor fogadja el ezt, kedves Don Bosco –, mondta meghatódva a pápa, és átnyújtott a Szentnek egy ötezer liráról szóló csekket. – Most kaptam, és szívesen önnek adom azzal a kívánsággal, hogy más-kor is megismételhessem... Nagyon szívesen fekszik ez a mű.

Időközönként a pénz mégis elfogyott, s ilyenkor heteken át szünetelt a munka. Várni kellett az újabb adományokat.

Don Bosco azt remélte, hogy négy év alatt be tudja fejezni az építkezést, de még 1883-ban is csak addig jutottak, hogy végre tető alá került a templom.

Amikor némelyik ismerőse vagy rendtársa arra biztatta Szentünket, hogy változtasson az eredeti terven, s akkor talán könnyebben megoldhatók az anyagi nehézségek, Don Bosco mindig így felelt: „Kell, hogy ez a templom Jézus Szívéhez és Rómához méltó legyen!”

Méltó is lett!

A három hajós templom hossza hatvan, szélessége harminc méter. Bent, a falakon százötven freskó ékeskedik. Hat mellékoltára tiszta carrarai márványból készült. A bejárat közelében IX. Pius pároszi márványból faragott szobra áll. Jobb kezét áldásra emeli, baljában pedig a Szalézi Társaság jóvá hagyásának brevét tartja.

1887 május 14-én Parocchi bíboros-helytartó ünnepélyesen felszentelte a pompás templomot. A sok kiváló személyiség koszorújában jelen volt Don Bosco is.

Másnap Szentünk a Segítő Szüzanya oltáránál misézett. Alig tudta befejezni a szent áldozatot, mert sokszor sirva fakadt. A mise végén nagy néptömeg fonta körül. A hivek, látva a Szent mélységes áhítatát

és meggyötört arcát, elérzékenyülve csókolgatták kezét és miseruháját. Amikor a sekrestye ajtajához értek, megkérték, hogy áldja meg őket.

Don Bosco a nép felé fordult, kezét felemelte, s alig hallható, remegő hangon így szólt:

— Megáldalak . . . Megáldalak . . .

Nem bírta tovább folytatni, könnyekre fakadt, s két tenyerével eltakarta arcát. Ugy kellett elvezetni. Amikor később megkérdezték, mi okozta nagy mehatottságát, így válaszolt:

— Olyan világosan láttam szemem előtt azt a jelenetet, amikor kilenc-tíz éves koromban jámbor Társaságunkról álmodtam; olyan élénken láttam és hallottam édesanyámat és testvéreimet, amit az álom jelentésén vitatkoznak, hogy nem tudtam szentmisémet folytatni.

„Annak idején mindent megértesz majd” — mondotta akkor neki a szépséges Hölgy, a Szent Szüz.

Azóta eltelt hatvankét esztendő!

És ime, a Becchi-tanya egykori mezitlábas pásztorfiucskája megérte, hogy küldetése a Jézus-Szive-templom befejezésével a legünnepélyesebb szentesítésben részesül . . .

Don Bosco nagy építkezéseire gondolva írja Huysmans: „Nincs egy fillérje sem, és kollégiumokat táplál, templomokat emel, papi otthont alapít . . . Némely pillanatban úgy látszik, hogy minden összeomlik. Nagyösszegű váltók érkeznek, a pénzesláda azonban üres. Óránként sürgetik. Ő pedig amikor befejez egy-egy levelet, hátrafordul és így szól: jól van! Ujra zaklatják: mégis csak illenék fizetni! — És Don Bosco folytatva az írást, így válaszol: ez az isteni Gondviselés dolga! Így akár harminc- vagy negyven líráról legyen is szó, a kellő időben mindig érkezik egy „bizonyos” valaki, és elhozza a hiányzó összeget. Don Bosco pedig minden csodálkozás nélkül mosolyog.”

A FÖLD VÉGSŐ HATÁRAIG . . .

A fiatal, ujmisés Don Bosco Assisi Szent Ferenchez, Szent Terézhez és minden nagyszívű apostolhoz hasonlóan szeretete volna az Evangélium fényét elvinni a pogányok közé, de Don Cafasso – felismerve barátja és földije más irányu hivatását – lebeszélte tervéről. Szentünk azonban még idős korában is többször mondogatta: „Csak ne lennék ilyen erőtlén és öreg, magam mellé venném Don Ruát, s elmennénk misszióba.” De ha már ez a kívánsága nem teljesülhetett, azt akarta, hogy legalább fiai eljussanak a Krisztust váró népek közé.

Ezt az elhatározását két égi sugallat is megerősítette.

Az első 1854-ben a súlyos betegen fekvő kis Cagliero János ágya mellett történt. Az orvosok már lemondtak a kisfiuról. Don Bosco be ment tehát kedves növendékéhez, hogy a szentutavalóban részesítse, de alig tette lábát a küszöbre, amikor különös látomása támadt. Egy galamb, olajágot tartva csőrében és vakító fényt sugározva magából, ott keringett a szobában, aztán rászállt a beteg ágyára, az ágacskával megérintette a kisfiu ajkát, majd ráejtette a fejére. Azután még tündöklőbb fényt árasztva eltűnt.

Don Bosco beljebb lép a szobába, és most azt látja, hogy szinte varázsütésre eltűnnek a falak, az ágy körül pedig különös arcu vademberek sokasága jelenik meg. Esdő tekintetüket a kisfiura szegezük, mintha segítséget várnának tőle, majd két rézbőrű az ágy fölé hajol, s szinte aggódva lesi, van-e még élet a lázas betegben.

Don Bosco előtt azonnal világossá vált a szimbólum. A galamb a Szentlélek ajándékainak teljességét jelentette, a püspöki méltóságot, a bennszülöttek pedig azokat a népeket, amelyeknek egyszer Cagliero lesz a főpásztor. A látomás beteljesedett: Cagliero 1884-ben püspökké szentelték, 1915-ben pedig biborossá nevezte ki a pápa.

1871-ben Don Bosco újabb látomásban részesül. Egy ismeretlen, hatalmas kiterjedésű síkságon találja magát. Sehöl egy domb, csak messze, a látóhatár szélén huzódik egy magas, ködbevesző hegylánc. A végtelen pusztán erős termetű, vadtekintetű emberek járnak- kelnek. Hajuk hosszú és rendetlen, bőrük bronzsínű. Testüket állati bőrökbe burkolják. Egyesek vadat üznek, mások az elejtett állatokat kunyhójukhoz cipelik és feldarabolják. De vannak, akik egymással viaskodnak, sokan pedig európai katonákkal hadakoznak. Hamarosan holttestek tömege borítja a mezőt. „Egyszer csak – beszéli Szentünk – egy különös csoport jelent meg a láthatáron. Mindjárt sejtettem, hogy miszszionáriusok. Mosolyogva közeledtek a vadakhoz. Találgattam, melyik szerzethez tartozhatnak, de nem tudtam megállapítani. Nem is maradt

rá idő, mert a bennszülöttek lemészárolták és feldarabolták valamenynyit.

Ki tudná megtéríteni ezt a barbár hordát? – kérdeztem magamban.

Amig ezen töprengtem, a messzeségnek ugyanazon a pontján egy másik misszionárius csoport tűnt fel. Nem voltak sokan, de vidámak, derűsek. Előttük egy fiu lépkedett.

Ezek is a vesztőhelyre mennek! – gondoltam szomoruan. Nézegettem őket, s többet meg is ismertem közülük. Mindnyájan szaléziak voltak! Még a nevüket is megmondhatom.

Intettem nekik, hogy álljanak meg, és forduljanak vissza, mert különben a halál fiai, de nem figyeltek rám. Amikor a bennszülöttekhez értek, azok harsány ujjongásba kezdtek. Letették fegyvereiket, hargagos tekintetük megenyhült, s a legnagyobb kedvességgel fogadták az érkezőket.

Vajon mi lesz ennek a vége? – tépelődtem. De a pusztá fiai nagy figyelemmel hallgatták őket, s feleltek kérdéseikre. Később pedig együtt énekeltek és imádkoztak a hithirdetőkkel...

Az álom világosan megértette velem – folytatja Szentünk –, hogy fiaim egyszer missziós utra kelnek...

De melyik lehet ez a nép? Hol terül el a látott vidék? Etiópiában, Kinában, Ausztráliában vagy talán Indiában?

Don Bosco sokat töpreng. Egész könyvtárnyi irodalmat átnéz, tudományos földrajzi műveket és utleírásokat. Érdeklődik világjáróktól, hazalátogató misszionáriusoktól, tapasztalt hajóskapitányoktól. Lefesti az álomban látott bennszülöttek faji jellegzetességeit, a tájat, de egyikük sem tud felvilágosítást adni.

Végül is 1874 decemberében sikerül a helyes nyomra rátalálnia. Gazzolo Ker. János argentin konzul látogatja meg, hogy a Buenos Aires-i érsek nevében misszionáriusokat kérjen Szentüktől Patagonia, Tüzföld és a Magellán-szigetek bennszülötteinek megtérítésére. Hosszu beszélgetésük során Don Bosco meggyőződik arról, hogy álmaiban ezeket a vidékeket és az ott élő embereket látta. Előző olvasmányai csak megtévesztették, mert az akkor modern szemléletű, 1864-ben Torinóban kiadott „Dizionario di cognizioni utili” (Hasznos ismeretek tára) is ezt írta a patagon indiánokról: „széles vállak, óriási fej, fekete és durva haj, kevés szakáll, kifejezés nélküli arc, körülbelül három méter magas test, úgyhogy talán ők a világ legmagasabb emberei.”

Don Bosco a konzullal folytatott beszélgetés után nem habozott: elfogadta Aneyros Leo érsek meghívását.

1875 november 14-én a látomásbeli gyermek, dr. Cagliero János vezetésével szállt Genovában hajóra az első tíz szalézi misszionárius: négy pap és hat segítő testvér.

A bucsuzás perceiben Don Bosco a lelkekre kötötte: „Lelkeket keressetek, ne pénzt, ne tiszteletet, ne méltóságokat! Különösen a betegek, a gyermekek, az öregek, a szegények legyenek gondotok, s elnyeritek Isten áldását és az emberek szeretetét... Állandóan ajánljátok Segítő Szűz Mária tiszteletét és az Oltáriszentségben rejtőző Ur Jézus imádását! Bármennyi fájdalom és fáradtság szakad rátok, ne felejtsetek el, milyen nagy lesz az égből reátok váró jutalom... Meg fogjátok látni, mi a csoda!”

A bátor kis csapat tagjai december 14-én érkeztek meg Buenos Airesbe, ahol hamarosan megnyitották az első dél-amerikai ipariskolát.

1876 novemberében huszonhárom hithirdetőből álló újabb csapat lép partra Argentínában. Aztán elindulnak dél felé. Kitárul előttük a pampák végtelen világa. Sehol egy fa, egy kő, csak fű, fű és fű. A bennszülöttek vadak, kegyetlenek. Nem bíznak a fehérékben, akik már anynyit lemészároltak közülük. Don Bosco fiai minden erejükkel, tekintélyükkel védik őket az argentin katonaság bosszuja elől. S alig mulik el néhány év, az utolsó harcos arakuán törzsfőnök fia, Namuncura, szalézi növendék lesz, papnak készül, de fiatalon meghal. (Boldoggá avatása folyamatban van.)

Minél délebbre hatolnak a misszionáriusok, annál zordabbá válik a vidék.

Közben újabb és újabb szalézi hithirdetők érkeznek, s alig két évtized alatt az addig pusztá földiken virágzó mezőgazdaságok alakulnak, mert Don Bosco misszionáriusai nemcsak a hitet hirdetik, hanem közben tanítanak is, s lerakják a jövő kultúra alapjait. Feltérképezik Patagóniának és a Tüzföldnek az európaiak előtt addig ismeretlen tájait, s számtalan tudományos expedíciót szerveznek. Újabb fejezettel gazdagítják a nyelvészetet, néprajzot és a földrajztudományt.

Ahol Fagnano József dr., a „jó kapitány”, Garibaldi legendáshírű légiójának egykori harcosa megtelepszik, ott fejlődik ki Magellán városa. Ő építi Tüzföldön az első kőépületet, templomokat és iskolákat. Ésszerű mezei munkára szoktatja az „átkozott föld”-ön élő bennszülötteket. Megismerteti őket a juhtenyésztéssel, a zöldségek termesztésével. Utódai ezen a rideg vidéken csupán a búzának harminc változatát kísérletezik ki. (A II. Vatikáni Zsinat befejezésekor a Szent Péter-bazilikában mondott koncelebrációs szentmise ostyáihoz is innen szállítják majd a lisztet.) A Tüzföld legnagyobb szigetén, az Isola Grandén ő fedezi fel – többek között – azt a csodálatosan szép, száz kilométer hosszú tavat, amely ma is az ő nevét viseli. Lino Carbajal négy hatalmas kötetben tudományos rendszerezéssel elsőnek foglalja össze Patagónia földrajzát, történelmét, növény- és állatvilágát. De Agostini Albert kiváló tudós nevét még ma is számtalan hegy, folyó és tó őrzi. Sok

tudományos könyvet írt. Ezek közül az „Utazásaim a Tüzföldön” címűt magyarra is lefordították. A tudomány iránti szeretet azonban nem nyomta el benne a hithirdető buzgóságát. Naplójában ilyen részleteket olvashatunk: „Négy hónap alatt 2150 kilométert tettem meg, 579 személyt megkereszteltem, 545-öt megbérmáltam, 15 házasságot rendeztem . . .”

A szaléziak az elsők, akik könyveikben, cikkeikben és a Don Boscónak küldött leveleikben részletesen, a valósághoz hűen írják le ezeket a távoli vidékeket s a rajtuk élő törzsek szokásait. Megjárják a Limay-folyó mindkét partját egészen a Nahuel Huapi-tóig, felhajóznak a Neuquén-folyón Norquinig. Előrenyomulnak a Kordillerákig, felkutatják a Rio Colorado vidékét, a Valcheta pusztaságot és végig a Rio Negro mindkét partját, tehát az egész Patagóniát. Óriási terület ez, több mint harmincötezer négyzetkilométer!

De nincs megállás! Mennek tovább.

Megtelepszének Kolumbiában, Braziliában, Mexikóban, Venezuelában, Peruban, Tuniszbán, Boliviában, Egyiptomban, Fokföldön, Paraguayban, San Salvadorban, az Antillákon, Kis-Ázsiában, Portugál-Kínában, Hondurasban, Panamában, a Fülöpszigeten, Afrikában, Mozambiqueban, Ecuadorban . . . De minek folytatni tovább? Minden irányban eljutnak „a föld végső határa”-ig.

Don Bosco tudámszeretetét és valóságérzékét bizonyítja, hogy 1880-ban kinyilvánította azt az óhaját, hogy Dél-Amerikát át akarja hálózni meteorológiai megfigyelőállomások láncolatával. És már 1882-ben Don Lasagna Alajos megalapítja az első intézetet az uruguayi Villa Colónban, majd ezt követik gyors egymásutánban a többiek, mérhetetlen hasznára nemcsak az egyes államok, hanem a missziós központok számára is.

Közben a Gondviselés csodálatos módon intézi az utánpótlást. Amikor például 1876-ban hat áldozópap ment Amerikába, ugyancsak hat egyházmegyei pap kérte föl vételét a Szalézi Társaságba; hét kispap szállt hajóra és hét fiú jelentkezett papnövendeknek; tizenkét segítő testvér indult el a messzi utra és tizenkét új lépett helyébe.

Don Bosco titkára, Don Berto említi, hogy számtalanszor látta, amint szentünk a térkép fölé hajolva tanulmányozza a helyeket, amelyeket meg kell hódítani az Evangéliumnak. Ilyenkor rendszerint örömtől sugárzott az arca s felkiáltott: „Micsoda szép nap lesz, amikor a szalézi hithirdetők állomásról állomásra haladva hajóznak a Kongó-folyón, s összetalálkoznak testvéreikkel, akik lefelé ereszkednek a Niluson, és kezét fognak, dicsérve az Urat!”

1883-ban újabb álomban részesült Don Bosco. „Angyalok emelték föl”, s bejárta velük az egész Dél-Amerikát. Láta a Kordillerákat, a vad Amazonást, a kacskaringós mellékfolyókat, a félelmesen zugó vi-
zeséseket, az indiánok falvait . . . Latta, hogy két szalézi misszionáriust a bennszülöttek meggyilkoltak. (A szomorú esemény később be is kö-
vetkezett: Sacilotti Peter és Fuchs János hithirdetők vértanúságot szen-
vedtek.) A lélek röntgenszemével észrevette a föld mélyén vagy a he-
gyek méhében rejlő természeti kincseket, például hogy a Comodoro
Rivadavia környéke mennyire gazdag kőolajban. A 15. és a 20. széles-
ségi fokok között egy olyan vidéket látott, amelyről ezt mondta: „Ami-
kor eljönnek kibányászni azokat az ásványi kincseket, amelyek ezek-
nek a hegyeknek a mélyében rejlenek, ez a vidék a tejjel-mézszel folyó
ígéret földjévé változik. Elképzelhetetlen gazdagság lesz . . . És ez
meg történik, mielőtt kihalna a második nemzedék.”

Amikor az 1976-ban elhunyt Juscelino Kubitschek de Oliveira, volt
brazíliai elnök elolvasta Don Boscónak ezt a látomását, nem hagyta
nyugodni a gondolat, és elhatározta, hogy itt építi fel az ország új fő-
városát, Brasíliát. De hol lehet ez a hely? Don Bosco olyan részletesen
és szemléletesen leírta a hegyek és a kanyargó folyók alakját, a látott
tavak formáját, hogy repülőgépek segítségével, a jelzett szélességi
fokok között nem volt tulságosan nehéz feladat rábukkanni erre a terü-
letre. Hamarosan ötvenezer munkás és hatvan építész fogott hozzá,
hogy Costa és Niemayer mérnökök tervei alapján megépítsék a világ
legmodernebb városát. Amikor az építőanyagok megérkeztek, Kubit-
schek elnök első dolga az volt, hogy kápolnát emeljen Don Bosco tisz-
teletére, s a szaléziákat kérte meg a munkások gyermekeinek oktatá-
sára. Azt akarta, hogy a majd elkészülő, négyezer hívőt befogadó,
ultramodern templom is szentünk dicsőségét hirdesse. 1960 augusztus
21-én avatták fel az új fővárost.

Kubitschek elnök a Manchete folyóiratban „Miért építettem Brasi-
liát?” című cikkében számolt be nagy tervének megvalósítása és a
Don Bosco álma közti összefüggésről.

Álmai és látomásai révén Don Bosco néhány dél-amerikai ország
legkitűnőbb szakértőjévé vált. Ez az oka, hogy a Lyoni Földrajzi Társa-
ság felkérésére 1883 április 14-én előadást tartott Patagóniáról a társa-
ság tagjainak. Oly aprólékosan írta le előttük a vidék állat- és növény-
világát, földrajzi viszonyait, bányáit, folyóit, lakosait, hogy tudós hall-
gatói elámulnak ennyi ismeret láttán. Később a Földrajzi Társaság
aranyéremmel is kitüntette Szentünket a földrajzi tudományok terén
szerzett érdemeiért. A megtisztelő ajándék egyik oldalára ezt vésették:
„Don Bosco – Pretre Salesien – Civilisation de la Patagonia.”

1885 január 31-én Szentünk újabb álmot lát. Mint valami színes televízió végigszemléli a létező missziós állomásokat és intézeteket.

1886-ban ismét megjelenik a titokzatos Hölgy. Vezetésével Don Bosco szinte „közről” láthatja a világ valamennyi vidékét, ahol majd fiai letelepszének. Látja, hogy a szalézi hithirdetőknek milyen hihetetlen akadályokat kell legyőzniük. Elszomorodik, fáj értük atyai szíve, de a szépséges Hölgy megvigasztalja: „Ne félj – mondja –, nem egyedül mostani fiaid, hanem azoknak a fiai és mindazok, akik utánuk jönnek, valósítják meg ezeket a csodákat!”

Látja Don Bosco Valparaisót és Santiágót is, és az álomnak ez a része már a következő évben megvalósul; ezekben a városokban is megtelepszének a szaléziak.

Szentünknek támadtak utópisztikus gondolatai is. Így 1876 március 16-án Melegari belügyminiszternek írt levelében fölhozza azt a tervet, hogy Patagóniában egy külön államot kellene alapítani az ott élő olasz emigránsok részére. De hogy ez a terv mégsem mondható pusztán délibábkergetésnek, azt az bizonyítja, hogy husz évvel később Herzl Teodor, a híres cionista azzal a gondolattal állt elő, hogy a zsidó nép számára alakítsanak ki egy államot vagy Palesztinában vagy Patagóniában.

Felvetődik a kérdés: mi a titka szalézi missziók oly tüneményesen gyors és gazdag felvirágzásának, amit Don Bosco „csodá”-nak nevezett? A szalézi missziós tevékenység sajátosságának öt jellemző vonását emelhetjük ki:

1.) Don Bosco fiai a szeretet varázsával a missziós területeken is a szegény ifjuság megnyerésével kezdik munkájukat. jól tudva, hogy a fiatalság elfogulatlanabb, jóhiszeműbb és eszményibb gondolkodású. Szentünk maga írja hithirdetőiről: „Szalézi Szent Ferenc nyájasságával vonják majd a népeket Jézus Krisztushoz. Nem lesz könnyű feladat az első bennszülötteket az erkölcsre szoktatni. Az ő fiaik azonban már egészen könnyen szót fogadnak majd a misszionáriusoknak, s az ő irányításukkal kolóniákat és telepeket alapítanak.”

2.) Don Bosco jól tudta, hogy a világ állandóan fejlődik; fiai ezért létesítenek, ahol csak lehet, földműves- és ipariskolákat, műhelyeket, üzemeket és rádió-állomásokat. A technikai vívmányokat megismerő és megszerető bennszülött fiatalság fogékonyabb értelművé és logikusabb gondolkodásúvá válik. Könnyebben megérti a hit titkait.

3.) A szalézi missziós állomások és intézetek papjai, szerzetesei sohasem egy nemzet fiai. Minden közösség nemzetközi összetételű, így nem erőszakolják rá a bennszülöttekre saját kulturájukat, sőt inkább arra törekszenek, hogy az egyes faji csoportok a maguk ősi műveltségét megőrizték.

4.) Don Bosco fiai igyekeznek a bennszülött fiatalság körében minél több papi, szerzetesi hivatást fakasztani, mert ők sokkal eredményesebben tudnak hozzáférközni saját fajtestvéreik lelkéhez.

5.) A szalézi misszionáriusok célja, hogy minél több vallásos civil embert bevonjanak a lelkek üdvösségéért kifejtett munkába: technikusokat, mérnököket, orvosokat, szakmunkásokat. Ezek javarészt volt növendékek, akik önként, egyéni buzgóságból vállalták, hogy két-három évet valamelyik missziós állomáson töltsenek. Szaktudásuk a bennszülöttekben tekintélybresztő, vallásosságuk példamutató.

1887 decemberében dr. Cagliarió, a hűséges tanítvány Torinóba érkezik, hogy meglátogassa már súlyosan beteg Don Boscót. A püspök egy tűzföldi indián kislányt mutat be mesterének.

– Kedves Don Bosco, ime az első zsenge, akit fiai önnek a föld legvégső határáról átadnak.

A kislány letérdel, majd idegen kiejtéssel megszólal.

– Köszönöm, hön szeretett atyám, hogy elküldted hithirdető papjaidat, hogy engem és testvéreimet az üdvösségre vezéreljenek! Keresztényekké tettek bennünket, s megnyitották számunkra a mennyország kapuit . . .

De nem bírja folytatni. Elcsuklik a hangja, és sirva fakad.

Szép és magasztos jelenet!

Don Bosco szívet is csordultig eltöltötte a hála forró érzése, s szeméből kibuggyant a könny: egy nagy apostol megindító „Deo gratias”-a.

Ekkor Dél-Amerikában már százötven szalézi és ötven Segítő Szűz Mária leánya működött.

Az álmokban és látomásokban szemlélt Patagonia és Tűzföld volt az a missziós terület, amely Don Bosco szívéhez legközelebb állt. Halála után itt többször is megjelent.

Szalézi hithirdetők – tudós és edzett férfiak – bizonyították, hogy a vietnami missziós kórházba többször láttak szegény indiánokat érkezni, akik orvosi műtetre vagy különleges egészségügyi szolgálatra szorultak. Messziről jöttek, néha ezer kilométerről is, a pampák kellős közepéről vagy a Kordillerákból, hogy kezelésben részesüljenek. S mikor megkérdezték tőlük, ki irányította oda őket, rendszerint ezt felelték: „Egy fehér atya.” Azt is elmondták, milyen jó volt hozzájuk, milyen szeretettel beszélt velük. „Menjete csak a misszió kórházába!” – buzdította őket. És megmutatta még az utat is. Ha pedig valamelyikük nem tudott tájékozódni, akkor ismét megjelent, s jóságos mosolyával biztatta őket, hogy csak folytassák az utat. Azután ha akár a kórtermek-

ben, akár a gyógyszerárban megpillantották Don Bosco arcképét, szemük megcsillant, és határozottan bizonygatták: „Ez az atya volt, aki velem beszélt!”

A tűzföldi indiánok közül is többen részesültek haláluk óráján abban a kegyelemben, hogy Don Bosco megjelent nekik. Utolsó perceikben sokan sóhajtottak fel: „Ime, a nagy fehér atya, aki engem hív, és rám mosolyog!” A nagy fehér atya” az ő nyelvhasználatukban Szentünket jelentette.

DON BOSCO EGY NAPJA

Pirkad. Reggel fél öt óra van. A megzendülő harangszó ércesen száll át a lassan ébredező város felett. Az oratórium épülete még szürkéségbe burkolódik, csupán az egyik ablakon szűrődik ki sápadt lámpafény. Don Bosco már íróasztala mellett dolgozik. Még felszentelés-kor megfogadta, hogy öt óránál többet nem alszik. A harangszó hallatára abbahagyja az írást, letérdel s elmondja az Urangyalát, majd továbbra is imába mélyed. Teljesen elmerül az Istennel való beszélgetésben. Szívét eltölti a hála meleg érzése, s már előre elfogadja és felajánlja a kezdődő nap minden kellemetlenségét, a sokszor iszonyúan gyötrő fejfájásokat, a gyengülő test megpróbáltatásait. Aztán könnyögrésre csuklik a hangja: kegyelmet kér és erőt, hogy napközben eredményesen hinthesse szét Isten világosságának fényét és erejét. Majd fölkel, visszaül íróasztalához. Gondolatban lopódkodjunk a háta mögé, s nézzük meg mit ír. Az iskolában tanító rendtársainak szólnak a sorok:

„1. A tanítók első kötelessége, hogy pontosan ott legyenek az osztályban, s megakadályozzák azokat a rendetlenségeket, amelyek a tanítás előtt és után elő szoktak fordulni. Mihelyt észreveszik, hogy valamelyik növendékük hiányzik, azonnal üzenjék meg a tanulmányi vezetőnek vagy a házgondoknak.

2. Jól előkészülve lépjenek az osztályba! Előzőleg alaposan vegyék át azt az anyagot, amely előadásuk tárgyát alkotja. Ennek a közelebbi előkészületnek az lesz a gyümölcse, hogy növendékeik előtt a feladatokban és leckékben felmerülő nehézségeket könnyen megvilágíthatják majd, s a maguk fáradságát is hatékonyan megkönnyítik.

3. Semmi részrehajlás, semmi elfogultság! Figyelmeztessenek, dorgáljanak, ha arra szükség van, de könnyen bocsássanak meg, s amennyire csak lehetséges, ne maguk róják ki a büntetést!

4. Az osztályban a leggyengébbekkel foglalkozzanak a legtöbbet! Mindig csak bátorítsák, és sose forrázzák le őket!

5. Gyakran kérdezzenek ki mindenkit különbség nélkül! Megbecsülést és szeretetet tanusítsanak minden növendékük, különösen a nehezebb felfogásúak iránt. Kerüljék egyeseknek azt a veszedelmes szokását, hogy a hanyag vagy tehetségtelenebb tanulókat magukra hagyják.

6. Büntetésből soha senkit az osztályból el ne távolítsanak! Szigorúan tilos a verés, továbbá a megszegyenítő vagy az egészségre ártalmas fenyegetések alkalmazása.

7. Iskolán kívül a tanító ne fenyegetsen, semmilyen büntetést ne foganatosítson, hanem arra szorítkozzék csupán, hogy barátként figyelmeztesse növendékeit, s lássa el őket jótanáccsal.

8. Unos-untalan szorgalmazták a füzetek csinosságát, az írás szabályosságát és tökéletességét, az iskolai könyvek és a beadandó dolgozatfüzetek tisztaságát . . ."

Fél nyolc van. Csöngetnek. Abba kell hagyni az írást. A fiuk is befejezték reggeli tanulásukat. Elindulnak a templomba, hogy szentmisét hallgassanak. Don Bosco megelőzi őket, és már a sekrestyében várja gyónni akaró növendékeit. A terem közepén egy széken foglal helyet. A fiuk köréje térdelnek. Aki éppen most sorolja el bűneit, homlokát a szent vállainak támasztja, ő pedig szabad kezét a kisfiu fejére teszi. Feloldozás előtt néhány rövid, világos buzdító szó hangzik el ajkáról. A fiu felkel. Utána még vagy ötvenen következnek.

A gyóntatás befejeztével Don Bosco néhány percre magába száll, majd felölti a szent ruhát. Elindul az oltárhoz, elmondja a szentmisét, amely nem tart tovább félóránál. Arcát megszépíti az áhitat, és néha könny gördül alá szeméből.

„Ki volt ez a pap, aki ilyen elmélyülten mondta a szentmisét? – kérdezik a templomból kimenne azok, akik még nem ismerik Torino apostolát. – Csak szent lehet!”

Fél kilenc. Don Bosco elhagyja a sekrestyét. A növendékek már megreggeliztek, s most élvezik a rövid szabadidő gondtalanságát. Élénkek, mint a higany, kergetőznek, játszanak. Megható jelenet, amikor észreveszik az udvaron megjelenő atyjukat. Szinte versenyezve szaladnak eléje, s mindegyik egyre közelebb akar furakodni hozzá. Szorosan mellé állnak, s megcsókolják a kezét. Áhitattal lesik minden szavát, mosolyát, s szinte várják, hogy megsimogassa hajukat, homlokukat. Don Bosco az egyiket kedvesen megszólítja, a másiktól kérdez valamit, s van akinek a fülébe sug néhány szót.

De az idő halad, s hogy valami módon megszabadulhasson, meg kell őket nevetetnie.

– Figyeljete! csak! – mondja. – Tudjátok-e, melyik a legfinomabb bor?

– A barbera! . . . A barbera! – kiáltják többen kórusban.

– Nem! A canelli muskotály! – hangzik az ellenvélemény.

– A caluso jobb, mert édes!

– Egyik sem –, feleli Don Bosco.

– Talán a bordeaux-i?

– Biztosan a tokaji vagy a malaga!

– Nem találtátok el! – nevet a Szent.

– Hát akkor melyik?

– Ó, kis számarak! . . . Az a legjobb bor, amelyik éppen a pohárunkban van.

A fiuk kacagnak. Kissé meglazul a gyűrű, s Don Bosco ügyesen elillan.

Éppen kilenc órát cseppetnek. Csak annyi ideje van, hogy magához vegyen egy csésze kávé. Azután irodájába siet, mert az előszobában már sokan várják, legalább harmincan. Egymásnak adják a kilincset. Az első egy tizenhét éves fiú. Ugy érzi, papi hivatala van, de kételei is támadtak. Tanácsot kér... Egy megkínzott arcú édesanya munkakerülő, csavargásra szokott fiáról panaszkodik. Mit tegyen? ... Most néhány hitelező következik, kezükben számla. Don Bosco megnyugtatóan őket. Egy fiatalember állást keres, s ajánlóleveleket kér a Szenttől. Vannak olyanok is, akiket nem éppen komoly szándék vezet, mint azt a két férfit is, akik éppen most nyomják le a kilincset.

– Lottózunk, Don Bosco. Kérjük, diktáljon néhány nyerőszámot!

– Öt, tíz, tizenhárom. Ezek biztosan nyerni fognak.

– Nagyon-nagyon köszönjük!

Amikor már az ajtóhoz érnek, a Szent megállítja őket.

– Értsük meg egymást –, mondja komolyan. – Elnyerhetik az örök életet, ha megtartják az Egyház öt és az Isten tíz parancsolatát, és gyakorolják az irgalmasság hét lelki és hét testi cselekedetét. Ezért a Szentírás kezekedik.

Don Boscónak már iszonyúan fáj a feje, de ezt nem veszi észre senki, mert hihetetlen önuralommal mosolyt erőltet arcára.

Megkondulnak a harangok. Dél van. A Szent feje majd széthasad a kintől, fáj a lába is, de azért még meghallgatja azt a néhány várokozót.

Fél egyre jár az idő, amikor lemegy az ebédlőbe. Rendtársai már felkeltek az asztaltól, hogy dolguk után nézzenek. A fiuk lesik atyjukat, és amikor meglátják, hogy elfoglalta helyét az asztalnál, ők is beözönlönek az ebédlőbe. Fülelnek, kérdezősködnék, nevetgélnek. A Szent adomákat mesél nekik, itt-ott elhintve egy mély gondolatot. Körülötte szinte hegyet alkotnak a buksi fejek.

A többi fiú közben kint játszik az udvaron.

– Menjünk mi is! – mondja Don Bosco, befejezve az étkezést.

Kiérve ő is bekapcsolódik a játékba, amely egyre tüzesebbé válik. Így tart ez hosszú percekig, de Szentünk lába nagyon fáj, néha erősen meg is dagad, de mégis kihívja valamennyiüket versenyfutásra. És mi az eredmény? Mind az ötszáz fiút a háta mögött hagyja, pedig némelyik bámulatosan gyorsan fut.

Két órát jelez az oratórium csengője. Pillanatok alatt abbamarad a játék. A diákok a tanulóterembe, az ipari tanulók a műhelyekbe vonul-

nak. Don Bosco pedig a kápolnába megy. Egy órán át elmélyülten imádkozik. Megemlékezik jöteveiről, a messzi távolban működő misz-ionáriusairól.

Közben hármát üt az óra. Abba kell hagyni a lelki pihenést is. Don Bosco elindul tehát dolgozószobája felé, de az udvaron hozzá lép egyik kispapja.

– Kérem, Don Bosco – mondja izgatottan –, itt van lord Palmerston, és önnel kíván beszélni.

– Az angol királynő minisztere?

– Igen. Most van visszatérőben Londonba.

Don Bosco előkelő vendégét először egy tágas terembe vezeti, ahol ötszáz gyermek tanul.

– Milyen nagy csend van! – szólal meg a lord. – És úgy látom, nincsenek jelen felügyelők se. Hogy lehetséges ilyen példás fegyelmet elérni?

– Egész év folyamán sem került sor panaszra – jegyzi meg Don Bosco –, és senkit sem kellett megbüntetni vagy megfenyíteni.

– Kérem, mondja meg, mi ennek a titka? – Ön pedig – fordul titkárához –, írja le, amit hall.

– Uram – feleli Don Bosco –, azt az eszközt, amit mi használunk, önök nem alkalmazhatják.

– Miért?

– Mert ennek a titkát csak a katolikusok ismerik.

– Vajon mi lehet az?

– A gyakori gyónás és szentáldozás, meg a jól hallgatott mindennapi szentmise.

– Valóban, mi hijával vagyunk ezeknek a hatalmas nevelési eszközöknek. Nem lehetne őket mással pótolni?

– Legfeljebb pálcával.

– Teljesen igaza van, Don Bosco. Vagy hitvallás vagy kinvallás! Ezt el fogom mondani Londonban . . .

Végre Lord Palmerston is eltávozik.

– Hiába, itthon nincs nyugalom – gondolja a Szent –, pedig mennyi levélre kell még ma is válaszolnom.

Szentünk tehát magához veszi íróeszközeit és csomó papírt, s elmegy a Papi Otthonba. Sokszor szokott „odamenekülni“, ha nyugodtan akart dolgozni.

Pap barátai szeretettel fogadják, és bevezetik abba a kis szobába, amelyet mindig rendelkezésére bocsátanak.

Don Bosco leül az íróasztalhoz. Melyik levélre válaszoljon először? Legyen az elsőség Don Bonettié, a mirabellói intézet szalézi tanáráé.

Szegény, az utolsó időkben eléggé beteges, és sokszor elfogja a szomorúság.

Kedves Don Bonettim!

Amint megkapod levelem, menj azonnal Don Ruához, s mondd meg neki: örvendeztessen meg. Husvétig nem szabad a breviáriumot végezned. Megtiltom! Hogy el ne fáradj, lassan mondd a misét. Megtiltok minden böjtöt és ételbeli önmegtagadást. Az Ur munkát jelölt ki számodra, de azt akarja, hogy addig ne kezdj hozzá, amig teljesen rendbe nem jössz, amig köhögésed el nem mulik. Így cselekedj, s akkor azt teszed, amit Isten akar. Röpmával, szenvedéseid felajánlásával és jópéldaadással mindent pótolhatsz.

Egy dolgot elfelejtettem: helyezz ágyadba még egy derékaljat úgy, hogy karosszékként tudd használni. Amen. Isten áldása legyen veled!

A következő levél kedves hithirdetőjének, Don Costamagnának szól, aki pár nappal előbb indult el a messzi Argentínába.

„Krisztus Jézusban szeretett Fiam!

Az elutazástok okozta fájdalom megrepeszteni készül szívemet. Elválástok miatt egész éjszaka semmit sem bírtam aludni. Ma már nyugodtabb vagyok. Legyen érte hála a jó Istennek! Téged és társaidat, kedves Fiam, áldjon meg a jó Isten, a Segítő Szűz pedig oltalmazzon és védjen benneteket!

Itt adok néhány tanácsot, szolgáljon vezérfonalul az Amerikában élő összes szalézinak. Elmélkedjete róluk a hamarosan kezdődő lelki gyakorlatok alkalmával.

Szeretnék konferencia-beszédet mondani arról a lelkületről, amelynek hevitenie kell összes cselekedeteinket, minden szavunkat. A megelőző módszert minden intézetünkben tartsátok tiszteltben. Ne büntesetek szigorúan, ne mondjatok megalázó szavakat. Kerüljétek a nyilvános szemrehányást! A mi erőnyeink legyenek: a kedvesség, a szeretet, a türelem. Ne forduljon elő sértő szó vagy arculverés még a legenyhébb formában sem!

Negatív büntetések alkalmaztatok, de azokat is úgy, hogy akivel gyakoroljátok, még ragaszkodóbbá váljanak hozzátok. A szalézi mindenki vel udvarias, kerüli a titkos gyűlölséget, a bosszuállást, kész megbocsátani, feledi a multat.

A szónokok ezekre az alapokra építsék beszédeiket!

A viszontlátásra, kedves Fiaim! Velem együtt sokan imádkoznak értetek . . ."

Az alábbi levelet az egyik szalézi intézet igazgatójának viszi majd a posta. Emeljünk ki belőle néhány gondolatot:

„Neked: ejtsd módját, hogy barátoddá váljék, akivel beszélsz!

A gondnoknak: gyűjts kincseket a jelenre és az örökkévalóságra!

A felügyelőknek: békeességben munkálkodjatok lelketek üdvösségén!

A növendékeknek: gyakran járuljatok a szentáldozáshoz!

Mindenkinek: pontosság a kötelességteljesítésben.

Isten áldjon meg Benneteket, és adja meg a végső állhatatosság kegyelmét.

Imádkozzatok értem . . .“

Részlet az egyik plébánosnak írt levélből:

„ . . . Legyen nyugodt, ne igyekezzék megválni plébániájától. Sok a munkája? Az Ur mezején halok meg sicut bonus miles Christi. Kevésbé érzi magát alkalmasnak? Omnia possum in eo, qui me confortat. Akadnak tövisek? Változtassa őket virágokká, az angyalok koszorút kötnek belőlük az égben. Nehéz időket élünk? Zord idők mindig voltak, de az isteni segítség sohasem hiányzott. Christus heri et hodie. Tanácsomat kéri? Fordítson nagy gondot a gyermekekre, az öregekre és a betegekre, s a szívek ura lesz . . .“

Don Lemoyne-nak feltétlenül írnom kell! – jut eszébe Don Boscónak. Megérzi, hogy a fiatal szalézi pap milyen türelmetlenül várhatja szeretett atyja bíráló szavait most készülõ első könyve kéziratáról. No, lássunk hát hozzá!

„Kedves Don Lemoyne!

Munkád szépen halad! Szóvá kell azonban tennem az illendőséget és a célt. Ezt szem előtt tartva: 1. Törölnöd vagy legalább erősen tompítanod kell a költői szárnyalásokat. Azért a pusztán leíró jellegű részeket ki kell küszöbölnöd. — 2. Gondold meg, hogy történelmi prózában irsz. Ezért az erkölcsi tanulságot mintegy bele kell dagasztanod az elbeszélésbe, s nem szabad azt különválasztva feltálnod. — 3. Amint látni fogod a történelmi eseményekkel kapcsolatban, több részlet nem időszerű, így például: a jezsuiták kiűzése Genovából. — 4. Ezek után a Mornese c. fejezetet meg kell rövidítened. Bevezetés formájában add elő az eseményeket, ismertesd a helységeket, a történetet, annak jellegét a Casalis lexikonjában található adatok alapján. Azután utalj azokra a forrásokra, ahonnan a felhasznált adatokat merítetted. Csak aztán térj át magára az elbeszélésre. — 5. Egy pár megjegyzést tettem még, és ceruzával aláhúztam néhány szót. Figyeld majd meg a szavak értelmét és összefüggését! Most két füzetet küldök

vissza. A másik kettőt is azonnal küldöm, mihelyt elolvastam. Remélem, rövidesen. Ez az első munkád, némi türelemre van tehát szükség. Nem így lesz már a továbbiakban, ha néhány füzetet átigazitottál és alaposan megfigyeltél.

Csak bátran előre! Bizalmunk az Urban! Isten áldjon meg Téged és fáradalmadat. Vagyok Jézus Krisztusban szeretettel . . .“

Egy állandó jötevőjének, egy bárónak szólnak a következő sorok:
„Igen fájlalom, hogy az Ön által ajánlott Rosso nevű fiut intézetembe felvenni nem tudtam. Egyáltalán nincs helyem. Különben pedig a fiut kísérő édesanya oly drága öltözetben jelent meg, hogy az a gondolatom támadt, ne nyujtsam-e kezemet alamizsnáért. Nem akarok felvenni szegénysorsu növendékeim közé olyanokat, akiknek édesanyjuk olyan fényűzően öltözködik . . .“

Lassan besötétedik. Hiába ég a gázlámpa, Don Bosco előtt összefolynak a betük. Mintha tüvel szurkálnák a szemét.

— Abba kell hagynom! — sóhajtja. — Még a felével sem készültem el . . .

Elindul hazafelé. Utközben betér a Consolata-bazilikába. Nagyon szereti ezt a templomot. Sok kedves emlék fűzi hozzá. Itt mondta annak idején első szentmiséjét, gyakran imádkozott ezek alatt a boltívek alatt édesanyja, a jó Margit mama, és itt rimádkodtak érte növendékei, amikor egyszer élet-halál közt lebegett . . .

Az oratórium kapujában már lesik a fiuk. Kezet csókolnak neki, karon fogják, s úgy kísérik fel szobájába. Az egyik lámpát gyújt, a másik kabátját akasztja a helyére. Mindegyik boldog, ha szíveséget tehet neki.

Nyolc óra. Vacsorára csöngetnek. Don Bosco is elindul az ebédlő felé. Esténként mindig rendtársaival étkezik. Ő vezeti az imát, ő áldja meg az ételt. Néhány percre tartó felolvasás után megkezdődik a társalgás. Vidámság, öröm bujkál a szavakban. Amikor vége a vacsorának, a rendtársak elhagyják az ebédlőt, de Don Bosco még ott marad. Pár pillanat, és máris betódulnak a fiuk. Nevetés, kérdések s egyre élénkülő zsivaly töltik be a termet. Ha egy kicsit csitul a láрма, Don Bosco felvet egy-egy kérdést:

— Mondjátok csak, fiuk, mi tesz majd boldogabbá benneteket, ha felnőtök?

Találgatások. Aztán az egyik növendék megszólal:

— Ha már most hozzászokunk a jó Isten parancsainak megtartásához.

– Nagyon jó! ... És mi kinoz majd benneteket mindennél jobban, ha felcseperedtek, különösen pedig a sirgödör szélén?

Pár pillanat, és már hangzik is a válasz:

– Ha rossz szokások rabjai leszünk már ifju korunkban.

– Ugy van! Na még egy kérdés. Melyik a leghatásosabb eszköz arra, hogy bűneinkbe vissza ne essünk?

Többen is egymás szavába vágna:

– Ha követjük a gyóntatóatyá tanácsait.

– Meg vagyok veletek elégedve. De már csöngetnek is. Menjünk!

Most már fegyelmezetten, csöndben sietnek ki az udvarra, mert nem a kápolnában végzik az esti ismát, hanem valamelyik teremben, folyosón vagy az udvaron. Így a fiuk hozzászoknak, hogy mindenütt lehet imádni a Teremtőt.

Megcsendül egy Mária-ének, majd néhány perces ima következik. Ezután Don Bosco fellép egy kis emelvényre, hogy elmondja a szokásos „estiszót”. Ehhez még édesanyjától kapta az ihletet. A jó Margit asszony – az oratórium első szakaszában –, amikor az éjszakai szálásra befogadott fiukat pihenőhelyükre szokta kísélni, néhány gyöngéd anyai szóval bucsuzott tőlük. Így született meg a szalézi intézetekben az a szokás, hogy az esti ima után az igazgató rövid egy-két perces beszédet mond a növendékeknek. Valamire figyelmezteti, buzdítja vagy jótanáccsal látja el őket. Így a fiuk jobban átérzik a családi élet melegét. A naponta lelkükre harmatozó szép szó előbbutóbb utat nyit magának a legzárkózottabb szívekhez is.

De most halljuk Don Boscót!

„Képzeljétek el, egy tyukanyónak egy szép este nem akaródzik bemenni az ólba. Hiába hajszolja a gazdasszony, az csak futkároz keresztül-kasul az udvaron. A gazdasszony végre is megunja a hajkurászást, becsukja az ól ajtaját, és visszamegy a házba. A tyuk most le s föl sétál, le-lecsap kemény csőrével egy-egy földrehullott árpaszemre, s boldog, hogy szabadon lehet. Mikor az est leszáll, megpillant egy lét-rát, amely a szénapadlásnak van nekitámasztva. Fokról-fokra röppenve feljut a szénapadlásra, ott kiválaszt magának egy kényelmes helyet, majd szépen lepihen. A házban már mindenki alszik. A kutyák meg messze a szőlőben kószálnak, vigyáznak a termésre.

Közben egy róka kuszik fel a padlásra. Megpillantja a tyukot, s azon mesterkedik, hogy közelébe lopózkodjék és fölfalja. Szörnyű félelmében a tyuk fölrebben. A róka merész lendülettel utána ugrik, de leesik a szérübe, míg a tyuknak sikerül fölrepülnie egy közeli fára. A róka nem veszítve zsákmányát szem elől, lekuporodik a földre, s ma-

gasba emelt orral lesben marad. Egy jó óra múlva a tyuk ismét fölrepül, s a szérút védő kökerítésen állapodik meg. A róka most a fal lábához sompolyog. A fal alacsonyabb a fa ágánál. A róka le is, föl is kitanulmányozza a helyzetet. Hamar szemébe ötlík egy deszka, amelyet valaki a falhoz támasztott. Szépen felsétál rajta, s a fal ormán nekiiramodik a tyuknak. Ennek most nincs más menekvése, mint hogy átröppenjen a kerítésen kívül álló, a falnál alacsonyabb fára. A róka is leereszkedik a kökerítésről, majd átbujik a víz lefolyására hagyott lyukon, körüljárja a fát, s már-már ugrásra készen áll, hogy feljusson zsákmányához. A tyuk sarkában érzi üldözőjét, átrepül tehát egy távolabb eső fára. A róka követi. A magasság már nem számottevő. A borzalomtól megbénult tyuk még menekülni igyekszik, s megállapodik egy élő sövényen. A róka befurakodik a sövény sűrűjébe. A tyuk megegyeszer fölrepül, de már nincs hová menekülnie. Repdes, repdes, de minden pillanatban közelebb ér a talajhoz. A róka szinte alatta fut, s a szeme tüzet hány. A tyuk végre is ellensége karmai közé kerül, s nem marad belőle más, mint egy csomó véres toll.

Fiaim! A róka: a gonoszlélek, a tyuk pedig: bizonyos fiuk, akik jók ugyan, de tulságosan biznak magukban, nem akarnak tudni szabályokról, akárcsak a tyuk, amely nem engedte magát becsukatni az ólba. Ezek, tapasztalatlanságukban nem törődnek a figyelmeztetésekkel, mivel szárnyaik vannak: a jóakaratok, no meg az imádság is. Sajnos, nem veszik észre, hogy gyenge természetünk állandóan völgynek halad. Egyesek torkosak, aztán lusták, aztán... aztán... Isten tudja. Mások így beszélnek: — Miért tiltanak el bennünket bizonyos barátságoktól? Azzal nem teszünk semmi rosszat. — Aztán kezdik figyelmen kívül hagyni a szabályokat, aztán kikerülik az előljárókat, aztán bizonyos levélkéket küldözgetnek, aztán bizonyos gondolatokat melenggetnek, bizonyos bizalmaskodásokat ápolgatnak, bizonyos puszipajtáságokra vetemednek, bizonyos érzelmösségeket is megengednek. Zuhannak, zuhannak, szárnyuk már nem bírja, alattuk pedig ott fut a róka, s végre is a torkába esnek... Jó éjszakát!

A fiuk elgondolkodva felelik: Jó éjszakát!

A növendékek elindulnak a hálótermek felé, de néhányan még Don Bosco nyomában maradnak. Tanácsot kérnek vagy kis panaszait mondják el.

Don Bosco halkan megkérdezi az egyiket:

- Nem jönnél a szobámba, hogy egy-két szót sugjak a füledbe?
- Örömmel.
- De tudod-e, hogy mit akarok ezzel mondani?
- Igen. Hogy gyónjak meg.

Most egy gimnazista fiu huzódik a Szent mellé.

– Kérek engedélyt – mondja –, hogy holnap reggel a Consolata-templomban végezhessem el gyónásomat.

– Jól van! De egy dolgot ígérj meg!

– Mit?

– Ne felejtsd el megmondani a gyóntatónak, hogy . . . (s Don Bosco tüzetesen megnevez néhány hibát).

– Most már nincs is rá szükség – feleli csodálkozva a fiu –, hogy máshová menjek.

– Helyes. Holnap reggel várlak.

Késő este van. Az utcán elhal a zaj. Csend és sötétség terpeszkedik a városra.

Don Bosco végre belép szobájába.

Fáradt, és most is kinozza a hasogató fejfájás.

– Jó volna lefeküdni! – sóhajtja.

De nem lehet. Reggel feltétlenül a nyomdába kell adnia egy kéziratot . . .

Leül tehát az íróasztalhoz, s a papir fölé hajol . . .

Észrevétlenül suhannak a percek.

– Máris tizenkettőt ver az óra? – kérdezi önmagától. – Ideje lefeküdni!

De először még odalép az ablakhoz. Az égre már felkuszott a hold. Halvány fényében megragyog a bazilika kupoláján álló Segítő Szűzszobor. Don Bosco percekig nézi, majd alig hallhatóan sóhajtja:

– Köszönöm . . .

KÉT UTAZÁS: KÉT DIADALMENET

I.

1876 és 1885 között Don Bosco minden évben – kivéve az 1878-ik esztendőt – elutazott Franciaországba, hogy meglátogassa valamelyik ott megnyílt intézetét, vagy adományokat gyűjtsön művei fenntartására és fejlesztésére. A római Szent Szív-templom felépítéséhez is a francia hivek járultak hozzá a legnagyobb áldozatkészséggel. De Szentünk csak 1883-ban jutott el Párizsba. Ez az útja valóságos diadalmenet volt. Hozzá hasonlót alig látott még Franciaország.

1883 január 31-én indult el Torinóból rendtársa, Don Durandó, híres latintudós és szótárszerkesztő kíséretében. Meglátogatta a liguri tengerparton nyílt szalézi házakat, majd az egész februárt Nizzában töltötte. Március közepe táján, Cannes és Toulon után La Navarre-ba érkezett, ahol már 1878 óta működött szalézi intézet. Még 1877-ben Fréjus püspöke levélben arra kérte, hogy Navarre-ban egy kétszázharminc-három hektárnyi területen alapítson földművesiskolát. A szent még a levél megérkezése előtti napon álomban részesült. Egy ütötköpött, tanyaszerű házat látott, amelyet nagy szérűskert ölelt körül. Láta a termeket, a szobák berendezését, az épület melletti fákat és bokrokat. Láta, hogy a kertben egy tiz-tizenkét éves fiu dolgozik, majd sokan jönnek az udvar tulsó végéből hasonló koru fiatalok, és arra kéri Don Boscót, legyen szerető édesatyjuk.

A szent elfogadta a földművesiskola vezetését, de előbb odaküldte Don Lemoyne-t, hogy nézzen meg mindent. És ez a kiváló műveltségű szalézi pap és közismert író, pontosan olyannak találta az épületet és környékét, amilyennek Don Bosco megálmodta.

1883-ban ebbe az intézetbe érkezik Szentünk. A növendékek kivonulnak eléje. Élükön egy fiu áll, aki virágcsokrot nyújt át neki. Don Bosco rápillant, és különös érzés fogja el. Mindjárt oda is fordul az iskola igazgatójához, Don Perrot-hoz:

– Ez az a fiu, akit álomban láttam!

– Árva szegény –, feleli az igazgató. – Blaine-nek hívják. Nagynénje helyezte el nálunk.

Érdemes itt megemlíteni, hogy amikor Don Bosco majd másodszor látogat el ebbe az intézetbe, a tiszteletére rendezett ünnepélyen a széphangu Blaine adna elő egy éneket, de mielőtt a szinpadra lépne, bereked.

– Hívjátok csak ide! – mondja a Szent.

– Tehát nem birsz énekelni? – kérdezi a fiutól.

Blaine csak a fejét rázza, egy hang sem jön ki a torkán.

– Én nem vagyok berekedve – mondja mosolyogva Don Bosco –, cseréljük ki tehát a hangunkat! Ha akarod, neked kölcsönzöm az enyémet, te pedig ideadod a tiédet. Jó?

Csak egy igenlő biccentés a válasz.

– Akkor hát térdelj le! Megáldalak.

És ebben a pillanatban a fiu hangja csengővé válik, Don Bosco pedig az előadás végéig szinte megnémul.

Elutazása előtt a Szent magához hivatja Blaine-t.

– Elégedett vagy? – kérdezi tőle.

– Igen.

– Kedvelsz engem?

– Ó, nagyon is!

– Szívesen lennél segítő társam?

– Nagyon szívesen.

– Mondd meg tehát az igazgatónak, hogy taníttasson latinra. Egyszer pappá szentelnek, és sokat fogsz dolgozni a francia ifjúságért.

A jóslat beteljesedett. Blaine Isten szolgája lett, és szaléziként halt meg 1947 augusztus 7-én.

1883 március 17-én érkezett Szentünk Marseille-ba, ahol már öt éve működtek a szaléziak. A legelsőik között látogatta meg kiváló jótevőit, az Olive család tagjait. Tizenhárom gyerek vidám köszöntése, kézcsókja fogadta. Ebéd után Don Bosco mindegyikkel külön-külön is elbeszélgetett. Amikor a Lajos nevű kisfiura került a sor, Szentünk néhány pillanatig áthatóan nézte, aztán odafordult az édesanyához:

– Ez a legényke az enyém lesz!

Igy is történt! Olive Lajos 1919-ben mint szalézi misszionárius halt meg Kinában.

És most röppenjünk képzeletben két évvel későbbre! 1885 szeptemberében az Olive család majd meglátogatja Don Boscót. Az egyik kisfiu, Henrik, már betegen indul utnak, és Torinóba érve olyan rosszul lesz, hogy azonnal ágyba kell fektetni. Két nap és két éjjel küszködik a halállal. Tífusz –, mondják az orvosok, és lemondóan hozzáfűzik: nincs remény! Elérkezik a haláltusa pillanata. Ekkor lép a betegágyhoz Don Bosco. Megáldja a kisfiut, aki percek alatt teljesen meggyógyul. A következő évben – 1886 november 4-én – a fentebb említett Olive Lajos San Benignóban magára ölti a kispapi ruhát, de már decemberben rajta is kitör a tífusz. Róla is lemondanak az orvosok. Karácsony vigiliáján Don Bosco a városba érkezik, s azonnal a beteg novicius meglátogatására siet.

– Biztosítalak – mondja neki –, hogy a Szűzanya meg fog segíteni. Huszonnyolcadikán megérkezik az édesapa is.

Amikor már úgy látszik, hogy Don Bosco jövődölése most az egyszerű nem fog beteljesülni, a Szent január 4-én éjjel ismét álmot lát. Megjelenik neki a Boldogságos Szűz, s így szól:

– Én az Ur alázatos szolgálója vagyok. Azért küldött, hogy meggyógyítsam beteg fiadat. Ő már örökre elszenderült, most azonban Isten kinyilatkoztatja általa dicsőségét.

Olive Lajos hamarosan annyira jobban lett, hogy édesapja január 10-én megnyugodva visszautazott Marseille-be.

Marseille kb. három hétig látta vendégül Don Boscót. Nincs hely rá, hogy elbeszéljük a csodákat, amelyek Szentünk imájára ebben a városban történtek. Hogy a nagy tömeg miatt el tudjon utazni, elhatározta: a közeli Aubagne-ban száll vonatra. Hintón tette meg az utat az állomásig. Közben kísérője, egy fiatal pap arra kérte, látogasson meg egy súlyosan beteg leányt, Flandrin kisasszonyt.

– Menjünk! – egyezett bele szeretetreméltóan Don Bosco.

A lány már tizenöt napja egyáltalán nem birt táplálékot magához venni, és ezenkívül még gyötrő szomjuság is kinozta. Azon a napon, amikor az édesapa elindult hivatalába, már nem is remélte, hogy viszszaérkezésekor leányát még életben találja.

– Nem inna egy kis vizet? – kérdezte a betegtől Don Bosco.

– Ó, nem bir –, mondotta az édesanya.

– Akkor imádkozzunk!

Mindnyájan letérdeltek, majd a szent megáldotta a beteget.

– Most már igyék! – szólt rá határozottan.

A lány engedelmeskedett. Egyre szaporábban kortyolgatta a vizet, s közben mintha új élet szállt volna beléje. Aztán hirtelen fölkiáltott:

– Meggyógyultam!

Az édesanya szinte magánkívül volt örömében. Don Bosco is könnyezett, majd egész testén borzongás futott végig. Közben a lány felöltözködött, aztán kiült a lépcsőházba, így várta édesapját. Amikor meghallotta lépteit, eléje futott, s nyakába csimpaszkodva ismételtegette:

– Don Bosco meggyógyított! . . .

A bánattól elgyötört férfit úgy megbénította az öröm, hogy ájultan esett össze.

Don Bosco következő állomása Avignon volt, ez a történelmi nevezetességű város. Csak néhány napot töltött itt. Ha megjelent az utcán, percekig belül máris hatalmas tömeg gyűrűzte körül. Akadtak olyan vakbuzgó rajongók, akik ollóval egész darabokat vágtak ki reverendájából, papi övéből, s hajfürtjeit is megdézsmálták. Elutazásakor is csak nagy ügyel-bajjal tudott a vonatra feljutni, mert az óriási sokaság tel-

jesen ellepte a pályaudvart, s a szerelvény csak több órás késéssel hagyhatta el az állomást.

Április 7. Szentünk Lyonba érkezik. Itt is sok jótevőjét meg kell látogatnia. Egyik helyen a ház asszonya arra kéri, áldja meg tizennyolc éves cseléd lányát.

– Nagy szüksége van rá szegénynek – mondja –, nincs senkije. Egy árvaházból vettem magamhoz.

Don Bosco pár pillanatig a leány arcán nyugtatja tekintetét, majd megáldja s így szól:

– Imádkozom az ön boldogtalan anyjáért is.

– Az anyjáért? – kérdezi csodálkozva a háziasszony. Aztán a leányhoz fordul.

– Hiszen mindig azt mondtad, árva vagy . . .

Az szegény elpirul, s könnyek között bevallja, hogy édesanyja él, de idáig sikerült titokban tartania. Szégyellt róla beszélni, mert a szerencsétlen elhagyta gyermekeit, s rossz utra tévedt.

Április 10-én Don Bosco Szalézi Szent Ferenc templomában mondta el szentmiséjét. Amint visszatért a sekrestyébe, egy ministráns ruhába öltözött fiu lépett hozzá.

– Nem ismer meg, atyám? – kérdezte, s izgalom remegett a hangjában.

– Valóban nem. Ki vagy?

– Az ön kis Jeanja.

– Miféle Jean?

– Courtois. Nem emlékszik, Don Bosco? Engem vittek ki betegen ön elé a cannes-i állomásra . . .

– Ó, csakugyan! . . .

Még az előző évben történt, hogy ennek a fiúnak a szülei levélben kérték a Szentet, látogassa meg őket cannes-i otthonukban, mert gyermekük esztendőök óta bénán fekszik, még mozdulni sem bír. Don Boscónak azonban akkor olyan sürgős elintéznivalója akadt, hogy megírta: átutazik ugyan a városon, de kiszállni nem lesz ideje. A szülők tehát megtudakolták a napot és az órát, amikor a Szent vonatja majd áthalad Cannes-n. Fiukat ráfektették egy tolókcocsira, kivitték az állomásra, s odaálltak vele a sinpár mellé, amelyre a vonatnak be kellett futnia. Amikor a szerelvény berobogott, végigszaladtak a kocsik mentén, hangosan kiabálva:

– Hol van Don Bosco? . . . Hol van Don Bosco?

A Szent éppen az egyik fülke sarkába huzódva imádkozott. Amikor meghallotta, hogy őt keresik, kihajolt az ablakon.

– Ó, atyám – könyörgött az édesanya –, kérem, szálljon le egy pillanatra, és áldja meg a fiamat!

Don Bosco odalépett tehát a tolókocsihoz.

– Áldjon meg, atyám! – rimánkodott alig hallhatóan Jean is.

A szent elimádkozott vele egy rövid könyörgést, majd keresztet vetett rá.

– Kérem, adjon valami tanácsot –, esdekelt a kisfiu.

Ebben a pillanatban sipszó jelezte, hogy a vonat azonnal indul.

– Nem szégyelled, hogy édesanyáddal huzatod megad? Azonnal szállj ki abból a kocsiból! – veti oda Don Bosco a kisbetegnek, és már ugrik is fel a lépcsőre.

A vonat megmozdul. A Szent kitekint az ablakon, s még annyit lát, hogy Jean fut a vonat után és integet.

Azóta sem hallott róla, s ime, most itt találkoztak a sekrestyében.

Itt Lyonban történt, hogy amikor hintón a szállására igyekezett, a kocsis – mivel a tömeg miatt előrehaladni nem birt –, elkeseredésében elkiáltotta magát:

– Jobban szeretnék ördögöt vinni a hintómon, mint Szentet!

Április 18-án Don Bosco az „ember-szérüs, gigászi vadon”-ba, Párizsba érkezik. Még sohasem járt „a nagy bűnös Babilon”-ban, Európa akkor leghitетlenebb és legromlottabb városában. De egyszer mégis látta, még 1870-ben egy álmában. Akkor így sóhajtott fel: „Párizs, Párizs, ellenségeid szegénységbe, éhségbe, borzalmakba kergetnek és a nemzetek gyalázatává aljasítanak!” Az álom hamarosan be is teljeseedik. A német-francia háború befejezéseként a francia hadsereg 1870 szeptember 2-án leteszi a fegyvert. Kilencvenezer ember III. Napoleonnal együtt porosz fogságba kerül. Majd az ellenség körülzárja Párizst, s hatvanhét ostromágyu okádja rá a tüzet. A tél kegyetlenül szigorú. Élelem nincs, már az utolsó lovat is megették. Végül is a megalázott várost megszállják a németek . . .

De ennek már tizenhárom éve. Azóta Párizs ismét a mulatozás, a kavargás városa. Megszokta a híres politikusokat, írókat, művészeket és táncosnőket.

De nem szokta meg a szenteket!

Don Bosco ott-tartózkodásának idején Párizs – imádkozik.

Lapozgassunk csak bele az akkori sajtótermékekbe! Mit írnak a párizsi lapok?

A *Le Clarion*: „Ezekben a napokban Párizsban csak az Olaszországból jött alázatos papról beszélnek, akit az a megbízható hír előzött meg, hogy csodákat művel.” (Ápr. 30.)

A *Le Figaro*: „Nyolc nap óta csak Don Boscóról és műveiről lehet hallani. Az olasz Páli Szent Vince az árváinak felajánlott adományokkal tér vissza Torinóba. Azt az utcát, amelyben szállásadójának háza áll, egy hét óta kocsik százai tartják megszállva.” (Május 2.)

A Moniteur Universel: „Ha megtudják, hol misézik vagy hol mond beszédet, akár a Magdolna-templomban, akár a Szent Szulpicban vagy a Szent Klotildban, odarohannak. Az utcákon emberáradat hömpölyög, a templom zsufolásig megtelik; már két órával megérkezése előtt senki sem bír oda befurakodni, még maga Sarah Bernard se.”

A L'Univers: „Párizs csodálkozik azon a lelkesedésen, amelyet ez az alázatos torinói pap idéz elő; semmi sincs rajta, ami vonzóvá tenné a világ szemében. Ismeretlen családból származik, és jelentéktelen külsejű. Hangja nem olyan erős, hogy nagyszámu hallgatóságával megértethesse magát. Járása tétova, megjelenése igénytelen. Miért fut utána mégis az emberek tömege? Ebben a pillanatban miért az a főváros első és legfőbb gondja, hogy Don Boscót láthassa, és a közelébe férközhessenek? Párizsban mindenkinek egyformán tetszik, és senki se tud ellenállni vonzóerejének. Isten emberének szól mindez a hódolat; a hit és az ima emberét akarja látni a tömeg. A legnagyobb templomok is kicsinyek a rengeteg hívő számára, aki mind jelen akar lenni szentmiséjén, és mind részesülni szeretne áldásában . . . Az arsi plébános körül sem tolongott nagyobb népsokaság, hogy a szentgyónásban feloldozást nyerjen . . . Ez a jó pap mindenkit meghallgat, mindenki iránt érdeklődik, mindenkinek kéri a Szent Szűz pártfogását. Ő már nem a saját magáé, hanem mindazoké, akik hozzáfordulnak. Megérti fájdalmaikat, reményeiket; vigasztal, áld, bátorít . . .” (Május 4.)

Egész könyv keverednék ki azokból a cikkekből, amelyek az említett lapokon kívül a *La Revue des Deux Mondes*, a *La Liberté*, a *Le Moniteur*, a *Le Monde*, a *La Gazette de France*, a *Le Gil Blas*, a *La France Illustrée*, a *Le Pèlerin*, a *La Croix* és még más ujságokban megjelentek.

A Párizsban eltöltött napok rendkívül fáradságosak voltak Don Bosco számára. Reggel ötkor kelt, majd imádkozott, utána pedig félnyolcig levelezését bonyolította le. Rendtársa, Don Rua írta Torinóba Don Lazzeronak: „Nem is tudnál magadnak fogalmat alkotni a levelek valóságos hegyeiről, amelyek felhalmozódnak . . . Nem három, hanem hat-hét titkárnak is elég dolga akadna itt . . .”

Az egyik ujság ezt írta: „VII. Pius idejétől Párizs még nem látott ekkora tömeget egy pap körül.”

Valóban így volt. Ha valahol szószékre lépett, már órákkal előbb zsufolásig megtelt a templom. A szentmise vagy a prédikáció után rendszerint kihallgatások következtek. A rend fenntartására párizsi barátai vállalkoztak, akik sorszámot adtak a jelentkezőknek. Május 3-án a Szent Klotild-templom sekrestyéjében Szentünk már annyira kimerült, hogy odafordult Franqueville ögrófhöz:

— Lehetetlen mindenkit kielégítenem. Fáradt vagyok, nem bírom tovább. Mindenkitől csak egy szót kérek . . .

Az őrgrof tudomásul adta ezt a tömegnek, majd őrködött, hogy meg is tartsák.

A sokaság egyenként vonult el a Szent előtt, s kiki csak egy-két szót mondott: „Imádkozzék értem! – Áldjon meg! – Édesanyám beteg! . . .

Percenként körülbelül negyvenen szóltak így hozzá. Már hét órája folyt a kihallgatás, amikor Don Bosco megkérdezte az őrgroft:

– Hányan lehetnek még?

– Vagy ötszázan.

Igy mult el még egy óra.

– Őrgrof ur, sokan várakoznak még?

– Körülbelül ezren . . . – hangzott a válasz.

Don Boscót végül is egy hátsó kijáraton kellett elvezetni, nehogy összeessék a fáradtságtól.

És így ment ez szinte naponta, és el sem lehet sorolni azokat a fel-tűnő csodákat, amelyek áldásai nyomán fakadtak.

Április 27-én egy idős férfi állított be hozzá és esdve kérte, látogassa meg halállal vívódó unokáját, Bouillé Móricot. Don Bosco pár óra mulva a család Bienfaisance utcai lakására sietett. A kis beteg való-ban haldoklott. Körülötte ott siráncozott az édesanya és az egész ro-konság. Szentünk letérdelt, imádkozott, majd kijelentette:

– Egy órán belül a fiu jobban fogja érezni magát, s hamarosan meggyógyul.

Igy is történt.

Május 21-én Bonté asszony könyökével tört utat a tömegben, hogy Don Bosco elé kerülhessen. Zokogástól fuldokolva mondta el, hogy egyik fia, aki az állami számvevősegnél volt tisztviselő, másokkal együtt sikkasztás gyanujába keveredett, s börtönben ül.

– Imádkozzék, asszonyom!

– Igen, igen!

– De még több is kell! Végezzen egy jó szentgyónást és szent-áldozást!

– Bár harminc éve nem gyóntam, de megigérem . . .

– És még egyet! A jövőben éljen gyakorlati katolikus életet!

– Nagyon fogok igyekezni.

– Ha valóban így érez, akkor bizzék az Urban!

És pontosan azon a napon, amikor az asszony a kiszabott imákat utoljára elvégezte, fiát a bíróság elé állították, s bár helyzete remény-telennek tűnt, a tárgyaláson mégis bebizonyosodott ártatlansága. Tár-sait elítélték, őt azonban felmentette az esküdtszék.

Egy másik alkalommal egy vízkórban szenvedő beteget vittek Don Bosco elé. Szegénynek már hordónyivá torzult a teste, és az orvosok szerint csak egy-két napja lehetett még hátra. A szent megáldotta, s a

hatalmas duzzanat egy pillanat alatt leapadt. Amikor a meggyógyult ember kijött a fogadószobából, a jelenlévők csak álmélkodva nézték, mert nem ismertek rá.

Egyesek meg is kérdezték:

- Valóban ön az, akit az előbb Don Boscóhoz karonfogva bevittek?
- Igen, én vagyok.

Vakok nyerték vissza szemük világát, haldoklók gyógyultak meg egy pillanat alatt.

A csodák híre bejárta a várost. Don Bosco tehát szükségesnek érezte, hogy az egyik templomban nyilvánosan tiltakozzék. Arra kérte hallgatóit, hogy a csodákat ne neki, hanem egyedül a Segítő Szűz közbenjárásának tulajdonítsák. És ekkor váratlanul felállt egy férfi és szót kért. Elmondotta, hogy egy szegény családapáé, akinek felesége három év óta súlyos betegen feküdt, fia pedig haldoklott, elhívta Don Boscót, hogy betegeit megáldja. És az anya is, gyermeke is tökéletesen meggyógyult.

A Szent is meghatódva hallgatta az elbeszélést, majd a férfi is – befejezve a történetet – sirva fakadt.

– Tudjátok-e – kérdezte a körülötte tolongó sokaságtól –, ki ez a férj, ki ez a boldog apa? Én vagyok. Megmondom a nevem is: Portalisnak hívnak.

A nemzetgyűlés egyik képviselője volt.

Leirhatatlan meghatottság lett urrá a hallgatóságon. Don Bosco sem szólott többet, csendben elhagyta a szószerket.

Bármerre is ment Szentünk Párizsban, mindenütt úgy fogadták, mint egy fejedelmet. Miniszterek, neves tudósok, híres írók akarták hallani szavát a templomokban, lakásán vagy a saját palotájukban. Párizs grófjának nővére arra kérte, mondjon misét a család magánkápolnijában. Hét herceg várta Don Boscót, köztük Párizs grófja, aki szentáldozáshoz is járult. Az oltárnál Czartoryski herceg szolgált neki egyik fiával, aki később maga is szalézi lett. D'En grófné is meghívta, hogy áldja meg betegen fekvő fiát, Brazília császáranak unokáját és leendő trónörökösét. A Saint Syr-i katonaiskola ezer tisztí növendéke szintén arra kérte, szerencséltesse őket látogatásával.

Egy este – három órai várakozás után – egy férfi lépett be Don Bosco szobájába. Beszélgetés közben igen részletezően boncolgatta saját hitetlenségét és az okokat, amelyek elsodorták Istentől. Szentünk az örökkévalóságról és a kárhozatról beszélt ismeretlen vendégének, de – úgy látszott – a magok sziklára hullottak. Bucsuzáskor az idegen átnyujtotta névjegyét. Ez állt rajta: Victor Hughes. Másnap este a különös férfi ismét megjelent. Hosszasan szorongatta Don Bosco kezét, majd így szólt: „Nem az vagyok, akinek talán ön gondolt. Tréfáltam. Nagy erőfeszitésembe került, hogy a hitetlen szerepét eljátsszam. Vic-

tor Hugo a nevem, s arra kérem önt, legyen jó barátom. Hiszek a természetfölöttiben, hiszek Istenben. Éltet a remény, hogy katolikus pap karja közt halok meg, s az ajánlja majd lelkemet a Teremtőnek."

Május 26-án hagyta el Don Bosco a francia fővárost. Az indulás óráját titokban tartották. Szentünk körül sem nézett a pályaudvaron, hanem sietve beszállt az egyik vasuti kocsiba. De néhányan mégis felismerték, s pár pillanat alatt hatalmas tömeg verődött össze a sineken és a peronon. Amikor a vonat elindult, mindenki leemelte kalapját.

II.

Don Bosco műveinek és csodálatos életének híre hamarosan eljutott Spanyolországba is. A Revista Popular c. ujság „Don Bosco és a katolikus műhelyek” címmel négy terjedelmes cikkben, lelkendezve számolt be Szentünk intézményeiről. Többek között ezt írta: „Ma az emberek életük végéig bebiztosítják házukat, az üzletet, a hajót, a termést. Nos, én nem ismerek más biztosító ügynökséget a modern társadalom számára a romlás és pusztulás ellen, mint Don Bosco műhelyeit, azaz a szalézi papok intézeteit... Készítsetek védőbástyákat, építsetek, szervezetek katolikus műhelyeket, nyissatok ajtót a szalézi papok előtt, és ők pártfogásukba veszik a szegények fiait, akikre szüksége van ennek a világnak és az örökkévalóságnak!”

1881-ben érkeztek Spanyolországba az első szaléziak. Utrera városában kezdték meg működésüket. Mielőtt elindultak, Don Bosco kijelentette vezetőjüknek, Don Brandának: „Nemsokára egy barcelónai hölgy özvegygé válik, és meghiv bennünket abba a városba. Nyitunk majd Barcelónában egy intézetet, és azután alapítunk még sok másikat is.” A jövendölés beteljesedett. 1882-ben meghalt José Maria Serra gazdag kereskedő. Életének utolsó óráiban arra kérte feleségét, Dorothea de Chopitea asszonyt, hogy a rámaradó hatalmas vagyon felhasználásával tegyen majd minél több jót a szegényekkel. A szentéletű özvegy engedelmeskedett férje kívánságának, s elhatározta, hogy egy hatalmas intézetet alapít a proletárfajuság ipari kiképzése céljából. A Szalézi Értesítő olvasása közben támadt az a gondolata, hogy az iskola vezetését Don Bosco fiaira bizza. Így kezdték meg működésüket a szaléziak 1884-ben a Barcelona közelében fekvő Sarriában. Lelkes munkájukat szemmel látható siker koronázta. A proletárnegyed lakói bizalommal közeledtek hozzájuk, s megéreztek bennük a krisztusi szeretet melegét. Ráébredtek keresztény hitük szépségeire, s ezt az öntudatot erkölcsi magatartásuk is visszatükrözte. Városszerte szembeszökövé vált a proletárfajuság szellemi értékeinek gazdagodása. Erre utal az El Criterio Catolico c. lap is, amikor ezt írja: „Nem elég, hogy a proletáriátus ujjászülessék, okvetlen szükséges, hogy megújuljon a másik

társadalmi osztály is, amely ma kétségkívül távol áll a keresztény alapelvektől . . . Nemcsak a munkásoknak van szükségük erre az apostolkodásra, hanem még inkább a gazdagoknak, a hatalmasoknak, a kapitalistáknak. Kérjük Istent, támasszon egy másik Don Boscót, aki kereszténnyé tenné az irodákat, a dolgozószobákat, az állami főhivatalokat és azokat a gyűléseket, amelyeken a munkások nincsenek jelen. És támasszon Isten egy másik Don Boscót a gazdag gyermekek számára is, amelyet a szegény munkások fiai részére adott!”

A spanyolországi szaléziak és munkatársak egyre gyakrabban sürgették Don Boscót, hogy látogassa meg a fejlődő, szépen virágzó intézeteket. Az ottani növendékek egy rajzot küldtek neki: Egy gőzgépet ábrázolt ezzel a felirással: „Torino – Barcelona”.

Szentünk tehát – engedve a szeretet hívó szavának – 1886. március 12-én utra kelt.

Nizzában Würtemberg királynéja, Nikolajevna Olga, II. Sándor cár testvére hívta meg magához, és arra kérte, vegye fel őt is a szalézi munkatársak közé. Cannes-ban Caserta hercegével és hercegnőjével találkozott, továbbá a spanyol infánsnővel, Hohenzollern főhercegnővel. Ez utóbbinak is az volt a kívánsága, hogy szalézi munkatárs lehessen. Itt Cannes-ban történt, hogy hordozható ágyra kötözve egy súlyosan beteg, béna leányt vittek eléje. Az összetört szívű szülők arra kérték, áldja meg gyermeküket. Don Bosco teljesítette kívánságukat, majd meghagyta, hogy távolítsák el a kötelékeket, s hagyják fölkelni a beteget.

– Jaj, nem szabad – ismételtette az édesanya –, az orvosok szigorúan megtiltották.

– Hisznek a Segítő Szüzanyában? – kérdezte szentünk.

– Ó, igen.

– Akkor tegyék, amit mondok!

– Hallgassatok Don Boscóra – könyörgött a beteg is –, máris sokkal jobban érzem magam.

Megoldották tehát a zsinórokat. A lány pedig fölkel és járni kezdett.

– Adjon hálát a Segítő Szüzanyának – mondotta neki a Szent –, és kísérje haza a szüleit!

A katalán fővárosba való megérkezése királyi fogadtatáshoz volt hasonló. A vasutállomáson minden hatóság képviseltette magát. Negyven kocsi sorakozott fel a közeli téren, de olyan óriási tömeg hullámozott a kijárat előtt, hogy egy teljes órába került, míg Don Bosco a néhány méterre álló hintósortig eljutott.

Ezután elindult a menet Sarriába, a szalézi ipari és iparművészeti iskolákba. Hatalmas emberáradat hömpölygött a kocsik nyomában. De az odavezető vasutvonalon is a forgalmi tiszteknek megegyeszer

annyi vonatot kellett indítaniok, a szerelvények elé pedig két mozdonyt kapcsoltak, mert rengetegen utaztak még a kocsi tetején is. A szalézi intézet környékén a tömeg sátrakat vert a szomszédos tereken és utcákon, s az emberek ellepték a járdákat szegélyező fákat, a kerítéseket és a házak tetejét, csak hogy láthassák a Szentet.

Huszonegy csoda történt Don Bosco imájára ezen a spanyolországi uton, tizenhárom Barcelónában, s egy kivételével valamennyi szegény emberekkel.

Április 13-án egy tizenöt éves leány vittek hozzá. Mind a bal keze, mind a bal lába teljesen összezsugorodott. Körülbelül harmincan voltak jelen a szobában. Don Bosco megáldotta a lányt, majd megkérdezte tőle:

— Hol érez fájdalmat?

— Itt a kezemben. Nem tudom sem felemelni, sem kinyitni.

De alig mondta ki ezeket a szavakat, már fel is emelte a bal kezét, és mozgatta az ujjait. Az édesanya sirt, a leány pedig szinte magán kívül volt az örömtől.

Április 16-án pedig egy kislányt vezettek eléje. Egyik karja ennek is annyira elnyomorodott, hogy meg sem bírta mozditani. Don Bosco áldást adott rája, majd megparancsolta neki, hogy nyujtsa ki béna karját, ütögesse össze a tenyerét, s úgy hívja segítségül a Szűz Anyát. És a kisfiu, aki már hét éve meg sem mozditotta a karját, most engedelmeskedett, s egy pillanat alatt teljesen meggyógyult.

Április 28-án Tarragonay Dora Róza harmincéves falusi lány ke-reste fel a Szentet ötven ismerőse kíséretében. Három év óta annyira beteg volt egyik lábára, hogy csak keserves kinok között tudott rálépni, s akkor is két ember karjára támaszkodva. Don Bosco őt is megáldotta, s amikor a leány megfordult, hogy letipegjen a lépcsőn, egyszerre csak gyógyultnak érezte magát.

Április 29-én Don Bosco meglátogatta lakásán a barcelónai bank igazgatóját, Pascual Oszkárt. Miközben beszélgettek, bevezettek a társalgóba egy asszonyt, akinek már sok évvel előbb úgy megmerevedtek a lábai, hogy egyáltalán nem birt járni. Szentünk meghagyta neki, hogy januárig mindennap mondjon el egy bizonyos imádságot. Az asszony engedelmeskedett, és 1887. január elsején teljesen meggyógyult.

Valahányszor misézett vagy szentbeszédet mondott, mindig zsufolásig megtelt a templom. Prédikációiban többször kitért a társadalmi igazságtalanságokra, és sürgette a munkásság mind anyagi, mind szellemi életszínvonalának mielőbbi emelését. „Barcelónának mint ipari városnak — mondotta —, minden más városnál inkább érdekében áll, hogy pártfogásába vegye a szalézi ipariskolákat. Ezeket az intézeteket minden évben ötezer, a társadalom számára értékes fiatalember hagy-

ja el. Az a fiatal, aki elzüllik a ti utcáton, kezdetben csak alamizsnát kér, majd követel, s végül revolvért ragad a kezébe."

Május 5-én Don Bosco meglátogatta a Fogolykiváltó Boldogaszszonyról elnevezett kegytemplomot. A bejáratnál a Szent Vince Társulat elnöke fogadta a város vezetőinek kíséretében. Meleg szavakkal köszöntötte a Szentet, és többek között ezt mondta: „Barcelónába jövetelének emlékére a képviselő testület elhatározta, hogy felajánlja önnek a Tibidabo-hegy tulajdonjogát azzal a kéréssel, hogy építsen rajta templomot Jézus Szive tiszteletére . . ."

Don Bosco szinte a könnyekig meghatódva így válaszolt: „Amikor hálás szívvel köszönetet mondok önöknek, azt is meg kell vallanom, hogy önök ebben a percben az isteni Gondviselés eszközei számomra. Amidőn Torinót elhagytam, hogy Barcelónába jöjjek, az uton az a kérdés támadt bennem, hogy a most már befejezés előtt álló római Jézus Szive-templom elkészülte után, hol tudnék a Szent Szívnek egy másik templomot építeni. És ekkor bensőmben egy titokzatos hang ezt ismételtegette: „Tibidabo . . . Tibidabo . . . Tibidabo . . . Igen, uraim, az isteni Szív azt kívánja, hogy ott fenn a hegyen, a Tibidabón imádják Őt!"

Évekkel később fel is épült a gyönyörű templom a város fölé magasodó hegyen. Tetején Jézus hat tonna súlyu, nyolc méter magas bronz szobra áll. Kitárt karjával mintha magához akarná ölelni a katalán fővárost.

Május 6-án Don Bosco elhagyta Barcelónát. A hatóságok külön szalonkocsit bocsátottak rendelkezésére. Ahol csak megállt, végeláthatatlan tömeg fogadta.

Montpellierben dr. Combállal találkozott. A tudós orvos ezt mondta Don Ruanak: „Don Boscónak nincs más baja, csak ereje végképp elfogyott. Ha soha egy csodát sem művelt volna, én az ő életben maradását nevezném a legeslegnagyobbznak. Olyan, mint az elnyűtt gépezet; egy ember, aki meghalt a fáradalmaktól, s aki mégis napról-napra szüntelenül dolgozik . . . Az én szememben ez a csodák csodája!"

És miben látta élete fenntartó erejét maga a Szent?

Többször is elismételte: „A fáradtságunkat megöntöző és megter-mékenyítő áldások forrása az az Üdvözlég, amelyet 1841. december 8-án a Szeplőtelen Fogantatás ünnepén mondtunk el az Assisi Szent Ferenc-templom sekrestyéjében Garelli Bertalannal. Ebbe az Üdvözlégbe beleadtam teljes lelkemet. A Szent Szűz akkor meghallgatott, és fél évszázadon keresztül sem tett egyebet, mint meghallgatta ezt az imát."

A MEGVÁLTÓ NEVELÉS

Pápák, tudósok és kiváló pedagógusok kijelentéseit idézve lehetne bizonyítani, hogy Don Bosco a katolikus nevelés legkiemelkedőbb alakja. Talán XI. Pius foglalja össze legtömörebben a lényegét: „mélységesen, teljesen nagyszerűen keresztény és katolikus pedagógia.” Don Bosco pedig „a keresztény nevelés nagy kezdeményezője, a keresztény nevelés sugárzó apostola.”

Szentünknek sikerült a legtökéletesebben összekapcsolnia a modern pedagógiai meglátásokat az evangéliumi, az ősi keresztény hagyományokkal. Valahogy úgy, mint ahogy a villanyfényes üveg és vasbeton templomokat is az teszi meleggé, otthonossá, hogy fölzengnek bennük az ódon szavak, amelyek ott csengtek valamikor a katakombák mélyén, a mécsesek sápadt fényében még az első püspökök atyai ajkán. Don Bosco nevelői lángelméje is éppen ezen a ponton mutatkozik meg: az ősi és modern elgondolások hiánytalan, szinte művészi összefonásában. Erre gondolva írja Casotti, a milánói egyetem tanára: „Nem habozom kijelenteni, hogy a nagy torinói nevelő a modern keresztény nevelés alapjait rakta le, és máttól kezdve mindannyiunknak a megelőző módszert kellene alkalmaznunk. Szükséges volna ez azért is, hogy mindenki vegye tudomásul: A nevelési megújulás terén a katolicizmusnak – jóllehet kénytelen elfogadni a jót, bárhol is fedezze fel – van saját programja és saját iskolája, s nincs szüksége arra, hogy azt másoktól tanulja el.”

Don Bosco nevelési rendszerének legfőbb alappillérei természetfölötti eredetűek. Emlékszünk a látomásra, amelyben Szentünk kilenc éves korában részesült?

A „szépséges Hölgy”, a Boldogságos Szüz, amikor megparancsolta, hogy álljon a játszadozó gyermeksereg élére, azt mondta neki: *„Nem ütlegekkel, hanem nyájassággal és szeretettel kell majd ezeket a kis barátaidat megnyerned!”*

A Szent évtizedeken át dédelgeti magában ezt a kapott alapelvet, és erre – mint valami sziklára a korall ágacskaí – ráakódnak azok a meglátások, amelyeket összefoglalóan így nevezünk: Don Bosco nevelési módszere.

Bárhol jelent is meg Szentünk, szinte mágnesként vonzotta magához a gyermekszíveket. Ennek elsődleges titka, hogy élete igazi hivatásának a nevelést tekintette. „Kedveseim – írta 1847-ben –, én mindnyájatokat szívből szeretlek, és már az, hogy fiatalok vagytok, elég jogcím arra, hogy nagyon szeresselek benneteket!”

„A fiuk – szokta mondani – Jézusnak és Máriának a kedveltjei.”

Ugy bánjatok a fiukkal – figyelmeztette rendtársait –, mint ahogy Jézussal bánátok, ha itt lenne növendék ebben a kollégiumban!”

Amikor egyszer megkérdezték tőle, milyen eszközökkel tudta az ifjúságot oly csodálatosan rávezetni az erény útjára, így válaszolt: „*A szeretetet hívom segítségül.*” Ősi szavak ezek. Már Szent Pál is így ír: „A szeretet jóságos, türelmes, mindent eltűr, de mindent remél, és minden kellemetlenséget elvisel.” De ott lüktet ez a gondolat minden igazi katolikus nagyság lelkében, s ezért sürget már Szent Ágoston is: „Szeress, és azt teheted, amit akarsz!” Az igazi katolikus nevelők, mint Neri Szent Fülöp, Kalazanti Szent József, De la Salle Szent János mind a szeretetet sürgetik a pedagógiában, és hogy Don Bosco nevelési módszere mégis más, mint az övéké, ez onnét ered, hogy Don Bosco a szeretetet a nevelésnek még a legapróbb mozzanataiba is belesugározta. *„Mindenek felett pedig legyetek szelid lelkűek, mert a szelidlelkűség magával ragadja a szíveket s megnyeri a lelkeket!”* – vallotta Szalézi Szent Ferencsel.

De milyen legyen ez a szeretet?

Hadd világítsa meg maga Don Bosco.

„A gyermekek ne csak részesüljenek a szeretetben, hanem érezzék is, hogy szeretjük őket!”

„Szeretnünk kell, ami a gyermekeknek kedves, akkor majd a gyermekek is szeretik, ami az előljárónak tetszik.”

„Szerettesd meg magad, ha azt akarod, hogy fiaid engedelmeskedjenek!”

„Ne feljebbvalók, hanem atyák legyetek!”

„Mindenkinek mindene legyen az előljáró, s készségesen hallgassa meg a gyermek minden kételyét, minden ügyes-bajos dolgát! Csupa szem legyen, hogy testi-lelki javát keresse azoknak, akiket az isteni Gondviselés gondjaira bízott!”

Amikor egy növendéke több társa nevében is megkérdezte, hogyan hálálhatnák meg azt a sok jót, amit velük tett, a szent így felelt: „Hívjatok mindig atyátoknak, és én boldog leszek!”

Don Bosco nevelési módszere: a *bizalom* pedagógiája. „A családiasságból szeretet származik – írja –, a szeretetből pedig bizalom. Ez megnyitja a szíveket, s a gyermekek félelem nélkül mindent kinyilvánítanak előljáróiknak.”

Szinte megghatóan kéri növendégeit: „Nem akarom, hogy pusztán előljárótoknak tekintsetek, hanem barátotoknak. Tehát ne féljetelem, inkább bizzatok bennem! Ez az, amit kívánok, amit kérek tőletek...”

Szeretet és bizalom nélkül nincs nevelés. Enélkül az történik, amit Heine egyik művében elbeszél. Néha még álmában is majd megfulladt, mert szobája benépesült rideg, kiaszott lelkű tanáraival, s reggel úgy gondolt vissza az átizzadt éjszakára, mint valami rettenetes lidércnyomásra. Mennyivel másképp ír naplójába egy szalézi növendék, akit a bizalom légkörében neveltek: „Minden tanár szeret engem, valamennyiünket szeretnek, de a legfontosabb, hogy megbecsülnek és bizalommal rendelkeznek velem.” Egyik előljárójáról pedig így emlékezik meg: „Teljesen beavattam őt minden titkomba, és most barátok, bensőséges barátok, testvérek vagyunk, s ha kétségeim támadnak, ha nyugtalan vagyok, ha félek a semittevéstől, ha aggodalmaskodom, hozzá megyek, s rövid beszélgetés után minden rendbe jön, minden elintéződik.”

Ezért ismételtette szinte számtalanszor Don Bosco: „*A nevelésben a legfőbb dolog a bizalom.* Ha a gyermeknek nincs bizalma, ha nem tárja ki egészen és szabadon szívét, semmi maradandóra nem lehet számítani.” „*Lehetetlen jól nevelni a fiukat, ha azok nem bíznak előljáróikban.*”

A bizalom csak a derű, az öröm, a *vidámság* s a családiasság légkörében születhet meg, amint a virág is csak akkor válik szinessé, illatossá, ha gazdagon zuhog rá a fény, a napsugár. A vidámság a nevelő legjobb szövetségese. Schiller is így nevezi híres ódájában az örömet: „isteni szikra.” Don Bosco arra törekedett, hogy vidámsággal nyissa meg a szíveket, üzze el az unalmat, nyújtson segítséget a fizikai és szellemi munkához, társítsa az örömet és a kötelességteljesítést, és így bizalmat gerjesszen a fiukban. Ezért hirdette nyomatékosan: „*Adjatok a gyermekeknek teljes szabadságot az ugrándozásra, a futkározásra, a jókedvű zajongásra.*”

A vidám hangulat növelése érdekében hangsúlyozta a zene, az ének és a kirándulások fontosságát: „A torna, a zene, a szavalás, a színjelöltetés, a séták a leghatékonyabb eszközei a fegyelem fenntartásának.”

A modern nevelők közül ő volt az első, aki már 1847-ben színpadot épített az oratóriumi fiuk számára. Kezdetől fogva kirándult növendékeivel Torino környékére, a Supergára vagy az avigliani tavakhoz. 1850-től pedig minden évben – a gesztenyeszüret táján – több napos sétát szervezett a Becchi környéki dombok közé. Naponta harminc kilométert is megtettek, esténként mindig visszatérve Becchibe, hogy tiszta szénapadláson pihenjék ki a tura kellemes fáradságait. 1861-től ezek a kirándulások mozgótábor jellegűvé váltak, s egy hónapig is eltartottak. Három-négy naponként mindig másutt ütötték fel a „főhadi-

szállás“-t. Don Bosco még a kirándulás előtt – a pedagógiában talán először – részletes utitervet készített, mindig programba véve a történelmi, művészi és földrajzi nevezetességek megtekintését, levélben kérve hozzáértő ismerősei közreműködését. Az esti tábortűz mellett – megelőzve ebben a cserkészetet – vidám jeleneteket adtak elő az összegyűlt falusiak számára, s a hegyek oldala sokszor harsogva verte vissza a fuvósenekar muzsikáját. Egy számár kísérté őket utjukon, s ha a fiuk közül valaki elfáradt, az állat hátára ülve pihenhetette ki magát. A pedagógia buvárai Bion zürichi lelkipásztor nevéhez fűzik az első nyári táborozást, pedig ő csak 1876-ban, legalább két évtizeddel Don Bosco kezdeményezése után indította meg mozgalmát.

Szentünk azt akarta, hogy az iskolai előadások közben is a derű uralkodjék. „Az iskola olyan legyen – mondotta –, mint egy kis szentély, mint egy keresztény család.” Az osztályban kerülni kell a kimértiséget, a kemény szigort. Meg kell ugyan követelni a komoly munkát, de a légkör legyen családis. Arra törekedett, hogy a fiuk szabadon kinyilvánítsák véleményüket, elgondolásukat, s így párbeszéd, majd szíves együttműködés alakulhasson ki a nevelő és a növendékek között. Hangoztatta, hogy az órákon minél többen feleljenek, a tanár előadása legyen élénk, s néha közbeszurt, szellemes tréfákkal teremtsen vidám hangulatot. A lényegre jól rámutat Barbera, amikor Don Boscóról ezt írja: „Minden művét mélységes hit és az igazi vidámság szelleme hatja át, s emellett tanítási stílusa páratlanul hatásos, kristálytisza, élénk és vonzó, úgy hogy az ő iskolája igazán derűs. Don Bosco élete a keresztény pedagógiának csodálatos és nagyszerű eleven fejezete.”

Csak a derű és a *szabadság* légkörében valósulhat meg a modern pedagógia egyik fő törekvése, az *aktívizmus*, amely – szembehelyezkedve az elméletek elvont okosodásával – öntevékenységgel akarja a növendékeket értékes egyéniséggé alakítani. Don Bosco már 1854-ben a Szabályzatokhoz csatolva közli nevelési módszerét, amelyben megtalálható a pedagógiai aktívizmus minden főbb elgondolása. Az Agazzi nővérek csak 1892-ben nyitják meg első intézetüket és hirdetik, hogy „a környezetben minden fejlessze a gyermeket, s így a kicsinyeket saját megfigyelésük, öntevékenységük ösztönözze a további önnevelésre.” Ovide Decroly belga orvos és pszichiáter „az életre az élet útján nevelő iskola” megalapítója 1901-ben, Mostessori Mária 1907-ben kezdi meg új módszerét, a spanyol Lazariaga és a svájci Adolphe Ferriere pedig csak az első világháború után. Az időrendi elsőség tehát ezen a téren is Don Boscóé. Ő sokkal előbb hirdeti, hogy hagyjuk kibontakozni a gyermek eredetiségét. A pedagógus olyan, mint a kertész, de nem nyírott bokrot kell növendékéből alakítania, hanem csak irányítani a kis palánta életét, óvni a dértől, odaállítani a napsugárba.

Rá kell vezetni a maga sajátosságainak, képességeinek felismerésére; tudatossá kell tenni előtte, milyen irányban haladjon, hogy tehetségét érvényesíthesse, s így később megtalálja helyét az életben. Don Bosco szerint oly módon kell segitenünk a gyermekeket, „hogy apránként szabadítsuk ki őket az érzéki benyomások ködéből”, s „a nyájasságnak és határozottságnak bölcs egyesítésével” tereljük rá őket arra, „hogy önuralomra tegyenek szert, s egyazon időben tanulják megismerni magukat s megszerezni a szabadon cselekvés képességét.”

De felvethetjük a kérdést: a családiasság és a vidámság légkörében hogyan tud hatásosan *fegyelmezni* a nevelő?

Kevés olyan pontja van a pedagógiának, amelyben annyira eltértek volna egymástól a nevelők elképzelései, mint éppen a fegyelmezés terén.

Kant szerint a vasfegyelmet kell alkalmazni. A nevelő tehát fojtson el minden kirobbanó kamaszos csintalanságot. Olyasféle elgondolás ez, mintha valaki markába szorítaná a rózsabimbót, hogy virágba ne bomoljék. Rousseau pedig – homlokegyenest ellenkezően – azt állítja, hogy a gyermeknek minden ösztönszerű megnyilatkozása jó, és természetéből eredően a nemesre törekszik. „Minden úgy jó, ahogy az Alkotó kezéből kikerült.”

Don Bosco nevelői érdeme, hogy a két elgondolás között megtalálta a helyes utat. Megalkotta azt a rendszert, amelyben egyforma szerepe van a szívnek és az észnek, a szabadságnak és a tekintélynek egyaránt.

Nem törekedett arra, hogy elfojtsa a gyermeki lélek ösztönös megnyilvánulásait, vigyázott azonban, hogy a kirobbanó erőket helyes mederbe terelje, s megfékezze őket a kellő gát között. Megtanította az ifjúságot, hogyan kell önmagában kiépítenie a fegyelmet. Ezt az elgondolást XI. Pius pápa Don Bosco szenttéavatásakor mondott beszédében így méltatta: „Legfőbb célja az volt, hogy megacélozza a lelkeket, az ösztönöket rendbe szedje, a jó képességeket fejlessze, és az egész embert az erény, a becsületesség és jóság eszményi mintaképe szerint alakítsa. Egyedül ez a tökéletes és mindent felölelő nevelés, amely az egész embert felkarolja.”

Csodálatos, hogy Szentünk milyen fegyelmet tudott tartani. „Ha egy napon – írja egy volt növendéke –, azt mondta volna nekünk, hogy lemegyünk a Póra, s átkelünk rajta, mert a vize, mint valamikor a Jordán folyóé, szétválík, mi azonnal követtük volna, mert biztosak voltunk abban, hogy mögötte száraz lábbal jutunk át a tulsó partra.” Egy rendőrtiszt pedig, amikor látta, milyen készségesen engedelmeskednek

neki a rongyos ruhájú suhancok, így kiáltott fel: „Ebből a papból tábor-nok lehetett volna!”

Dehát sohasem büntetett?

Büntetett, de nem bottal, nem veréssel.

Gárdonyi írja: „... Az ember arca a lélek virága! Aki az arcot meg-üti, a lelket üti meg! A lélek pedig Istentől való részünk, örökkévaló!”

Jól tudta ezt Don Bosco is, ezért a legszigorubban megtiltott *„mindennemű verést, fájdalmas helyzetben való térdeltetést, fülhuzást és egyéb hasonló büntetéseket*, mert ezek nagymértékben fölizgatják a növendéket s megalázzák a nevelőt.”

Szentünk felfogását a büntetésről – néhány idézettel – így foglalhatjuk össze:

„Ahol elegendő a figyelmeztetés, ott ne folyamodjunk dorgáláshoz.”

„Mielőtt bármely büntetést kirónánk, meg kell állapítanunk, a bűnösségnek mely fokát merítette ki a növendék.”

„Az igazgató jól ismertesse meg a szabályokat... és büntetéseket, hogy a növendék ne mentegethesse magát, mondván: nem tudtam, hogy ez parancsolva vagy tiltva van.”

„A büntetésben mindig van egy barátságos és megelőző figyelmeztetés, amely azt megindokolja, és legtöbbször sikerül is megnyerni a szívet annyira, hogy a növendék beismeri a büntetés szükséges voltát.”

„Ha kénytelenek vagytok büntetni, igyekezzetek azt négy szemközt elintézni... Oly módon kap figyelmeztetést a növendék, hogy a nevelő mindenkor a szív nyelvén beszélhet vele.”

„Negatív büntetéseket alkalmazzunk, vagyis bizonyos időre függeszük fel szeretetünk külső nyilvánításait. Egy barátságtalan tekintet egyesekre nagyobb hatással van, mint egy arculütés.”

„Ha izgatottak vagy haragosak vagytok, mindenkor tartózkodjatok a szemrehányásoktól és dorgálásoktól, nehogy azt higgyék a gyerekek, hogy szenvedélyből cselekszettek. Nyájasság a beszédben, a cselekvésben, a figyelmeztetésben! Megalázó büntetéseket soha!... Akiket figyelmeztetünk, még jobban váljanak barátainkká, mint előbb voltak, és sohase távozzanak tőlünk megaláztatva!”

„Tekintsük fiainknak azokat, akik irányításunk alatt vannak. Álljunk szolgálatukra, mint Jézus, aki engedelmeskedni jött, nem parancsolni. *Az uralkodásnak még a látszatától is óvakodjunk*, és csak annak érdekében érvényesítsük tekintélyünket, hogy még jobban szolgálhassunk nekik.

Igy bánt Jézus az apostolokkal. Elviselte tudatlanságukat, faragatlanságukat, sőt hűtlenségüket. A bűnösök iránt pedig olyan jóságot és meghitt barátságot tanusított, hogy volt, aki csodálkozott, volt, aki

megbotránkozott rajta, de olyanok is akadtak, akiket eltöltött a remény, hogy Isten megbocsát nekik. Azért hagyta meg nekünk is, hogy szelídek és alázatos szívéük legyünk.

Fiaink ök. *Amikor tehát hibáikat korholjuk, csillapítsunk le magunkban minden haragot*, vagy annyira mérsékeljük, hogy szinte egészen kioltjuk.

Ne legyen izgatottság lelkünkben, megvetés szemünkben, szidalom a szánkon, hanem tanúsítsunk irgalmat a jelenben, és legyünk jó reménnyel a jövőre. Így illik az igazi apához, aki valóban gyermeke javulását és haladását akarja.

Igen súlyos esetben többet ér, ha alázattal Istenhez esedezünk, mint ha szavak özönét zudítjuk a vétkesre. Ezek csak megsebzik a lelket, és semmi hasznára nincsenek.

Érdekes, hogy a büntetésről írva, jó néhány évtizeddel később szinte ugyanezeket az elveket hangoztatja Makarenko is, az egyik legismertebb szovjet pedagógus.

A büntetések elkerülésének, illetőleg a fegyelem fenntartásának leghatásosabb eszköze Don Bosco szerint: a *megelőzés, az állandó felügyelet*, amely az örkedő, éber szeretetnek gyakorlati megnyilatkozása, másszóval a bűn elkövetésének meggátolása. Lényege, hogy már eleve lehetetlenné teszi a rosszat, vagy úgy, hogy elkerülte az alkalmakat, vagy pedig atyai jósággal megakadályozza azt. Nem terhes, elnyomó zsandárkodás tehát, hanem a jó Pásztor féltő, gondos ébersége. Szentünk a Szabályzatokban ezt írja: „*Arra törekedjétek, hogy a növendékek sohase maradjanak egyedül*. Amennyire lehetséges, a felügyelők előzzék meg a növendékeket azokon a helyeken, ahol a fiuknak gyülekezniük kell; maradjanak velük míg másvalaki át nem veszi a felügyeletet; sohase hagyják őket tétlenül.” Mintha Don Bosco elgondolását szedte volna ritmusba Mécs László:

„Szép a vidámság, tavasz-jókedv,
szép a virágos tavasz-álom,
ha valaki vigyázva virraszt
és féket tart szeretet-szálon:
ne bukjon el a láb a vétken.”
(Valami nagyon tetszett nekem)

Ez a modern orvostudomány nézete is: inkább előzzük meg a betegséget, s ne a gyógyítással bibelődjünk!

Don Bosco nem korlátozó felügyeletet akart, hanem olyan légkört szándékozott teremteni, amelyben a növendékeknek teljes szabadságuk van, s így egyéniségük őszintén megnyilatkozhat.

De beszéljen megint csak egy szalézi növendék levélrészlete: „... Minden jól megy. Itt nem fárad el az ember a semmittevésben. Itt nem szigorú fegyelem, hanem egészen különleges összhang uralkodik. Csak jócselekedeteket lehet elkövetni, minden rossz száműzve van. A béke és a nyugalom légkörében élünk, amely nem kevésbé használ tanulmányainknak, és nemcsak tanulmányainknak használ, hanem lelkünknek is.”

Don Bosco szeretetének főadata megkönnyébbíteni a végső cél elérését, s ehhez a leghatásosabb és legszükségesebb eszköz a *széntségek vétele*. Ha el akarjuk képzelni abban a korban az ifjúság helyzetét, még a nevelőintézetekben is, gondoljunk Dickens regényeire, a Cooperfield Davidok, a Twist Oliverok életére vagy Montaigne egyes írásaira. Victor Hugo mondja korának tipikus nevelőintézetéről: „Padjai fekete láncokként szorítanak, hosszú hálótermei komorak. A helyiségek ajtaján ráfordítva a zár... Szemernyi víz, pázsit, zöldellő fa vagy érett gyümölcs sehol a föld színén. Hatalmas udvarát sivár kő borítja négy csupasz fal között.” Paul Bourget szerint pedig „a gyakorlati valóságosságból nincs meg bennük semmi más, mint az üres és terméketlen alakosság. És nem különb az erkölcsi élet sem. Az a két, a közösség és egyén egészségére feltétlenül szükséges alkotóelem hiányzik ebből a nevelésből, amellyel a katolikus intézetek rendelkeznek: a gyónás és a szentáldozás.”

Don Bosco papságának első éveitől buzgó terjesztője volt a korai és gyakori szentáldozásnak. Ma ez természetes, de abban az időben még a kispapok is csak vasárnap hallgattak szentmisét, áldozni pedig csak néhányszor „illett” egy esztendőben. Don Bosco már 1847-ben ezt írja: „Amikor a gyermek különiséget tud tenni a rendes és mennyei kenyér között, nem kell a korra várni. Egy a szükséges, hogy az ég Királya mielőbb foglalja el trónját a gyermeki szívben! Ezek azok a szavak, amelyeket X. Pius is magáévá tett az 1910-ben kiadott „*Quam singulari Christus amore*” kezdetű híres dekrétumában.

Don Bosco rendszerében is a nevelés legértetőbb forrásai a széntségek. Ezt írja: „*A gyakori gyónás és szentáldozás, a mindennapi szentmishallgatás a fenntartó oszlopai annak a nevelőintézetnek, amelytől távol akarjuk tartani a megfélemlítést és a botot. Sohase kényszerítsük a fiukat a széntségekhez, hanem csak buzdítsuk őket, és adjunk nekik erre alkalmat... Ha a nevelőintézetekben ellanyhul a széntségek vétele, akkor azoknak máris befellegzett.*”

Don Bosco nevelési módszere tehát: a széntségek pedagógiája. Így, a széntségek gyakori vételét sürgetve válik Don Bosco nevelési rendszere természetfölöttivé. Ebben a pedagógiában az isteni és emberi szeretet szövetkezik. Rousseau „azért enged szabadságot a gyer-

meknek — írja Pauler Ákos —, mert meggyőződése szerint az eredetileg jó és romlatlan emberi természet csak így tud a maga erényeiben kibontakozni. A szaléziánus nevelő azonban azért kerüli el a kényszert, mert tudja, hogy Jézust csak szabadon lehet követni s mert hisz az isteni kegyelemben, amely nem hagyja el azokat, akik az Üdvözítőt a maguk gyermeki ártatlanságukban meg tudták szeretni. Hiszen a Megváltó is arra tanított bennünket, hogy a gyermek van legközelebb Ő-hozzá, ezért hisz Don Bosco a gyermeki lélek legmélyén lappangó jó-ságban, amelyet a Jézust követő élet példája lebirhatatlan erővel emel fel és nemesít.“

Az üdvösség egyik alappillére Don Bosco az Eucharishtiában látta, a másikat pedig a Szűz Mária-tiszteletben. A Madonna iránti szeretetet hirdette egész életén át. Megfogadta Margit mama tanácsát: „Ha pap leszel, terjeszd a Szűz Anya tiszteletét!“ És majd a haláltusa perceiben is ezt fogja elsuttogni fiai előtt: „*Amikor prédikáltok, amikor beszéltok, szorgalmazzatok a Mária-tiszteletet és a gyakori szentáldozást!*“

Meggyőződéssel vallotta: „Ha egy gyermek valamelyik szalézi intézet növendéke lesz, a Szűz Anya abban a pillanatban különös pártfogásába veszi.“

Ha hisszük azt, hogy a Boldogságos Szűz közbenjáró Isten és az emberek között, s így a kegyelmek közvetítője, természetesnek tűnik, hogy Don Bosco alapvetően fontosnak, az Oltáriszentség után a legnagyobb lelki erőforrásnak tekintette a Madonna iránti tiszteletet.

Kissé hosszadalmas lenne részletesen elsorolni minden áhítatgyakorlatot, amelyet a Szent mesterien úgy szerkesztett össze, hogy a fiuk lelkét fejlessze, erősítse. Egyet azonban mégis megemlítünk, s ez a jó halál gyakorlata. Azok az eleven, csillogó szemű fiúk minden hónapban egyszer — idegen szónok ajkáról — elmélkednek az elmúlásról. Átgondolják a nagy igazságot, s utána úgy gyónnak meg, mintha azonnal el kellene bucsuzniuk az élettől. Még a tanulószobai padban is mindent szépen rendbe raknak, mintha utoljára tennék. És hogy mi az eredmény? Erről hadd valljon a következő napló-részlet: „Istenem, hidd el, ha elkezdek elmélkedni a halálról, nem tudom megérteni, mi lehet. Itt vagyok, mozgok, beszélek, futok, játszom. És mindennek véget kell érnie? Itt kell hagynom ezt a csodálatos földet, a hegyek, a folyók, a városok, a szép virágos mezők látványát? . . . De ha elgondolom, hogy ez a föld csak egy része Isten teremtett világának, és ha ez a hely, ahol alattvalói laknak, ilyen szép, mennyivel jobb és milyen fenséges lehet az a birodalom, ahonnan Ő parancsol a szeleknek és viharoknak, ahonnan Ő uralkodik a mindenség és a teremtményei fölött.“

A havi jóhalál-gyakorlat alkalmával a vezető pap elmond — többek között — egy Miatyánkot, Üdvözlégyet és Dicsőséget azért, aki a jelen-

lévők közül elsőnek hal majd meg. Erről így ír a kedves diáknapló: „Észrevettem: valamennyiünkön, magamat is beleértve, borzongás futott át, amit nem lehet elfelejteni. És a lelkem elkalandozott, elkalandozott, s teljesen átadta magát a nagy titoknak.”

Don Bosco nevelési módszerének igazi alapja tehát az *ésszerűségre épülő vallásosság*, aminek egyik feltétele, hogy a nevelő átérezze hivatásának szépségét, fontosságát, és lelkét állandóan eltöltse az apostoli buzgóság. Don Bosco ezt a gondolatot – önmagára alkalmazva – így fogalmazta meg: „Az én szeretetem azon a kívánságon alapszik, hogy megmentsem a lelketeket, és ti azért szeressetek, mert az örök üdvösség útjára akarlak vezetni benneteket. Tehát a ti lelketek java az én szeretetem alapja.”

„Mindnyájan az én fiaim – mondotta sokszor, növendékeire gondolva –, és hogy megmentsem őket, szívesen odaadnám az életemet.”

Ezt az értük égő mély szeretetet megéreztek a Szent növendékei is.

Egy alkalommal az őt körülvevő gyermekseregtől megkérdezte:

– Mi volt a legszebb, amit itt a földön láttatok?

És az egyik fiu önkénytelenül felkiáltott:

– Don Bosco!

A megelőző módszer csodálatos gyümölcsöket termett. Coppée írja, hogy a Szent környezetéből „a tündöklő angyalok megszámlálhatatlan sokasága szárnyal dicsőségesen az ég belé.” Növendékei közül valóban sokan jutottak fel az életszentség ormaira, Savio Domonkost pedig már az oltáron tiszteljük.

VI. Pál pápa mondotta 1957-ben: „Nem akarjuk, hogy csak a mennyországban legyenek szentek. Szenteket óhajtunk itt a földön is. És Don Bosco módszere éppen a modern ifjúság között hozza létre a szentek iskoláját.”

Összerinte a szenttéválás nem nehéz dolog. Aszkézisének három fő összetevője van:

- a) az állandó és mérsékelt vidámság;
- b) a vallási kötelességek buzgó teljesítése;
- c) a munka szeretete.

Ahogy Assisi Szent Ferenc megszentelte a természetet és a szegénységet, éppúgy Don Bosco az örömet és a munkát. Ő lett a munkás és vidám keresztény élet szentje. A régi szerzetesek „imádság és munka” jelszavát így módosította: „a munka = imádság”. Számtalan írásában inti növendékeit: „*A munka hathatós fegyver a lélek ellenségei ellen. Kedves fiaim, nem ajánlok nektek vezeklést és önmegtagadást, hanem csak munkát, munkát, munkát!*”

Nevelési módszerének hatékonyságát, eredményességét és lelket nemesítő erejét Lombroso Cézár, a híres kriminológus, tömören így méltatja: „A szalézi intézetek a bűnözés megelőzésére és elhárítására lángelmével megtervezett olyan erős hatalmat jelentenek, amilyen még Itália területén sohasem létezett, s amely a maga nemében egészen egyedülálló.”

Ugyanigy vélekedik Francois Coppée is: „Don Bosco arra volt hivatva, hogy Európának és a két Amerikának ezer és ezer derék polgárt adjon. Akartok erre bizonyítékot? Huszonöt év alatt, vagyis a szaléziaknak Franciaországba való letelepedése óta egyetlen növendéküket sem kellett törvényszék elé állítani.”

„MINDEN CSELEKEDETE EGY-EGY CSODA“ (XI. Pius)

„Don Bosco életében a természetfeletti szinte természetessé válik... Megszámlálhatatlan a csoda, amelyet Isten hű szolgája által művelt... Életének minden esztendeje, minden napja, ennek az életnek minden mozzanata egy csoda volt, a csodák sorozata“ —, mondotta XI. Pius.

„A XIX. század csodatevője“ —, irták róla 1883-ban a párizsi újságok. „Egész élete egy csoda“ —, jelentette ki XIII. Leo pápa is. És valóban, alig találunk a szentek végeláthatatlan sorában még valakit, akit a Gondviselés ennyire elhalmozott volna karizmatikus ajándékokkal.

A csoda olyan külsőleg érzékelhető esemény, amely túlhaladja a természet erőinek teljesítőképességét, s így egyedül Istenre mint létesítő okra vezethető vissza.

Hangsúlyoznunk kell, hogy Don Bosco erős, a paraszti élettől meggedzett férfi volt. Hatalmas izomereje és nagy testi ügyessége bámulatot keltett. Mint hirtelen haragu fiu, megragadta egyik verekedő társát, s vele sujtott földre még négy hetvenkedőt. Egyszer Torino utcáin egy hatalmas vérebet a nyakán és a hátán megmarkolva annyi ideig tartott a levegőben, míg a veszettül rugkapáló és vonító állat ki nem merült. Még 1883-ban is vidám csevegés közben két ujjal, könnyedén törte fel a legkeményebb diót. Már hetvenéves volt, amikor egyszer megbetegedett. Orvosa arra kérte, hogy szorítsa meg úgy a csuklóját, amilyen erővel csak bírja. Don Bosco szót fogadott. A doktor először túrtörtette magát, majd könnycsepp gördült ki a szeméből, s végül is fájdalmasan felkiáltott. Szentünk még így betegen is az erőmérőt hatvan fokra huzta ki, míg az ágya mellett időző, életerős Don Berto csak negyvenháromra.

Mindenki nagyon is reálisan gondolkodó, egészséges idegzetű embernek ismerte.

A csodák és a karizmatikus képességek végigkísérik a kereszténység egész történetét. Szent Pál írja a korinthusiaknak: „A lelki adományok ugyan különfélék, a Lélek azonban ugyanaz... Az egyik ugyanis a bölcsesség ajándékát kapja, a másik a tudás adományát... Van, aki csodatevő hatalmat kap, van, akinek a prófétálás... képessége jut osztályrészül.“

Don Boscót valamennyivel megáldotta az Ég.

A halottak föltámadnak

1849-ben súlyosan megbetegedett egy Károly nevű tizenötéves fiu, a Szalézi Szent Ferenc Oratórium buzgó látogatója, majd hamarosan

meg is halt. Mielőtt kiszenvedett, többször kérte hozzátartozóit, hívják el Don Boscót, mert nála szeretne meggyónni. A szent azokban a napokban nem tartózkodott Torinóban, de amikor után meghallotta, hogy a kisfiu kérésére többször is keresték, azonnal a gyászoló házba szietett.

Későn érkezett. Károlyt már halotti ruhába öltöztették, akkori szokás szerint lepedőbe burkolták és fátyollal letakarták. Az ágy fejénél mécses égett.

Don Bosco közelebb lépett. Közben azon tépelődött, vajon jól végezte-e el utolsó gyónását a kisfiu. Azután arra kérte kísérőit, hagyják egyedül a halottal. Rövid, bensőséges imát mondott, majd megáldotta volt növendékét, s kétszer egymásután ráparancsolt: „Károly, kelj fel!”

És a halott megmozdult. Don Bosco azonnal elrejtette a mécses, majd erős rántással széttépte a lepedőt, amelybe a fiut beburkolták, hogy így arcát szabaddá tegye.

Károly kinyitotta szemét, mintha mély álomból ébredne, körülnézett, majd megkérdezte:

– Ó, hogyan kerültem ide az ágyra?

Aztán tekintete révedezve megpihent a szent alakján. Amint felismerte atyai barátját, felkiáltott:

– Ó, Don Bosco, mennyire vártam! . . . Nagy szükségem van önre! A jó Isten küldte hozzám . . . De jó, hogy fölébresztett!

Aztán elbeszélte, hogy legutolsó gyónásában szándékosan elhallgatott egy bűnt. Majd rettenetes álomba esett, s úgy érezte, elkárhozott.

– Ne félj! – nyugtatta meg a Szent az izgalomtól remegő fiut. – Ismételd meg szépen a gyónást!

Alig hangzottak el a feloldozás szavai, amikor az édesanya is viszatért a házbeliéssel.

– Édesanyám – kiáltotta ujjongva Károly –, Don Bosco megmentett a pokoltól! . . .

A kisfiu körülbelül két óra hosszáig maradt eszméleténél. Mozgott, nézelődött és beszélgetett, csak a teste tűnt éppoly jéghidegnek, amilyen fölébredése előtt volt.

Szentünk végül is megkérdezte tőle:

– Károly, te most a kegyelem állapotában vagy. Nyitva áll előtted a mennyország. Oda szeretnél-e menni, vagy inkább itt maradnál közöttünk?

– A mennyországot választom –, felelte a fiu.

– Jól van! Akkor hát majd találkozunk a paradicsomban.

Károly feje visszahanyatlott a párnára, lehunyta a szemét, s pillanatok alatt megmerevedett.

A következő eset 1866-ban Firenzében történt. Don Bosco éppen a városban tartózkodott, hogy a kormánnyal a megüresedett püspöki székek betöltéséről tárgyaljon. Egyik este régi jótevője, Uguccioni Gherardi örgrófné kereste fel lakásán kétségbeesetten, sirástól kivörösödött szemmel.

– Ó, Don Bosco – könyörgött ujjait tördelve –, kérem, jöjjön azonnal! A kisfiam meghalt! . . .

Szentünk a palotába sietett.

A kisgyerek halásápadtan, megüvegesedett szemmel, élettelenül feküdt az ágyon.

Don Bosco felszólította a szobában lévőket, hogy imádkozzanak a Segítő Szüzanyához. Azután megáldotta a kis halottat, aki abba a pillanatban lélegzeni kezdett, majd hamarosan eszméletre tért. Mosolyogva édesanyjára nézett, s nemsokára tökéletesen meggyógyult.

A vakok látnak

1869 májusának egyik szombat délutánján egy fekete kendővel átkötött szemű leány lépett be a torinói Segítő Szüz bazilikába két aszszonytól támogatva. A közeli Vinovo faluból érkeztek. A leány, Stardero Mária, két évvel előbb súlyos szembetegség következtében teljesen megvakult. Nagynénje és a falu tanítónője kísérték el a valdoccói bucsura. Hosszasan imádkoztak a templomban, majd engedélyt kaptak, hogy a sekrestyében tartózkodó Don Boscóval találkozhassanak.

– Mióta beteg? – kérdezte a leánytól kedvesen a Szent.

– Már régóta szenvedek, de csak két éve, hogy megvakultam.

– Járt orvosnál? Kapott orvosságot?

– Megtettünk mindent – szólt közbe a nagynéni –, de semmi javulás nem mutatkozott. Az orvosok azt mondták, hogy unokahugom szemén már nem lehet segíteni. Nincs remény.

– Lát-e legalább egy picikét? – fordult ismét a lányhoz Don Bosco.

– Egyáltalán semmit.

– Vegye csak le szeméről a kendőt! – rendelkezett a szent, majd a leányt a világos ablak mellé állította.

– Érzékeli a fényt?

– Nem.

– Ha visszanyerné szemvilágát, nem nézne vele semmi rosszat?

– Igérem, hogy nem.

– Akkor bizzék a Szent Szüzben! Biztosan meg fogja gyógyítani!

– Én is remélem –, rebegte a leány.

– Akkor hát a jó Isten és a Segítő Szüzanya dicsőségére nevezze meg ezt a tárgyat, amelyet a kezemben tartok.

A leány nagy erőfeszítéssel meresztgeti a szemét, majd felkiált:

- Látok!
- Mit lát?
- Egy Mária-érmet.
- És a másik oldalán?
- Egy idős férfit . . . A kezében botot tart . . . Igen . . . Szent József!

Mária most kinyújtja kezét, hogy Don Boscótól átvegye az érmét, de az a földre esik, és a sekrestye egyik sötét zugába gurul. A nagynéni és a tanítónő utánahajolnak, de Don Bosco visszatartja őket:

- Hagyják csak, majd ő megkeresi!

És a leány néhány pillanat alatt valóban meg is találja az érmét.

Sardero Mária néhány évvel később a Segítő Szűz leányai közé lépett. Élete végéig kitűnően látott, és soha nem fájt a szeme.

1871 május 24-én – több személy jelenlétében – Rogattino Mária lépett be Don Bosco szobájába, karjában tartva vak gyermekét. Zokogva borult a szent lábához.

– Könyörüljön rajtam, szegény édesanyán! Sokat imádkoztam, míg Isten megáldott ezzel a kisfiuval, de szegényke lassan-lassan elvesztette a szeme világát. Az orvosok, akik gyógyították és műtétet is végeztek rajta, végül is kijelentették: bele kell nyugodnom, hogy kisfiam örökre megvakult . . . De én nem bírok beletörődni ebbe a gondolatba. Nem tudom elhinni, hogy a jó Isten ilyen nagy csapást akar mérni erre az ártatlan csöppségre . . . Nagyon szerencsétlen vagyok . . .

Elcsuklott a hangja. Don Bosco átérezte az édesanya fájdalmát, s néhány kedves szóval igyekezett megvigasztalni.

– Imádkozott már a Segítő Szűzanyához – kérdezte –, hogy gyógyítsa meg ezt a kis angyalt? Nem gondolt még arra, hogy Isten talán azért engedte meg ezt a megpróbáltatást, hogy végül kimutathassa irgalmát, és megdicsőíthesse a Szűz Anyát? Bizzék tehát, és higgye el, amire az orvosok nem képesek, a Madonna megteheti. Végezzon el tiszteletére néhány kilencedet, és áldozathozatallal, önmegetagadásokkal is mutassa ki iránta szeretetét. És biztosítom – ha önnek is és a kisfiunak is lelki javára válik –, Isten a Madonna kérésére csodát tesz.

Don Bosco el akart bucsuzni az édesanyától, de a meggyötört aszszony nem mozdult.

– Nem utazom el addig – erősködött –, míg gyermekemet meg nem áldja. Egy barátnőm beszélt, hogy amikor súlyosan megbetegedett, végső erejét összeszedve idejött Önhöz, hogy áldását kérje, s utána hamarosan meg is gyógyult. Nem történhet-e ez meg az én kisfiammal is? Ha Szent Péternek csak az árnyéka elég volt ahhoz, hogy

a bénák járjanak és a vakok lássanak, miért ne bizhatnék én az Ur egy másik szolgájának áldásában?

– Ne csapja be önmagát! Nem tőlem kell várnia a csodát, hanem Istentől a Szűz Anya hathatós közbenjárására. Én csak az Ur gyenge eszköze vagyok . . .

A jó asszony további rimázkodására a Szent végül is megáldotta a gyermeket, egy Segítő Szűz-érmet ajándékozott az édesanyának, s arra biztatta, hogy buzgón imádkozzék. Az asszony olyan örömmel lépte át a küszöböt, mintha Isten máris meghallgatta volna. És nem is csalódott. Nem sok idő múlva lelkenedezve tért vissza az oratóriumba, hogy megmutassa Don Boscónak teljesen meggyógyult kisfiát.

A Szent így bucsuzott tőle:

– Legyen rá gondja, hogy igazi keresztény nevelésben részesítse ezt a gyermeket, aki iránt így kimutatta jóságát az Ég. Ezt elvárja Öntől a Segítő Szűz. Csepegtesse szívébe Isten félelmét és az Egyház szeretetét! Ha pedig majd papi szolgálatra hívja az Ur, ne tiltakozzék ellene! . . .

A következő eset 1880-ban, Marseille-ban történt.

Kora reggel Don Bosco zsufolásig megtelt előszobájának egyik szögletében egy szegény asszony várakozott. Karjában tartogatta sápadt, mozdulatlan és vak gyermekét. Reménykedve várta, hogy ő is bejuthasson a Szenthez, de arra nem is mert gondolni, hogy áttörje a jelenlévők széles sorfalát. Már késő délutánra járt az idő, s az asszonyka még mindig türelmesen várakozott. Cagliero, aki már jó ideje figyelte, szánalomra gerjedt iránta. Még vagy két órának kellett leperegnie, amikor nyílt az ajtó, és uti ruhába öltözve kilépett rajta a Szent.

– Don Bosco – fordult hozzá Cagliero –, egy szerencsétlen asszony kéri az ön áldását!

– Tudod, hogy már nincs időm. Sietnünk kell a vonathoz.

– De ott állt egész nap!

Közben az asszony Don Cagliero intésére nagynehezen átfurakodott a körülbelül háromszáz jelenlévő tömegén. A kisfiu mereven feküdt a karjában, mint egy darab fa.

Don Bosco lelkét elöntötte a szánalom. Megáldotta a gyermeket. És ebben a pillanatban a kicsike megmozdult, elkezdett tapsolni, majd mintha bántotta volna a már égő lámpák fénye, szeme elé kapta a kezét. Látott!

A bénák járnak

1867 május 3-án Don Bosco Caramagnában tartózkodott, amikor egy szerencsétlen asszony vánszorgott eléje két mankóra támaszkodva. Őreg is volt már, és szinte tetőtől-talpig elnyomorodott. Arra kérte

a Szentet, áldja meg, mert akkor biztosan elnyeri Istentől a gyógyulás kegyelmét. Don Bosco felszólította, hogy térdeljen le.

Az asszony görcsösen mankóiba kapaszkodva igyekezett a földre ereszkedni, a Szent azonban kivette kezéből a mankókat, s ráparancsolt:

— Most térdeljen le!

Hatszáznál is többen voltak jelen.

Don Bosco elimádkozott három Üdvözlégyet, s ekkor az asszony felállt anélkül, hogy bárki is segített volna neki, s közben a legcsekélyebb fájdalmat sem érezte, holott már évek óta rengeteget szenvedett.

— Menjen, jó asszony — mondotta neki a Szent —, és szeresse mindig a Segítő Szüzanyát! . . .

A Segítő Szüz bazilikájának felszentelése utáni napon, 1868 június 10-én történt. Egy béna kislányt huztak számárkordén a templom felé. Amikor a szerény fogat a bazilika terére ért, az ott tolongó tömeg miatt nem tudta útját tovább folytatni. A kényszerű veszteglés közben a kislány kíváncsian nézegette a tarka sokaságot. Aztán egyszerre csak megpillantotta Don Boscót, amint a hivek tömegétől körülvéve áldást osztogatott. Azonnal leugrott a kordéról, a Szent felé furakodott, és csak amikor már ott állt előtte, akkor vette észre, hogy meggyógyult. Idáig lábra sem birt állni. Örömében csodálkozva felkiáltott:

— Meggyógyultam! . . . Meggyógyultam!

A nyomában haladó szülők zokogásban törtek ki, majd azonnal haza akarták vinni gyermeküket.

A kislány azonban tiltakozott.

— Először megköszönöm a Szüz Anyának —, mondotta.

Bele is vegyült a tömegbe, és saját lábán járva ment be a bazilikába, ahol buzgó hálaimába merült.

1877. A Segítő Szüz ünnepe előtti napon Don Bosco előszobája tele van látogatókkal, amikor belép egy torinói hölgy, Longhi asszony, Jozefina nevű tizéves kislányával. Inkább vonszolja, cipeli a gyermeket, aki egy idő óta rettenetes görcsökben szenved, s amellet béna is. Nem tud megállni a lábán, jobb kezét egyáltalán nem bírja mozditani, és egy hónap óta néma is. Az orvostudomány mindent megkísérelt, de eredménytelenül. Longhi asszony tehát bizalmát az égi segítségbe vetette, s eljött Don Boscóhoz.

Az előszobában várakozók szánakozóan nézik a szenvedő gyermeket. Közöttük van Cays Károly gróf is, volt képviselő. Don Bosco első jótévedőinek egyike, aki egy idő óta azzal a gondolattal foglalkozik, hogy felvételét kéri a Szalézi Társaságba. Amikor a szomorú édesanya belép Don Bosco szobájába, a gróf ezt gondolja:

– Ha ez a leányka gyógyultan távozik, többé nem kételkedem hívásom felől . . .

A Szent megáldja a kis szenvedőt, majd felszólítja, hogy vessen keresztet. A gyermek megteszi, de balkézzel.

– Most próbáld meg a jobbal! – biztatja Don Bosco.

– Ugy nem bírja –, szólal meg az édesanya.

– Dehogynem! – erősködik a Szent.

A kislány engedelmeskedik. Fölemeli eddig béna karját, mintha semmi baja sem volna, s szabályosan keresztet vet.

– Pompásan sikerült – mosolygott rá a Szent –, de a szavakat nem mondtad hozzá. Pótoljuk hát a mulasztást! Ismételd utánam: „Az Atyának, a Fiúnak . . .”

És a néma gyermek tisztán kiejti a keresztvetés szavait, majd örömujjongásban tör ki:

– Édesanyám, meggyógyultam!

A jó asszony zokogni kezd.

– Mivel a Szűz Anya visszaadta beszélőképesed – mondja a kislánynak Don Bosco –, azonnal köszönd meg neki, s hálából imádkozz el egy Üdvözlégyet!

És a gyermek értelmesen, tisztán és hangosan elrebegi az imát.

De vajon fel bír-e állni? Tud-e járni segítség nélkül?

– Sétálj csak egyet itt a szobában! – szólítja fel a Szent.

Kitűnően sikerült. A kislány tökéletesen meggyógyult. Ő maga sem bírta elfojtani a hála érzését. Kitárta az előszobába nyíló ajtót, odaállt a várakozók elé, akik az előbb még bénának és némának látták, s korát felülmúló határozottsággal így szólt a jelenlévőkhöz:

– Kérem, köszönjék meg velem együtt a Szűz Anyának, hogy meggyógyított. Nézzék: a karom mozog, s járni és beszélni is tudok!

Magát Don Boscót is úgy meghatotta a csodás eset, hogy egész testében remegett.

Cays grófnak is eltűnt minden kételye.

– A Szűz Anya szólt – gondolta –, s ez nekem elég! Döntöttem. Máris szalézi vagyok . . .

1880 januárjában nagy feltűnést keltett egy marseille-i kisfiu meggyógyulása. Don Bosco azért érkezett a városba, mert a pár hónappal előbb létesített iparitanuló-iskola anyagilag a tönk szélére jutott; nagyon kevés érdeklődés mutatkozott az új intézmény iránt. De egyik nap egy nyolcéves falusi fiucskát huzott édesanyja kordén Szentünk elé, hogy áldást kérjen rá.

A gyermek elformálódott lábai teljesen satnyák és merevek voltak.

Don Bosco szánakozva, de mosolygó arccal megáldotta, majd ráparancsolt:

– Most pedig járj!

A kisfiu szinte értelmetlenül meresztette a szemét, és meg sem moccant.

– Nem értetted? Azonnal indulj!

– A gyermek talpra ugrott, eldobta mankóit, és nagy boldogan futkározni kezdett.

Teljesen meggyógyult.

A jelenlévő szemtanúk egyike, Don Bologna, a marseille-i oratórium igazgatója később megkérdezte a Szentet, hogyan is történt a dolog. Don Bosco így válaszolt:

– Láttam, hogy semmire sem megyek, ezért teljes bizalommal így szóltam a Madonnához: „Kezdjük!” És ő el is kezdte.

A gyógyulás híre szélnél sebesebben terjedt el a városban, s annyi pénzadomány gyűlt össze, hogy az intézet gyors fejlődésnek indult.

A betegek meggyógyulnak

Don Bosco imájára és a Segítő Szűz közbenjárására – tulzás nélkül mondhatjuk –, számtalan beteg kapta vissza egészségét.

1869 mjusában egy igen jóhirű orvos jelent meg az oratóriumban, s azt kérte, vezessék Don Boscóhoz.

Néhány percre tartó közömbös beszélgetés után rá is tért jövetele céljára.

– Azt mondják, Don Bosco, ön mindenfajta betegséget meggyógyít. Így van?

– Én? – kiáltott fel tiltakozva a szent. – Ez egyáltalán nem igaz!

– Meg tudnám nevezni a személyeket, sőt még a betegségeket is.

– A valóság annyi – felelte Don Bosco –, hogy a Segítő Szűz közbenjárását kérték. És ha egy kilenced vagy valamilyen ajtátosság elvégzése után kívánságuk teljesült, és meggyógyultak, ez teljesen a Madonnának köszönhető és nem nekem.

– Helyes! Ha Mária engem is meggyógyít, hinni fogok a csodákban – felelte az orvos.

– Milyen betegségben szenved?

A doktor elbeszélte, hogy már régóta gyötri az epilepszia, de az utolsó évben annyira megromlott az állapota, hogy számtalanszor haltalmába kerítette az eszméletlenség, a rángatózás, a görcs. Kisérő nélkül már nem is mert kimenni az utcára, mert bármelyik percben összeeshetett.

Elbeszélte még, hogy sem orvosbarátai, sem a legkitünőbb gyógyszeresek nem tudnak rajta segíteni. A sötét reménytelenségtől üzve kereste ffel most is a Szentet.

– Csináljon tehát úgy, mint mások! – ajánlotta Don Bosco. – Tisztítsa meg lelkét a gyónásban, járuljon szentáldozáshoz, és buzgón imádkozzék a Segítő Szűzhöz.

- Ezt nem tehetem.
- **Miért?**
- Képmutatást követnék el, mert nem hiszek sem az Istenben, sem Máriában, sem a csodákban...

Don Bosco először meglepődött, de aztán az isteni kegyelem segítségével a beszélgetés további folyamán olyan csodálatosan tudott hatni az orvos lelkére, hogy az végül is letérdelt és keresztet vetett. Aztán meggyónt, és együtt imádkozott a szenttel. Amikor felállt, úgy érezte, nemcsak lélekben változott meg, hanem beteg teste is mintha újjáéledt volna.

Bár még hosszú ideig élt, sohasem mutatkoztak többé rajta az epilepszia jelei.

Egy másik történet. Rennes-ben Bouillon gróf feleségén úgy elhaltalmasodott a tüdővész, hogy csonttá, bőrré soványodva már alig nyomott huszonöt kilót. Az orvosok minden további kísérletet feleslegesnek tartottak.

A gróf – mint szalézi munkatárs – jól ismerte Don Boscót, ezért hozzá folyamodott. Levélben arra kérte, imádkozzék hitvese felgyógyulásáért. De igen elcsodálkozott, amikor megkapta a rövid választ: „Hozza a beteget Torinóba!” Azt hitte, Don Bosco talán nem jól értette meg a levelet.

Másodszor is irt tehát a Szentnek, hosszasan ecsetelve felesége súlyos állapotát, megemlítve azt is, hogy az asszony ugysem bírná ki a hosszú utat, közben biztosan meghalna.

De Don Boscótól ismét ez a válasz érkezett: „Hozza a beteget Torinóba!”

A gróf most már nem kételkedett. Hitvesével együtt utra kelt. Torinóba érkezve, a beteget egy szállodában helyezte el, maga pedig Don Boscóhoz sietett, hogy megérdeklődjön tőle, mitévő legyen.

A Szent másnapi szentmiséjére meghívta a beteget, akit a hintóból karosszékekben vittek a Segítő Szűz-bazilika áldoztató rácsához, ahol mise közben férjével együtt megáldozott. Az asszony mások segítségével nélkül kelt fel s járult a korláthoz. Mise után pedig férjével együtt bevonult a sekrestyébe. Don Bosco itt áldást adott rá.

Elbucszás után a grófnő a maga lábán ment a hintóhoz. Teljesen meggyógyultnak érezte magát, és a következő években még három gyermeknek adott életet.

Mi van a jövő fátyola mögött?

Don Boscót Isten számtalan alkalommal részesítette a jövőndőlés adományában. Előre megmondta intézményei sorsát, gyarapodását, a szalézi missziók későbbi helyzetét. Megjósolta egyes természeti ka-

tasztrófák és történelmi események bekövetkezését, így pl. megjövendölte az 1866-os háborút, a villafrancai békét, IX. Pius halálát, XIII. Leo megválasztását, a piemonti karályi családot gyászba döntő haláleseteket, az 1936-os spanyol polgárháborút.

1844 augusztus 31-én a portugál követ felesége a Torinóból Chieri-be szándékozott utazni, hogy néhány személyes ügyet elintézzon. Veszedelemes dolog volt akkortájt az utazás. Néhol erdön át vezetett az ut, ahol nemegyszer rablók támadtak a postakocsokra. Így nem csoda, hogy utrakelés előtt sokan előbb elrendezték lelki dolgaikat. Így tett a követ felesége is. Elment az Assisi Szent Ferenc-templomba, hogy elvégezze gyónását. Mivel nem találta megszokott lelkiatyját, a fiatal Don Bosco gyóntatószékébe térdelt. Nem ismerték egymást még látásból sem.

A Szent azt adta penitenciául, hogy a hölgy adjon a szegényeknek bőséges alamizsnát. A követ felesége azonban más elégtételt kért, mert – amint mondta – ezt nem tudja teljesíteni.

– Hogyan? – kérdezte Don Bosco. – Tudom, hogy ön gazdag, miért vonakodik tehát áldozatot hozni a szegényekért?

– Mivel ma elutazom, és nem lesz rá alkalmam...

– Akkor imádkozzék az őrangyalához, aki ezen a napon nagy veszélytől fogja megmenteni.

A hölgy elcsodálkozott, aztán buzgón elvégezte az elégtételt, majd leányával és szolgálójával felült a postakocsira. Utközben többször eszébe jutottak az ismeretlen fiatal pap szavai.

Az ut egy szakaszán a lovak váratlanul megbokrosodtak. A kocsis elvesztette rajtuk uralmát. A hintó egy sziklának ütközött és felborult. Az asszony nem vesztette el lélekjelenlétét, s őrangyalának segítségét kérte. Amikor a közelben dolgozó földművesek odaszaladtak az összetört postakocsihoz, biztosak voltak benne, hogy az utasok meghaltak vagy súlyosan megsebesültek. De a követ felesége és hozzátartozói éppen szálltak ki belőle, s gyalog folytatták utjukat Chieri felé.

1867 januárjában Szentünk Rómában vendége volt a De Maistre családnak. Az istenfélő házaspár tizenhét hónapos fiacskája éppen súlyos betegen feküdt. Veszedelemes tályog keletkezett a torkában, s az orvosok vonakodtak a műtéti beavatkozástól az elvérzés lehetősége miatt. Tizenhatodikán reggel Don Bosco meglátogatta a gyermeket, és imádkozott felgyógyulásáért.

– Az önök fiacskája nem halhat meg – mondotta a kétségbe esett szülőknek –, mert az Ur azt akarja, hogy pap legyen.

A házaspár titokban tartotta a jövődölést gyermekük felszenteléséig. A fiu híres jezsuita tanár lett Franciaországban.

Amikor Szentünk a monferratói Lu városkában tartózkodott, a lakosok tudomást szereztek ottlétéről, hozzávitték betegeiket és gyermekeiket. Többek között egy asszony is elévezette négy-ötéves kisfiát. Don Bosco egy pillanatra megállt, megsimogatta a gyermek fejecskéjét, s így szólt az édesanyához:

– Fiacskája pap lesz, és egyszer magas állást fog betölteni az Egyházban.

A kisfiut Colli Evarisztusznak hívták. 1905-ben pappá és 1927-ben püspökké szentelték, majd 1932-től érsekként kormányozta a páрмаi egyházmegyét.

Hogy Don Boscónak Isten megadta a jövőbe látás adományát, ismeretes volt egész Torinóban. D. L. grófnő is tehát egy alkalommal négy szép, egészséges kisfia társaságában felkereste a Szentet, hogy megtudja tőle gyermekei jövőjét.

Hosszabb beszélgetés után megkérte Don Boscót, áldja meg fiait, és mondja meg, mi lesz belőlük.

– Rendkívüli kérdés –, mondta a Szent. – Jól tudja, asszonyom, hogy csak Isten lát a jövőbe.

– Igen. De én csak azt kérem, árulja el, mi az ön belső érzése.

Don Bosco tehát tréfálkozva, mintha szemlét tartana, egyenként odalépett a fiuk elé.

– Ez híres tábornok lesz –, mondotta. – Ez kiváló államférfi... Henrik neves orvos, akiről majd sokat beszélnek...

A grófnő szinte megrészegült az örömtől. Képzeletben már látta is legnagyobb fiát pompás egyenruhában; a középsőt frakkban, fején cilinderral; Henriket fehér köpenyben, aranykeretes szemüveggel...

A negyedik kisfiu is izgatottan várta a róla szóló jóslatot.

Don Bosco pár pillanatig merően nézte, aztán kezét a fejére téve meleg, atyai hangon mondotta:

– Belőled kiváló papot nevelünk!

A grófnő szinte kővé dermedt, majd szorosan magához szorította a kisfiut, mintha valami láthatatlan szerencsétlenségtől akarná megoltalmazni.

– Az én fiam pap? – kiáltott fel rémülten. – Inkább haljon meg!

– Isten meg fogja hallgatni az ön meggondolatlan kérését! – jelentette ki szomorúan, de határozottan Don Bosco.

A grófnő becsánatot kért, aztán fiaival együtt lehangoltan hazatért.

Alig mult el néhány hónap, amikor a grófnő egyik rokona kereste fel a Szentet, s arra kérte, látogassa meg a kisfiut, aki váratlanul súlyosan megbetegedett.

Don Bosco visszautasította a kérést.

Másnap maga az édesanya jelent meg a Szentnél. Elsírta, hogy a kisfiu állapota szemlátomást romlik. Az orvosok nem tudják megállapítani, milyen betegségben szenved.

Végül is Don Bosco meglátogatta a kis haldoklót.

A jelenet szívtető volt.

A gyermek félig nyitott szemmel először az édesanyjára, majd Don Boscóra nézett. Aztán sovány kis kezét felé nyújtotta és felkiáltott:

– Mama, emlékszel, mit mondott Don Bosco? . . . Most a jó Isten magához vesz engem . . .

Az asszony felsikoltott, majd görcsös zokogásba fulladt a szava.

Don Bosco is megindultan nézte a jelenetet. Megáldotta a kisfiút, és pár szóval igyekezett megnyugtatni az édesanyát is.

Pár óra múlva gyászba borult a palota.

Barberini Henrik felesége, Orsini Terézia igen vallásos asszony volt, s szakadatlanul azért imádkozott, hogy a jó Isten gyermekkel áldja meg házasságukat. Számtalan kilencedet végzett Olaszország különböző kegyhelyein, s életszentségükről ismert egyéneket kért meg, hogy imádkozzanak szándékára, bár a legkitűnőbb szakorvosok megállapították, hogy a hercegnő meddő, de ettől eltekintve is belehalna egy esetleges szülésbe.

Amikor Don Bosco 1867-ben Rómában tartózkodott, a hercegnő arra kérte, hogy a Szent a családi kápolnában mondjon misét az ő szándékára.

Szentmise után a hercegi pár titkára, Grana kanonok megkérdezte Szentünkötől:

– Mi a véleménye, Don Bosco? – Teljesül-e a hercegné óhaja? . . .

– Igen, az Ur meg fogja vigasztalni . . . Ő fiút szeretne ugyan, de Isten kislánnyal ajándékozza meg. Ezzel is meg kell elégednie. Ez a kislány lesz a vigasztalása . . .

És a hercegné. házasságának tizenkilencedik évében valóban egészséges, erős kislánynak adott életet, aki a keresztségben a Mária nevet kapta.

1877-ben, IX. Pius ötvenéves püspöki jubileuma alkalmával főpásztoraik vezetésével a világ minden tájáról özönlöttek a hivek Rómába. Az Örök Városban találkozott Don Bosco az argentinai szaléziak nagy jótévedőjével, Ameyros Buenos Ayres-i érsekkel, aki több papja kíséretében szintén átkelt az óceánon. Amikor a főpap visszaindult Dél-Amerikába, Don Bosco egészen Marseille-ig elkísérte, hogy onnét június 17-én a Poitou nevű gőzösön utnak indulhassanak hazájukba. Szentünk figyelmeztette őket, hogy a hajó – a menetrendtől eltérve – nem augusztus 12-én, hanem 24-én fut majd be a Buenos Ayres-i kikötőbe.

– Ez lehetetlen! kiáltottak fel többen is az érseket kísérő papok közül.

– Az ut nem tarthat annyi ideig!

De Don Bosco jóslata most is beteljesedett.

A Poitou a Zöldfoki-szigetek táján viharba került, súlyosan megrongálódott, s ezért a Szent Vince-sziget közelében horgonyt vetett. Az utasoknak ott kellett megvárniuk egy másik hajót, amelyen tovább utazhattak.

Augusztus 24 volt, amikor megérkeztek az argentin fővárosba!

Ugyancsak 1877-ben, november 22-én történt a következő eset is a Borgo San Martino-i szalézi intézetben, ahol ezen a napon a kollégium védőszentjét, Szent Mártont ünnepelték.

Az ebéden ott volt Don Bosco és Ferré casalei püspök is. Szentünkől nem messze foglalt helyet a huszonegy éves Rinaldi Fülöp, akinek az volt a szándéka, hogy belép a Szalézi Társaságba. A társalgás később Don Alberára, Don Bosco fiatal papjára terelődött. Szóba került, hogy milyen sok nehézséggel kell megküzdenie, mert főpásztora nem akarja megengedni, hogy szalézi legyen, s egyházmegyei szolgálatra kényszeríti.

Ferré püspök, aki igen figyelmesen hallgatta Szentünket, végül is megkérdezte tőle, vajon Don Albera le tudja-e majd győzni ezeket az akadályokat.

– Biztosan! – válaszolt határozottan Don Bosco. – Ő lesz a második utódom!

A fiatal Rinaldi Fülöp jól emlékezetébe véste ezeket a szavakat, s várta a fejleményeket.

Harminchárom esztendő pergett le. Az egykori fiatalember ekkor már a Szalézi Társaság általános prefektusa volt. 1910 február 27-én látva, hogy Don Bosco első utóda, Don Rua állapota igen súlyosra fordult, egy levélpapírra lejegyezte a Don Boscótól annak idején hallott jóvendölést. A lapot boritékra zárta, lepecsételte és ráírta: „A kedves Don Rua halálát követő választás után lehet felnyitni!”

A boritékot átadta Don Lemoïne-nak, a főkáptalan titkárának, egy szóval sem árulva el, mit tartalmaz.

A választás előtt egyes rendtagok kifejezték szerencsekivánataikat Don Rinaldinak, mert meg voltak róla győződve, hogy ez a szentéletű, rátermett pap lesz a Szalézi Társaság új rendfőnöke. Ő azonban komoly mosollyal csak ennyit mondott:

– Legyetek meggyőződve, hogy nem én leszek. Tudom azonban az illető nevét, de most még nem árulhatom el.

A választás lezajlása után Don Rinaldi előkérte a lepecsételt boritékot, felnyitatta, s felolvasta Don Bosco jóvendölését.

1877 egyik napján Mulateri, az oratórium növendéke azt vette észre, hogy egyik társa a Don Bosco szobája előtti erkélyen várakozik.

– Mit csinálsz ott? – kérdezte tőle.

– Don Boscót várom. Haza szeretnék menni a szüleimhez, de ő nem engedi.

– Mert jót akar neked. Biztosan nincs rá szükséged, hogy hazamenj.

– Én pedig már értesítettem is édesanyámékat érkezésem időpontjáról.

– Biztosan azt hazudtad, hogy beteg vagy.

– Nem tagadom. Don Bosco azt felelte, hogy elmehetek, de előtte minél előbb gyónjak meg. Azt válaszoltam, hogy majd otthon a plébánosomnak.

– Barátom, ezt mondta Don Bosco? Akkor én a helyedben el nem mozdulnék innét. Ha meg kell halni, akkor már sokkal jobb itt, az ő közelében.

– Nem akarok én meghalni. De valahányszor haza kéredzkedtem, Don Bosco mindig azt mondta, minél előbb gyónjak meg nála. Ma utra kelek, s ezért állok itt, hogy ezt bejelentsem neki.

A fiu élénk volt, egészségesnek látszott.

Közben hazaérkezett Don Bosco. Tudomásul vette, hogy növendéke elhagyja a kollégiumot.

– Amint hazaérek, elvégzem a szentgyónást. Igérem! – mondta bucsuzóul a fiu.

– Tégy, ahogy akarsz, – válaszolta a szent –, de ne nyafogj tovább! Menj haza . . .

Nem birta folytatni, mert elcsuklott a hangja.

Két nap múlva Don Bosco bejelentette a növendékeknek, hogy a szerencsétlen fiu meghalt. Amint hazaért, azonnal rosszul lett, s ágyba feküdt. Mire az orvos megérkezett, meg is halt.

– Ha itt történt volna az eset – jelentette ki a Szent –, elkészülhetett volna a nagy utra. Így szentségek nélkül halt meg. Nem hitt a szavamnak. Imádkozzatok, hogy az Ur irgalmas legyen hozzá! . . .

Hosszu éveken át egy növendék sem halt meg az oratóriumban, hogy Don Bosco meg ne jövendőlte volna.

1864-ben is pl. előre megmondta, hogy két fiu az örök hazába költözik, s ezek nevét bizalmasan közölte Mancardi betegápolóval, aki a jóslat későbbi igazolására a következő iratot készítette:

„Pro memoria! Szalézi Szent Ferenc Oratóriuma, 1864. január 30. – Don Bosco január 29-én este ezt mondta nekem: Kedves Mancardi, van két ipari tanulómnak, akiknek – mielőtt az idei nagybőjt végére érnének –, a mennyországba kell menniök: Tarditi és Palo. Vigyázz!”

Ezt az iratot Mancardi még aznap este lepecsételte, és átadta Don Alasonatti házgondnoknak. Ő pedig a következőket jegyezte rá a borítékra: „Don Bosco jövődölése. 1864 husvétja után kell felbontani!”

A husvét ebben az évben március 27-re esett. Február 26-án meghalt Palo, március 12-én pedig Tarditi.

1877-ben szentünk előre megmondta, hogy abban az esztendőben nyolc fiu hagyja itt a földi életet. A jövődölésről tudomást szerzett Angelo Piccono (1848–1913) Borgo Dora-i rendőrkapitány. Amikor a nyolcadik haláleset is bekövetkezett, a tiszt bucsut mondott a világnak, szalézi lett, és misszionáriusként működött.

Álmok és látomások

„Nem lehet anélkül beszélni Don Boscóról – írja Don Lemoyne –, hogy ne szóljunk álmairól, hiszen több mint hatvan éven át ezek által közölte vele akaratát az Ég.”

A Szentírás számos helyen tanusítja, hogy Isten sokszor álmokkal tudatta akaratát az Őt szeretőkkel.

Az álom összekötő kapocs lehet az Ég és a Föld között. Erről tanuskodik Jákob, az egyiptomi József, a három királyok, Szent József, az apostolok és sok más szent története. Don Boscóé is.

Álmairól és látomásairól beszélve mondotta Szentünk: „Istennek megmutatott tervei serkentettek mindig az előrehaladásra, tehát sem ellenkezések, sem üldözések, sőt még a legyőzhetetlennek látszó akadályok sem tudtak szándékomtól eltéríteni... Az összes szerzetesrendek és társaságok között talán a miénkhez szólt legtöbbször az Ur... Egy lépést sem tett jámbor Társaságunk anélkül, hogy azt valamely természetfölötti beavatkozás ne tanácsolta volna. Nem történt változás vagy tökéletesítés anélkül, hogy azt az Ur parancsa meg ne előzte volna... Leirhattuk volna dolgainkat, mielőtt azok még megtörténtek, töviről-hegyire aprólékosan leirhattuk volna.”

Álmaiban rendszerint szerepelt egy „vezető”: az Ur Jézus, a Szent Szűz vagy valamelyik megdicsőült növendéke, pl. Savio Domonkos. Sokszor ők magyarázták meg mélyebben az álom vagy látomás igazi értelmét.

Sokszáz álmát – jellegük szerint – négy csoportba oszthatjuk.

a) Legtöbbjük a Szent életére, küzdelmeire, műveinek jövőjére vonatkozik, s az utakra, amelyeken haladnia kell.

Kilencéves korában első álma mutatja meg neki, mi lesz apostolkodásának fő célja.

Tizenhat éves, amikor megtudja, hogy Isten rendelkezésére fogja bocsátani a hivatásához szükséges eszközöket.

Tizenkilenc esztendőś korában titokzatos hang érteti meg vele, hogy nem vonhatja ki magát Isten rendelkezése alól.

Huszonegy éves, amikor egy másik álom végleg meggyőzi, hogy szeretetének, apostolkodásának tárgya a szegény és elhagyott ifjuság gyámolítása lesz.

Huszonkét éves, amikor ugyancsak egy álom érteti meg vele, hogy isteni megbízatását Torinóban kell elkezdenie.

1861-ben álmában a piemonti főváros egyik nagy terén találja magát, ahol egy titokzatos kéz óriási kereket forgat. A kerék minden fordulata – s ezt a szent rögtön észrevette – tíz-tíz évet jelentett művének történetéből. Az első fordulókör úgy tűnt neki, hogy a kerék zaját csupán ő és néhány mellette álló hallja, a második zörrenésre egész Piemont fölfigyelt, a harmadikra egész Olaszország, a negyedikre Európa és az ötödikre az egész világ. Így mutatta meg neki Isten – képek sorozatával – a Szalézi Társaság történetét 1921-ig.

De Szentünknek nem minden álma volt szimbolikus színetű. Némelyikben a fénykép tisztaságával jelentek meg előtte a valóság részletei.

Egyik torinói álmában például azt látta, hogy Marseille-ban egy gyönyörű villát fognak ajándékozni a Szalézi Társaságnak. Világosan látta az épület belsejének legapróbb részleteit is. Levélben közölte álmát ott lakó francia barátaival, tüzetesen leírva a villának még a környékét is, és arra kérte őket, keressék meg ezt az épületet. Az ismerősök nem hittek a levélnek, de hogy mégis Don Bosco kedvében járjanak, városnézésre indultak. De hiába kerestek-kutattak, egyetlen épületet sem találtak, amely hasonló lett volna a levélben leirthez. 1884-ben azután Don Bosco maga utazott Marseille-ba. Egyik délután Guiol kanonokkal sétálgatott a külvárosban. Közömbös dolgokról folyt köztük a szó. Majd a kanonok rámutatott egy villára.

– Ez egy szalézi munkatársé! – mondotta.

A kapu zárva volt. Nem tudtak bemenni. Don Bosco arcvonásai azonban csodálatosan elváltoztak.

– Helyben vagyunk! – kiáltott fel. – Ez az a ház, amit álmomban láttam. Figyelje majd meg! Az épület mögött félkör alakban egy platán-sor huzódik. Ez szegélyezi a parkot átszelő utat. A fasor végén két oroszlánszobor áll. Tőlük balra üde pázsit zöldell, amelyet egy csobogó patak vág ketté. Az ut legvégén egy hatalmas tölgyfa terebélyesedik... Áldott legyen a jó Isten! Megtaláltuk! ...

A tulajdonos nemsokára valóban a szaléziaknak adományozta a villát, hogy benne kollégiumot nyissanak.

b) A második csoportba azok az álmok sorolhatók, amelyek lelkiismereti titkokat, hivatásokat vagy küszöbön álló haláleseteket tártak fel Don Bosco előtt.

1873 december 7-én este Don Berto szobájába kisérte a Szentet, s bizalmasan megkérdezte tőle, milyen uton-módon ismeri meg a fiuk titkait, különösen bűneit.

Don Bosco így válaszolt:

– Lásd, majdnem minden éjszaka azt álmodom, hogy gyermekek jönnek hozzám, és arra kérnek, hogy egyetemes gyónást végezhessek. Ilyenkor megmutatják lelkük gízgázát. Amikor aztán másnap reggel valóban megjelennek a gyóntatószékekben, nincs is más tennivalóm, mint hogy rámutassak arra a limlomra, ami lelküket terheli.”

c) Az álmok harmadik csoportját didaktikus, oktatónevelő álmoknak nevezhetnénk.

Ezek közül csodálatosan szép a rózsalugasról szóló. Don Bosco 1847-ben sokat töprengett azon, hogyan tudna még több jót cselekedni az elhagyott ifjúság érdekében.

A feleletet egy költői látomásban kapta meg. Megjelent neki a Boldogságos Szűz, és elvezette egy bűbajos kertbe. A park bejáratánál egy tágas tornác állott; oszlopait különleges virágu kuszónövények fonták be. A tornác előtt egy végtelenbe vesző, nyilegyenes ut volt látható, amelyre dus rózsalugas alagutja borult. Oldalt és felül mindenütt különbező színű rózsák illatoztak. Rózsaszőnyeg borította a földet is.

– Vesd le a cipőd! – szolt a Madonna Don Boscóhoz.

A szent engedelmeskedett.

– Most menj végig ezen a lugason! Ez a te életpályád!

Don Bosco elindul, de alig tesz néhány lépést, felsikolt.

A talpa csupa vér. Összevissza szurták a tuskék. Nem bir továbbmenni. Visszatér tehát a lugas bejáratához.

– Urnőm – mondja –, itt cipőre van szükség!

– Nagyon is jó cipőkre – feleli az egi Hölgy.

Don Bosco tehát újra felhuzza cipőjét, s ismét elindul a rózsalugasban. De ekkor váratlanul többen mellette teremnek, hogy vele tartsanak.

Amint előrehaladnak, a lugas egyre szűkebbnek és alacsonyabbnak látszik. A rózsák terhétől roskadozó ágak mélyen aláhajlanak, s nehezítik az előrejutást.

Don Bosco olyan tüzes fájdalmat érez a lábában, hogy az arca is eltorzul. A tuskék véresre sebzik a fejét és a kezét is. Mégis megy előre, mert a Szent Szűz kedves szavakkal bátorítja. A többiek is lelkesedve követik. Csak a pompás, illatos virágokat látják.

Sokan vannak papok, kispapok, világiak.

Amikor azonban őket is összeszurják a tövisek, felkiáltanak:

– Becsaptál bennünket!

Don Bosco feléjük fordul.

– Aki csak azért akar a rózsák között járni – mondja szomorúan –, hogy szépségüket és illatukat élvezze, forduljon vissza!

Sokan engedelmeskednek. Alig néhányan maradnak Szentünk nyomában, de lassan-lassan ezek is lemaradnak.

Don Bosco sirva fakad.

– Egyedül kell tehát megtennem ezt a fáradságos és fájdalmas utat? – kérdezi.

De messziről most egy új csoport közeledik. Ezek is papok, kispapok, világiak.

Amikor a Szenthez érnek, így szólnak hozzá:

– Önt akarjuk követni!

Don Bosco élükre áll, s megindulnak.

Az új kísérők közül csak kevesen csüggednek el; a legtöbbet kitanak vezetőjük mellett.

Közben valamennyien lesóványodnak, ruhájuk cafatokban lóg, csorog róluk a vér.

De most üde szellő támad, s ettől mindnyájan megerősödnek. Majd újabb langyos szél suhan át a kerten, s szinte varázsütésre számtalan ifju, pap és világi veszi körül Don Boscót. Ezek a fiuk állva meg akarják vele osztani a munkát és a szenvedést.

Közben a kertnek egy magasabban fekvő részére érnek, s egy hatalmas, csodálatosan szép épület előtt találják magukat. Belépnek. Vakító kincsek, villogó drágakövek mindenütt. És az egész gyönyörű terem telehintve és földszítve tövis nélküli rózsákkal.

A Boldogságos Szűz odafordul Don Boscóhoz:

– Tudod, mit jelent, amit látsz és amit az előbb láttál?

– Nem, Urnőm! Kérlek, magyarázd meg!

– A tövises rózsák közt megtett ut azt a sok szenvedést jelképezi, amelyet magadra kell vállalnod, hogy megmenthesd a szegény ifjúságot. Járj az önmegtagadás saruiban! Te és jövődő társaid áldozat-vállalással és szeretettel mindent le fogtok győzni, s elértetek majd a tövis nélküli rózsák közé!

d) Az álmok negyedik csoportját az Egyház jövőjét érintő álmok alkotják.

Nézzünk ezek közül is egyet!

1862 május 30-án Don Bosco azt álmodta, hogy egy csupasz sziklán áll, s a mérhetetlen tenger terül el előtte. A hullámokon rengeteg vitorlás hadihajó sorakozik fel csatarendben. Egyesek ágyuval vannak fel-

fegyverezve, mások gyújtóanyagot tárolnak fedélzetükön. Egy sokkal nagyobb és magasabb hajót igyekszenek megtámadni, amelyet szintén számos kisebb vitorlás támogat. A szél az ellenségnek kedvez. Nem nagy távolságra egymástól, két oszlop emelkedik ki a tarajos hullámok közül. A magasabbikon egy hatalmas szentostya látható, s alatta ez a felírás: „Salus credentium” (a hivek üdvössége), az alacsonyabban pedig a Boldogságos Szűz szobra áll. Lába alatt ez a két szó: „Auxilium Christianorum” (Keresztények Segítségé). A vezérhajó tenger-nagya (a pápa) látva az ellenség dühös támadását, maga köré hívja a flotta kisebb vitorlásainak kapitányait (a püspököket), hogy kikérje véleményüket. Meg is kezdődik a tanácskozás (az I. vatikáni zsinat), de olyan bösz vihar kerekedik, hogy minden parancsnoknak sietve vissza kell térnie saját hajójára. Amikor kissé csillapodik az orkán, újra egybegyűlnek, miközben a vezérhajó folytatja útját (a II. vatikáni zsinat). De a vihar nemsokára még böszültebben söpör végig a tengeren.

Most maga a pápa lép a kormánykerékhez, hogy a két oszlop közé irányítsa a hajót. Az ellenség támadása fokozódik, s a vitorlák is lelanakadnak. De aztán szél támad a két oszlop felől (a Szentlélek kegyelme), s a vásznak újra kidagadnak, a pápa azonban súlyosan megsebesül. A közelében lévők hozzárohannak s fölemelik, de a szentatya másodszor is megsebesül s meg is hal. Végigzug a tengeren az ellenség diadalordítása. De alig hogy meghal az egyik pápa, máris egy másik lép a helyébe. Az összegyűlt kapitányok olyan gyorsan megválasztották, hogy a hajók legénysége szinte észre sem veszi a változást.

Az új pápának sikerül az ellenséges támadást elhárítania; a két oszlop közé vezeti a hajót s egy-egy láncsal hozzájuk erősíti.

Erre nagy zűrzavar támad az ellenséges vitorlások között. Hanyatt-homlok menekülnek, sok elsüllyed közülük. A pápa oldalán harcoló hajók szintén a két oszlop valamelyikéhez horgonyozzák le magukat. S a tengerre fönséges, végtelen csend borult.

Don Bosco megkérdezte Don Ruától:

– Mit gondolsz, mit jelent ez az álom?

– Azt hiszem, a pápai vezérhajó az Egyház. A sok hajó az embereket jelenti, a tenger pedig a világot. A pápával együtt harcoló vitorlások a Szentszékhez hű keresztényeket jelképezik, a többiek pedig az Egyház ellenségeit. A két oszlop: az Oltáriszentség és a Szűz Anya iránti tisztelet.

– Helyes! – válaszolta Don Bosco. – Csupán egy kifejezésedet kell helyesbítenem. Az ellenséges hajók az üldözéseket jelképezik. Azokat is, amelyek majd csak a jövőben következnek el. *Annyi veszély között két eszközzel lehet megmenteni az Egyházat: a buzgó Mária-tisztelettel és a gyakori szentáldozással.*

Egyszerre két helyen?

A szentek életében a legritkább jelenség a bilokáció, amikor ugyanaz a személy egy időben két helyen is jelen van.

Don Bosco életrajzában erre is találunk példát.

1886-ban, a január 29-re virradó éjszakán történt.

A barcelonai szalézi intézet igazgatóját, Branda Jánost valaki néven szólította. Föl is ébredt, és világosan, tisztán hallotta Don Bosco hangját:

– Don Branda, kelj föl, és jöjj velem!

Biztosan álmodtam – gondolta az igazgató –, aztán a másik oldalára fordult, s ismét elaludt.

Reggel eszébe jutott az álom, de rá sem hederített. Február 6-ra virradóra azonban ismét azt hallotta, hogy valaki néven szólítja:

– Don Branda! . . . Don Branda! . . .

– Ez Don Bosco hangja! – gondolta az igazgató, s azonnal kiröppent szeméből az álom. Szobája világosságban uszott, mint fényes nappal. A függönyön egy pap alakjának körvonalait vette észre. Megismerte. Don Bosco!

– Ha nem alszol, akkor kelj fel! – mondotta a Szent.

– Azonnal! – válaszolta az igazgató, s már öltözködött is. Félrehuzta a függönyt, s szemtől szembe találta magát Don Boscóval.

– Ebben az intézetben jól mennek a dolgok – mondotta Szentünk –, meg vagyok veled elégedve, csak . . .

S ebben a pillanatban négy kollégiumi növendék alakja elevenedett meg Don Branda előtt. Don Bosco rámutatott az elsőre, s kijelentette, hogy több tapintatot, finomságot kell beléje csepegtetni. A másik háromra vonatkozóan pedig a leghatározottabban azt parancsolta, hogy azonnal el kell őket távolítani az intézetből.

– Erélyesen intézkedj! – mondotta Szentünk az igazgátónak.

Ezután intett Don Brandának, és mindketten kiléptek a szobából, s elindultak a hálóterem felé. Amerre mentek, maguktól nyitak ki az ajtók, s a lépcsőházakat, termeket világosság öntötte el.

Azután visszatértek az igazgató szobájába. Don Bosco megismételte előbbi parancsát.

– De milyen okokat hozzak fel? – kérdezte Don Branda. – Nincsenek bizonyítékaim . . .

Ebben a pillanatban Don Bosco eltűnt, s a szoba ismét sötétségbe borult. Az igazgató tapogatózva megkereste asztalát, s meggyújtotta a lámpát. Kezébe vette a breviáriumot, és imádkozni kezdett. Jó két óra múlva csengettek felkelésre. Ekkor lement a templomba s megmészélt. Közben állandóan az a gondolat zaklatta, hogyan, milyen ürüggyel bocsássa el azt a három növendéket. Nem tudott határozni, s így

napokig halogatta a dolgot. De végre levelet kapott Torinóból. Azt írta benne Don Rua, hogy Szentünk elbeszélte neki, miképp járt látogatóban a barcelónai intézetben, s most ismét figyelmezteti az igazgatót, hogy teljesítse a kapott parancsot.

Don Branda lelkét előntötte a félelem. De most is csak hallgatott. Másnap a szentmise mondása közben egy titokzatos személy hangját hallotta: „Ha nem teljesíted Don Bosco parancsát, ez lesz az utolsó szentmiséd!”

Mindent elmondott tehát Don Aime házgondnoknak. Külön-külön kihallgatták a négy növendéket, s ezek az utolsó részletkérdésig pontosan azt vallották, amit már Don Bosco elmondott. Sőt – s ez is csodálatos – a vádlottak ugyanolyan testhelyzetbe vágta magukat, amilyenben Don Branda a szent éjszakai látogatása alkalmával látta őket.

Feltáruznak a lelkek titkai

„Hozzatok eléem egy gyermeket – mondotta egyszer Don Bosco –, akit sohase ismertem. Ha egyszer a homlokára néztem, azonnal megmondom a bűneit azokon kezdve, amelyeket zsenge ifjúságában követett el . . . Ugy tudok olvasni a fiuk lelkiismeretében, akárcsak egy nyitott könyvben, s ami még csodálatosabb, nemcsak jelen lelkiállapotukat látom, hanem azt is, ami majd a jövőben történik velük.”

A számtalan eset közül lássunk két epizódot!

Cattaneo Angelo, Don Bosco volt növendéke, később alsó-honani apostoli helytartó a következőket írta Don Ruának:

„Életgyónást akartam nála végezni. Tizenhat éves voltam. Eléje járultam tehát, hosszú lajstromot tartva kezemben. Arról akartam neki leolvasni bűneimet. Don Bosco egészen magához ölelt, majd kivette kezemből a papírt, s tűzbe vetette. Egy perc alatt történt az egész. Annyira megzavarodtam, hogy egy szót sem bírtam kiejteni. Ő azonban tüstént megvigasztalt: – „Majd én elmondom a bűneidet. S csakugyan, nagy csodálkozásomra egytől-egyig elsorolta őket, éppen olyan sorrendben, ahogyan én papírra vetettem . . . Sirva fakadtam bánatomban és örömben.”

A Szalézi Társaság történetében igen előkelő hely illeti meg Unia Mihályt (1849–1895). Egész életét a kolumbiai Agna de Dios-i bélpoklostelep szerencsétlenjeinek ápolására, vigasztalására áldozta.

Elég későn lépett be Don Bosco fiai közé. Amikor megkezdte a novíciátust megelőző lelkigyakorlatot, már elmúlt huszonnégy éves.

Don Boscóhoz ment gyónni, akivel azelőtt még sohasem találkozott.

– Jó lesz, ha általános gyónást végzel! – mondta neki a Szent.

– De erre nem készültem fel –, válaszolta a fiatalember.

– Ó, az ne aggasszon! Én majd elmondom minden bűnödöt. Nem lesz más dolgod, minthogy „igen”-nel válaszolj kérdéseimre.

És a Szent elkezdte sorolni azokat a bűnöket, amelyeket Unia Mihály kisgyermek korától elkövetett, megnevezte számukat, s részletezte a körülményeket is.

A feloldozás után Mihály megkérdezte:

– Bocsásson meg, atyám, de honnan ismer engem ennyire, hisz az életben még sohasse találkoztunk.

– Ó, bármit elmondok, ami gyerekkorod óta történt veled. Tegyük egy próbát! Emlékszel, tizenkétéves voltál, amikor egy vasárnap délután elmentél a templomba, hogy részt vegyél a litánián? A kóruson foglaltál helyet. Nem messze tőled ült az unokaöcséd, s nyitott szájjal aludt. Te akkor elővettél a zsebedből egy szilvát, s beledugtad a szájába. Szegény olyan hirtelen fölijedt, hogy majdnem megfulladt. Így volt?

Don Unia később is esküvel állította, hogy valóban így történt.

Távolba látás

Ez a rendkívüli jelenség Don Bosco életében szinte mindennapos volt.

Egyik este ezt mondta növendékeinek: „Sürgönydrótom segítségével bármily messziről is kapcsolatot teremtek, s így mindent meglátok és megismerek, ami csak Isten dicsőségére és a lelkek üdvösségére szolgálhat. Olyasmit mondok nektek, ami talán nem is volna szabad elbeszélnem. De nem árt, ha megmondom, nehogy azt higgye valaki, büntetlenül azt tehet, amit akar, amikor távol vagyok az oratóriumtól. Alaposan tévedne az illető, ha azt gondolná, nem látják. Vigyázzatok azonban, nem akarom, hogy csak attól való félelmekben tartózkodjatok a rossztól, mert meglátlak és leleplezlek benneteket, hanem inkább azért, mert az Ur Isten lát benneteket. Ő az ítélet napján szigorúan számon kér mindnyájatokat mindenről.”

Lássunk egy érdekes esetet!

1861 február 4-én Don Bosco Bergamóba utazott, hogy az ottani papnevelő intézetben a lelkigyakorlatot vezesse. Egyik este vacsoránál ült a szeminárium előljáróival. Ilyenkor mindig szívesen társalgott, s igyekezett asztaltársait jóízű adomákkal megnevettetni. Beszélgetés közben könnyedén megjegyezte:

– Ma este levelet irtam Torinóba Don Alasonattinak, s miközben irtam, két oratóriumi növendékemet láttam, amint ők is éppen levelet fogalmaznak nekem.

– Lehetséges volna? Szinte hihetetlen! – jegyezték meg a figyelmesen hallgató előljárók.

– Holnap majd meglátjuk: igaz-e vagy sem! – nevetett a Szent.

És másnap, amikor éppen vidáman ebédeltek, belépett az inas, s átadta Don Boscónak a postát.

— Tessék. Egy levél. Önnek küldték Torinóból.

A Szent felbontja a borítékot, s két levélkét vesz elő belőle. Az egyiket Jarach, a másikat Parigi növendék írta.

Az elöljárók elképedve néztek egymásra. Don Bosco pedig jóízűen kacagott.

Csodálatos szaporítások

Don Bosco négy alkalommal, 1848-ban, 1854-ben, 1864-ben és 1855-ben szaporította meg a szentostyát.

Az első eset így történt.

Az oratóriumban Mária születésnapját ünnepelték. Hatszázötven fiu járult a szentáldozáshoz. Amikor szentünk elkezdte a misét, azt hitte, elegendő ostya van az áldoztató kehelyben. Csak urfelmutatáskor vette észre, hogy a sekrestyés nem készítette oda a cibóriumot. Mit tegyen? Nagyon elszomorította, hogy annyi fiut el kell majd küldenie. Csüggedése azonban csak pár pillanatig tartott. Szemét az ég felé emelte, s elkezdte az áldoztatást. Ő maga is elcsodálkozott, amikor látta, hogy kezében a szentostya megszorodik. Valamennyi fiu megáldozott.

Hasonlóképpen szaporította meg 1849-ben, a mindenszentekre következő vasárnapon a gesztenyét. A fiuk éppen elvégezték a jó halál gyakorlatát, majd Don Bosco kivezette őket a temetőbe, hogy ott az elhunytakért imádkozzanak. Előzőleg megígérte nekik, hogy ha visszatérnek az intézetbe, megvendégeli őket gesztenyével. Margit mama ugyanis három zsákkal vásárolt, de Don Bosco nem tudta, hogy édesanyja a gyümölcsnek csak kis részét főzte meg. Szentünk tehát abban a hiszemben volt, hogy van elegendő főtt gesztenye, tele is rakta mind-egyik fiu sapkáját bőségesen. Az egyik növendék, Buzzetti József figyelmeztette is, hogy ne legyen olyan bőkezű. Szentünk azonban így felelt: „Kapja csak meg mindenki a magáét!”

Valahányszor tehát egy-egy fiu eléle járult, jó mélyen a kosárba merítette a kanalat, s megtetézve emelte ki.

Csak úgy potyogott a gesztenye, s a kosár mégsem ürült ki. Körülbelül négyszáz fiunak jutott a gyümölcsből, s a végén még maradt is egy jó adag.

1860. Az oratórium egyik új növendéke, Dalmazzo Ferenc sehogyszem birta megszokni a kollégiumi életet, megírta tehát szüleinek, hogy jöjjenek érte, és vigyék haza. Az édesanyja hamarosan meg is érkezett, hogy összecsomagolja fia holmiját. Ferenc azonban eltávozása előtt mégegyszer meg akart gyónni Don Boscónál, de olyan sokan álltak a

gyóntatószék előtt, hogy csak a fiuk reggelije idején kerülhetett sorra. Éppen hozzákezdett a gyónáshoz, amikor a kenyérkiosztással megbízott társa odalépett a Szenthez és fülébe sugta:

– Reggelire nincs kenyér!

– Lehetetlen! – válaszolta Don Bosco. – Nézzetek csak jól körül! Kérdezzétek meg azokat, akik a péktől el szokták hozni a kenyeret!

De pár perc múlva ismét visszatért az előbbi fiu.

– Mindent átkutattunk, de alig találtunk egy-két zsemlyét.

– Akkor menjetek el a pékhez – mondta a szent –, s hozzátok, amennyire szükség van!

– A pékhez? Oda ugyan hiába mennénk. Éppen tizezer lirával tartozunk neki. Azt mondta, nem ad egy darabkát sem, míg ki nem fizetjük az adósságot.

– Ha így állunk, tegyék kosárba azt a néhány cipót, amit találtak. A többiről gondoskodik az Ur! Én magam osztom majd ki a kenyeret.

Dalmazót, aki a párbeszédből egy szót sem szalasztott el, megdöbbsentette Don Bosco kijelentése. Amikor tehát látta, hogy a Szent elhagyja a gyóntatószéket, utána lopakodott. Megbújt Don Bosco mögött, és megszámlálta a cipókat. Összesen tizenöt darab volt.

– A fiuk háromezernél is többen vannak! Kíváncsi vagyok, mit tesz most Don Bosco –, gondolta a fiu.

Közben már sorakoztak is a növendékek, s egyenként odaléptek Don Boscóhoz a maguk adagiáért.

És Dalmazzo elképed. Belenéz a kosárba. Még mindig tizenöt darab cipó van benne! Éppen annyi, mint az osztás megkezdése előtt!

Édesanyjához szalad.

– Nem hagyom el ezt az intézetet – mondja neki –, ahol ilyen csodák történnek.

Szalézi lett, később a római Szent Szív-templom plébánosa, majd a Társaság első ügyvivője a Szentszéknél.

Szentünknek utolsó éveiben az volt a szokása, hogy a gimnázium ötödik osztályos tanulóit időnként magához hívta lelki megbeszélésre. Így történt 1886 január 3-án is.

Amikor meghallotta a körülbelül hatvannégy főből álló csoport üdvözlő szavait, meghatódva így szólt:

– Nagyon szeretnék benneteket valamivel megajándékozni.

Keresgélni kezdett az asztalon, s véül egy zacskó monyorón akadt meg a szeme. Belenyúlt, s bő marokkal osztogatta a jelenlévőknek.

Festa kispap meg is jegyezte:

– Így nem lesz elég mindenkinek!

– Bizd csak rám! – felelte Don Bosco.

Mások is tréfálkoztak a bőséges adagokon, s mindnyájan arra gondoltak, így csak néhányan kaphatnak belőle.

A Szent azonban továbbra is tele marokkal osztogatta a mogyorót.

Amikor mindegyik fiu tenyerét megtöltötte, az egyik növendék közölte a Szenttel, hogy három társuk nem tudott megjelenni a megbeszélésen, s bizonyára nagyon sajnálnák, hogy ők nem részesülnek a kedves ajándékban.

Erre Don Bosco az üres zsákból még kivett három marék mogyorót, s elküldte a hiányzóknak.

Elragadtatások

Don Boscót más csodálatos égi adományok is ékesítették. Így az elragadtatások és más rendkívüli jelenségek is, amelyek személyében vegbementek.

Hallgassunk meg két szemtanut!

„1879 januárjában – írja Garrona Evázius – én ministráltam Don Boscónak az előszobájában fölállított oltárnál. Társam, Franchini, ma már nincs az élők sorában. Eljutottunk az urfelmutatásig. Egyszer csak látjuk ám, hogy Don Bosco elragadtatásba esik. Arca mennyei fényességben ragyogott, úgy hogy még a szobát is teljesen bevilágította. Lába lassanként elvált az oltár dobogójától, s a szent ott lebegett jó tíz percig a levegőben. Nem értük el miseruhájának alsó részét. Magamon kívül voltam az ámulattól. Elszaladtam, hogy megkeressem Don Bertót, de nem találtam. Amikor visszatértem, láttam, amint Don Bosco kezd leereszkedni . . . A szentmise végeztével hosszú hálaadásba merült, én pedig – szokásom szerint – addig felhoztam a kávéját. Igen furta oldalamat a dolog. Meg is kérdeztem:

– Don Bosco, mi történt önnel ma reggel urfelmutatáskor?

Rám nézett, és hogy a beszélgetést más vágányra terelje, meg-
kinált:

Igyál egy kis kávé!

Öntött a csészébe, s kezembe adta.

Megértettem, hogy nem kíván többet mondani. Elhallgattam tehát, és boldogan szürcsöltem a kávé. Háromszor voltam elragadtatásának tanuja szentmise alatt.”

Torretta Felicina szalézi nővér pedig a következőket örökitette meg:

„1887 augusztusában voltunk. Don Bosco atyánk Lanzóban tartózkodott, gyengélkedő állapotban. Akkortájt kerültem a lingottói kisdédóvó élére. Don Bonetti, akkori egyetemes igazgatónk, mielőtt állásomat elfoglaltam volna, Lanzóba küldött, hogy jó atyánk áldását kérjem. Délután két óra lehetett, amikor az előszobába léptem. Titkára, Don Viglietti, távol volt, ezért várakozás nélkül közeledtem Don Bosco

fogadószobájához. Azt ajtót tárva-nyitva találtam. És ime, mit látok! Don Boscót pillantottam meg az elragadtatás állapotában, mintha valakivel beszélgetne. Az arca élénk fehér színben uszik, kifejezése leírhatatlan. Vonásai nyugodtak, mosolya kedves. Karja egy láthatatlan pont felé kitérve. Tekintetét is arra szegezte. Fejével is néha-néha arra bólintott. Megértettem: valamilyen természetfeletti lényel beszélget. Alakja magasabb volt a szokottnál, s egészen elmerült Istenben. A rendkívüli látvány egészen megragadott, s két lépésnyire közelebb mentem hozzá, hogy még jobban élvezhessem. Majd hangomat kissé felemelve, többször ráköszöntem . . . Úgyet sem vetett rám, észre sem vett, választ nem adott. Még jobban elámultam. Vagy tíz percig álltam ott boldogan szemlélődve. Ekkor befejeződött a néma párbeszéd. Keresztet vetett magára, s oly tisztelettel hajolt meg, hogy tollam ezt képtelen leírni. Örömtől sugárzott az arca, mikor kezét az előtte álló asztalkára helyezte. Csak akkor vett észre. No, meg is lepődött kissé.

— Ó, Felicina nővér, ugyancsak megijesztett!

— Jaj, atyám — válaszoltam én kissé megalázottan —, többször is kértem engedélyt, de ön nem hallotta.

Meg kell jegyeznem, hogy azidőtájt jó atyánk nem birt a saiát lábán járni, hacsak valaki nem támogatta, de azalatt az égi beszélgetés alatt egészen más volt.“

Csak véletlen?

1848-ban Don Boscónak nyomasztó adósságot kellett kifizetnie, de nem volt egy fillérje sem. S ekkor az utcán találkozott egy ismeretlen személlyel, aki egy csomagot adott át neki. Amikor a szent felbontotta, több ezer lírát talált benne.

1859-ben egy huszezer lírát tartalmazó boritékkal ajándékozták meg. Akkor éppen ennyi pénzre volt szükségbe.

1860-ban egyik hitelezője méltatlankodva követelte, hogy fizesse meg az adósságát. S ekkor egy idegen lépett a szobába, s háromezer lírát adott át a szentnek. Ennyit követelt a hitelező.

1882 január 20-án beszélt el Don Bosco a következőket. A római Jézus Szíve-templom építkezési vállalkozóiának tizenötezer lírát kellett kifizetnie. Délután öt órakor járt volna le a határidő, s fél ötkor szentünknek még nem volt egy fillérje sem. Elrendelte tehát, hogy növendékei buzgón imádkozzanak az Oltáriszentség előtt. S ekkor egy ismeretlen pap kereste fel Don Boscót. Nvölcezer lírát adott a maga nevében, hétezer pedig egy barátja megbízásából. Elmondotta, hogy a pénzt csak halála után szándékozott az oratóriumra hagyni, de váratlan gondolata támadt. „Inkább még ebben az életben add oda, mint halálod után!“ — sugta neki egy belső hang. Csak szombaton akarta

a szentet meglátogatni, de valami nem hagyta nyugodni, eljött tehát előbb.

1884-ben Viglietti pinerolói püspök jelenlétében két levelet adtak át Don Boscónak. Az egyikben felszólították, hogy meghatározott dátumra fizessen ki harmincezer lírát. Szentünk felnyitotta a másik borítékot is. Ebben egy belga hölgy arról értesítette, hogy a levéllel egy időben postára adott harmincezer lírát. Don Boscónak kibuggyantak a könnyei, s csak ennyit mondott: „Mennyire szeret bennünket a Madonna!”

1883-ben Mathiban a Segítő Szűz Leányai részére lakást kellett volna szereznie, s ehhez szintén harmincezer lírára volt szüksége. S ekkor Colle gróf Toulouse-ból éppen ekkora összeget küldött neki.

1884 december 4-én Albera igazgató a legsürgősebben ezer lírát kért Szentünkből. S szinte abban a percben érkezett meg egy marseille-i hölgy levele, benne ezer lira.

Folytassuk?

Talán ennyi is elég, mert az ember szeme szinte elkáprázik a rendkívüli dolgok végtelen sorozatától.

XI. Pius Don Bosco csodáit igen szépeknek „istenien elegánsak”-nak mondta. Bizonyítékai annak, hogy milyen üdén, természetes könnyedséggel fonódhat össze a természetfeletti a mi szegény és szenvedő földi világunk életével. Ezeket olvasva, belőlünk is kitör a zsoltáros szava: „Csodálatos az Isten az ő szentjeiben!”

AZ ÍRÓ ÉS KIADÓ

IX. Pius egy 1860 január 7-én keltezett levelében arra szólította fel Don Boscót, hogy az ifjuság nevelése mellett a sajtó segítségével is javítsa a kor romlottságát. Szentünk a pápa óhaját mindig parancsnak tekintette, de nem ez a levél értette meg vele az irodalom, a sajtó fontosságát. Gondolt ő már erre sokkal előbb is, hiszen fiatal pap kora óta elég sűrű egymásutánban jelentek meg írásai.

Töméredek elfoglaltsága mellett is mindig talált rá időt, hogy kezébe vegye a tollat. Irt a postakocsi bakján, a robogó vonaton, a vendéglői asztal fölé hajolva vagy kihallgatásra várva. És ha nappal egy percnyi ideje sem maradt, felhasználta az éjszaka csendjét. Amikor a fiúk már mélyen aludtak, bezárkózott szobájába, és a petróleumlámpa gyér világája mellett vetette papírra gondolatait. Sokszor így lepte meg a hajnal. Több mint száz műve javarészt az éjszakai csönd gyümölcse.

Írói hivatásának az ifjuság és a nép vallásos és szellemi műveltségének felemelését tekintette. „*En nem a tudósoknak írok* – mondja egy helyen –, *hanem a nép és az ifjuság számára.*” Az írást szent kötelességnek tekintette; mindig a Szentlélek segítségül hívásával fogott hozzá, s amikor fáradtan befejezte, sosem mulasztotta el a hálaadó imát. Munka közben sokszor megismételte azt a szándékát, hogy csak mások épülésére akar írni. Számára az írás nem mesterség volt, hanem imádság.

Hatásának egyik titka, hogy kristálytisztán, egyszerűen és mégis élvezetes irodalmi stílusban fogalmazott, kerülve minden modorosságot. Hogy megbizonyosodjék róla, mindenki megértette-e mondani valóját, gyakran igen egyszerű emberekkel olvastatta el kéziratait. Első bírálójának a Papi Otthon portását kérte meg, máskor munkásokat, de legtöbbször édesanyját, a jó Margit asszonyt. És ha ezek előtt a derék emberek előtt homályosnak tűnt egy-egy szó vagy kifejezés, azonnal kijavította őket. Néha egész fejezeteket újra meg újra átolvasott, hogy minél tökéletesebbre, szabatosabbra csiszolja a fogalmazást. Nem csoda, ha a kiváló Pera professzor, a torinói tankerület főigazgatója egy beszélgetésük során kijelentette Szentünknek: „Hogy fiainkat szépen és tisztán megtanítsuk az olasz nyelvre, az ön műveit használom erre a célra, mint pl. Savio Domonkos, Comollo Alajos és Magone Mihály életrajzát. Az iskolában ezt szoktam mondani a diákoknak: – Don Boscónak ezekből a műveiből tanulhatjátok meg a tiszta és ésszerű olasztságot!” De érdemes idézni az első olasz lélektani regény, a „Hit és szépség” írójának, „Az olasz nyelv szinonimáinak szótára” c. mű megalkotójának, Tommaseo Miklósnak (1802–1874) szavait is: „Igen

boldogan biztosíthatom önt arról, hogy könnyű stílusával eltalálta a módját, miképpen magyarázza meg elképzeléseit a népnek olyan formában, hogy azokat megértse. Kiváló érdeme, hogy a nehéz témákat is népszerűvé és érthetővé tudta tenni."

Miben látta Don Bosco a könyv értékét?

Szavai még most is időszerűek és elmélkedésre készítenek.

Ezt írja: „Nem habozom ezt az eszközt isteninek nevezni, mivel az Ur is felhasználta az emberek megváltoztatására. Ő sugalmazta a Szentírást, amely az igazi tanítást adta a világnak. Ő akarta, hogy Palesztina minden városában és helységében legyen róla másolat, és hogy a zsinagógákban minden szombaton felolvassanak belőle egy részt. Isten különösen ezek által a sugalmazott könyvek által készítette elő a világot a Megváltó eljövetelére. A mi kötelességünk, hogy a menyeyei Atyát utánozzuk. A jó könyvek terjesztése a nép körében a legalkalmasabb eszköz arra, hogy oly sok lélekben fenntartsuk a Megváltó királyságát... A jó könyvekre azért is nagy szükség van, mert a gonoszság és erkölcstelenség napjainkban a rossz írásművek révén taszít annyi meggondolatlan lelket a kárhozatba. Fegyver ellen fegyverrel kell védekezni!... Bár az írott szónak nincs olyan eleven ereje, mint az élőbeszédnek, bizonyos körülmények között mégis szembe-tűnőbbek az előnyei. A jó könyv még olyan helyekre is eljut, ahová a pap be sem léphet; még a rossz emberek is megtűrik maguknál mint emléket vagy ajándékot. Ha bekerül valahová, nem pirul el. Ha sutba dobják, nem panaszkodik, de beleszurja a lélekbe a lelkiismeretfurdalás tövisét, amely aztán olykor felkelti az igazság megismerésének vágyát. Néha porlepetten hever az asztalon vagy a könyvespolcon. Senki se gondol rá. De jön a magány, a szomorúság, az unalom órája, elfog a szórakozás vágya vagy a jövőtől való félelem. és a mi hű barátunk lerázza magáról a port, s megismétlődik Szent Ágoston, Boldog Colombini és Szent Ignác csodálatos megtérése... Ha a családban nem is olvassa el a könyvet az, aki kapta, majd elolvassa a fia vagy a lánya, valamelyik jó barát vagy szomszéd. Vidéken egy könyv néha, száz ember kezébe is eljut. Csak a jó Isten tudja azt a tömérdek jót, amit egy városban, egy kölcsönkönyvtárban, egy munkásegyletben, egy kórházban egyetlen jó könyv elérhet!"

Don Bosco első művei iórást hitvédelmi jelleűek. Mivel Piemontban a valdiak egyre erősebb propagandával folytatták támadásaikat, Szentünk úgy érezte, hogy a katolikus vallás védelmére kell kelnie. Megírta tehát „Fiajelmeztető szó a katolikusokhoz“ c. művét, amely két év alatt kétszázezer példányban fogyott el. Hitvédő írásait néha drámai formába öltöztette. Ezek közül a leghatásosabb az „Egy ügyvéd és egy protestáns lelkész vitája“ című kétfelvonásos vígjáték. Mi-

vel igen erősen tombolt a harc a pápaság ellen, kinyomatja Szent Péter majd Szent Pál életrajzát, majd tizenöt kötetben ismerteti az első három század pápáinak történetét. „A katolikus Anyaszentegyház és kormány szervezete” c. könyvében világosan megmagyarázza az Egyház fogalmát, s ismerteti felépítését. „Az egyetemes zsinatok és a katolikus Egyház” c. műve pedig – egy plébános és egy hívő közt lepergő párbeszéd keretében – könnyen érthető képet fest a zsinatok céljáról, hasznáról és eredményeiről; ismerteti a tizenkilenc egyetemes zsinat történetét, előzményeit, és megvilágítja a küszöbön álló huszadik szükségességét. Irt egyháztörténelmet is, elsősorban az ifjúság számára. 1870 február 8-án IX. Pius azt a kívánságát fejezte ki Szentünk előtt, hogy terjesszen el a nép között egy olyan egyháztörténelmet, amelyet az egyszerű emberek is megértenének és szívesen olvasnának. Ő tehát már kész egyháztörténelmét átdolgozta és kiadta.

Szentek és szent életű fiatalok (Comollo Alajos, Savio Domonkos, Magone Mihály, Besucco Ferenc, Cafasso József stb.) életének megrajzolásával elsősorban növendékei elé akart követhető eszményképeket állítani.

Mindig kedvelt buvárkodási területe maradt a történelem. Ezen a vonalon a leghatásosabb „Itália története” c. könyve. Ebben az Appennin-félsziget históriáját adja elő az őslakóktól saját koráig, tisztázva benne azokat a tévedéseket, amelyektől úgy hemzsegett még az akkori szakirodalom is. Ez a mű nagyban növelte az egészséges nemzeti öntudatot. Ugy ír Itáliáról, mint minden olasz hazájáról, amikor pedig a nemzeti egység még csak a jövő álma volt, s aránylag kevesen hittek benne. Kiválóan minősítette a munkát – többek között – IX. Pius pápa és Tommaseo is. A közoktatásügyi minisztérium ezer lira jutalommal tüntette ki, Lanza miniszter pedig kötelező tankönyvnek ajánlotta.

Számos aszkétikus művével elsősorban a Mária-tiszteletet akarta elmélyíteni, más írásaiban pedig hasznos és gyakorlati utmutatást adott arra nézve, hogy kell a jó katolikusnak a bensőséges lelki életet kialakítania („Az ifjúság egy barátiának időszerű jótanácsai”, „A mennyország kulcsa”, „A katolikus ember a világban”, „A művelt katolikus”, „A jól nevelt keresztény leány” stb.).

Sajátos aszkétikáját és egész lelkiségét beleöntötte a fiuk számára irt imakönyvébe, amely már az első évben három kiadást ért el. Gyönyörű bevezetése sok fiatallal ismertette meg Isten igaz szolgálatát és számtalant rántott vissza a bűn útjáról. Elolvasása után igen sok protestáns fiu lett katolikussá. „Imakönyvemmel azt a célt kívántam szolgálni – írja a szent –, hogy az ifjakat a templomba vezessem, beléjük csöpögtessem az áhitat szellemét, s megszerettessem velük a szent-ségek gyakori vételét!”

Amikor 1845-ben a kormány kötelezően elrendeli a tizes mértékrendszerre való áttérést, Don Bosco azonnal az egyszerű emberek segítségére siet, s hogy megóvja őket a becsapástól, a tévedéstől, megírja „Számítan és tizes mértékrendszer” c. könyvét. Ez az igen érthetően, szabatosan és sok-sok szemléltető, magyarázó példával összeállított munka különösen a kiskereskedők, iparosok és szegény dolgozók között aratott nagy sikert.

Szentünk, hogy a nép anyagi jólétét is fokozza, mezőgazdasági ismereteit is igyekezett gyarapítani. Ilyen szándék vezette pl. „Az olasz bortermelő” s ehhez hasonló írásai kiadásakor.

1853-ban ő jelentette meg Európában az első katolikus évkönyvet, az első modern értelemben vett kalendáriumot. Volt benne naptári rész, a csillagászzal foglalkozó fejezet; közölt kitűnő konyharecepteket a háziasszonyok számára; ismertette a különböző pénznemeket (nagy szükség volt arra Olaszországban); mulatságos anekdotákat mesélt el, de a gyakorlatias cikkek mellett nem hiányoztak a könyvből a hit és erkölcs tan kérdései sem.

Hosszan lehetne még ismertetni Don Bosco kisebb-nagyobb műveit. Aki azonban lelkisége, egyénisége mélyebben rejtőző titkait keresi, annak legtöbbet mondanak a „Szalézi Szent Ferenc Oratórium történetének első huszonöt éve”, „A megelőző módszer az ifjúság nevelésében” és azok az írásai, amelyekben — IX. Pius és XIII. Leo egyenes parancsára — elbeszéli álmait, látomásait és a vele történt rendkívüli eseményeket. Ezeket olvasva csodálatos képek tárulnak elénk: a földön tuli világ üzenetei.

Don Bosco — megértve az idők szavát — az ujságírást is művelte, mert észrevette a hírközlés rendkívüli fontosságát a lelkek országának kiépítésében.

1848-ban másokkal is szövetkezve megalapítja a L'Armonia c. lapot, de mivel a közölt írások nem voltak eléggé a népnek szánva, kilép a szerkesztőbizottságból, és megindítja Az Ifjúság Barátja c. folyóiratot, majd később a Néptanítót.

Ezek a kísérletek azonban nem elégitették ki, mert merészebb, nagyobb távlatokban gondolkodott. 1877-ben tehát megalapítja és hosszú ideig maga is szerkeszti a Szalézi Ertesítőt (Bollettino Salesiano), amely mindmáig a nagy szalézi család lapja, fogadalmaskönyve és munkatársaké egyaránt. Szentünk a „cselekvés ujságja”-nak nevezte. Azért alapította, hogy egyrészt minél jobban megismertesse fejlődő intézményeit, másrészt hogy erkölcsi és anyagi támogatást szerezzen számukra, követőket támasszon, s megszervezze a jó erőket egy igazi nemes cél, az elhagyott, szegény ifjúság megmentése érde-

kében. „Olyan időket élünk – írja –, amikor dolgozni kell. Elanyagiasodott a világ. Ezért hát dolgoznunk kell, s nyilvánosságra kell hoznunk azt a jót, amit teszünk. *Ha valaki csodákat is művelne, s kuckójában imádkoznék éjjel-nappal, a világ az olyanra rá sem hederít.* A világnak látni kell mindent, s tulajdon kezével kell érintenie . . . A nagy nyilvánosság az egyetlen eszköz műveink megismertetésére és fenntartására. *A világ munkában akarja látni a papságot: a szegény és elhagyott ifjúság nevelésében és oktatásában, menhelyeken, ipari és művészeti iskolákban . . .*”

A Szalézi Értesítő olvasmányos, újságírói stílusban beszámolt a legújabb eredményekről, az új napköziotthonok, árvaházak, műhelyek, kollégiumok és iskolák alapításáról. Foglalkozott a gyermeknevelés kérdéseivel, a szalézi szellem kialakításának aszkétikus eszközeivel, de érintette a világegyház nagy problémáit is. A missziók, a bennszülöttek életéről, szokásairól szóló cikkeivel, riportjaival és temérdek eredeti fényképével megbecsülhetetlen szolgálatot tett a nép- és földrajztudománynak is. Nem tűnik tehát túlzásnak a Gazetta di Torino 1879 augusztus 15-i számának megállapítása: Don Bosco „fölér ezer katolikus újságíróval.”

Szentünk újságja 1879-ben már francia, 1880-ban pedig spanyolul is megjelent. Ma tizennégy nyelven olvassák, és harminckét kiadóközpont irányítja. Don Bosco álma tehát teljesült: a Szalézi Értesítő átfogja az egész világot, és jóval megelőzte a híres Reader's Digest láncolatát.

Szentünk – anyagi körülményei miatt – írásait, könyveit a különböző torinói nyomdákban nyomatta ki, de kiolthatatlan vágya maradt, hogy saját üzemet állítson fel egyrészt, hogy növendékeinek ilyen irányú szakmai kiképzést is adhasson, másrészt hogy hatásosabban előmozdithassa a jó sajtó terjesztését.

1861-ben végre sikerült felállítani az első nyomdát. Két öreg, kézzel hajtott gép, egy prés, egy pad s egy betüszedő szekrény . . . Ennyi volt az egész.

– Ne csüggedjetek – mondotta Don Bosco kissé csalódott fiainak –, ez csak a kezdet. Lesz még nekünk két, három, sőt tiz nyomdánk is . . .

A kis nyomda aztán egyre modernizálódott. Fénynyomat előállító, majd hamarosan fényképező sőt papírsimitó és fényező üzemmellel is kibővült, s a nyomdát szentünk saját gyára látta el papírral.

Amikor a későbbi XI. Pius 1883-ban meglátogatta az akkor már a legkorszerűbben felszerelt üzemet, és őszintén elcsodálkozott a látotakon, Don Bosco megjegyezte: „*Én ezen a téren is a haladás élén akarok járni.*” A pápa kérdésére, hogyan tudná röviden összefoglalni

apostoli működésének lényegét, Szentünk így válaszolt: „*Ifjuság és nyomda.*”

1884-ben ő is részt vett az áprilistól szeptember közepéig nyitva tartó nemzeti ipari kiállításon, amelyet a királyi család tagjai, a miniszterek, néhány külföldi uralkodó és híres előkelőségek is megtekintettek. Szentünk a könyvipart mutatta a legmodernebb elgondolással egy 55 m hosszú és 20 m széles pavilonban. A bejárat fölött ezt a felírást olvashatták a látogatók:

D O N B O S C O szalézi papirgyár, nyomda, betüöntöde, könyvkötészet és könyvkereskedés

A különböző, egymásba nyíló termekben láthatta a közönség azt a folyamatot, ahogyan az egyszerű papír díszesen bekötött könyvévé változik. A dolgozó szakemberek – mind Don Bosco növendékei – Wisemann Fabioláját és a Kis Katekizmust nyomtatták ki az érdeklődők jelenlétében.

És az a Don Bosco, aki a könyvipar terén első díjat nyert a londoni, aranyérmet a vatikáni, brüsszeli, barcelónai, kölni és edinburgi kiállításokon, most csak az ezüstérmet kapta meg, jóllehet az ő bemutató termeiben szinte állandóan hullámozt a közönség, csodálva a sohasem látott legmodernebb gépeket és a fiúk tökéletes szaktudását. Szentünk meg is fellebbezte a bíráló bizottság határozatát, de a liberális és részben szabadkőműves zsűritagok hajthatatlanok maradtak. Az egyik újság így fogalmazta meg az igazságot: „A tiszteletreméltó papnak az a bűne, hogy rendíthetetlenül dolgozik az égető társadalmi kérdések krisztusi megoldásán ...”

Egész életén át szívügye volt a könyvkiadás.

1853-ban megindította – a még ma is megjelenő – Katolikus Olvasmányok (Letture Cattholiche) sorozatot. A külső formájukban is modern, zsebkönyv alaku kötetek igen népszerűvé váltak Olaszországban. A leghüségesebb előfizetők közé tartozott a Sotto il Monte-beli Roncalli család. XXIII. János pápa kijelentette, hogy gyermekkorában Don Boscónak ezek a kiadványai erősítették benne a társadalmi kérdések iránti érdeklődést.

1859-ben társulatot szervezett a katolikus könyvek terjesztésére.

1869-ben Olasz Ifjúsági Könyvtár címmel újabb sorozatot indított, amely a legkiválóbb olasz szerzőket mutatta be, elsősorban a fiatal-

ságnak. Egy még előbb megkezdett vállalkozás keretében pedig a latin klasszikusok műveit adta ki, ezenkívül latin és görög szótárakat.

Hogy egyéniségébe mennyire belegyökerezett a kiadói szellem, jól megvilágítja a következő eset.

1876 januárjában néhány rendtársa Migne francia paptudós két patológia-sorozatáról beszélgetett, amelynek keretében a kiváló szakember háromszázhetvenkilenc kötetben kiadta a latin és a görög egyházatyák műveit. Azután a szó a bollandistákra terelődött, akik ugyancsak hatalmas kötetfolyamban a szentek életére vonatkozó történeti adatokat és okiratokat gyűjtötték össze „Acta sanctorum” címmel. Egyre tüzesebb vita kerekedett arról, milyen töméredek nehézségbe kerülhet egy ilyen óriási sorozat kiadása.

Don Bosco közbeszólt:

— Én — mondotta —, mint ahogy már máskor is kijelentettem, szívesen újra megjelentetném a bollandisták gyűjteményét. Szinte látom, mennyire kinevetnének a hátam mögött, mert bizony ez roppant nagy költségekkel járna, hiszen olyan könyvkiadói társulatot, amelyet valamelyik uralkodó pénzelne, nehezen lehetne összehozni. De állítom, hogy tizenkétezer lira tőkével hozzá mernék fogni, és még szép nyeremmennyel is zárulna a vállalkozás. Engem azonban annyira lekötnek egyéb természetű dolgaim, hogy ha még ezt is elvállalnám, a többit kellene elhanyagolnom . . . Tudjátok, mit tennék? . . . Először is elmennék Rómába, hogy a szentatya felhatalmazását kérjem. Aztán minden püspöknek küldenék egy előfizetési felhívást. Üzleti összeköttetést teremtenék Európa valamennyi híres könyvkereskedőjével. Ügynököket szerződtetnék; ezek személyes kapcsolatba lépnének ügyfeleinkkel . . . Aztán létrehoznék egy társulatot, felhiva a tagok figyelmét, hogy aki már kezdetben csatlakozik a vállalkozáshoz, fél áron kapja majd meg az egyes köteteket. Így az első könyv megjelenése után már hozzá is láthatnánk a második kinyomtatásához. Az alapítandó társulat tagjait nem is kötelezném az egy összegben való lefizetésre. Elég lenne, ha csak az évenként megjelenő egy-egy kötetet fedeznék. Most a kötetek ára kétezer lira körül mozog, de én az általam kinyomtatottakat hat-százért is tudnám adni úgy, hogy körülbelül az összeg felét tisztán meg is tarthatnám . . .

Don Bosco elmosolyodott, aztán folytatta:

— Amikor ilyesmiről gondolkodom, igazán elememben vagyok, de szerződést kellene kötnöm a halállal, hogy addig ne háborgasson, míg a munkát be nem fejezem . . . Évenként egy kötet jelenhetne meg . . . Tehát hatvan esztendőre lenne szükségem . . .

XII. Pius 1946-ban Don Boscót az olaszországi katolikus kiadók védőszentjévé nyilvánította.

HALÁL ÉS MEGDICSŐÜLÉS

1887. Don Bosco életének ez az utolsó teljes esztendeje. Munkáját megáldotta a Gondviselés. A Szalézi Társaság fogadalmas rendtagjainak száma hétszázharmincnyolc, a noviciusoké kétszázhatvanhét. Európában már harmincnyolc intézet működik, a többi világrészben huszonhat.

A szent ereje folyton fogy. Már az arca, a tekintete, a járása is elárlja, hogy közeledik az alkonyat. Bár még most is foglalatoskodik, ír, terveket sző, levelez, jegyzeteket készít, de a kimerültséget többé nem bírja elleplezni. Nehezen misézik, néha alig hallhatóan, nehezen ejti ki a szavakat. December negyedikén mutatja be utoljára a szent áldozatot.

Szomoru napok, de örömet is teremnek.

Hatodikán indul utnak a tizenkettedik misszionárius csapat Amerikába. Bucsuztatási szertartásukon Don Bosco is részt akar venni. Titkára karjára támaszkodva megy le a bazilikába, és foglal helyet a szentélyben. Alig vánszorog, mégis az ő megjelenése a legbeszédesebb prédikáció. A tömeg lábujjhegyre áll, hogy jobban láthassa. Fölséges percek, amikor egyenként megáldja a szinte ismeretlen messzeségbe távozó fiait.

December hetedikén váratlanul megérkezik Amerikából Cagliari püspök. Legutolsó missziós körutja alkalmával szinte csodával határosan menekült meg egy balesetből a Kordillerák lábánál. S ekkor mintha egy titokzatos hang szólalt volna meg lelkében: „Siess Torinóba, hogy Don Bosco mellett légy utolsó perceiben!”

Ugyanaznap este jelent meg Szentünk betegágyánál Dontreloux, liége-i püspök is, a nagy munkásapostol, hogy kieszközölje a szaléziak megtelepedését székvárosának munkásnegyedében. Másnap, december, nyolcadikán, a püspök karjára támaszkodva, Don Bosco is lement az ebédlőbe, hogy együtt étkezzék fiaival. Ez volt az utolsó közös ebéd.

Tizenhatodikán – hogy egy kis jó levegőt szivjon – két rendtársa sétakocsizásra vitte. Már visszatérőben voltak, amikor megpillantotta őket Alimonda bitoros. Lelkendezve Szentünk nevét kiáltotta, majd maga is föl szállt a hintóba; megölelte és szeretettel megcsókolta kedves barátját.

Husadikán már ágyban fekvé vette magához az Ur testét, de aztán felöltözött, és egy kis divánra ülve fogadta látogatóit. Nagyon sokan keresték föl az utolsó hetekben, így – többek között – Norfolk hercege, Párizs, Molines és Köln érseke és hat püspök is.

Jóllehet alig birt megmozdulni, és szörnyű kinok gyötörték, társalgásával, kedves modorával mégis minden látogatóját elragadta. Így történt Begasse urral, a neves liége-i bankárral is, aki így számolt be erről a szomorú, mégis fenséges élményről: „Tárgyaltam fejedelmekkel, mágnásokkal és mindenféle nagy urral, de kisebbségi érzésem soha nem támadt, Don Bosco előtt azonban eltörpülve éreztem magam... Az erőtlen, tiszteletre méltó öreg nem birt lábra állni. Amikor beléptem, fölemelte félrehajtott fejét, s így megpillanthattam kissé fátyolos, de lelket és jóságot sugárzó szemét. Jól beszélt franciául. Lassan, de elég erőteljesen ejtette ki a szavakat, s világosan fejezte ki magát, összekapcsolva az egyszerűséget a szívélyességgel. Igen meghatódtam, amikor láttam, hogy ez már majdnem haldokló, idős ur, akit állandóan ostromoltak a látogatók, milyen szives, rokonszenves és őszinte mindenkire. Igen megilletődve beszélt a liége-i püspök buzgóságáról és a dolgozók érdekében folytatott munkásságáról...”

Lassan abba kellett hagynia a fogadásokat, de szerda és szombat reggelenként ezután is örömmel látta azokat, akik nála akartak gyónni. Egyik nap is vagy harminc fiú kérte a titkárt, engedje be őket a Szent szobájába. Don Viglietti azonban Don Bosco gyengeségére hivatkozva, le akarta őket beszélni, de a fiúk nem tágitottak, végül is a titkár megkérdezte a Szentet.

— Ó, csak hadd jöjjenek — felelte a nagybeteg —, ugysis utoljára gyóntatok.

Valóban ezek a növendékek voltak az utolsók, akiket meghallgatott.

Valahányszor az előljárók felkeresték, mindig imát kért tőlük: „Mindnyájan imádkozzatok értem! Mondjátok meg az összes rendtársaknak: imádkozzanak értem, hogy Isten kegyelmében halhassak meg! Más kívánságom nincs.”

Szomorúan ünnepélyes nap volt december huszonharmadika. Don Bosco betegsége egyre válságosabbra fordult. A mellette tartózkodó Cagliero ezt mondotta: „*A szaléziak legfőbb gondja legyen, hogy fenn-tartsák a Szentszék tekintélyét!*”

Aztán mintha a jövőbe látna, így folytatta: „Legyen bizalmatok! A pápa segítségével eljuttok majd Afrikába... Behatoltok Ázsiába és máshová is... Higgyetek!...”

Közben nemcsak Torinóban és Olaszországban, hanem szinte az egész világon a hivek, munkatársak és növendékek hatalmas tömege könyörög együtt a szaléziakkal, hogy a nagybeteg számára kiesdjék a gyógyulás kegyelmét.

Az ujságok táviratban kérik levelezőiket, hogy naponta közöljék a hivatalos orvosi jelentést. Az Oratórium körül állandóan nagy sokaság várakozik halálos csendben, hogy megtudja a legújabb híreket. Kül-

földről is szünet nélkül érkeznek a tudakozó sürgönyök. A római szalézi intézetben egymást váltják a hercegek, biborosok és püspökök, hogy biztos értesülést halljanak. A Szentatyát is gyakran kell tudósítani. Barcelónában három irodát állítanak fel, hogy minden kérdésre felelhessenek.

A beteg tudatában van súlyos állapotának, de nem fél.

Egyik nap megkérdezi titkárától:

– Tudják a házban, hogy ilyen rosszul érzem magam?

– Igen – válaszolja Don Viglietti. – Tudják az egész világon, és imádkoznak Önért.

– Azért, hogy meggyógyuljak? Ugyis hiába! Elköltözöm a mennyországba... Ott majd fiaim segítségére lehetek... A földön már nem tudok tenni semmit...

Amikor arra kérték, hogy ő maga is könyörögjön Istenhez egészsége jobbra fordulásáért, csak ezt felelte:

– Történjék meg Isten akarata!

Biztosan tudta, hogy nem gyógyul meg többé. Ez volt az orvosok véleménye is. Dr. Fissore kijelentette: „Don Bosco élete végéhez érkezett. Megmentésére nincs remény. Sok betegsége van: szivbaj, a mája dagadt, a gerincvelőben rendellenesség tapasztalható, amely részleges bénulással fenyegeti, elveszitheti beszélő képességét. Betegsége tehát nem egyetlen okra vezethető vissza. Ezenkívül a veseműködés is rendetlen, a tüdőfe méginkább. Teste a sok munkától teljesen felörlődött. Nem betegség fogja sirba vinni, hanem úgy alszik ki élete, mint a lámpa, amelynek olaja elfogyott.”

A Szent mindezzel tisztában van, s csak azért esdekel a körülötte lévőkhöz, hogy segítsék lelke megmentésében. Erre kéri a látogatóba érkező Alimonda biborost is.

– De Don Bosco, önnek nem kell félnie a haláltól – mondja a főpap –, hiszen olyan sokakat készített fel a végső bucsura.

– Annyit beszélt nekem arról, hogy legyünk mindig készen –, erősítette a jelenlévő Cagliero püspök is. – Ez volt mindig visszatérő gondolata.

– Igen, elmondottam másoknak –, zárta le a vitát alázatosan a beteg –, de most arra van szükségem, hogy mások mondják el énnekem.

Áldást kért a biborostól. Az megölelte, s túlradó érzéssel megcsókolta.

Karácsony vigiliájának reggelén Don Cagliero ellátta a szent utralával. A Szent könnyezve kérte a jelenlévőket:

– Segítetek, hogy méltón vegyem magamhoz az Urat! ... Zavarban vagyok... Kezedbe ajánlon lelkemet, Uram! ...

Mindenki zokogott.

Ugyanezen a napon felvette a szentkenet szentségét is. Ennek végeztével könnyezve mondotta Cagliero püspöknek:

– *Mondd meg az összes szaléziaknak, hogy lángoló buzgósággal dolgozzanak! Munka! Munka! . . . Mindenkor és lankadatlanul hasznosítsátok magatokat a lelkek megmentésében! . . . Most rajtatok a sor. Én már semmit sem tehetek. Ó, mennyi lelket ment majd meg a Segítő Szűz Mária a szaléziak által! . . .*

Karácsony ünnepén megérkezett a Szentatya különleges áldása.

A közeli biztos halál és a fokozódó gyötrelmek sem bírták letörni vidám kedélyét. Maguk az orvosok sem tudták megmagyarázni szellemének frissességét, kedves türelmét és szelid mosolyát.

Egyszer megkérdezte betegápolójától:

- Nem tudod, van-e itt a közelben valamilyen fujtatógyár?
- Ugyan, Don Bosco! Talán elromlott valamelyik orgonánk?
- Igen. Segíteni kellene a tudóm fujtatóján . . .

Vidámságát végig megőrizte addig a pillanatig, míg a haláltusa el nem kezdődött.

De néha mégis könnyezett. Az a gondolat szomorította el legjobban, hogy fiaitól végleg el kell válnia . . . „Halálom perceiben az lesz az egyetlen áldozat – mondotta többször is –, hogy benneteket el kell hagynom.“

Egyik este magához hivatva Don Ruát és Don Caglierót, s meghagyta nekik, hogy tudassák minden szalézival a következő üzenetet: „Testvérként bánjatok egymással, kölcsönösen viseljétek el egymást, és akkor a Segítő Szűz pártfogása mindig veletek lesz!“

Tollba mondta végrendeletét is:

Kedves és Krisztusban Szeretett Fiaim!

Nézésem belesimul már az örökkévalóságba, de kötelességet teljesítek még irányotokban, szívből jövőt.

Lelkem teljes szeretetével megköszönöm az engedelmességet, amellyel hozzám kötöttétek magatokat és a szorgos munkát, amelynek eredménye Társaságunk fennmaradása és virágzása.

Életem elfogyott, nekem mennem kell. Ti itt maradtok még egy ideig, de remélve remélem, hogy Isten végtelen irgalma mindnyájunkat együvé hoz egyszer az örökkévalóságban.

Ne sirjatok halálom miatt! A bűn zsoldját mindenki megfizeti. A halál után bőséges jutalma következik minden hűséges munkának, ha mesterünk, az édes Jézus iránti szeretetből fakadt.

Ne hulljon tehát könny érettem! Fakadjon inkább szent és szilárd elhatározás lelketekben: megvetettétek lábatokat a hivatás szikláján,

s meg is álltok rajta a sirig. Mindent erre a tétre tegyetek föl! A világ szeretete, a rokoni vonzalom, a kényelmesebb élet vágya el ne tántorítson benneteket a szerzetesi fogadalmak útjáról. Ne vegyétek vissza ajándékokat az Urtól!

Ha szerettetek a multban, szeressetek holtomban is a szabályok pontos megtartásával.

Első előjárótok meghalt, de Jézus, a legfőbb előjárótok örökké él. Mesterünk Ő, vezetőnk és példaképünk, de egykor bíránk és hűségünk megjutalmazója.

Előjárótok meghalt, de választotok majd egy másikat, aki gondot visel rátok, és előmozdítja örök üdvösségeteket. Hallgassatok rá, szeressétek, engedelmeskedjetez neki, és imádkozzatok érte, amint értem is imádkoztatok.

Bucsuzom tőletek, drága gyermekeim. Isten veletek! Várlak benneteket az Égben. Ott örökké áldani fogjuk az Istent, dicsérni Máriát, édesanyánkat és Társaságunk pártfogóját; ott szüntelen emlegetjük majd a Szalézi Társaságot, mert szabályaink pontos megtartása biztosan és hathatósan előmozdította üdvösségünket.

Áldott legyen az Ur szent neve most és mindörökké! Benned reméltem, Uram, hogy soha meg ne szégyenüljek!"

Azoknak, akik hírül hozták neki, hogy a liberális, a radikális és a szocialista sajtó is tisztelettel és rokonszenvvel emlékezett meg róla, tudatukba idézte azt a vezérlő gondolatot, amely minden cselekedetét irányította: *„Tegyük jót mindenkivel, rosszat senkivel!”*

Január huszonnyolcadikán, mielőtt megáldozott volna, halkan így sóhajtott: „Hamarosan itt a vég!” Don Bonettinek pedig odasugta: „Mondd meg a fiuknak, mindnyájukat várom a mennyországban!”

Január 29-én — éppen Szalézi Szent Ferenc ünnepén — vette magához utoljára az Ur testét. Utána elvesztette eszméletét. Amikor a nap folyamán magához tért, így szólt titkárához: „Ha már nem bírok beszélni, és valaki áldásomat kérné, emeld fel a kezem, vess vele keresztet, mondd el az előírt, szavakat, és én majd hozzáadom a szándékot.”

Este hat óra körül felkiáltott: „Ó, Anyám! . . . Anyám! . . . Tárd ki előttem a mennyország kapuját!” Majd a betegágya köré csoportosult fiaihoz fordult: „Szeressétek ellenségeiteket! Tegyetek jót azokkal, akik üldöznek benneteket! Keressétek először az Isten országát! . . .”

Az éjszaka folyamán még többször felsóhajtott: „Legyen meg az Isten szent akarata!”

Aztán teljesen elvesztette eszméletét.

Hajnalban mindenki előtt nyilvánvalóvá vált, hogy Don Bosco órái meg vannak számálva. Így vélekedtek az orvosok is. Cagliari püspök tehát délelőtt tíz órakor elkezdte a haldoklók litániáját. A Torinóban és környékén működő szaléziak kisebb csoportokban vonultak atyjuk elé.

A Szent ott feküdt az ágyon. Feje valamivel magasabban, kissé jobb vállára hajtva pihent a párnán. Arca derűs volt, a szeme félig behunyva. Mellén feszület. Az ágy végén papságának jele: a lila stóla.

Fiai most lábujjhegyen közelednek hozzá, egy pillanatra letérdelnek ágya mellé, s egyenként megcsókolják a kezét. Több százan sorakoznak a kis szoba ajtaja előtt. Egész napon át tart a növendékek és az előljárók vonulása.

Közben távirat érkezik, tudatva, hogy az egy hónapja elindult misszionáriusok szerencsésen megérkeztek Equadorba. Don Rua azonnal a szent fülébe sugja a jó hirt. A haldokló felnyitja szemét, jelezve, hogy megértette a szavakat.

Január harmincegyedikén – nem sokkal éjfél után – megkezdődik a haláltusa. Don Ruan fölveszi a stólát. A kis szoba tele van rendtársakkal. Valamennyien térdre borulnak.

Most lép be Cagliari püspök.

Don Rua odahajol a Szenthez, s fájdalomtól szaggatott hangon a fülébe zokogja: „Don Bosco, mi vagyunk itt, az ön fiai. Kérjük, bocsássa meg azt a sok kellemetlenséget, amelyet miattunk kellett elszenvednie. Atyai jóindulata jeléül áldjon meg bennünket megegyszer! Majd én vezetem a kezét, és a szavakat is elmondom!”

A jelenet megrázó.

Don Rua fölemeli a haldokló béna jobbját, elmondja az áldást, s a Segítő Szűz oltalmát kéri a jelen lévő és az egész világon szétszórta élő szaléziakra.

Hajnali három órakor megérkezik a Szentatya apostoli áldását hírül hozó távirat.

Fél ötkor megkondulnak a bazilika harangjai. A jelenlévők még mindig az ágy körül térdelnek, és könnyes szemmel imádkoznak.

Don Bonetti a haldokló fülébe sugja: Éljen Mária!

A hörgés, amely másfél órán át tompa zugással töltötte meg a szobát, most megszűnik. Pár pillanatig nyugodt ütemű lélegzés hallatszik. Aztán egyszerre ez is elcsitul.

– Don Bosco meghalt! – kiált föl Don Belmonte.

Mindnyájan az ágy körül szoronganak. Látják, hogy a Szent rövid időközben hármat lélegzik.

Cagliari püspök fülébe sugja a végső fonászt: „Jézus, Mária, Szent József, nektek ajánlom szívemet és lelkemet!”

Ismét egy-két alig hallható lélegzés. Aztán ezek is elnémulnak a halálban...

Az ingaóra négy óra negyvenöt percet mutat.

Don Bosco lelke az égbe költözött. Hetvenkét évet, öt hónapot és tizenöt napot élt.

Don Rua megtört lélekkel azonnal hozzáfogott a szomorú hírfelfogalmazásához: „Jézus Krisztusban szeretett atyánk, alapítónk, barátunk, tanácsadónk és életünk irányítója meghalt...”

A gyászhir világgá röppent.

Az újságok rendkívüli kiadásban jelentették, hogy a tizenkilencedik század egyik legnagyobb alakja itt hagyta küzdelmes, de gyönyörű életének munkatérét.

A városnegyed üzletei nem nyitottak ki egész nap. A boltok és műhelyek ajtaján ott függött a felírás: „Don Bosco halála miatt zárva.”

Nemcsak Torino, hanem egész Piemont népe Valdoccóba özönlött, sőt este már Franciaországból is érkeztek csoportok, hogy megadják a végtisztességet az egykori parasztfiúnak, a szegények nagy pártfogójának. A Segítő Szűz teret körülvevő utcákon a kocsik, szekerek százai miatt szinte megbénult a forgalom.

Ezen az estén vettek végső búcsút az Oratórium növendékei is a Szalézi Szent Ferenc-templomban felravatalozott atyjuktól. Nyolcszáz fiú imádkozta térdénállva a rózsafüzért. Amikor befejezték, az ünnepélyes csöndben Don Francesca szólott hozzájuk: „Látjátok szeretett atyánkat? Arcán fönséges nyugalom, ajkán mosoly ömlik el. Ugy látszik, mintha még szólni akarna hozzátok, ti pedig szinte várjátok, hogy felálljon, s beszédet mondjon nektek. Sajnos, már nem ismételheti el előttetek azokat a drága intelmeket, amelyeket oly szívesen hallgattatok ajkáról. Már nem szólhat hozzánk... Mást én sem tudok mondani, minthogy elismételtem utolsó szavát, amit nektek hagyott: „Mondjátok meg a fiuknak: mindnyájukat várom a mennyországban!”

Gyertyaszentelő Boldogasszony reggelén a szent holttestét hármaskoporsóba helyezték. A temetési szertartáson óriási tömeg gyűlt össze. Százezernyi ember szorongott azon az úton, amelyen a menetnek el kellett vonulnia. A roppant sokaság kalaplevévé állott sorfalat. „Igazi szent volt!” — hallatszott a kiáltás sokak ajkáról.

Don Boscót — a nép fiát és jótevőjét — először maga a nép avatta szentté.

A temetési szertartás a Segítő Szűz-bazilikában ment végbe. A beszentelés után a tömeg rávetette magát a koporsóra, és zokogva csókolgatta. A rengeteg virágkoszorút izekre tépték, s talán ez történik a koporsóval is, ha sietve vissza nem szállítják a Szalézi Szent Ferenc-templomba. Ott pihent a holttest négy napon át.

Február 6-án temették el a torinói Valsalicé-ban. Beszentelése után Don Cagliero emelkedett szólásra. „Amint az első keresztények – mondotta bevezetésként a missziós püspök – ráborultak a vértanuk sírjára, hogy hitük megvallására erőt merítsenek... úgy a mai naptól kezdve mi is ettől a sírtól kérünk világosságot, erőt, testvéri szeretetet és áldozatkészséget a jó gyakorlására...”

1929 június 9-ig pihent a szent ebben a sírban, amikor tetemét – egy újabb diadalmenetben – átszállították a Segítő Szűz-bazilikába.

Alig telt el két év Don Bosco halála óta, és a torinói egyházmegyei főhivatal máris bizottságot állított fel a Szent közbenjárására történt számos csoda kivizsgálására. Az egyházmegyei eljárás – ötszázhatvankét ülés keretében – hét hosszú esztendeig tartott. Az okmányok harmincnégy, nagy félives, egyenként több mint ezer lapos kötetre duzzadtak.

Az aktákat 1897 április 11-én küldték el Rómába, ahol a hatalmas iratcsomót tíz évig tanulmányozták.

1907. július 7-én X. Pius megengedte, hogy az ügy a Római Vizsgáló Bizottság elé kerüljön. Nem sokkal később megkezdődött a husz évig tartó ún. „processus apostolicus”. Az 1927 február 8-i ülésen maga XI. Pius elnökölt, s ezen kinyilvánította, hogy Don Bosco az isteni és sarkalatos erényeket hősi fokban gyakorolta.

Végül ugyanaz a XI. Pius, aki Don Boscónak három napig vendége volt Torinóban, az elhagyott és szegény ifjuság apostolát 1929 június 2-án boldoggá, majd 1934 április 1-én szentté avatta.

Don Bosco életének főbb eseményei

- 1815 Születése Becchiben.
- 1824 Első álma.
- 1835 Kispapi beöltözése. Belép a chieri szemináriumba.
- 1841 Pappá szentelik.
A torinói Papi Otthon tagja lesz.
Találkozása Garelli Bertalannal.
- 1846 A „vándorló Oratórium” végleg megtelepszik a Pinardi-házban.
Margit mama az Oratóriumba költözik.
- 1847 Megnyílik a Szent Alajos Oratórium.
- 1849 Megkezdí működését az Órangyal Oratórium.
- 1851 A Pinardi-ház megvétele.
- 1852 A Szalézi Szent Ferenc-templom ünnepélyes megáldása.
- 1854 Don Bosco segitőtársai felveszik a „szalézi” nevet.
- 1856 Margit asszony halála.
- 1862 Az első huszonkét szalézi fogadalomtétele.
- 1864 A Szalézi Társaság megkapja a „Decretum laudis”-t.
- 1868 A Segítő Szűz Mária-templom felszentelése.
- 1869 A Szalézi Társaság jóváhagyása.
- 1872 A Segítő Szűz Leányai megalapítása.
- 1874 A szabályok végleges jóváhagyása.
- 1875 Az első hithirdetők elutaznak Argentínába.
Az első, Olaszországon kívüli intézet megkezdí működését.
- 1876 A Szalézi Munkatársak Egyesületének megalapítása.
- 1882 A Szent János evangelista-templom fölszentelése.
- 1883 A legjelentősebb franciaországi ut.
- 1884 A Szalézi Társaság megkapja a „Decretum exemptionis”-t.
- 1886 A spanyolországi ut.
- 1887 Felszentelik a római Szent Sziv-templomot.
- 1888 Don Bosco halála.
- 1890 A torinói érseki szentszéknél megkezdődik a „processus canonicus”.
- 1929 Boldoggá avatása.
- 1934 XI. Pius a szentek sorába iktatja.

Felhasznált irodalom

Lemoyne János: Boldog Bosco János élete.

Magyarra átdolgozta Ádám László.

Rákospalota, 1929.

A. Aufray: Saint Jean Bosco. Lyon – Párizs, 1934.

(Györe Pál kéziratoss fordítása.)

Kerer – Hoitsay: Boldog Don Bosco.

Rákospalota, 1929.

Fascie Bertalan: Don Bosco nevelési módszeréről.

(Ádám László fordítása.)

Rákospalota, 1948.

Henri Bosco: San Giovanni Bosco. Torino, 1961.

Don Bosco nell'augusta parola dei Papi. Torino, 1966.

G. Jorgensen: Don Bosco. Torino, 1929.

Joergens-Huysmans-Coppée: Don Bosco. Torino, 1929.

Pietro Braido: Il sistema preventivo di Don Bosco. Torino, 1955.

Enzi Bianco–Carlo de Ambroggio: Don Bosco. Torino, 1975.

Domenico Andronico: Il santo della gioia. Torino, 1961.

Ernesto Vercesi: Don Bosco. Milano, 1929.

Guido Favini: San Giovanni Bosco. Torino, 1962.

TARTALOM

Álmok igézetében	5
A száz torony városában	19
A kóborló Oratórium	33
A tölgy gyökeret ver	46
A fiuk nyomában	52
Meghiusult merényletek	64
A szeretet utjain .	73
Üldözések pergőtüzében	87
Három katedrális	93
A diplomata .	109
A szent és kortársai .	118
A templomépítő .	139
A föld végső határáig	150
Don Bosco egy napja	158
Két utazás: két diadalmenet .	168
A megváltó nevelés .	180
„Minden cselekedete egy-egy csoda“	191
Az író és kiadó .	218
Halál és megdicsőülés	225
Don Bosco életének főbb eseményei	233
Felhasznált irodalom	235

